

Yangi Toʻshkent Xalqaro Aeroporti - Oʻzbekiston

Aholini Kۆchiriş Bۆyiça Harakatlar Rejasi (AKBHR)
Vision Invest

Tuzildi:

SLR Sustainable Environmental Consultancy L.L.C S.O.C

Al Wasl Building, Şeikh Zayed Rd, Al Wasl, Dubai,
Birlaşgan Arab Amirliklari

SLR loyiha raqami: 777.02406.00001

7 Iyul 2026

Tahrir: 07

Nomi	Yangi Toʻshkent Xalqaro Aeroporti - Oʻzbekiston
Loyiha rahbari	Shiraz Khalid
Loyiha rahbarining elektron poʻchta manzili	Shiraz.khalid@slrconsulting.com
Tuzildi	Camilla Angelotti
Tekshirildi	Clement Repussard
Asosiy soʻzlar	Toʻshkent aeroporti
Holati	
Hisobot raqami	
SLR Company	SLR Sustainable Environmental Consultancy L.L.C S.O.C
Mijoz raqami	

Tahrirlar tarixi

Tahrir	Sana	Tuzildi	Tekshirildi	Tasdiqlandi
01	2026-yil 3-mart	Camilla Angelotti	Clement Repussard	
02	2026-yil 9-mart	Camilla Angelotti	Clement Repussard	
03	2026-yil 29-may	Camilla Angelotti	Clement Repussard	
04	2026-yil 9-iyun	Camilla Angelotti	Clement Repussard	
05	2026-yil 18-iyun	Camilla Angelotti	Clement Repussard	
06	2026-yil 22-iyun	Camilla Angelotti	Clement Repussard	
07	2026-yil 7-iyul	Camilla Angelotti	Clement Repussard	

Hisobotni tuzish uchun asoslar

Mazkur hujjat SLR guruhiga kiruvchi kompaniya tomonidan, Vision Invest va Sojitz Corporation (keyingi o'rinlarda "Mijoz") bilan tuzilgan kelishuvga muvofiq, Mijoz topshirgan xizmatlarning bir qismi yoki to'liq hajmi doirasida, uni tayyorlash uchun ajratilgan muddat va resurslarni inobatga olgan holda, zarur malaka, ehtiyotkorlik hamda qayrat bilan tayyorlandi. Mazkur kelishuv belgilangan maqsadning shart va qoidalari bilan tartibga solinadi.

SLR kompaniyasi ushbu hujjatda keltirilgan har qanday ma'lumot, maslahat, tavsiya va fikrlardan Mijozdan bosqqa har qanday shaxs tomonidan har qanday maqsadda foydalanilishi yoki qollanilishi uchun javobgar bo'lmaydi. Uchinchi tomonning axborotdan foydalanish huquqi faqat SLR kompaniyasi va ushbu uchinchi tomon ortasida tegishli kelishuv yoki qo'shimcha kafolat shartnomasi tuzilgan taqdirdagina taqdim etilishi mumkin.

Ushbu hujjatda keltirilgan ma'lumotlar SLR kompaniyasi tomonidan to'plangan ochiq manbalardagi ma'lumotlarning tahliliga va/yoki Mijoz yoxud uning bosqqa maslahatchilari hamda hamkorlari taqdim etgan axborotga asoslangan bo'lishi mumkin. Ma'lumotlar ularning aniqligi va ishonchligiga nisbatan insofli yondashuv taxmini asosida qabul qilingan.

SLR kompaniyasi kelishilgan ish hajmidan tashqaridagi har qanday masalalar yuzasidan Buyurtmachi va bosqqa shaxslar oldida javobgar bo'lmaydi.

Agar shartnoma shartlarida bosqqa tartib nazarda tutilmagan bo'lsa, ushbu hisobotda keltirilgan barqa chizmalar, hisobotlar, texnik topshiriqlar, ish hajmlari qaydnomalari, hisob-kitoblar va bosqqa ma'lumotlarga oid mualliflik huquqlari hamda intellektual mulk huquqlari SLR kompaniyasida saqlanib qoladi.

Ushbu hujjat ixtisoslashtirilgan va/yoki yuqori texnik ma'lumotlarni oz ichiga olishi mumkin, shu sababli Buyurtmachi ozi uchun tushunarsiz bo'lgan har qanday jihatlar yuzasidan izoh so'rashi tavsiya etiladi.

Ushbu hujjatda keltirilgan ma'lumotlar, maslahatlar, tavsiyalar va fikrlarga faqat hujjatning umumiy mazmuni hamda unda bevosita havola qilingan hujjatlar doirasida tayanish lozim. Ulardan faqat mazkur topshiriq doirasida foydalanish kerak.

Mundarija

Hisobotni tuzish uchun asoslar	ii
Qisqartmalar va abbreviaturalar	ix
1.0 Kiriş	1
1.1 Umumiy ma'lumot.....	1
1.2 Prinsiplar va maqsadlar	2
1.3 AKBHRning qollanish sohasi	2
2.0 Loyiha tavsifi	5
2.1 Umumiy ma'lumot.....	5
2.2 Muqobil variantlarni baholash va ta'sirlarni kamaytirish	7
3.0 Normativ-huquqiy baza va standartlar.....	7
3.1 Milliy qoidalar	7
3.1.1 O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (1992-yilda qabul qilingan, 2023-yilda tuzatishlar kiritilgan).....	8
3.1.2 O'zbekiston Respublikasining Uy-joy kodeksi (1998-yilda qabul qilingan, 2024-yilda o'zgartirishlar kiritilgan)	8
3.1.3 Yer kodeksi (1998-yil, 2025-yilda kiritilgan o'zgartirishlar bilan)	8
3.1.4 Fuqarolik kodeksi (1990-yil, 2025-yildagi tahrirda).....	10
3.1.5 "O'zbekiston Respublikasining yer uchastkalarini jamoat ehtiyojlari uchun kompensatsiya evaziga majburiy ravishda olib qo'yish to'g'risida"gi 781-sonli Qonuni (2022-yil, 2024-yildagi o'zgartirishlar bilan)	10
3.1.6 Prezidentning PF-6243-sonli Farmoni (2021-yil, 2024-yilda kiritilgan o'zgartirishlar bilan)	12
3.1.7 "O'zbo'shimchilik bilan egallab olingan yer uchastkalari hamda ularda qurilgan bino va inshootlarga bo'lgan huquqlarni e'tirof etish to'g'risida"gi 937-sonli Qonun (2024-y.)	13
3.1.8 Vazirlar Mahkamasining 146-sonli qarori (2022-yil)	13
3.2 Kreditorlarning talablari.....	13
3.3 Bo'shliqlarni tahlil qilish	14
4.0 Tasirlangan shaxslarning aholini ro'yxatga olish ma'lumotlari va ijtimoiy-iqtisodiy tavsifi.....	27
4.1 Ta'sir ko'rsatilgan uy xojaliklarining taxminiy soni	27
4.2 Ijtimoiy-iqtisodiy tavsif.....	30
4.2.1 Metodologiya	30
4.2.2 Ma'muriy tashkilot.....	34
4.2.3 Yer egaligi	36
4.2.4 Tirikchilik manbalari	49
5.0 Impact Analysis	Error! Bookmark not defined.
5.1 Ko'chirish	62
5.1.1 Jismoniy ko'chirish	62

5.1.2 Iqtisodiy kōchirish	62
5.2 Aktivlardan mahrum bōlish	63
5.2.1 Yer uḡastkalaridan mahrum bōlish	63
5.2.2 Daraxtlarni yōqotish.....	65
5.2.3 Hosilning yōqotiliḡi	65
5.2.4 Binolarni yōqotish	66
6.0 Muvofiqlilik va huquq.....	66
6.1 Muvofiqlilik	66
6.2 Tugatish sanasi	67
6.3 Huquqlar	68
6.3.1 Huquq matritsasi	68
6.3.2 Yaroqsiz holga kelgan yer uḡastkalari qoldiqlari	77
7.0 Kompensatsiya.....	77
7.1 Kompensatsiya tamoyillari	77
7.2 Kompensatsiyani hisoblash	77
7.2.1 Turar joy yer uḡastkasi va uyni yōqotganlik uḡun kompensatsiya	78
7.2.2 Qiḡloq xōjaligi ijara yerlaridagi yillik ekinlar uḡun kompensatsiya	80
7.2.3 Tomorqa ekinlari uḡun kompensatsiya	81
7.2.4 Noturar joy binolarining yōqoliḡi uḡun kompensatsiya.....	82
7.2.5 Daraxtlar yōqotiliḡi uḡun kompensatsiya	82
7.3 Qiḡloq xōjaligi ijaralarini almashtirish	83
7.4 Qōḡimḡa tōlovlar.....	84
7.4.1 Őtiḡni qōllab-quvvatlash	84
7.4.2 Iḡdan bōḡatish nafaqasi.....	85
7.4.3 Soliqlar, xarajatlar va yiḡimlarni qoplash.....	85
7.5 Kompensatsiya tōlash tartibi.....	86
7.5.1 Ta'sir kōrsatilgan uy xōjaliklariga kompensatsiya stavkalari tōḡrisidagi ma'lumotlarni e'lon qiliḡ	86
7.5.2 Kompensatsiya paketlarini tasdiqlash.....	86
7.5.3 Bank hisobvaraqlarini oḡish	87
7.5.4 Kompensatsiya tōlash	87
7.5.5 Tōlov keḡiktirilgan taqdirda kompensatsiya miqdorini qayta kōrib ḡiqiḡ	87
7.5.6 Loyiha ta'siriga uḡragan ayollarni qōllab-quvvatlash	88
8.0 Tirikḡilikni Qayta Tiklash Ḣora-Tadbirlari	88
8.1 Yaḡaḡ vositalarini ta'minlashdagi mavjud ḡeklovlar haqida umumiy ma'lumot	88
8.2 Tirikḡilikni Qayta Tiklash Ḣora-Tadbirlari	90
8.2.1 [TQTḢT 1] Moliyaviy savodxonlik va kompensatsiya tōlovlarini bōḡqariḡ bōyiḡa trening	90

8.2.2 [TQTÇT 2] O'tish davri uchun oziq-ovqat to'plami	91
8.2.3 [TQTÇT 3] O'tish davri uchun chorva mollari uchun ozuqa to'plami	91
8.2.4 [TQTÇT 4] Kõnikmalarni diversifikatsiya qiliş bõyiça õqitiş	92
8.2.5 [TQTÇT 5] Qişloq xõjaligi faoliyatini yaxşılaşda kõmaklaşış	92
8.3 Qõşimça qõllab-quvvatlaş çoralari	93
8.3.1 Kõçirişga yordam	93
8.3.2 Xodimlarning uy xõjaliklarini qõllab-quvvatlaş	94
8.3.3 Aholi zaif qatlamiga mansub xonadonlarni qõllab-quvvatlaş	94
8.3.4 Zaif şaxslarni qõllab-quvvatlaş	94
9.0 Taşkiliy mexanizmlar va mas'uliyatni taqsimlaş	94
9.1 TAA	Error! Bookmark not defined.
9.2 O'zbekiston aeroportlari	96
9.3 Hokimiyat	96
9.4 Davlat aktivlarini boşqariş agentligi	97
10.0 AKBHRni amalga oşiriş	97
10.1 AKBHR amalga oşiriş uchun zarur bõlgan bosqichlar	97
10.2 AKBHRni amalga oşiriş jadvali	99
11.0 Manfaatdor tomonlar bilan õzaro hamkorlik	101
11.1.1 Manfaatdor tomonlarni aniqlaş	101
11.2 Hozirgi kunga qadar õtkazilgan õzaro hamkorlik va maslahatlaşuv tadbirlari	101
11.3 AKBHRni amalga oşiriş masalalari bõyiça maslahat dasturi	104
11.4 Zaif şaxslar bilan õzaro hamkorlik bõyiça qõşimça qoidalar	107
12.0 Şikoyatlarni Kõrib Çiqiş Mexanizmi	108
12.1 Şikoyatlarni kõrib çiqiş mexanizmi doirasi	108
12.2 Jarayon	110
12.2.1 Şikoyat topşiriş	112
12.2.2 Şikoyatlarni õrganiş va hal etiş	113
12.2.3 Jarayon tartibi va muddatlari	114
12.2.4 Hujjatlar va tekşiruv	114
12.2.5 Genderga asoslangan zõravonlik va tazyiq	114
13.0 Monitoring, baholaş va hisobot beriş	115
13.1.1 Içki monitoring	115
13.1.2 Mustaqil monitoring	116
13.2 Baholaş	117
13.2.1 Içki yakunlaş hisoboti	117
13.2.2 Mustaqil yakunlaş auditi	118
14.0 Byudjet va moliyalaştiriş	119

14.1 Moliyalashtirish.....	119
14.2 Byudjet.....	119

Matndagi jadvallar

3-1- Jadval: O'zbekiston va kreditorlar standartlari o'rtasidagi boshliqlar tahlili	15
4-1- Jadval: Ko'chish turi va yashash joyi bo'yicha jabr korgan uy xojaliklari va shaxslar haqida umumiy ma'lumot.....	27
4-2- Jadval: Sifatli tadqiqotda ishtirok etgan shaxslar royxati (2026-yil).....	31
4-3- Jadval: 15 yosh va undan katta sirovda qatnashgan shaxslarning ta'lim darajasi, uy xojaligi boshligining va respondentning jinsi kesimida.....	41
4-4 -Jadval: Voyaga yetgan shaxslarning bank tizimiga jinsi bo'yicha kirishi.....	42
4-5- Jadval: Ijtimoiy-iqtisodiy sinf, uy xojaligi boshligi jinsi bo'yicha	45
4-6- Jadval: Zaif uy xojaliklari	48
4-7- Jadval: Qishloq xojaligi korxonalari va tegishli yerdan foydalanish tizimi.....	52
4-8- Jadval: Uy xojaligi rahbarining jinsi va ko'chish turiga ko'ra dehqonchilik	57
4-9- Jadval: Tomorqalarda yetishtiriladigan ekin turlari (uy xojaligi boshligining jinsiga ko'ra taqsimot).....	57
5-1- Jadval: Loyiha ta'sir ko'rsatadigan tomorqadagi qishloq xojaligi ekinlari (turar-joy yer uchastkalari)	65
5-2- Jadval: Yer turlari bo'yicha bo'lingan holda ta'sir ko'rsatiladigan binolar	66
6-1- Jadval: Loyiha uchun yer uchastkalarini olish jarayonida ta'sirga uchraydigan shaxslar toifalari	67
6-2- Jadval: Kompensatsiya va yordam olish huquqlari matritsasi.....	69
8-1- Jadval: Tirikchilik manbalarini tiklash chora-tadbirlarining qisqacha tavsifi	90
9-1- Jadval: TAA AKBHRni amalga oshirish bo'yicha majburiyatlar	95
10-1- Jadval: AKBHR amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bosqichlar	97
11-1- Jadval: Manfaatdor tomonlarni aniqlash va xaritalashtirish	101
11-2- Jadval: Ekologik va ijtimoiy ta'sirni baholash jarayonida manfaatdor tomonlar bilan tegishli uchrashuvlar	102
11-3- Jadval: AKBHRni amalga oshirish jarayonida manfaatdor tomonlar bilan o'zaro hamkorlik	105
11-4- Jadval: Loyihadan zarar korgan zaif guruhlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha maxsus o'zaro hamkorlik choralar.....	107
12-1- Jadval: Murojaatlar bilan ishlash bo'yicha aloqa ma'lumotlari	112
12-2- Jadval: Shikoyatlarni ko'rib chiqish jarayoni va muddatlari.....	114
13-1- Jadval: Iчки monitoring samaradorligining asosiy ko'rsatkichlari.....	115
13-2- Jadval: AKBHR kompensatsiya to'lovlarini monitoring qilish shabloni	116
13-3- Jadval: Iчки yakunlash samaradorligining asosiy ko'rsatkichlari(KPIs).....	117
14-1- Jadval: AKBHRni amalga oshirish byudjeti	119

Matndagi rasmlar

1-1- Rasm: Loyihaning umumiy tashkiliy tuzilishi	1
1-2- Rasm: Asosiy obyekt egallagan maydon	4
2-1-Rasm: Loyihaning asosiy maydonining rejasi.....	6
4-1- Rasm: 2026-yilgi aholini ro'yxatga olish ma'lumotlariga ko'ra ta'sir ostidagi uy xojaliklarining yashash joylashuvi	29
4-2- Rasm: Sifatli tadqiqotlar otkazilganligini tasdiqlovchi fotomateriallar	32
4-3-Rasm: 2026-yilda SLR tomonidan amalga oshirilgan sifatli o'zaro hamkorlik tadbirlari xaritasi	33
4-4- Rasm: Loyiha hududining ma'muriy chegaralari.....	35
4-5- Rasm: Yerdan foydalanish turlari bo'yicha ta'sir ostidagi yerlar maydonining taqsimlanishi	38
4-6- Rasm: Loyiha hududidagi yerdan foydalanish tarkibi	39
4-7- Rasm: Tekshirilgan uy xojaliklarining yosh-jins piramidasida	40
4-8- Rasm: Uy xojaligi bo'slig'ining jinsi bo'yicha a'zolari soni bo'yicha uy xojaliklarining ulushi ...	41
4-9-Rasm: Ko'chish turi bo'yicha ajratilgan holda tekshirilgan aholining etnik tarkibi.....	42
4-10- Rasm: 15 yosh va undan katta yoshdagi s'rovda qatnashgan shaxslarning jinsiga ko'ra bandlik holati.....	43
4-11- Rasm: Uy xojaligi bo'slig'ining jinsi bo'yicha uy xojaliklarining ulushi.....	44
4-12-Rasm: Loyihaning ta'sir turi va uy xojaligi bo'slig'ining jinsi bo'yicha taqsimlangan holda uy xojaligining har bir a'zosiga to'g'ri keladigan oylik daromad	45
4-13- Rasm: Quyidagi aktivlarga ega bo'lgan ta'sirlangan uy xojaliklari ulushi	46
4-14- Rasm: Uy xojaliklari bo'slig'ining jinsi bo'yicha toifalar bo'yicha xarajatlari	46
4-15- Rasm: Uy xojaliklariga ta'sir toifasi bo'yicha ajratilgan toifalar bo'yicha uy xojaliklari xarajatlari	47
4-16- Rasm: Bandlik turlarining jinslar bo'yicha taqsimoti.....	50
4-17- Rasm: Ta'sir ostidagi uy xojaliklarida bandlik turlari	50
4-18- Rasm: Bandlik turlari bo'yicha o'rta o'ylik daromad.....	51
4-19-Rasm: Qishloq xojaligi yer turlari xaritasi	53
4-20- Rasm: Maydonlar va kanallar.....	55
4-21- Rasm: Ta'sir doirasidagi qishloq xojaligi yerlarining egallagan maydoni bo'yicha ekin turlari	56
4-22- Rasm: Fermerlik faoliyatidan olinadigan daromadning umumiy uy xojaligi daromadidagi ulushi.....	57
4-23- Rasm: Tomorqa yerlarini su'g'orishda foydalaniladigan irrigatsiya tizimlarining ulushi	58
4-24- Rasm: Chorvasi bor bir uy xojaligiga to'g'ri keladigan qishloq xojaligi hayvonlarining o'rta soni.....	59
4-25- Rasm: Fermer xojaliklari turlari bo'yicha doimiy ishchilarning o'rta soni	60
4-26- Rasm: Fermer xojaliklari turlari bo'yicha mavsumiy xodimlarning o'rta soni	61

5-1- Rasm: Jismonan ko'chirilgan uy xo'jaliklari uchun ro'yxatga olinmagan yer uchastkalari.....	64
5-2- Rasm: Xo'jalik turlari bo'yicha ta'sir ko'rsatiladigan qishloq xo'jaligi yerlarining ulushi	65
10-1- Rasm: AKBHRni amalga oshirish jadvali	100
12-1- Rasm: Shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmi	111

Ilovalar

A-Ilova. Shikoyat formasi

B-Ilova. Shikoyatlar ma'lumotlar bazasi

C-Ilova. Manfaatdor tomonlar bilan o'zaro hamkorlik

Qisqartmalar va abbreviaturalar

Qisqartma	Ma'nosi
Mod.	Modda
BKQ	Bazaviy kompensatsiya qiymati
FK	Fuqarolik kodeksi
MMBR	Madaniy merosni bo'sqariş rejasi
JABM	Jamoatçilik bilan aloqalar böyiça mutaxassis
FJT	Fuqarolik jamiyati taşkilotlari
AQŞ XTMK	AQŞ Xalqaro Taraqqiyotni Moliyalaştiriş Korporatsiyasi
AMIM	Atrof-muhit va ijtimoiy masalalar
YeTTB	Yevropa tiklaniş va taraqqiyot banki
LXQ	Loyihalaş, xarid va quriliş
AMITB	Atrof-muhit va ijtimoiy sohaga ta'sirini baholaş
AMIT	Atrof-muhit va ijtimoiy talab
ÖzH	O'zbekiston hukumati
ŞKÇM	Şikoyatlarni körib çiqiş mexanizmi
ga	gektar
UX	Uy xöjaligi
XFAT	Xalqaro fuqaro aviatsiyasi taşkiloti
XMK	Xalqaro moliya korporatsiyasi
XMT	Xalqaro mehnat taşkiloti
YaXHB	Yaponiya xalqaro hamkorlik banki
AJ	Aksiyadorlik jamiyati
km	kilometr
KEIB	Koreya Eksport-import banki
ASK	Asosiy samaradorlik körsatkiçi
kV	kilovolt
YIŞ	Yer ijarasi şartnomasi
MÇJ	Mas'uliyati çeklangan jamiyat
TQTÇT	Tirikçilikni Qayta Tiklaş Çora-Tadbiri
TQTR	Tirikçilikni Qayta Tiklaş Rejasi
m	metr
MB	Monitoring va baholaş
YBMYo	Yiliga bir million yölovçi
EiÖMQ	Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qiliş va iqlim özgarişi vazirligi
TV	Transport vazirligi
#	Son

Qisqartma	Ma'nosi
NNT	Nodavlat notijorat tashkiloti
LTQ	Loyihadan ta'sir ko'rgan Shaxs
LTUX	Loyihadan ta'sir ko'rgan uy xo'jaligi
FS	Faoliyat standarti
AKBHR	Aholini Ko'chirish Bo'yiqa Harakatlar Rejasi
AKBHS	Aholini Ko'chirish Bo'yiqa Siyosat Asoslari
SEN	Sanitariya-epidemiologiya nazorati
HSB	Himoya siyosati bayonoti
TGA	Yangi Toshkent Xalqaro Aeroporti
TAA	Toshkent Aeroport Alyansi
Ç.	Çorak
AQŞ	Amerika Qo'shma Ştatlari
AQŞ dollari	Amerika Qo'shma Ştatlari dollari
söm	O'zbek sömi
DABA	O'zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini boşqariş agentligi

1.0 Kiriş

1.1 Umumiy ma'lumot

Ushbu hujjat Transport vazirligi (TV) va "Uzbekistan Airports" AJ ("Davlat sherigi" deb ham yuritiladi) tomonidan tayinlangan, birgalikda "Toʻshkent Aeroport Alyansi" yoki TAA deb ataluvchi Vision Invest va Sojitz Corporation kompaniyalari tomonidan hamkorlikda amalga oshiriladigan "Yangi Toʻshkent Xalqaro Aeroporti" xalqaro aeroportini ("Loyiha") qurish bōyiça taklif etilayotgan loyiha uchun Aholini kōçiriş bōyiça harakatlar rejasi (Kōçiriş bōyiça harakatlar rejasi (AKBHR)) hisoblanadi.

Unda loyihani amalga oşiriş munosabati bilan yer uçastkalarini olib qōyiş va yerdan foydalanişga doir çeklovlar tufayli yuzaga keladigan jismoniy va iqtisodiy oqibatlarining oldini oliş, ularni imkon qadar kamaytiriş hamda boşqariş uchun Loyiha doirasida qōllaniliş lozim bōlgan tamoyillar belgilab berilgan.

Terminal hududi infratuzilmasi uchun konsessiya imtiyoz quriliş boşlangan paytdan e'tiboran 35-yil muddatga TAAGA taqdim etiladi, havo infratuzilmasi uchun konsessiya imtiyoz esa aeroportning butun ekspluatatsiya davri mobaynida davlat şerigiga tegişli bōladi. Qurilişni 2026-yilda boşlaş rejalaştirilgan, uni yakunlaş muddati esa işlarni boşlaşga ruxsat olingan kundan boşlab 48 oyni taşkil etadi. Tijoriy foydalaniş 2030-yilda boşlaniliş kutilmoqda.

Loyihani amalga oşirişda iştirak etuvchi asosiy tomonlarni aks ettiruvchi taşkiliy tuzilma 1-1- rasmda kōrsatilgan.

1-1- Rasm: Loyihaning umumiy taşkiliy tuziliş

Loyihaning asosiy kreditorlari sifatida Xalqaro Moliya Korporatsiyasi (XMK), Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki (YeTTB), AQŞ Xalqaro Taraqqiyotni Moliyalastiriş Korporatsiyasi (AQŞ XTMK), Yaponiya Xalqaro Hamkorlik Banki (YaXHB), Yaponiya Eksport va Investitsiyalarni Suğurtalaş Korporatsiyasi (YaEISK) hamda Koreya Eksport-Import Banki (KEIB) iştirak etiş kutilmoqda.

2023-yilda 5Capitals (hozirgi SLR Consulting) kompaniyasi "AKBHS" hujjatini tayyorladi. AKBHS hujjati uşbu AKBHRni işlab çiqişning asosiy tamoyillarini belgilab beradi, uning maqsadi va qōllaniliş sohasi esa quyidagi bōlimlarda bayon etilgan.

1.2 Prinsiplar va maqsadlar

Mazkur AKBHR Kreditorlarning talablari bilan tartibga solinadi (3.2-bölimga qarang). Ushbu standartlarga muvofiq, AKBHR Loyiha faoliyatini belgilaydigan prinsiplar, jarayonlar va majburiyatlarni quyidagi maqsadlarda o'rnataadi:

- Loyiha tufayli yuzaga keladigan ko'chirish oqibatlarini bartaraf etish yoki ularni imkon qadar kamaytirish va yumshatish.
- Ko'chirish talab etilgan hollarda, yer va mulk uchun to'liq tiklanish qiymati bo'yicha o'z vaqtida kompensatsiya to'lash, jumladan, ko'chirish xarajatlarini qoplash va yetkazilgan noqulayliklar uchun tovon puli ajratish.
- Loyihaning amalga oshirilishi natijasida zarar ko'rgan barча shaxslarga, shu jumladan rasmiy yuridik huquqlarga ega bo'lmagan, shuningdek, urf-odatlar yoki qonunchilikka muvofiq huquqlari tan olingan shaxslarga kompensatsiya to'lanishi va yordam ko'rsatilishini ta'minlash.
- Pul kompensatsiyasini to'lashning aniq, shaffof va o'z vaqtida amalga oshirilishini ta'minlash.
- Loyiha ta'siriga tuşgan shaxslarga Tirikchilikni Qayta Tiklash Chora-Tadbirlari orqali ularning tirikchilik manbalari va turmush darajasini qayta tiklashda hamda imkon qadar ko'chirishgaча bo'lgan darajadan ham yaxshilashda yordam ko'rsatish.
- Loyiha ta'siriga tuşgan shaxslarga loyiha, ko'chirish jarayoni va mavjud huquqlar to'g'risida to'liq va aniq ma'lumot taqdim etish.
- Loyihani loyihalash, amalga oshirish va monitoring qilishning barча bosqichlarida loyiha ta'sir ko'rsatadigan shaxslar bilan konstruktiv maslahatlashuvlar otkazilishini, ular uchun ma'lumotlar oshkor etilishini hamda ularning ishtirokini ta'minlash.
- Shikoyatlarni ko'rib chiqishning qulay va shaffof mexanizmini yaratish hamda uni qollab-quvvatlash, shuningdek, loyiha ta'sir ko'rsatadigan shaxslarning uning ishlash tamoyillarini tuşunishiga erishish.
- Aholining zaif qatlamlarini aniqlash, qollab-quvvatlash va ularga yordam ko'rsatish bo'yicha aniq chora-tadbirlar ko'rish, bu borada ayollarga alohida e'tibor qaratish lozim.

1.3 AKBHRning qollanish sohasi

Ushbu AKBHRni tuzish vaqtida loyihaning ko'chirishni talab etishi mumkin bo'lgan tegishli obyektlari, sog'liq va xavfsizlikni ta'minlash uchun bufer zonalarini hamda bo'sha elementlari (masalan, suqorish kanallarini buriş, yo'llarni, elektr uzatish liniyalarini va bo'sha muhandislik tarmoqlarini ko'chirish) to'liq aniqlanmagan edi. Shunga ko'ra, mazkur Aholini Ko'chirish Bo'yicha Harakatlar Rejasi (AKBHR) faqat aeroportning asosiy hududi (aerodrom hududi) va terminal (yer usti harakati tomoni) loyihasini (keyingi o'rinlarda – "loyiha hududi") o'z ichiga oladi.

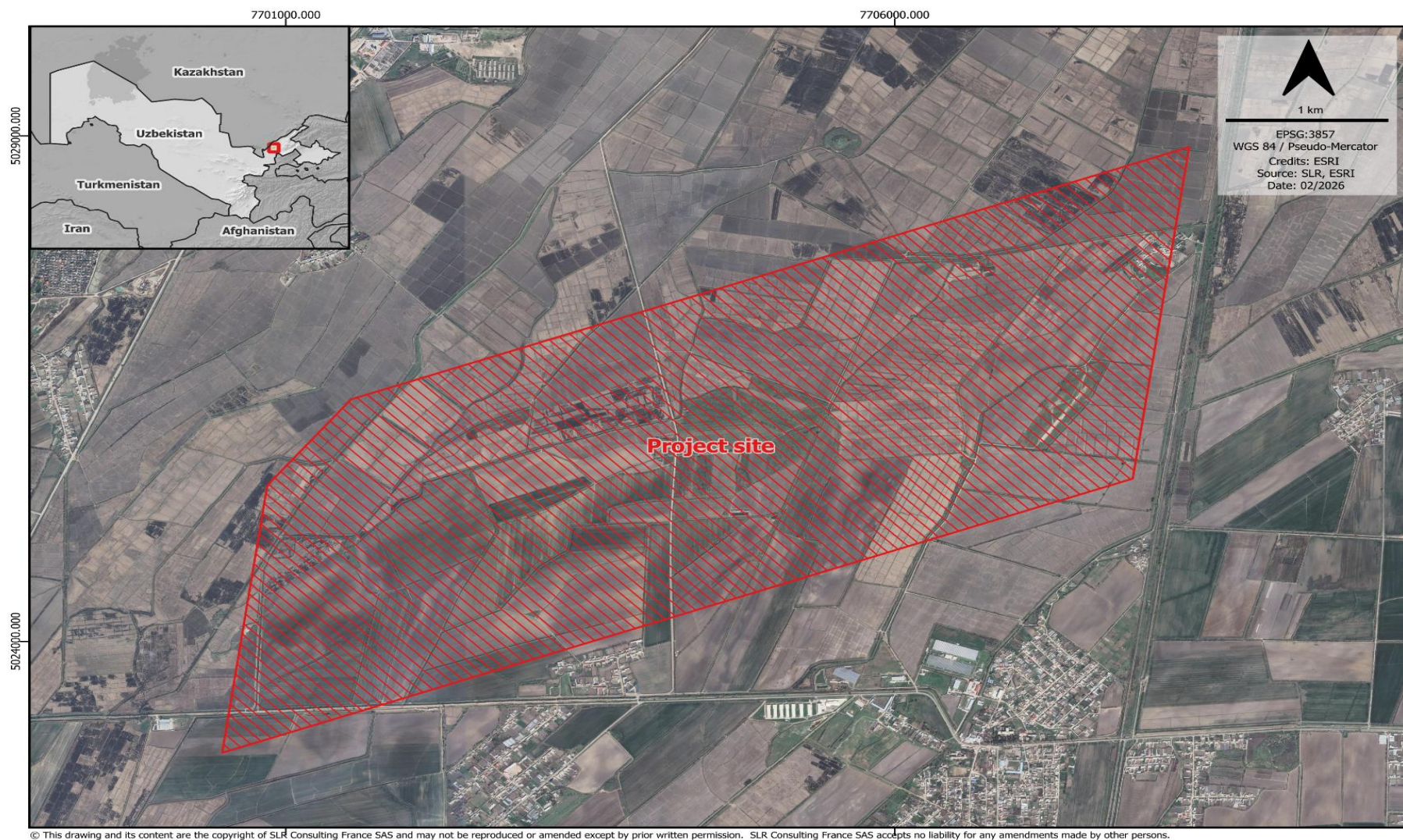
Turdoş obyektlarning joylashuvi va loyihasi, shuningdek, loyihadagi bo'sha har qanday o'zgarishlar yakuniy aniqlangaç hamda O'zbekiston Respublikasi Sanitariya-epidemiologiya xizmati va Fuqaro aviatsiyasi agentligi bilan hamkorlikda jamoat xavfsizligi zonalariga oid talablar tasdiqlangaç, mazkur AKBHRga yerlarni vaqtinçalik yoki doimiy ajratish bo'yicha har qanday qo'shimça talablarni o'z ichiga olgan ilova tayyorlanadi. Bunday har qanday qo'shimça ushu AKBHRda bayon etilgan tamoyillar, maqbullik mezonlari va huquqlarni aniqlash doiralariga muvofiq tayyorlanadi.

Loyihani amalga oshirish uchun zarur bo'lgan yer maydonining umumiy maydoni 1 300 gektarni tashkil etadi. 1-2-xarita uqastka qegaralarini ko'rsatadi.

Shuni ta'kidlash joizki, mazkur ko'chirish bo'yicha harakatlar rejasi (AKBHR) qabristonlarni ko'chirishni o'z ichiga olmaydi, zero u tuzilgan vaqtda tegishli tadqiqotlar hali yakunlanmagan edi. Qabristonlar loyihaning Atrof-muhit va ijtimoiy sohaga ta'sirini baholash (AMITB) doirasida milliy

tartib-qoidalariga binoan ko'chiriladi hamda kreditorlar standartlariga muvofiq hujjatlashtiriladi. Shuningdek, Loyiha uchun AMITB natijalariga qarab maxsus Madaniy merosni bo'sqariş rejasi (MMBR) ishlab chiqilishi mumkin.

Shuningdek, loyiha hududidagi yer maydonining 12,4 foizi davlat mulki hisoblanadi (4.2.3.2-bölimiga qarang). Loyiha homiysi va Davlat sheri uşbu yer uşastkasi uchun heç qanday kompensatsiya tölänmasligini tasdiqladi. Uşbu yer şunçaki Davlat aktivlarini bo'sqariş agentligiga ötkaziladi. Agentlik öz navbatida, aerodrom infratuzilmasi uchun zarur bölgän uşastkalarni "O'zbekiston aeroportlari" AJga bepul ijara asosida, yerdagi infratuzilma uchun zarur bölgän uşastkalarni esa TAA kompaniyasiga 35-yil muddatga beradi. Baholaş davlat organlaridan taşqari heç qanday tomon Loyiha hududidagi davlat yer uşastkalaridan foydalanmayotganligini tasdiqlagani sababli, uşbu yer uşastkalari AKBHRdan çiqarib taşlandi.

1-2- Rasm: Asosiy obyekt egallagan maydon

2.0 Loyiha tavsifi

2.1 Umumiy ma'lumot

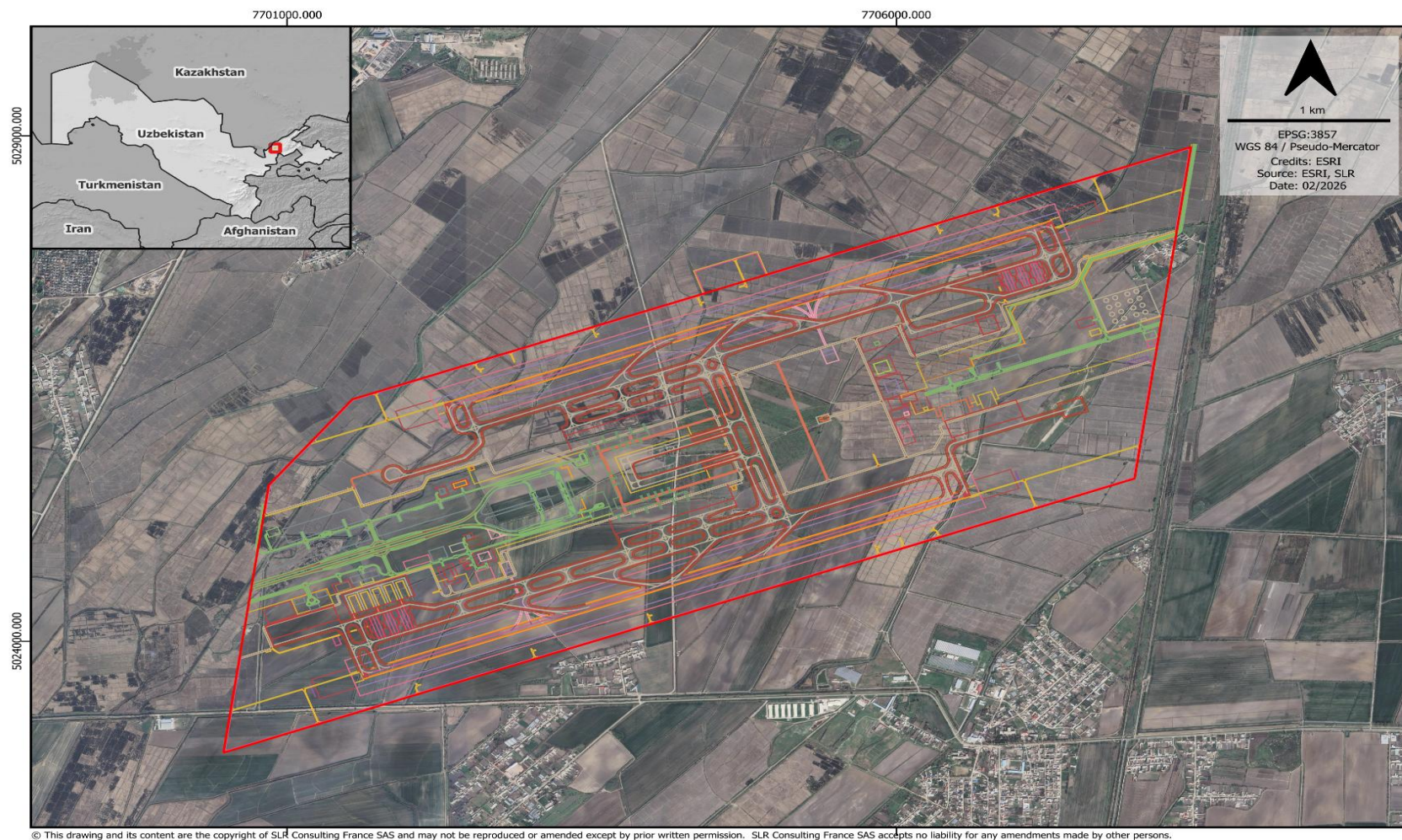
Loyiha maydoni Toʻshkent shahridan taxminan 35 km janubda, Toʻshkent viloyatining Oʻrta va Quyi Chirchiq tumanlarida, asosan, tekislikdan iborat qishloq hududida joylashgan. Uzunligi 6 km, eni 2,2 km, maydoni 13 km² (1300 ga) atrofida boʻlib, Uzbekovul (ilgari Kirov) qishlogʻidan janubda joylashgan.

Obyekt hududida maydoni 208 364 m² boʻlgan ylovchi terminali binosi va balandligi 77 m boʻlgan dispetcherlik minorasi, shuningdek, aerodrom infratuzilmasi: tegishli boʻshqaruv yoʻlaklari, perronlar hamda yoritish tizimlari bilan birga uzunligi 4000 m boʻlgan ikkita uchish-qoniş yoʻlagi quriladi. Yerusti infratuzilmasi ylovchi va yordamchi hududlarga ajratilgan boʻlib, ular ylovchi terminali, prezident aviatsiyasi terminali va umumiy aviatsiya terminaliga olib boradigan alohida kiritish yoʻllarini, shuningdek, yuk va texnik obyektlarni oʻz ichiga oladi.

Bundan tashqari, quyidagi qoʻshimcha obyektlar talab etilishi taxmin qilinmoqda:

- Kiritish yoʻllari.
- Loyiha hududining gʻarbiy chegarasi yaqinida joylashtiriladigan maxsus elektr energiyasi qabul qiliş punktiga olib boruvchi 110 kV kuçlanişli elektr uzatiş tarmoğıga ulaniş.
- Temir yoʻl yukini tuşiriş nasos stansiyasidan loyihaning sharqiy chegarasigaça boʻlgan taxminan 140 metr uzunlikdagi yoqilğı quvuri.
- Qayta yonaltirilgan irrigatsiya kanallari va kollektorlari.

1.3-bölimda ta'kidlanganidek, yondoş obyektlar ham AKBHRga kiritilmagan, chunki ularning konfiguratsiyasi hali aniq belgilanmagan. Ular AKBHRning alohida ilovasida körib çiqiladi.

2-1-Rasm: Loyihaning asosiy maydonining rejasi

2.2 Muqobil variantlarni baholash va ta'sirlarni kamaytirish

2024-yilda o'tkazilgan maydon tanlash bo'yicha tadqiqot davomida loyihani joylashtirishning texnik jihatdan maqbul bo'lgan to'rtta varianti ko'rib chiqildi. Baholash jarayonida odamlarni ko'chirish oqibatlarini, shuningdek, texnik, ekologik va foydalanişdagi çeklovlar hisobga olindi.

Ko'rib chiqilgan to'rtta variantdan biri (3-uçastka) aeroportning o'ta muhim infratuzilmasi faoliyatiga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan quvur o'tkazgich mavjudligi sababli rad etildi.

Qolgan uçta uçastka bo'yicha aholini ko'chirishning yuzaga kelişi mumkin bo'lgan oqibatlarini baholash maqsadida turar joy hududlari va qabristonlar zonalari xaritada kiritildi. Yerdan foydalaniş holati quyidagiçah baholandi:

- 1-uçastka: 90 gektar turar joy hududi va 0,9 gektar qabristonlar (bitta qabriston).
- 2-uçastka: 29 ga turar joy hududi.
- 4-uçastka: 6 ga turar joy hududi va 5,2 ga (beşta) qabriston.

Ekologik va ekspluatatsiya çeklovlari bilan birga uşbu omillarni ham hisobga oluvçik kōp mezonli baholash usulidan foydalanib, eng maqbul variant sifatida 4-uçastka tanlandi.

Tadqiqotda har bir uçastkada ta'sirlanişu mumkin bo'lgan uy xōjaliklarining aniq soni baholanmagan bōlsa-da, tanlangan uçastkada turar joy yerlari uluşu eng kiçik bōlgani sababli, kōçiriladigan uy xōjaliklari soni ham kamroq bōlişu kutiladi.

4-uçastka tanlangandan sōng, aniqlangan beşta qabristondan biriga ta'sir kōrsatmaslik uçun loyiha oēzgartirildi.¹

Jismoniy va iqtisodiy kōçiş şaklidagi qoldiq ta'sirlar muqarrarligiçah qolmoqda va mazkur AKBHRda qayd etilgan. Şu bilan birga, ta'kidlaş joizki, ta'sir doirasiga tuşadigan qabristonlar soni hali aniqlanmagan, çunki uşbu AKBHR tuzilayotgan vaqtda tadqiqotlar hali davom etayotgan edi. Şu sababli, u uşbu AKBHRdan çiqarib taşlangan. Qabristonlarni kōçirish milliy tartib-qoidalarga muvofiq amalga oşiriladi va AMITB doirasida kreditorlar standartlariga binoan hujjatlaştiriladi.

3.0 Normativ-huquqiy baza va standartlar

3.1 Milliy qoidalar

Quyidagi bōlimlarda yerga egalik qiliş, yerni olib qōyiş va kompensatsiyaga oid milliy qoidalar bayon etilgan bōlib, ular O'zbekistonda yer sotib oliş va kōçirish jarayoni amalga oşiriladigan huquqiy asosni taşkil etadi. Uşbu qoidalar mulk va uy-joy huquqlarini himoya qiliş, şuningdek, ta'sirlangan aktivlar va tirikçilik manbalari uçun kompensatsiya oliş huquqining asosini belgilaydi va şu sababli uşbu AKBHRning barçah qismlariga asos bōladi.

10.1-bōlimda kōrsatilganidek, uşbu AKBHR Loyiha uçun yer sotib oliş va kōçirishni tartibga soluvçik yagona, har tomonlama hujjat hisoblanadi. Milliy qonunçilik va kreditorlar talablari oērtasida farqlar mavjud bōlgan hollarda, xalqaro standartlarga muvofiqlikni ta'minlaş maqsadida uşbu hujjatda tavsiflangan qōşimçah çora va ustama qoidalar qōllaniladi. 3.3-bōlimdagi 3.1-jadvalda milliy qonunçilik bilan kreditorlar talablarini soliştiruvçik bōşliqlar tahlili keltirilgan bōlib, unda AKBHRga kiritilgan qōşimçah çoralar kōrsatilgan.

¹ Şuni ta'kidlaş lozimki, mazkur RAPda aniq kōrsatilganidek, Bakovul qişloğı aholisi jismoniy kōçiriladi. Biroq, ularning qabristoni saqlab qolinadi va Loyiha dizaynida unga ta'sir kōrsatilmaydi.

3.1.1 O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (1992-yilda qabul qilingan, 2023-yilda tuzatishlar kiritilgan)

O'zbekiston Konstitutsiyasining 41-moddasida mulkchilikka bo'lgan umumiy huquq mustahkamlangan. 47-moddada har kim uy-joy olish huquqiga ega ekanligi belgilanib, qo'shimcha qilinadi: "Uy-joyidan mahrum bo'lgan mulkdorga qonun hujjatlarida belgilangan hollarda va tartibda uy-joy narxi va unga yetkazilgan zararining dastlabki va unga tenglashtirilgan qoplanishi ta'minlanadi."

3.1.2 O'zbekiston Respublikasining Uy-joy kodeksi (1998-yilda qabul qilingan, 2024-yilda o'zgartirishlar kiritilgan)

O'zbekiston Respublikasining Uy-joy kodeksi fuqarolar, yuridik shaxslar, davlat organlari va mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlarining turar joylarga mulk huquqining, egalik qiliş va ulardan foydalanish huquqlarining vujudga keliş, amalga oşiriliş, o'zgartiriliş va bekor qiliniş, uy-joyni ro'yxatga olish, uy-joy fondini saqlash va ta'mirlash, fuqarolarning uy-joyga doir huquqlariga rioya etilişini nazorat qiliş, şuningdek, uy-joy fondidan oqilona foydalanish sohasidagi munosabatlarni tartibga soladi.

- 27-moddada qayd etilişicha, yer uchashtalarining davlat yoki jamoat ehtiyojlari uchin olib qoyiliş munosabati bilan fuqarolarga mulk huquqi asosida tegişli bo'lgan uy-joylar, jumladan, kvartiralar buzilgan taqdirda, mulkdorlarga o'z mulkining qiymatiga teng bo'lgan muqobil uy-joyni tanlash huquqi beriliş kerak. Muqobil turar joy barça qulayliklarga ega bo'liş va uning yaşash maydoni belgilangan ijtimoiy me'yordan kam bo'lmasligi lozim. Bundan taşqari, daraxtlar va boşqa ekinlarning bozor qiymati bo'yiça tovon puli to'laniş kerak. Muqobil tarzda, buzib taşlangan uy (yoki kvartira), boşqa binolar, inşootlar va daraxtlarning, şuningdek, yer uchashtasiga bo'lgan huquqning bozor qiymati to'liq hajmda to'laniş lozim.
- Kodeksning 28-moddasida davlat va jamoat ehtiyojlari uchin turar joy yer uchashtalari olib qoyilganda "yerga yer" tamoyili asosida kompensatsiya beriş şartlari belgilangan. Moddada qayd etilişicha, yer uchashtalarining davlat yoki jamoat ehtiyojlari uchin olib qoyiliş munosabati bilan turar joylar buzilgan taqdirda, mulkdorlarga, ularning oila a'zolariga, şuningdek, uşbu uylarda doimiy yaşovchi fuqarolarga amaldagi me'yorlarga muvofiq yakka tartibda uy-joy quriş uchin yer uchashtalari ajratiladi. Jabrlangan shaxslarga buzib taşlangan noturar joylar, inşootlar, qurilmalar va ko'p yillik daraxtlar, şuningdek, boşqa tegişli xarajatlar to'liq qoplangan holda, yangi yer uchashtasida yangi uy-joy quriliş davrida uchin yilgaça bo'lgan muddatga vaqtinçalik turar joy beriliş lozim.
- 29-moddaga ko'ra, olib qoyiliş lozim bo'lgan yer uchashtasida joylaşgan uy-joylar, boşqa imoratlar, inşootlar va dov-daraxtlarga egalik qiluvchi yuridik shaxslarga yer uchashtasining davlat va jamoat ehtiyojlari uchin olib qoyiliş munosabati bilan teng qiymatdagi mulk ko'rinişida kompensatsiya to'laniş hamda ko'rilgan boşqa zararlar qoplaniş lozim.
- 30-moddada aytilişicha, olib qoyilgan yer uchashtalaridagi turar joylar va boşqa imoratlar yangi joyga ko'çiriliş mumkin. Uy-joy, imorat va obyektlarni ko'çiriş tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

3.1.3 Yer kodeksi (1998-yil, 2025-yilda kiritilgan o'zgartirişlar bilan)

Yer kodeksi O'zbekiston Respublikasida yer resurslarini tasniflash va boshqarishning asosiy tamoyillarini belgilaydi. U yerlarni beriş, ulardan foydalanish va ularni muhofaza qilishning tamoyillari va talablarini belgilaydi. Kodeks şuningdek, yerga yakka tartibdagi va jamoaviy egalik qilishning huquqiy shakllarini, şuningdek, zaxiraga olinadigan va şartli ravişda qayta taqsimlaniş lozim bo'lgan turli toifadagi yerlarni belgilaydi.

Yerga egalik qiliş qoidalari

- 16-moddada Oʻzbekiston Respublikasidagi barça yerlar milliy boylik bōlib, uni barqaror boşqariş zarur, çunki u aholi hayoti, iqtisodiyoti va farovonligini ta'minlab beradi, deb belgilangan.
- 28-moddada yer uçastkalarini olish va yerdan foydalaniş haq evaziga amalga oşiriliş nazarda tutilgan. Yer uçastkalarini sotib oluvchi yuridik va jismoniy şaxslar elektron onlayn-auksionlar natijalariga kōra yoki baholovchi taşkilot tomonidan belgilangan miqdorda uşbu Kodeksga muvofiq yigim tōlaydi, şuningdek qişloq xōjaligi va ōrmon xōjaligi işlab çiqarişining kōrgan zararlarini qoplaydi. Yer uçastkalariga egalik qiluvchi, ulardan foydalanuvchi yoki egalik qilayotgan yuridik va jismoniy şaxslar yerdan foydalanganlik uçu haq tōlaşi şart. Yerdan foydalanganlik uçu tōlov har yillik yer soliğı şaklida undiriladi, uning miqdori yer uçastkasiining sifati, joylaşuvi va suv ta'minoti darajasiga boğliq bōladi.
- 33-moddada yer uçastkalariga qonuniy egalikni tasdiqlovchi ikki hujjat, ya'ni: (i) yer uçastkasiiga egalik qiliş huquqini beruvchi davlat guvohnomasi va (ii) yerdan foydalaniş şartnomalari belgilangan.
- 59-modda şahar va qişloq yurisdiksiyalari doirasidagi yer resurslari uçu yerdan foydalaniş toifalarini, xususan: (i) quriliş uçu mōljallangan yerlarni, (ii) umumiy foydalanişdagi yerlarni, (iii) qişloq xōjaligiga mōljallangan yerlarni, (iv) ōrmon xōjaligiga mōljallangan yerlarni, (v) sanoat, transport, aloqa va harbiy maqsadlarga mōljallangan yerlarni, (vi) çeklangan tarzda foydalaniladigan yerlarni (yovvoyi tabiat, xavfli hududlar, madaniy va rekreatsion yerlar), (vii) suv ta'minoti yerlarini va (viii) zaxira yerlarini belgilab beradi.

Yer uçastkalarini olib qōyiş tōğrisidagi qoidalar

- 37-moddaga muvofiq, jismoniy va yuridik şaxslarga meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qiliş, doimiy egalik qiliş, doimiy foydalaniş, muddatli (vaqtinça) foydalaniş yoki ijara huquqi asosida tegişli bōlgan yer uçastkalari yoki ularning qismlari jamoat ehtiyojlari uçu kompensatsiya tōlangan holda olib qōyilişi qonunda belgilangan tartibda amalga oşiriladi. Uşbu moddada jismoniy yoki yuridik şaxslarning xususiy mulki bōlgan yer uçastkasini jamoat ehtiyojlari uçu sotib olish qonunda belgilangan tartibda amalga oşirilişi kōrsatilgan. Çet ellik jismoniy yoki yuridik şaxslarga tegişli bōlgan yer uçastkasini savdo yoki xizmat kōrsatiş obyektı yoxud turar joy va boşqa bino yoki binoning bir qismi bilan birga jamoat ehtiyojlari uçu olish uşbu Kodeksning 41-moddasida nazarda tutilgan kafolatlar berilgan taqdirda xalq deputatlari viloyatlar va Toşkent şahar Kengaşlarining qarori asosida yoxud Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori asosida amalga oşiriladi.
- 41-moddada yer egalari, yerdan foydalanuvçilar va ijaraçilarning yerga bōlgan huquqlari buzilişi natijasida yōqolgan yoki zarar kōrgan yer mulki hamda boy berilgan foyda uçu tōliq kompensatsiya yoki tovon tōlanişi majburiy ekanligi belgilangan.

Kompensatsiya tōğrisidagi qoidalar

- 86-moddada yer egalari, yerdan foydalanuvçilar, ijaraçilar va mulkdorlar yer uçastkalari begonalaştirilgan, sotib olingan yoki vaqtinça egallab turilgan hollarda ōzlari kōrgan har qanday zararlar, şu jumladan boy berilgan foyda uçu tōliq kompensatsiya olishlari kerakligi nazarda tutilgan. Kompensatsiya, şuningdek, suvni muhofaza qiliş zonolari, qirğoqbōyi mintaqalari, sanitariya zonolari va boşqalar kabi muhofaza zonolari taşkil etilişi munosabati bilan ularning huquqlari çeklangan taqdirda yoki qişloq xōjaligi mahsuldorligiga zarar yetkazuvchi quriliş yoki faoliyat natijasida yerlarning sifati yomonlaşgan taqdirda ham tōlanadi. Jamoat ehtiyojlari uçu olib qōyilgan mol-mulk uçu kompensatsiya markazlaştirilgan kompensatsiya

jamgarmalaridan yoki mas'ul organlar tomonidan qonunda belgilangan tartibda to'lanadi.

- 91-moddaga ko'ra, ruxsatsiz egallab olingan yer uni noqonuniy egallaş va undan foydalanış davrida qilingan xarajatlar qoplanmagan holda qaytariliş lozim. Bundan taşqari, har qanday qurilmalarni buzış bilan boğliq xarajatlar yer uçaştkasini egallab olgan şaxs zimmasiga yuklatiladi.

3.1.4 Fuqarolik kodeksi (1990-yil, 2025-yildagi tahrirda)

Fuqarolik kodeksi (i) fuqarolik munosabatlari iştirokçilarining huquqiy maqomini belgilaydi, (ii) mulk huquqini amalga oşiriş asoslari va tartibini belgilaydi hamda (iii) şartnoma majburiyatlarini tartibga soladi. Bundan taşqari, unda mol-mulkni olib qoşış/xatlaşning umumiy qoidalari, mol-mulk qiymatini belgilaş va zararni qoplaş huquqi, şuningdek, huquqlardan mahrum qiliş şartlari mustahkamlab qoşilgan.

Kodeksga ko'ra, huquqlari buzilgan har qanday şaxs yetkazilgan zararining toliq qoplanişini talab qilişga haqli. Zarar deganda, huquqi buzilgan şaxsning buzilgan huquqini tiklaş uşun qilgan yoki qiliş lozim bołgan xarajatlari, uning mol-mulki yoqoliş yoki şikastlaniş (haqiqiy zarar), şuningdek bu şaxs oş huquqlari buzilmaganida odatdagi fuqarolik muomalasi şaroitida oliş mumkin bołgan, lekin ololmay qolgan daromadlari (boy berilgan foyda) tuşuniladi.

- 14-moddaga ko'ra, agar şaxs qonunni buzgan bolsa va buning natijasida daromad olgan bolsa, huquqlari buzilgan şaxs boy berilgan foydadan kam bołmagan miqdorda boşqa zararlar bilan birga uşbu daromadning oş ham qoplanişini talab qilişga haqli.
- 83-moddada koçmas mulk deganda yer uçaştkalari, yer osti boyliklari, binolar, inşootlar, koş yillik koçatlar va yer bilan mustahkam boğlangan boşqa mol-mulk, ya'ni ularning maqsadiga mutanosib ravişda zarar yetkazmasdan koçiriliş mumkin bołmagan ob'ektlar tuşuniliş belgilangan.
- 84-moddada mulk huquqi va boşqa koçmas mulk huquqlarining, uşbu huquqlarning vujudga keliş, otkaziliş, çeklaniş va bekor qilinişining davlat royxatidan otkaziliş şartligi belgilangan. Bu şuni anglatadiki, royxatdan otkazilmasa, koçmas mulkka bołgan huquq kuçga kirmaydi va kompensatsiya qilinmaydi.

3.1.5 “O'zbekiston Respublikasining yer uçaştkalarini jamoat ehtiyojlari uşun kompensatsiya evaziga majburiy ravişda olib qoşış toğrisida”gi 781-sonli Qonuni (2022-yil, 2024-yildagi oğgartirişlar bilan)

Qonun xususiy mulkdagi yerlarni jamoat ehtiyojlari uşun olib qoşışni nazarda tutadi. U yerni qonuniy olib qoşış va qayta taqsimlaş şartlari va tartibini belgilaydi hamda qonuniy royxatga olingan yer huquqi egalari uşun kompensatsiya oliş huquqini belgilaydi.

2-moddada, agar O'zbekiston Respublikasi tomonidan tuzilgan xalqaro bitimda 781-sonli Qonunda nazarda tutilganidan farq qiluvçi qoidalar belgilangan bolsa, uşbu xalqaro bitimning qoidalari qo'llaniliş ko'rsatilgan.

Yerlarni olib qoşış toğrisidagi qoidalar

- 4-modda yerni olib qoşış va qayta taqsimlaşni ta'minlaydigan “jamoat ehtiyojlari”ni belgilaydi. Bularga, jumladan, respublika va mahalliy ahamiyatga molik avtomobil va temir yo'llarni, aeroportlar, aerodromlar, aeronavigatsiya inşootlari va aviatsiya texnika markazlarini, temir yo'l transporti obyektlarini, koşpriklar, metropolitenlar, tunnellarini, muhandislik inşootlari va energetika hamda kommunikatsiyalar liniyalarini, kosmik faoliyat obyektlarini, magistral quvurlarni, muhandislik-aloqa tarmoqlarini, irrigatsiya va melioratsiya tizimlarini quriş (rekonstruksiya qiliş) kiradi.

- 12-modda tovon pullarini tōlash bōyiça komissiyalarga tovon pulining ōz vaqtida va tōliq tōlanişi ustidan muntazam nazoratni ta'minlash, şuningdek, tovon puli tōlash bilan boğliq nizolar yuzasidan maslahat xususiyatiga ega qarorlar çiqariş orqali sudgaça bōlgan nizolarni hal etişda kōmaklaşış vazifasini yuklaydi.
- 13-modda yerni olib qōyişni taqozo etuvçi loyiha taşabbuskoridan, texnik jihatdan mumkin bōlgan muqobil variantlar mavjud bōlgan taqdirda, eng maqbul yer uçastkasini (avvaldan mavjud ustuvor aktivlari eng kam bōlgan) aniqlaşi va bu haqda asoslovçi hujjatlarni tegişli viloyat hokimligiga taqdim etişi şart.
- 14-moddada "Loyihani amalga oşiriş va bu boradagi yer uçastkalarini olib qōyiş taşabbusi hamda tegişli asoslovçi materiallar O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan kōrib çiqiladi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan kōrib çiqiş yakunlariga kōra tegişli loyihani amalga oşiriş tōğrisida qaror qabul qilinadi", deb belgilangan.
- 14-moddada, şuningdek, "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining jamoat ehtiyojlari uçun loyihani amalga oşiriş tōğrisidagi qaroriga asosan yer uçastkalarini olib qōyiş zarurati tuğilganda, uşbu Qonunda belgilangan barça majburiyatlar tegişli viloyat hokimligi tomonidan bajariladi", deb kōrsatilgan.

Yer uçastkalarining olib qōyilganligi uçun tōlanadigan kompensatsiyani baholaş tōğrisidagi nizom

- 23-modda yer uçastkari olib qōyilgan qonuniy yer egalari tegişli kompensatsiya turlarini belgilaydi. Bularga zarar kōrgan yer uçastkalaridagi kōçmas mulk uçun kompensatsiya (bozor qiymati bōyiça), umrbod/merosiy egalik ostidagi uçastkalar uçun kompensatsiya, kōp yillik ekinlar uçun kompensatsiya, şuningdek, zarar kōrgan mulk va tirikçilik manbalarini tiklaşgaça bōlgan davrga oid ayrim şartli ōtiş xarajatlari uçun kompensatsiya kiradi. Bundan taşqari, yer uçastkasining olib qōyilişi munosabati bilan huquq egasiga yetkazilgan noqulayliklar uçun kompensatsiya sifatida mazkur yer uçastkasida joylaşgan kōçmas mulk bozor qiymatining 5 foizi miqdorida bir martalik pul tōlanadi.
- 24 va 25-moddalar yer, boy berilgan daromad, kōçmas mulk va yerning olib qōyilişi bilan boğliq boşqa har qanday ta'sir uçun pul va natura şaklidagi kompensatsiyani qonuniylaştiradigan bir qator qoidalarini ōz içiga oladi.
- 25-moddada jismoniy kōçiriş (odamlarni kōp qavatli uylardagi xonadonlarga va hovlilarga kōçiriş) uçun kompensatsiya tōlaş tartibi va mumkin bōlgan usullari bayon etilgan.
- 25-moddada, şuningdek, quyidagiça kōrsatilgan: "Barça huquq egalari bilan şartnoma tuzilgan paytdan e'tiboran bir oy muddat ōtgan şartnomalarda kompensatsiya sifatida kōrsatilgan pul mablağlari summasi uç oy içida O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qōmitasi tomonidan tegişli oylarda rasman e'lon qilingan inflyatsiyaga mutanosib ravişda indeksatsiya qilingan holda tōlanadi".
- 26-modda esa: "Olib qōyilgan yer uçastkasida joylaşgan kōçmas mulk obyektlaridan kompensatsiya tōliq hajmda tōlangandan keyin olti oy mobaynida kōçirib çiqarilmagan taqdirda, taşabbuskor majburan kōçiriş tōğrisidagi da'vo bilan sudga murojaat qiliş huquqiga ega", deb belgilaydi.

Ta'sir qilingan mulkni baholaş tōğrisidagi qoidalar

- 29-moddada "Buzilişi lozim bōlgan kōçmas mulk obyektlarini, şu jumladan kōp yillik ōsimliklarni, şuningdek olib qōyilgan yer uçastkasi bōlgan huquqlarni baholaş yer uçastkasini olib qōyiş bōyiça tartib-taomillar boşlanguniga qadar yoki olib qōyiş

töğrisidagi xabarnomaning köçmas mulk obyektining qiymatiga hamda olib qoyilgan yer uchastkasiga bōlgan huquqlarga ta'sir qilişiga qadar amalga oşiriladi", deb belgilangan.

- Şuningdek, "Olib qoyilgan yer uchastkasiga bōlgan huquqlarni baholaş faqat yer uchastkasiga bōlgan huquqlar davlat rōyxatidan ötkazilganligini tasdiqlovçi hujjatlar asosida amalga oşiriladi", deb qōşimça qilingan.
- 34-moddada "Kompensatsiya komissiyalari huquq egasiga kompensatsiya beriş bilan boğliq nizolarni sudgaça bōlgan tartibda dastlab kōrib çiqadi", deb belgilanib, "Kompensatsiya komissiyasining qaroriga rozi bōlmagan tomon qonun hujjatlarida belgilangan tartibda sudga murojaat qiliş mumkin", deb qōşimça qilingan.

Kompensatsiya jarayoni quyidagi tartibda amalga oşiriladi:

- Ariza: Yer jamoat ehtiyojlari uşun olib qoyilganda, tegişli tuman organi yoki hokimlik jismoniy yoki yuridik şaxslarning murojaatlari asosida yoxud öz taşabbusi bilan ariza tayyorlab, uni Hududiy kompensatsiya jamğarmasining ijro etuvçi organiga (işçi organiga) taqdim etadi. Uşbu arizada yerning olib qoyilganligini va jismoniy yoki yuridik şaxslarga yetkazilgan zararni tasdiqlovçi barça zarur hujjatlar mavjud bōladi.
- Raqamli reyestr: Jamğarmaning işçi organi kompensatsiya tōlaş zarurligini tasdiqlaydigan ariza va sud qarori yoki notarial tasdiqlangan kelişuvni olgaç, işni Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi markazlaştirilgan dasturiy ta'minot tizimida yuritiladigan Mulkiy zararni qoplaş bōyiça kompensatsiyalarning davlat reyestriga kiritadi.
- Kuzatuv kengaşi tomonidan kōrib çiqilişi: İş barça taqdim etilgan hujjatlar bilan birgalikda Kompensatsiya jamğarmasining Kuzatuv kengaşi tomonidan kōrib çiqiladi. Kengaş kompensatsiya talabining asoslilikini va qonunçilikka muvofiqligini baholaydi. Kōrib çiqiş natijalariga kōra, Kengaş mablağ ajratışni tasdiqlaydi yoki rad etadi. Ma'qullangan taqdirda, Kengaş moliyalaştiriş töğrisida qaror qabul qiladi.
- Tōlov: Hududiy kompensatsiya jamğarmasi fondida yetarli mablağ bōlgan taqdirda tasdiqlangan summani jabrlangan tomonning (jismoniy yoki yuridik şaxsning) bank hisob varağiga ötkazadi.
- Monitoring: Kuzatuv kengaşlari hududiy ma'muriyat bilan birgalikda belgilangan tartibda mablağlarning maqsadli işlatilişini nazorat qiladi, ulardan foydalaniş hisobini yuritadi hamda belgilangan tartibda hisobotlar tayyorlaydi.

3.1.6 Prezidentning PF-6243-sonli Farmoni (2021-yil, 2024-yilda kiritilgan özgartirişlar bilan)

Prezidentning PF-6243-sonli Farmoniga muvofiq, qişloq xōjaligi, tijorat va turar joy qurilişiga mōljallangan yerlar ham kiritilgan holda barça turdagi yerlar oçiq elektron tender orqali ğolib iştirokçiga ijara yoki mulk huquqi beriliş asosida ajratiladi.

"E-AUCTION" onlayn auksionlar uşun dasturiy ta'minotdan foydalanadigan platforma bōlib, internet orqali iştirok etiş imkonini beradi hamda ğolibni aniqlaş jarayoniga aralaşuvning oldini oladi. Dastlab, 2017-yil 1-sentyabrdan boşlab platformadan sud hujjatlari bilan boğliq mol-mulkni sotişda foydalanilgan. Muvaffaqiyati tufayli platforma hukumat qarorlari bilan boşqa sohalarga ham joriy etildi.

Platforma fuqarolarga davlat mulki, köçmas mulk, transport vositalari, yer uchastkalari, foydali qazilmalarni qazib olish huquqlari, tozalaş xizmatlari, reklama joylaştiriş huquqlari va boşqa kōplab aktivlar bōyiça adolatli va şaffof auksionlarda iştirok etiş imkonini beradi.

Maqsad - auksionlarning qonuniyligi, şaffofligi va adolatlilikini ta'minlaş, narxlarni sun'iy özgartirişning oldini olish hamda axborotning butligi va maxfiyligini himoya qilişdan iborat. Uşbu

auksionlarni jismoniy va yuridik shaxslar uchun "Elektron onlayn auksionlarni tashkil etish" AJ bo'sqaradi. Xususi ijara uchun barça yer sotib olish jarayoni Davlat aktivlarini bo'sqariş agentligi orqali onlayn auksion vositasida amalga o'siriladi. Mahalliy darajada bunday auksionlarni kadastr organlarining hududiy/tuman bo'linmalari bo'sqaradi.

Yer ucastkasini ijaraga olish shartnomasini (YIS) tizim orqali rasmiylashtirish tartibi quyidagicha:

- DABA elektron auksion saytida yer ucastkasining o'lchami, joylashuvi, ijara yoki mulk huquqi shakli hamda ijara va/yoki bo'slanqich narxi ko'rsatilgan tender to'grisida e'lon joylashtiradi.
- Nomzodlar kerakli turdagi lotni tanlab, elektron auksionda e'lon qilingan tanlangan lot uchun belgilangan muddatgaça ariza topshiradi.
- Topshirilgan arizalar auksion otkazilishidan oldin alohida ko'rib chiqiladi. Auksionga tanlab olingan nomzodlar tender uchun belgilangan dastlabki to'lovni amalga oshiradi.
- G'olib tanlab olingan nomzodlar ishtirokida otkaziladigan auksion jarayonida aniqlanadi.
- Auksion yakunlangach, g'olibga sertifikat beriladi, u yer ucastkasi joylashuviga qarab tegishli mahalliy hokimiyat organlari bilan YIS tuzish va imzolashtirish uchun asos bo'ladi.
- Tender uchun to'langan dastlabki to'lov g'olib bo'lmagan barça nomzodlarga qaytariladi.

Bu auksionlar butun mamlakat bo'ylab ishtirokchilar uchun ochiq va yuqori raqobatbardosh bo'lib, yer eng yaxshi narx hamda daromad bilan bog'liq mezonlar (masalan, qishloq xo'jaligi faoliyati samaradorligi va majburiyatlar tarixi) asosida taqdim etiladi. Qat'iy belgilangan auksion jadvali mavjud emas - turli hajmdagi yer ucastkalari mavjud bo'lishiga qarab savdoga qo'yiladi, bu esa yerning mavjudligi va joylashuvini oldindan aytishni qiyinlashtiradi. Ihtirok etish uchun talabgorlar bo'slanqich narxning 15 foizi miqdorida zakalat to'lashi shart bo'lib, ijara turiga qarab yerning to'liq qiymati oldindan to'lanishi ham talab qilinishi mumkin.

3.1.7 "Ozbo'shimchilik bilan egallab olingan yer ucastkalari hamda ularda qurilgan bino va inshootlarga bo'lgan huquqlarni e'tirof etish to'grisida"gi 937-sonli Qonun (2024-y.)

Ushbu qonunda ozbo'shimchilik bilan egallab olingan yer ucastkalari va ulardagi binolarga bo'lgan huquqlarni qat'iy shartlarga rioya etilgan taqdirda e'tirof etishning huquqiy mexanizmi nazarda tutilgan - xususan, agar egallashtirish 2018-yil 1-mayga qadar sodir bo'lgan bo'lsa, nizolar yoki soliq qarzdorligi mavjud bo'lmasa hamda mazkur yer ucastkasi ilgari bo'sqa shaxsga berilmagan yoki auksionga qo'yilmagan bo'lsa. Yer ucastkasining o'ziga nisbatan mulk huquqi emas, balki ijara huquqi e'tirof etiladi, binolarga esa mulk huquqi qo'llaniladi.

3.1.8 Vazirlar Mahkamasining 146-sonli qarori (2022-yil)

146-sonli qaror yer sotib olish va kompensatsiya sharoitida ko'chmas mulk, yerdan foydalanish huquqlari va tegishli aktivlarni baholash tartibini belgilaydi. Unda binolar, inshootlar, yerga bo'lgan huquqlar va ko'p yillik ekinlar (masalan, meva daraxtlari) kabi ta'sirlangan aktivlarning bozor qiymatini aniqlash usullari belgilanadi, shuningdek, baholashni otkazish vaqti va tartibiga qo'yiladigan talablar keltiriladi. Qaror, shuningdek, baholash natijalarini hujjatlashtirish va ularni kompensatsiya jarayoniga integratsiya qilish bo'yicha yoriqnoma beradi.

3.2 Kreditorlarning talablari

Loyiha XMK, YeTTB, AQSh XTMK, YaXHB va KEIBlardan moliyaviy mablag' jalb qilishga intilmoqda.

XMK va YeTTB yer sotib olish, yerdan foydalanishni cheklash va majburiy ko'chirish masalalarini tartibga soluvchi maxsus standartlarga ega. KEIB, YaXHB va AQSh XTMK yer bilan bogliq ta'sirlar bo'yicha alohida ixtisoslashtirilgan standartlarga ega emas va buning orniga xalqaro miqyosda e'tirof etilgan yondashuvlarga, birinchi navbatda, XMKning Ijro standartlariga tayanadi.

Ushbu muvofiqlikni hisobga olgan holda, ushbu AKBHR XMKning 5-sonli faoliyat standarti (FS5) va YeTTBning 5-sonli ekologik va ijtimoiy talabiga (AMIT5) mos keladi. XMKning FS5 doimiy yoki vaqtinchalik jismoniy yoki iqtisodiy ko'chish holatlarida ko'chirishning oldini olish yoxud uni minimallashtirish, to'liq tiklanish qiymati bo'yicha kompensatsiya taqdim etish, tirikchilikni qayta tiklash, majburiy ko'chirishga yo'l qoymaslik va ta'sirlangan jamoalar bilan mazmunli hamkorlikni ta'minlash bo'yicha majburiyatlarni belgilab beradi. YeTTBning AMIT5 ham xuddi shu tamoyillarni aks ettirib, ma'lumotlarning shaffof tarzda oshkor etilishiga, ta'sirlangan shaxslar bilan mazmunli hamkorlikka hamda aholining zaif qatlamlarini himoya qilishga alohida e'tibor qaratadi.

XMK va YeTTB talablari bilan milliy qonunchilik ortasidagi boshliqlar tahlili 4.3-bolimda keltirilgan.

3.3 Boshliqlarni tahlil qilish

3-1-jadvalda milliy qonunchilik va kreditorlar talablari ortasidagi farqlar hamda ushbu boshliqlarni bartaraf etish uchun mazkur AKBHRga kiritilgan choralar keltirilgan.

3-1- Jadval: O'zbekiston va kreditorlar standartlari o'rtasidagi boshliqlar tahlili

Mavzular	O'zbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Boshliqni bartaraf etish chorolari
Kochirishni rejalashtirish	Milliy qonunchilikda kochirish bo'yicha mas'ul xodimlarni tayinlash, institutsional vazifalarni taqsimlash yoki RAPni amalga oshirish bo'yicha maxsus ishchi guruhlarini tashkil etish talabi mavjud emas. AKBHR tayyorlash ham talab etilmaydi. Byudjet masalalari № 781-son Qonun va № 1047-son qarorda belgilangan kompensatsiya mablag'lari hamda to'lov mexanizmlari orqali qisman tartibga solingan, biroq kochirish bilan bog'liq barcha tadbirlarni (masalan, yordam ko'rsatish, monitoring, tirikchilik manbalarini tiklash) qamrab oluvchi kompleks kochirish byudjetini shakllantirish talabi mavjud emas.	Mas'uliyat va vakolatlarni aniq taqsimlagan holda, kochirish bo'yicha mutaxassis (lar) va rahbariyat vakili (lar) ni o'z ichiga olgan aniq mas'ul shaxslarni tayinlash. Kochirish va yer uchastkalarini sotib olish bo'yicha reja yoki asosiy hujjatni tayyorlash majburiydir. AAKBHR quyidagilarni o'z ichiga oladi: (i) ehtimoliy oqibatlar; (ii) qonunchilikdagi boshliqlarni tahlil qilish; (iii) huquqlar matritsasi; (iv) oqibatlarni yumshatish chorolari; (v) kochirish chora-tadbirlarini amalga oshirishning huquqiy va institutsional mexanizmlari; (vi) resurslar va byudjet; (vii) mablag'larni o'tkazish kanallari va tartiblari; (viii) grafik; (ix) monitoring va hisobotga qo'yiladigan talablar; hamda (ix) kelajakdagi o'zgarishlarga javob berish maqsadida o'zgarishlar jarayonini bosqari tartibi. Rejalashtirish, oqibatlarini yumshatish, monitoring, baholash va hisobot berish kabi tadbirlarga mutanosib byudjetni tayyorlash, shu jumladan quyidagilarni hisobga olgan holda: (i) manfaatdor tomonlar bilan o'zaro hamkorlik, ta'sirni baholash, pul va natura shaklidagi kompensatsiya, tirikchilik manbalarini tiklash va yaxshilash, kochirish va qayta joylashtirish, shuningdek, bosqacha turdagi yordam va tuzatish chorolari; (ii) xodimlarga oid xarajatlar va ular bilan bog'liq operatsion xarajatlar; (iii) o'qitish va salohiyatni oshirish tadbirlari; (iv) kochirish bilan bog'liq barcha tadbirlar bo'yicha ichki va tashqi baholash hamda hisobotlarni o'z ichiga olgan holda, amalga oshirish jarayonini monitoring qilish.	Mazkur AKBHR XMK va YeTTB talablariga muvofiq ishlab chiqilgan. U 14.2-bolimida alohida budjetni o'z ichiga oladi.

Mavzular	O'zbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Boshliqni bartaraf etish chorolari
Ko'chishni oldini olish va kamaytirish	781-son Qonunning 4-moddasida yer uchastkasini olib qo'yish jamoat ehtiyojlari uchun asoslantirilgan bo'lishi kerakligi belgilangan. 13-moddasida esa loyihani amalga oshirish to'g'risida qaror qabul qilingandan so'ng eng maqbul yer uchastkasini aniqlash talab etiladi. Biroq, muqobil variantlarni baholash yoki ijtimoiy yoxud ekologik tahlil orqali ko'chirishni minimallashtirish talabi mavjud emas.	Majburiy ko'chishning oldini olish yoxud, agar buning iloji bo'lmasa, texnik va iqtisodiy jihatdan asosli muqobillarni ko'rib chiqish orqali uni imkon qadar kamaytirish. Loyihaviy ye'chimlar variantlari ekologik va ijtimoiy baholash doirasida hujjatlashtirilishi hamda asoslantirilishi kerak. Majburiy ko'chirish zarurati yuzaga kelgan taqdirda, u tegishli huquqiy tartibning asosiy tamoyillariga rioya etilgan holda amalga oshirilishi lozim. Har qanday ko'chirishdan oldin Yevropa tiklanish va taraqqiyot bankini xabardor qiliş, bunda tegishli huquqiy tartib-qoidalariga, milliy qonunchilik talablariga hamda 5-sonli Ekologik va ijtimoiy talab qoidalariga rioya etilganini tasdiqlovchi hujjatlarni taqdim etish.	Loyiha doirasida muqobil variantlar baholanib, eng kam ta'sir ko'rsatadigani tanlandi. (2.2-bolimga qarang).
Muvofiqlik	Milliy qonunchilik faqat rasmiy ro'yxatdan otkazilgan qonuniy huquqlarga ega bo'lgan shaxslarni tan oladi va ularga kompensatsiya to'laydi (Fuqarolik kodeksining 84-moddasi; 781-son Qonun). Ayrim hollarda ro'yxatdan otkazilmagan yoki norasmiy yerdan foydalanishning	Bunda manfaatdor shaxslarning uchta toifasi ko'rib chiqiladi: - yer uchastkasi yoki aktivlarga nisbatan rasmiy tarzda rasmiylashtirilgan qonuniy huquqlarga ega shaxslar; - rasmiy tarzda rasmiylashtirilgan qonuniy huquqlarga ega bo'lmagan, biroq yer uchastkalariga yoki milliy qonunchilikka muvofiq tan olinadigan yoki tan olinishi mumkin bo'lgan aktivlarga da'volari bo'lgan shaxslar; - yer uchastkasi yoki aktivlarga nisbatan qonuniy tan olingan huquq yoki da'volarga ega bo'lmagan shaxslar. Bu guruhlarining barçasi aktivlar uchun tovon puli, shuningdek, ko'chiriliş va tirikçilik manbalarini tiklashda yordam olish huquqiga egadir.	Kreditorlar talablariga muvofiqlikni ta'minlash maqsadida mazkur AKBHRda quyidagi choralar qabul qilingan: Milliy qonunchilikka muvofiq, AKBHR yer uchun kompensatsiyani faqat ro'yxatdan otkazilgan yerlar bilan çeklaydi. Ya'ni, yeri qisman ro'yxatdan otkazilmagan 17 nafar LTKŞ larga faqat ro'yxatdan otkazilgan qismi uchun kompensatsiya to'lanadi. Biroq, yeri to'liq ro'yxatdan otkazilmagan bir nafar PAP uchun istisno qo'llaniladi. Turmuş darajasini saqlab qoliş hamda uşbu LTKŞlarga uy-joyini qayta quriş yoki yangi uy-joy sotib olish imkonini beriş

Mavzular	O'zbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Boshliqni bartaraf etish chorolari
	çeklangan darajada tan olinishi mavjud bolsa-da, bunday holatlar, ayniqsa, qonuniy huquqni tasdiqlovchi hujjatlarga ega bo'lmagan norasmiy egalovchilar va foydalanuvchilar uchun kreditorlar talablariga teng huquq va kompensatsiya olish imkoniyatlarini ta'minlamaydi.		maqsadida, unga O'zbekiston Respublikasining Yer kodeksiga muvofiq minimal maqbul turar joy uchastkasi (0,04 ga) uchun kompensatsiya to'lanadi. • Milliy qonunchilikda rasmiy ro'yxatdan otkazilmagan inshootlar uchun kompensatsiya nazarda tutilmagan bolsa-da, kreditorlarning himoya talablari bilan muvofiqlikni ta'minlash maqsadida loyiha ro'yxatdan otkazilmagan binolarning barça egalariga kompensatsiya to'lashni nazarda tutgan. • Milliy amaliyotga ko'ra, avvalgi uch yilning birortasida qishloq xo'jaligidan olingan daromadini deklaratsiya qilmagan ijaraçilar odatda yotqotilgan daromad uchun kompensatsiya olish huquqiga ega emas. Biroq, kreditorlar talablarini bajarish maqsadida loyiha usbu xo'jaliklarga deklaratsiya qilingan ekin turi asosida, ekinlar mavsumiy sharoitlar sababli inventarizatsiya vaqtida ko'rinmagan hollarda esa daladagi ekin qoldiqlarini kuzatish natijalariga asoslanib, kompensatsiya to'lagan.
Aktivlarni ro'yxatga olish, inventarizatsiyadan otkazish va ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqotlar	Milliy tizim ta'sir ko'ruvchi shaxslarni dalada ro'yxatga olishdan ko'ra, davlat reyestrlaridagi ma'lumotlar asosida	Sorov otkazilayotgan vaqtda joyida bo'lmashligi mumkin bo'lgan mavsumiy, norasmiy va vaqtincha istiqomat qiluvchi shaxslarni ham oz ichiga olgan holda, ta'sir ko'rsatiladigan shaxslarni aniqlash hamda kimlar kompensatsiya va/yoki yordam olish huquqiga ega bo'lishini belgilash uchun aholini ro'yxatga olishni otkazish.	Loyiha doirasida ta'sir ko'rsatiladigan barça shaxslar va uy xo'jaliklari ro'yxatga olindi, ularning aktivlari inventarizatsiya qilindi va ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli o'rganildi (4.0-bolimga qarang).

Mavzular	O'zbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Boshliqni bartaraf etish chorolari
	aniqlasga tayanadi. Qonunchilik yer uchastkalarini olib qo'yishdan oldin ko'chmas mulkni baholashni talab qilsa-da (781-son Qonunning 29-moddasi), bu talab faqat ro'yxatdan o'tkazilgan aktivlar va huquqlarga nisbatan qo'llaniladi. Norasmiy aktivlarni ham qamrab oluvchi kompleks aholini ro'yxatga olish, mol-mulkni inventarizatsiya qilish yoki ijtimoiy-iqtisodiy boshlan'ij ma'lumotlarni yig'ish bo'yi'ca s'orovlarni o'tkazish talabi mavjud emas.	Ta'sir ko'rsatiladigan aktivlarni inventarizatsiya qilish va batafsil o'l'chov-tadqiqot ishlarini amalga o'sirish, jumladan, yer uchastkalari va u bilan bog'liq jismoniy aktivlarni, tirikchilik va daromad manbalarini, shuningdek, tabiiy resurslardan foydalani'shga asoslangan boshqa faoliyat turlarini o'rganish. LTKShlar ega bo'lgan bar'ca huquqlarni baholash, shuningdek, ta'sirga uchragan yerlar, aktivlar va tirikchilikni ta'minlovchi resurslar bo'yi'ca har qanday ziddiyatli da'volar va nizolarni aniqlash va hal qilishga ko'maklashish. Ma'lumotlarni boshqarish bo'yi'ca bar'ca amallar shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va rozilik olish talablariga rioya etgan holda bajariladi. Miqdoriy va sifat usullarini qo'llagan holda boshlan'ij holatni tavsiflash uchun ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqotlar o'tkazish lozim. Bunday tadqiqotlar keyingi ijtimoiy va iqtisodiy monitoringni amalga o'sirish imkoniyatini ta'minlaydigan tarzda ishlab chiqilishi kerak.	
Tugatish sanasi	Milliy qonunchilikda kompensatsiya olish huquqini belgilash uchun rasmiy yakuniy hisobga olish sanasi ko'zda tutilmagan.	Kompensatsiya olish huquqini aniqlash uchun hisobga olishning yakuniy sanasini belgilash va bu haqda manfaatdor shaxslarni xabardor qilish. Hisobga olishning yakuniy sanasi to'g'risidagi ma'lumotlar tegishli tarzda hujjatlashtirilishi hamda yozma va o'g'zaki shaklda muntazam ravishda e'lon qilib borilishi, jumladan, usbu sanadan keyin ko'chib kelgan shaxslar ko'chirilishi mumkinligi haqida ogohlantirishlar joylashtirilishi kerak. Mijoz, ko'chirish rejasiga kiritilmagan yoki noto'g'ri baholangan ko'chirish bilan bog'liq har qanday qo'shim'ca kutilmagan yoxud hisobga	Ko'chirish bo'yi'ca harakatlar rejasiga uchun yakuniy hisobga olish sanasi etib 26.01.2026-yil belgilandi. Ushbu sana jamoatchilikka e'lon qilindi va mahalliy hamjamiyatlar va mahalliy hokimiyat organlari e'tiboriga yetkazildi (6.2-bolim'ga qarang).

Mavzular	Oʻzbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Bôshliqni bartaraf etish chorolari
		olinmagan xavf-xatarlar va ta'sirlar uchun alohida yangi yakuniy hisobga olish sanasini belgilaydi.	
Baholaş va tölük tiklaş qiymati	Milliy qonunchilikda amaldagi baholaş töğrisidagi qonunchilik, jumladan, "Baholaş faoliyati töğrisida"gi Qonun, Vazirlar Mahkamasining 146-son qarori va milliy baholaş standartlariga muvofiq, ta'sir köruvchi aktivlarni bozor qiymati asosida baholaşni nazarda tutadi. Kompensatsiya tarkibiga inşootlar, yerga bölgan foydalanish huquqlari, köp yillik ekinlar va ayrim ötiş davri xarajatlarining bozor qiymati, şuningdek, olib qöyilayotgan yer uçaştkasida joylaştgan barça köçmas mulk obyektlari uchun aktiv qiymatining 5 foizi miqdorida bir martalik noqulaylik kompensatsiyasi kiradi (781-son Qonunning 23-moddasi). Kompensatsiya tölovlari keçiktirilgan	Baholaş malakali baholovçilar tomonidan, tegişli tartibda hujjatlaştirilgan baholaş uslubiyaşini qöllağan holda, töliq tiklanish qiymati böyiça amalga oşiriladi. Tiklanish qiymati böyiça tovon pulini ta'minlaş uchun rejalaştirilgan tovon stavkalari inflyatsiya darajasi yuqori bölgan loyiha hududlarida yoxud tovonni hisoblaş va uni tölaş örtasida ança vaqt ötgan hollarda qayta körib çiqilişi talab qilinişi mumkin. Tovu puli barça zarar körgan şaxslarga şaffof va izçil tarzda tölanadi. Agar tirikçilik manbalari yerga boğliq bölsa yoki yer uçaştkasi jamoaviy mulk hisoblansa, zarar körgan şaxslar uchun buning imkonsiz yoki nomaqbul ekanligi isbotlanmagan taqdirda, yer beriş şaklidagi tovon taklif etilişi lozim. Köçiriş uchun möljallangan joylar/obyektlar avvalgisidan kam bölmagan darajada munosib uy-joy, yaşaş şaroitlari va xizmatlardan foydalanish imkoniyatini ta'minlaşi kerak. Bundan taşqari, foydalanışga yaroqsiz yer uçaştkalari qolişi mumkin bölgan hollarda, butun yer uçaştkasini sotib olish taklif qilinadi. Jamoat ahamiyatiga molik obyektlar, kommunal infratuzilma yoki ijtimoiy qulayliklar yöqotilgan taqdirda, ular avvalgisiga teng yoki undan yuqoriroq darajadagi xizmat körsatişni ta'minlaydigan tarzda almaştirilişi lozim. Muvofiq keladigan muqobil variantlar maslahatlaşuvlar asosida aniqlanadi va kelişiladi.	Töliq tiklaş qiymatini ta'minlaş maqsadida, yuqorida qayd etilgan huquq olish doirasini kengaytiriş böyiça çoralar bilan bir qatorda, mazkur AKBHRda quyidagi çoralar qabul qilingan: - Yer uçaştkasi va uy-joyidan ayrilayotgan barça LTKŞlarga pul şaklidagi kompensatsiya yoki natura şaklidagi yordamdan birini tanlaş imkoniyati taqdim etiladi. - Milliy qonunchilikka muvofiq, yerdagi barça köçmas mulk obyektlari (daraxtlar, inşootlar va uy-joylar) uchun 5% miqdorida noqulaylik kompensatsiyasi nazarda tutilgan. Uşbu kompensatsiya barça aktivlarga, şu jumladan yerning öziğa, yöqotilgan daromadga hamda ijara yerida joylaştgan inşootlarga ham tatbiq etilgan. - Kompensatsiyadan taşqari, jismoniy köçirilayotgan barça LTKŞlarga köçib ötiş xarajatlari va köçiriş böyiça yordam taqdim etiladi. - Yer yoki qişloq xöjaligi ijara huquqidan ayrilayotgan barça LTKŞlarga yangi yer huquqi va ijara hujjatlarini aniqlaş, olish va rasmiylaştirişda, şu jumladan, barça tegişli yiğimlar va soliqlarni tölaşda yordam körsatiladi.

Mavzular	O'zbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Boshliqni bartaraf etish chorolari
	taqdirda, ularning summasi inflyatsiya indeksatsiyasiga tortiladi (781-son Qonunning 25-moddasi), shuningdek, kelişuvlar notarial tasdiqlangan shartnomalar orqali rasmiylashtirishi lozim. 781-son Qonunning 24 va 25-moddalarida pul shaklidagi va natura shaklidagi kompensatsiya, shu jumladan, kochirish variantlari ham nazarda tutilgan. Biroq, milliy baholash yondashuvlarida to'liq tiklash qiymati (full replacement cost) asosida kompensatsiya to'lash talabi aniq belgilangan emas. Shuningdek, ayrim hollarda eskirish qiymati chagirilishi yoki daromad yoqotilishi yetarli darajada hisobga olinmasligi mumkin (masalan, daromad yoqotilishi hisobga olinmaydigan ko'p yillik ekinlar uchun).		- Barça qishloq xohjaligi ijara huquqlari loyiha tomonidan haqiqiy xarajatlar asosida qoplanadi. Bunga ijara haqining o'zi, shuningdek, elektron auksionda ishtirok etish va bitimni rasmiylashtirish bilan bog'liq barça yigimlar va soliqlar kiradi. - Qishloq xohjaligi yerlarining yoqotilishi uchun milliy qonunchilikka muvofiq bir yillik yoqotilgan daromad miqdorida kompensatsiya to'lanadi. Biroq, to'liq tiklash qiymatini ta'minlash maqsadida, teng qiymatdagi ijara yerini topish va iqtisodiy faoliyatni qayta yo'lga qo'yish ko'proq vaqt talab qilishi mumkinligi sababli, loyiha kompensatsiya muddatini yoqotilgan daromadning 4 yiliga qadar uzaytiradi. Bunda LTKShlar uchun mos keladigan teng qiymatdagi ijara yerini aniqlashga 2 yil, xohjalikda iqtisodiy faoliyatni qayta tiklashga esa yana 2 yil vaqt ketishi mumkinligi hisobga olingan. - Zaif oilalar uchun ularning bo'shqa LTKShlarga nisbatan noqulay holatga tuşib qolmasligini ta'minlash maqsadida qo'shimcha nafaqa va bo'shqa qo'llab-quvvatlash chorolari belgilangan. - Ta'sir koruvchi xohjaliklarda ishlaydigan barça xodimlarning ish joyini yoqotishi bilan bog'liq o'tish davri uchun yordam ko'rsatiladi. - Mulkni baholashda eskirish qiymati barça baholashlardan chiqarib

Mavzular	O'zbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Boshliqni bartaraf etish chorolari
			taslangan. Milliy tartibda (bozor qiymati asosida) baholangan barça uy-joylar uchun qoshimcha ravişda toliq tiklaş qiymati boyiça baholaş amalga oşirilgan va ikki qiymatdan yuqorisi tanlangan. Mazkur çoralar tufayli kompensatsiya toliq tiklaş qiymati asosida taqdim etiladi. Baholaş usullari va kompensatsiya oliş huquqlari 6.0 va 7.0-bölimlarda batafsil bayon etilgan.
Kompensatsiya tolaş	Milliy qonunchilikka kora, yer uçaştakasi olib qoyilişidan oldin kompensatsiya boyiça kelişuvga erişilişi va kompensatsiya toliq tölanişi lozim. Bu talab Prezidentning 5490-son farmoni, 781-son Qonun va 1047-son qaror bilan belgilangan bölib, mazkur hujjatlarda tölovlarni amalga oşiriş uchun kompensatsiya mablağlaridan foydalaniş ham nazarda tutilgan. Biroq, yer yoki tabiiy resurslardan foydalanişga kiriş çeklanişidan oldin	Kompensatsiya köçirişdan yoki yer uçaştakalari yoxud aktivlardan foydalanişni çeklaş joriy etilişidan oldin tölaniş. Jismoniy köçirilişga tegişli bölgan şaxslar, boşqa omillar qatorida, qişloq xöjaligi va öquv taqvimlariga ehtimoliy ta'sirni hisobga olgan holda, maslahatlaşuvlar ötkazilganidan söng köçiş muddatlari töğrisida oldindan va oqilona muddatlarda xabardor qilinişi lozim. Mijoz yer uçaştakalari va ular bilan boğliq aktivlarga faqat kompensatsiya tölanişidan söng hamda, tegişli hollarda, jismoniy köçirilgan şaxslarga zarur yordam va tegişli qöllab-quvvatlaş çoralari körsatilib, ular köçirib bölinganidan keyingina egalik qiladi.	Mulkni böşatiş zarurligi töğrisida tört oy oldin xabarnoma beriladi. Kompensatsiya ta'sir boşlanişidan oldin tölaniş (7.2-bölimga qarang).

Mavzular	O'zbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Boshliqni bartaraf etish chorolari
	kompensatsiya to'lanishini ta'minlash bo'yicha aniq talab mavjud emas.		
Kochirishga yordam	Milliy qonunchilikda tizimli kochirish bo'yicha yordam, zaif guruhlarini qollab-quvvatlash yoki kochib o'tish uchun maxsus yordam ko'rsatish nazarda tutilmagan. Biroq, 781-son Qonunning 23-25-moddalarida o'tish davri xarajatlarini qoplash nazarda tutilgan bo'lib, ular kochirish xarajatlari, vaqtinchalik uy-joy yoki ijara haqi, tadbirkorlik faoliyatining to'xtab qolishi bilan bog'liq xarajatlar hamda kochirish jarayonida yuzaga keladigan bosqqa vaqtinchalik yo'qotishlarni o'z ichiga olishi mumkin.	Ta'sir ko'rsatilgan har bir guruhning ehtiyojlarini hisobga olgan holda kochirishda yordam berish, bunda aholining zaif qatlamlari ehtiyojlariga alohida e'tibor qaratish kerak. Jismonan kochirilayotgan barqa shaxslarga o'tish davrida moliyaviy va tashkiliy ko'mak, shuningdek, kochish va joylashishda yordam ko'rsatiladi.	Kochirish bo'yicha yordam va kochib o'tish uchun nafaqa 7.4.1 va 8.3.1-bolimlarda bayon etilgan tartibda taqdim etiladi.
Tirikchilikni Qayta Tiklash	Milliy qonunchilikda to'g'ridan-to'g'ri yo'qotishlar va boy berilgan foyda uchun	Yo'qotilgan aktivlar uchun kompensatsiyadan tashqari, iqtisodiy kochishga uchragan va yashash vositalari yoki daromad darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatgan shaxslarga daromad olish qobiliyatini, ishlab chiqarish va turmush darajasini	Tirikchilikni qayta tiklash chora-tadbirlari 8.0.-bolimda bayon etilgan.

Mavzular	O'zbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Boshliqni bartaraf etish chorolari
	kompensatsiyadan ta'sqari, tirikchilik manbalarini tiklash bo'yiqa talab mavjud emas. Kocirishdan keyin tirikchilik manbalarini tiklash yoki yaxshilashni talab qiluvchi qoidalar ham nazarda tutilmagan.	yaxshilash yoki hech bo'lmaganda tiklash imkoniyatlari ham taqdim etiladi.	
Himoyaga muhtoj shaxslar	O'zbekistonning yer to'g'risidagi qonunchiligida himoyaga muhtoj shaxslarga oid qoidalar mavjud emas.	Rejalashtirish va amalga oshirish bosqichlarida aholining zaif qatlamlariga nisbatan xavf va ta'sirlarni aniqlash, baholash hamda hisobga olish ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqotlar davomida zaiflik omillarini tahlil qilish, aholining zaif qatlami bilan maxsus maslahatlashuvlar otkazish, shuningdek, ularning turli ehtiyojlarini inobatga olgan holda yordam choralarini rejalashtirish, jumladan, byudjet doirasida bunday chora-tadbirlarning bajarilishi va moliyalashtirilishini ta'minlash orqali amalga oshiriladi.	Zaiflik mezonlari 4.2.3.10-bolimda belgilangan va zaif uy xojaliklari aniqlangan. Ta'sir doirasiga tuşgan hamda zaif deb topilgan shaxslar va uy xojaliklari -bolimda korsatilgan qoshimcha yordamni oladilar. Zaif shaxslar bilan samarali muloqot qilishga oid maxsus talablar 11.4-bolimda keltirilgan.
Jinsiy jihatlar	O'zbekistonning yer to'g'risidagi qonunchiligida ayollarga yoki bosqa biror gender farqlariga oid qoidalar mavjud emas.	Kocirish masalalari bo'yiqa har qanday maslahatlashuvlarda barqa gender vakillarining mazmunli ishtirokini ta'minlash chorolari koriladi. Loyihalar doirasida yer ucastkalarini olish, yerdan foydalanişni ceklash va majburiy kocirishning erkaklar va ayollarga ta'siridagi farqlar baholanadi. Kompensatsiya olish huquqini aniqlash hamda kompensatsiya taqdim etish jarayonida gender jihatlarini hisobga olinadi.. Tirikchilik vositalarini yaxshilash yoki tiklashga	LTKShlar orasidagi xotin-qizlarni qollab-quvvatlash va jalb etish bo'yiqa aniq chora-tadbirlar 7.5.6-bolimda keltirilgan.

Mavzular	O'zbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Boshliqni bartaraf etish chorolari
		qaratilgan yordam erkaklar va ayollar uchun teng ravishda taqdim etiladi hamda ularning ehtiyojlariga moslashtiriladi.	
Jamoatchilik bilan maslahatlashuvlar va ma'lumotlarni oshkor qilish	781-sonli Qonun yer uchastkalarini olib qo'yish va kompensatsiya to'lash to'g'risidagi qarorlarni manfaatdor tomonlar va mahalliy hokimiyat organlari bilan muhokama qilishni talab etadi, biroq qonunchilikda maslahatlashuv, ishtirok etish yoki ma'lumotlarni oshkor qilish talablariga muvofiq keladigan qoidalar mavjud emas.	Tegishli shaxslar va jamoalar, shu jumladan qabul qiluvchi jamoalar bilan mazmunli maslahatlashuvlar ko'chirishni rejalashtirish, amalga oshirish va monitoring qilishning butun jarayoni davomida tashkil etiladi. Barча guruhlarini xabardor qilish va ularga tegishli bo'lgan qo'llab-quvvatlash chorolari, huquqlari, imkoniyatlari va imtiyozlari haqida xabardorligini oshirishni ta'minlash. Tegishli shaxslar o'rtasida keng tarqatish uchun mo'ljallangan oddiy, amaliy, aniq va madaniy jihatdan maqbul hujjatlar orqali maslahatlashuvlar va o'zaro hamkorlikni qo'llab-quvvatlash.	Loyihadan ta'sirlangan shaxslar bilan konstruktiv va doimiy hamkorlik qilishga oid aniq talablar 11.3-bolimda bayon etilgan.
Shikoyatlarni bo'sqariş	781-sonli Qonunning (2022-yil) 12-moddasida Kompensatsiya komissiyasi kompensatsiya bilan bog'liq nizolarni sudga hal etishga ko'maklashishi va kompensatsiya berishga taalluqli nizolar bo'yicha tavsiyaviy tusdagi qarorlar qabul qilishi nazarda tutilgan. Biroq, Loyiha darajasida shikoyatlarni	Aholini ro'yxatga olishni o'tkazishdan avval majburiy ko'chirish bilan bog'liq savollar va xavotirlarga o'z vaqtida javob berish uchun shikoyatlarni ko'rib chiqishning samarali mexanizmini yaratish kerak. Shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmi ijtimoiy jihatdan maqbul va hamma uchun oson tushunarli bo'ladi. Shuningdek, u nizolarni xolis hal qilish uchun murojaat etish mexanizmini ham o'z ichiga oladi. U milliy sud tizimiga murojaat qilishga to'sqinlik qilmasligi kerak. Shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmi faoliyati natijalari monitoring hisobotlarida aks ettiriladi.	Shikoyatlarni ko'rib chiqishning shaffof va oqch mexanizmi 12.0-bolimda tavsiflangan.

Mavzular	O'zbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Boshliqni bartaraf etish chorolari
	kolib chiqishning xolis mexanizmi mavjudligi to'g'risidagi talab mavjud emas.		
Monitoring va baholash	1047-sonli qaror kompensatsiya jamgarmalarining moliyaviy resurslaridan foydalaniş va uşbu jamgarmalarni boşqariş tartib-taomillariga rioya etiliş ustidan monitoring olib borishni talab qiladi. Bundan taşqari, 781-sonli Qonunning (2022-yil) 12-moddasi Kompensatsiya komissiyalari kompensatsiyaning oż vaqtida va toliq hajmda taqdim etiliş ustidan muntazam monitoringni ta'minlashni talab qiladi. Biroq bunday monitoring faqat moliyaviy-ma'muriy xususiyatga ega. Qonunchilikda tirikchilikni qayta tiklash natijalarini majburiy kuzatib borish, bunday tiklashning samaradorligini	AKBHRning amalga oşiriliş borişini monitoring qiliş va baholash, şuningdek, zarur hollarda tuzatiş choralarini koriş tartib-qoidalarini işlab chiqiş. Monitoring asosiy manfaatdor tomonlar iştirokida, ularning muammolari va fikr-mulohazalari hisobga olingan holda olib boriladi. Monitoring tadbirlarining kolami Loyihaning xavf-xatarlari va ta'siriga mutanosib boladi. Aholini keng miqyosda kochiriş bilan boqliq loyihalarda kochiriş boyicha malakali mutaxassislar AKBHRning amalga oşirilişini nazorat qiladi, vaziyatni togrilash choralarini işlab chiqadi, talablarga muvofiqlikni ta'minlash boyicha tavsiyalar beradi. Şuningdek, ular AKBHRda korsi tilgan asosiy samaradorlik korsi tachiqlariga (AKS) erişişdagi yutuqlarni aks ettiruvchi ichki monitoring boyicha davriy hisobotlarni tayyorlaydi. Uşbu hisobotlar YeTTBga majburiy davriy ekologik va ijtimoiy monitoring hisobotlari doirasida taqdim etiladi. Kochiriş boyicha harakatlar rejasi (AKBHR) kochiriş tadbirlarini amalga oşiriş davomida va undan keyin ularning samaradorligini monitoring qiliş chora-tadbirlarini ham oż ichiga oladi. Yakuniy audit natijalariga kora, jabrlangan şaxslar yoki jamoalar ożlari haqli bolgan barça yordamni olgani va ularga tirikchilik manbalarini tiklash uchun tegişli imkoniyatlar yaratib berilgani aniqlanganda, iqtisodiy kochiş oqibatlarini yumşatiş chorolari yakunlangan deb hisoblanadi.	Ichi va taşqi monitoring hamda baholash jarayonlari 13.0-bolimida belgilangan.

Mavzular	O'zbekiston milliy qonunchiligi	XMK va YeTTB talablari	Boshliqni bartaraf etish chorolari
	baholas yoki yakuniy audit o'tkazish ko'zda tutilmagan.		

4.0 Tasirlangan shaxslarning aholini ro'yxatga olish ma'lumotlari va ijtimoiy-iqtisodiy tavsifi

4.1 Ta'sir ko'rsatilgan uy xo'jaliklarining taxminiy soni²

Tegishli uy xo'jaliklarini ro'yxatga olish, aktivlarni inventarizatsiya qilish va ijtimoiy-iqtisodiy organi NBT/Oqtavia kompaniyasi tomonidan 08.01.2026 dan 20.01.2026 ga qacha bo'lgan davrda otkazildi.

Aholini ro'yxatga olishda 339 kishidan iborat jami 58 ta xonadon ro'yxatga olingan. Yana oltita xonadon aholini ro'yxatga olishda qatnashishdan bo'sh tortdi. Ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqot natijalariga ko'ra aniqlangan xonadonning yaxlitlangan o'rtaqa hajmi 5,8 kishini tashkil etishini hisobga olsak, ro'yxatga olishda qatnashmagan usbu xonadonlarda yana taxminan 35 kishi istiqomat qiladi deb taxmin qilinadi.

Shunday qilib, loyiha umumiy hisobda 64 ta xonadonni, jumladan, taxminan 374 kishini qamrab olishi kutilmoqda. **Error! Reference source not found.**-bolimda batafsilroq ko'rsatilganidek, usbu xonadonlardan 21 tasi jismoniy ko'chirilishga, 44 tasi esa iqtisodiy ko'chirilishga du'cor boladi, bunda ulardan biri jismoniy ko'chirilishga ham ta'sir koradi.

4-1-jadvalda ko'rsatilganidek, Loyiha ta'siriga tu'sadigan uy xo'jaliklarining 96 foizi O'rta Chirchiq tumanida, qolgan 4 foizi esa Quyi Chirchiq tumanida istiqomat qiladi. Bu foizda faqat aholini ro'yxatga olishda ishtirok etishga rozi bo'lgan 58 ta uy xo'jaligi hisobga olingan.

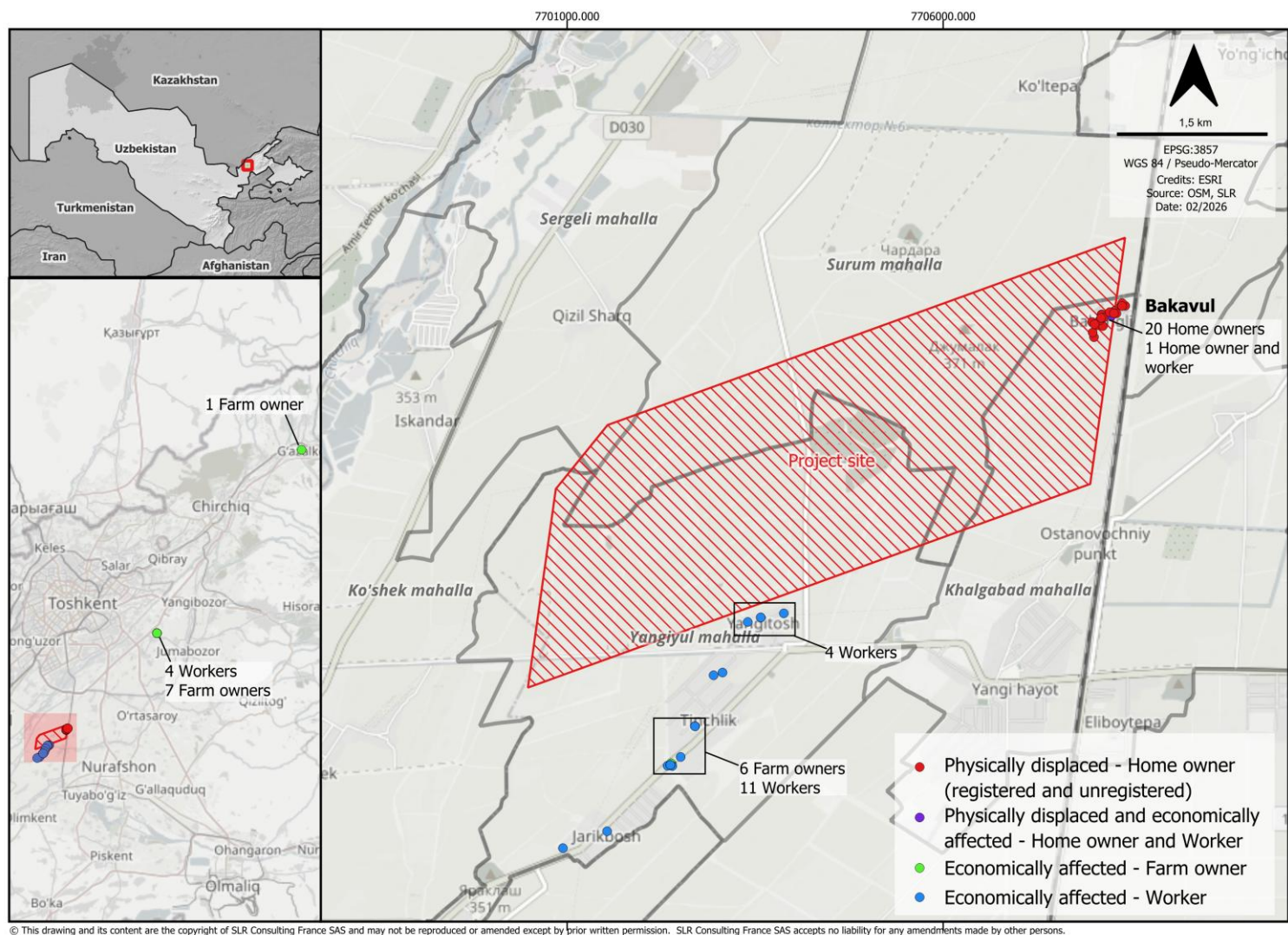
4-1-xaritada Loyiha ta'siriga tu'sadigan uy xo'jaliklarining yashash joylari ko'rsatilgan. Ushbu xaritada ko'rsatilganidek, jismoniy ta'sirga u'chraydigan uy xo'jaliklarining 100 foizi Loyiha hududidagi Xalqobod mahallasining Bakavul qishlo'gidada joylashgan bolib, bar'ca ish'ilar va fermer xo'jaliklari egalari esa Loyiha hududining janubi va shimolida yashaydi. E'tibor bering, ta'sirlangan 20 nafar fermer xo'jaligi egasidan faqat 14 nafari usbu xaritada tasvirlangan. Buning sababi shundaki, fermer xo'jaligi egalardan oltitasi ro'yxatga olishda qatnashishdan bo'sh tortgan va shu sababli hisobga olinmagan.

4-1- Jadval: Ko'chish turi va yashash joyi bo'yicha jabr ko'rgan uy xo'jaliklari va shaxslar haqida umumiy ma'lumot

Tuman	Makhalla	Qishloq	Jismoniy ko'chirilgan		Iqtisodiy ko'chirilgan		Jami ko'chirilganlar	
			LTKSh soni	LTKX soni	LTKSh soni	LTKX soni	LTKSh soni	LTKSh soni
O'rta'chirchiq	Xalqobod	Bakavul	21	114	1	6	22	120
	Yangiyol		0	0	34	209	34	209
	Jami		21	114	35	215	56	329
Quyi'chirchiq	Sirgali		0	0	1	7	1	7
	Surum		0	0	1	3	1	3
	Jami		0	0	2	10	2	10
JAMI			21	114	44a	270b	64	374

² Ushbu hisobotda uy xo'jaligi - bir xonadonda birga yashaydigan, o'zaro qarindosh yoki qarindosh bo'lmagan shaxs yoki shaxslar guruhi bo'lib, ular bitta kattalar (erkak yoki ayol)ni oila bo'shlig'i sifatida tan oladi, umumiy xo'jalik yuritish tartibiga ega bo'ladi va yagona birlik sifatida qaraladi, deb ta'riflanadi (Birlashgan Millatlar Tashkilotining Statistika byurosi, 1993-yil).

Tuman	Makhalla	Qishloq	Jismoniy k�chirilgan		Iqtisodiy k�chirilgan		Jami k�chirilganlar	
			LTK� soni	LTKX soni	LTK� soni	LTKX soni	LTK� soni	LTK� soni
a Iqtisodiy k�chishga du�or b�lgan oltita uy x�jaligi aholini r�yxatga olishda i�tirok etishdan bo� tortdi.								
b R�yxatga olinmagan oltita uy x�jaligidagi uy x�jaligi a'zolarining taxminiy sonini �z ichiga oladi.								

4-1- Rasm: 2026-yilgi aholini rōyxatga olish ma'lumotlariga kōra ta'sir ostidagi uy xōjaliklarining yashash joylashuvi

4.2 Ijtimoiy-iqtisodiy tavsif

Ushbu bo'limda 2026-yilda o'tkazilgan sifat va miqdoriy tadqiqotlar asosida iqtisodiy va jismoniy ko'chishga du chor bo'lgan uy xo'jaliklarining ijtimoiy-iqtisodiy tavsifi yoritilgan.

4.2.1 Metodologiya

Ta'sir ostida qoladigan uy xo'jaliklarining ijtimoiy-iqtisodiy profili tavsifi Loyiha uchun yer uchastkalarining olib qo'yilishi munosabati bilan jismoniy va iqtisodiy ko'chishga du chor bo'ladigan uy xo'jaliklarining ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlarini o'rganish va hujjatlashtirishga qaratilgan sifat va miqdoriy ijtimoiy so'rovlar davomida 2026-yil yanvar oyida to'plangan ma'lumotlarga asoslanadi.

4.2.1.1 Sifatli tadqiqot tahlil

SLR ijtimoiy ekspertlari tomonidan 2026-yil 26-yanvardan 28-yanvarga bo'lgan davrda yerlarning olib qo'yilishi munosabati bilan jismoniy yoki iqtisodiy ta'sirga ucrayotgan hududlarda sifatli ijtimoiy-iqtisodiy ma'lumotlarni yi gish maqsadida sifatli tadqiqot o'tkazildi.

Ijtimoiy ekspertlar quyidagi masalalarni o'rgandilar:

- Loyiha hududida yashovchi yoki uning doirasidagi yerlarga bo g'liq bo'lgan, yer uchastkalariga egalik qiluvchi guruhlarining tirikchilik manbalari.
- Loyiha hududi doirasida qo'llaniladigan qishloq xo'jaligini yuritish tizimlari, jumladan, yer resurslarini bo'sqari sh amaliyoti, qishloq xo'jaligi ekinlarining turlari, qo'llaniladigan usullar, ishchi ku chidan foydalani shning o'ziga xos xususiyatlari, shuningdek, suv resurslarining mavjudligi va ulardan foydalani sh.
- Mahalliy hamjamiyatlarning ijtimoiy-siyosiy tuzilishi, shu jumladan, qaror qabul qilish tizimlari va ijtimoiy ierarxiya.
- Yerga egalik qilish, yerdan foydalani sh va yer uchastkalarini olish jarayonining rasmiy hamda norasmiy shakllari.
- Gender jihatlari, shu jumladan yerlarni olib qo'yish uy xo'jaligi a'zolari bo'lgan ayollarga, shuningdek, ayollar bo'shchiligidagi uy xo'jaliklariga ko'rsatishi mumkin bo'lgan qo'shimcha ta'sirni baholash.
- Zaiflikni mahalliy tu shunish va idrok etishni hisobga olgan holda zaif guruhlarini aniqlash.

Sifatli ijtimoiy-iqtisodiy ma'lumotlar qator tadbirlar doirasida to'plandi. Bu tadbirlar joylardagi kuzatuvlar, fokus-guruhlar, rasmiy intervyular, muassasalar vakillari bilan suhbatlar hamda quyidagilar bilan norasmiy muhokamalarni o'z ichiga oldi: (i) jismoniy ko'chirili shga du chor bo'layotgan uy xo'jaliklari; (ii) iqtisodiy ko'chirili shga du chor bo'layotgan fermerlar va ishchilar; (iii) mahalliy hokimiyat organlari; (iv) Loyiha hududiga bevosita yaqin joylashgan aholi punktlari aholisi.

So'rovlar davomida jami 58 nafar kishi jalb qilindi, ulardan 48,3% ini ayollar tashkil etdi. 4-2-jadvalda intervyu turi bo'yi cha suhbat o'tkazilgan kishilar soni qayd etilgan, 4-2-rasmda esa o'tkazilgan intervyularning foto dalillalri keltirilgan. 4-3-rasmda intervyular o'tkazilgan aholi punktlarining geografik taqsimoti ko'rsatilgan..

4-2- Jadval: Sifatli tadqiqotda ishtirok etgan shaxslar ro'yxati (2026-yil)³

Intervyu turi	Sana	Joylashuv	Sirovda qatnashganlarning umumiy soni	Sirovda qatnashgan ayollar soni
Ijtimoiy masalalar bo'yicha hududiy bo'sqarma vakillari bilan uchrashuv	26/01/26	Toytepa	1	1
Viloyat suv xo'jaligi bo'sqarmasi bilan idoraviy uchrashuv	26/01/26	Toytepa	7	-
Kadastr ishlari bo'yicha viloyat bo'sqarmasi bilan idoraviy uchrashuv	26/01/26	Toytepa	1	-
Viloyat qishloq xo'jaligi bo'sqarmasi bilan institutsional uchrashuv	26/01/26	Toytepa	2	-
Fokus guruhi	27/01/26	Xalqobod	8	4
Ayollar fokus guruhi	27/01/26	Xalqobod	4	4
Qishloq xo'jaligi bo'sqarmasi bilan idoraviy uchrashuv	27/01/26	Qorusav	3	-
Zarar ko'rgan fermer bilan yakka tartibdagi yarim standartlashgan suhbat	27/01/26	Qorusav	1	-
Ta'sirga uchragan dehqon-fermer bilan individual yarim tuzilmali suhbat	27/01/26	Qorusav	1	-
Fokus guruhi	27/01/26	Yangiyol	8	4
Ayollar fokus guruhi	27/01/26	Yangiyol	4	4
Fokus guruhi	28/01/26	Surum	8	4
Ayollar fokus guruhi	28/01/26	Surum	4	4
Qishloq xo'jaligi mahsulotlari narxlarini norasmiy muhokama qilish	28/01/26	Surum	1	1
Qishloq xo'jaligi mahsulotlari narxlarini norasmiy muhokama qilish	28/01/26	Toshkent shahri	1	1
Hududiy fermerlar kengashi bilan institutsional uchrashuv	28/01/26	Qorusav	4	1
JAMI (son)			58	28
JAMI (%)			100%	48.3%

³ Fokus-guruh sifatida belgilangan barça intervyular mahallalar aholisi bilan o'tkazilgan, jinsi va yoshi aralash tarkibdagi uchrashuvlardan iborat bo'lib, ularga jismoniy va iqtisodiy jihatdan ta'sirlangan manfaatdor tomonlar ham kiritilgan.

4-2- Rasm: Sifatli tadqiqotlar o'tkazilganligini tasdiqlovchi fotomateriallar

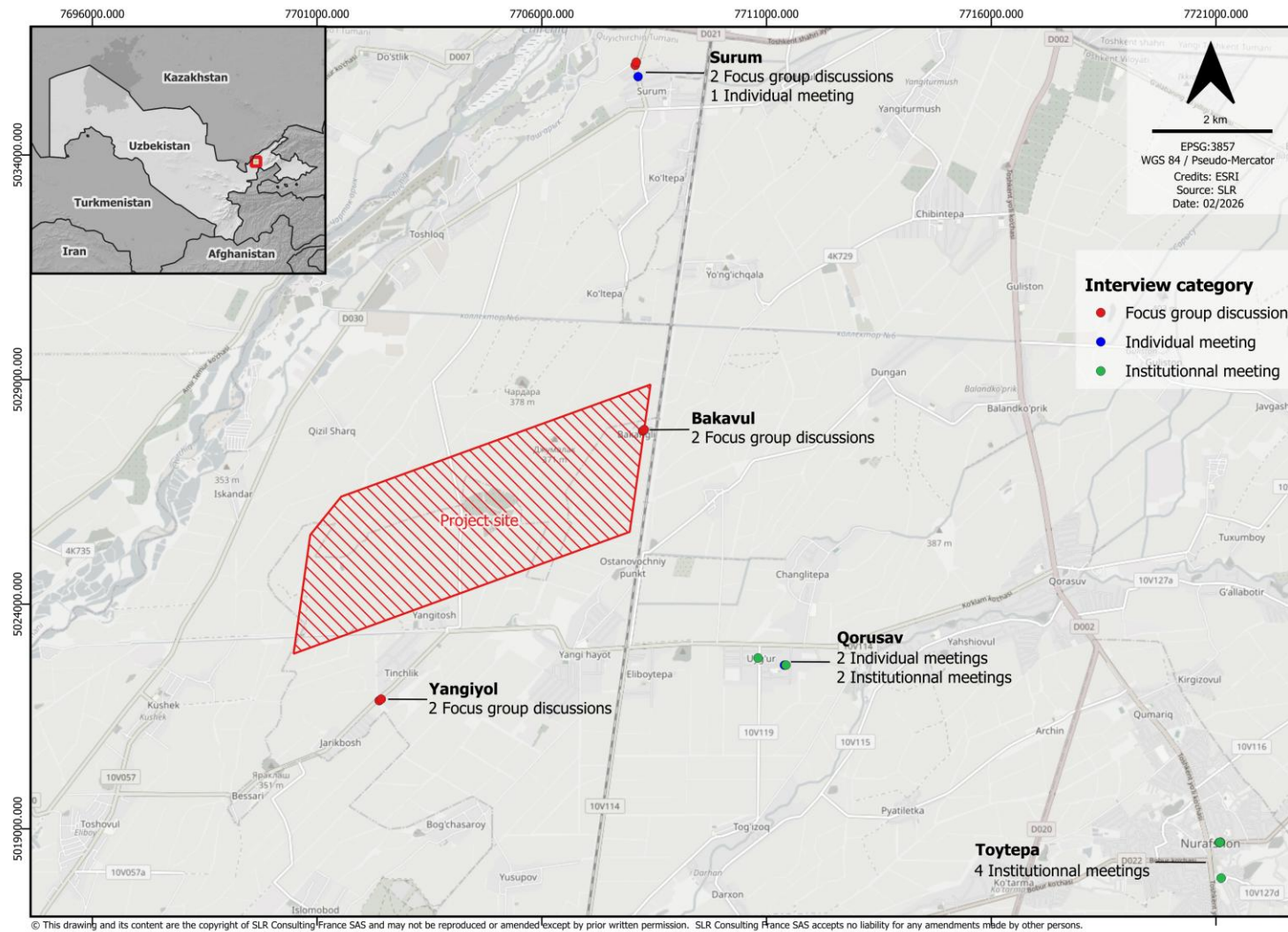
Izohlar:

Yuqori chapda: Xalqobod mahallasida fokus-guruh

Yuqori o'ngda: Surum mahallasida fokus-guruh

Quyi chapda: Hududiy fermerlar kengashi vakillari bilan uchrashuv

Quyi o'ng: Yangiyol mahallasida faqat ayollar uchun fokus-guruh

4-3-Rasm: 2026-yilda SLR tomonidan amalga oshirilgan sifatli o'zaro hamkorlik tadbirlari xaritasi

4.2.1.2 Miqdoriy tadqiqot

Barça tegishli shaxslarni ro'yxatga olish, uy xo'jaliklari darajasida ijtimoiy-iqtisodiy s'rovnoma va fermer xo'jaliklari o'rtasida s'rovnoma 08.01.2026 dan 20.01.2026 ga'ça b'lgan davrda o'tkazildi.

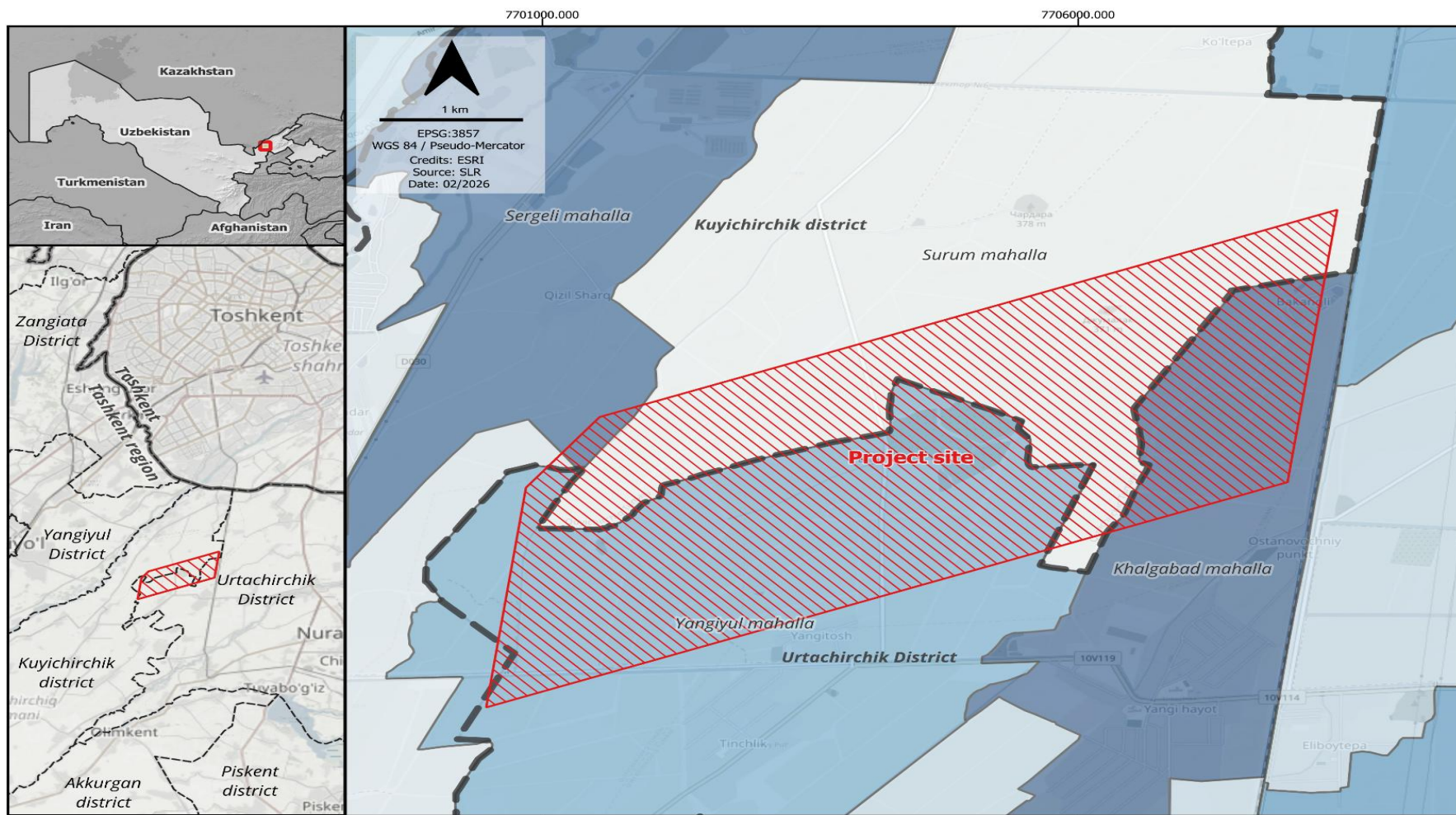
Ushbu tadqiqotlar quyidagi qamrov va maqsadlarga ega edi:

- Aholini ro'yxatga olish yer, uy-joy va bandlikni yo'qotish bilan bog'liq b'lgan uy xo'jaliklari to'g'risidagi demografik ma'lumotlarni to'plashga qaratilgan edi. Aholini ro'yxatga olish jarayonida tekshirilayotgan aholining demografik profili, jumladan, ma'lumoti, yo'shi va jinsi to'g'risidagi ma'lumotlar to'plandi. Aholini ro'yxatga olish jismoniy ta'sirga u'ragan xonadonlarning 100 foizini, biroq iqtisodiy ko'chishga du'cor b'lgan xonadonlarning atigi 86 foizini (44 tadan 38 tasini) qamrab oldi, chunki fermer xo'jaliklariga ega oltita xonadon i'stirok etishdan bo'sh tortdi.
- Ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqot xonadonlarning tirikchilik manbalari strategiyalari va yerga egalik qilish xususiyatlari to'g'risida batafsil ma'lumot to'plashga qaratilgan edi. Ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqot Loyiha ta'siriga tu'shan xonadonlarning 79 foizini qamrab oldi, chunki ulardan to'qqiztasi i'stirok etishdan voz ke'çdi.
- Fermer xo'jaliklarini o'rgani'sh qishloq xo'jaligi yerlarining yo'qotilishi bilan bog'liq b'lgan 21 ta fermer xo'jaligining faoliyati to'g'risida batafsil ma'lumot to'plashga qaratildi. Fermer xo'jaliklarini o'rgani'sh Loyiha ta'sir ko'rsatadigan xo'jaliklarning 85,7 foizini - 21 tadan 18 tasini qamrab oldi.

4.2.2 Ma'muriy ta'skilot

Loyiha u'çun olib q'o'yilishi rejalashtirilayotgan hudud Toshkent viloyatida joylashgan b'olib, ikkita tumanni qamrab oladi: O'rta Chirchiq va Quyi Chirchiq. Ushbu tumanlar o'rta darajadagi ma'muriy birliklar b'olib, ularda saylanadigan tuman kengashlari va tayinlanadigan ijro etuvchi hokimiyat mansabdor shaxslari faoliyat yuritadi, ularning rahbariyati viloyat darajasida tasdiqlanadi. Tuman ma'muriyatlari asosiy davlat xizmatlarini, jumladan ta'lim, so'g'liqni saqlash, jamoat infratuzilmasini bo'shqari'sh, soliqqa torti'sh, huquq-tartibotni ta'minlash, shuningdek, tasarrufidagi hududlarda rivojlani'shni kengroq rejalashtiri'sh va byudjetlashtiri'shni muvofiqlashtiri'sh u'çun mas'uldir.

Ushbu tumanlar doirasida Loyiha hududi to'rtta mahallani qamrab oladi. O'rta Chirchiq tumanidagi Xalqobod va Yangiyol mahallalari shular jumlasidandir. Quyi Chirchiq tumanida Loyiha hududi Surum va Sergeli mahallalarini qamrab oladi. Ushbu mahallalar mahalliy hamjamiyat darajasidagi eng kichik ma'muriy birlik b'olib, saylab q'o'yiladigan mahalla vakillari tomonidan bo'shqariladi. Ularning vazifalariga uy xo'jaliklari darajasida ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni ta'skil etish, zaif oilalarga yordam ko'rsatish, jamoat xavfsizligini ta'minlash ta'shabbuslariga ko'maklashi'sh, mahalliy masalalarni hal qilish va aholi ehtiyojlariga javob beradigan kichik rivojlani'sh loyihalarining amalga o'sirili'shini nazorat qilish kiradi. 4-4-rasmda Loyiha hududining ma'muriy chegaralari ko'rsatilgan.

4-4- Rasm: Loyiha hududining ma'muriy chegaralari

4.2.3 Yer egaligi

4.2.3.1 Loyiha hududidagi yer egaligi tizimi

Yer egaligi turlari

O'zbekistonda yer davlat mulkida qolib, undan foydalaniş, asosan, yer foydalaniş turi va kōlamiga qarab farqlanadigan uzoq muddatli ijara va foydalaniş huquqlari orqali ta'minlanadi. Qishloq xōjaligi yerlari odatda davlat bilan tuzilgan ijara şartnomalari asosida, qoida tariqasida 30 dan 50 yilgaça (va 49 yilgaça) muddatga beriladi, meros bōlib o'tmaydi, hamda, xususan, strategik ekinlar uęun işlab ęiqariş ustidan qisman davlat nazorati bilan boęliq bōliş mumkin. Bunday ijaralar odatda rasmiy şartnomalar orqali yoki sōnggi yillarda yerni taqsimlaş uęun tobora kōproq qōllanilayotgan milliy E-Auksion tizimi orqali rasmiylaştiriladi (quyida foydalaniş huquqlarini taqsimlaş haqidagi bōlimga qarang). Şuni ta'kidlaş lozimki, kamdan-kam hollarda odamlar muddatsiz fermer ijarasiga ega bōlişlari ham mumkin - bu, jumladan, Loyihadan ta'sirlangan bitta fermerga taalluqlidir.

Yirik miqyosdagi qishloq xōjaligi işlab ęiqariş asosan klasterlar yoki kooperativlar tomonidan boşqariladi - bular ekiş, qayta işlaş va marketing faoliyatini vertikal integratsiya asosida nazorat qiluvęi taşkilotlar bōlib, kōpinęa 1000 gektardan ortiq maydonda faoliyat yuritadi. O'rta miqyosdagi dehqonęilik mas'uliyati ęeklangan jamiyat (MęJ) şaklidagi fermer xōjaliklari tomonidan amalga oşiriladi - bular uy xōjaligi va yollanma işęi kuęining birikmasidan foydalanadigan xususiy korxonalar bōlib, odatda o'xşaş ijara şartlari asosida 50 dan 100 gektargaça yerga işlov beradi.

Kięik miqyosdagi qishloq xōjaligi işlab ęiqarişini oilaviy dehqon xōjaliklari amalga oşiradi - ular odatda taxminan 1 gektar yerga işlov beradigan oilaviy xōjaliklardir. Dehqon yerlari odatda meros bōlib o'tadigan umrbod egalik huquqi asosida uşlab turiladi, bu esa egalikning yuqori kafolatini va mustaqillikni ta'minlaydi. Yirik fermer xōjaliklari va klasterlardan farqli o'laraq, dehqon xōjaliklari davlat tomonidan belgilangan işlab ęiqariş kvotalariga bōysunmaydi hamda ekin turini tanlaş va sotiş borasida tōliq erkinlikka ega.

Turar-joy maqsadlari va tomorqa uęastkalari kabi qishloq xōjaligiga oid bōlmagan maqsadlar uęun yer, odatda, umrbod meros bōlib o'tadigan egalik yoki doimiy foydalaniş huquqi asosida beriladi. Uşbu huquqlar uy xōjaliklariga yerni oila a'zolari doirasida egallaş, undan foydalaniş va uni o'tkaziş imkonini beradi, biroq rasmiy xususiylaştiriş tartib-taomillari yakunlanmagunęa yerning yakuniy egasi davlat bōlib qoladi. Ayrim hollarda, xususan, şahar yoki şaharga yaqin hududlarda, yerdan foydalaniş huquqlari qonun hujjatlarida belgilangan tartibga muvofiq xususiy mulkka aylantiriliş mumkin.

Sōnggi yigirma yil ięida O'zbekistonda bir qator qishloq xōjaligi yer islohotlari o'tkazilib, ular samaradorlikni oşiriş uęun yer maydonlarini yiriklaştiriş va qishloq aholisining tirikęilik manbalarini qōllab-quvvatlaş uęun ularni maydalaştiriş o'rtasida almaşinib turdi, natijada turli egalik şakllari birga mavjud bōlgan aralaş tizim vujudga keldi. Loyiha hududida uşbu xilma-xillik klaster tomonidan boşqariladigan yerlar, davlat ijarasi asosida faoliyat yurituvęi MęJ fermer xōjaliklari hamda nisbatan kam sonli dehqon xōjaliklari mavjudligida namoyon bōladi (Loyiha hududidagi qishloq xōjaligi yeridan foydalaniş haqida batafsil ma'lumot uęun 4.2.4.2-bōlimga qarang).

Foydalaniş huquqlarini taqsimlaş

Qishloq xōjaligi maqsadlari uęun, şuningdek, maydoni 0,96 gektardan kięik bōlgan turar-joy yoki tijorat maqsadlari uęun yer uęastkalaridan foydalaniş huquqini qonuniy asosda taqdim etiş faqat yer va aktivlar bilan boęliq bitimlarni amalga oşirişning yagona davlat raqamli mexanizmi bōlgan E-Auksion platformasi orqali amalga oşiriliş mumkin. Platforma "Elektron onlayn-auksionlarni taşkil etiş markazi" aksiyadorlik jamiyati tomonidan boşqariladi va O'zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini boşqariş agentligi (DABA) nazorati ostida faoliyat yuritadi.

Yer uchastkalari "E-Auksion" platformasiga vakolatli davlat organlari, jumladan, mahalliy hokimliklar va kadastr idoralari tomonidan joylashtiriladi. E'lonlar odatda tarmoqqa qisqa muddatga, ko'pincha bir-ikki haftaga joylashtiriladi, ularning e'lon qilinish vaqti va geografik taqsimoti esa to'liq tegishli organlarning yer uchastkalarini qa'con auksionga qo'yishiga bog'liq. Natijada, yer mavjudligini ishonchli ba'sorat qilib bo'lmaydi va muayyan vaqtda ko'rinib turgan yer uchastkalari soni hududiy yer fondining juda kichik bir qisminigina tashkil qiladi. Masalan, s'rov o'tkazilgan vaqtda hududiy kadastr organlari Toshkent viloyatida "E-auksion" platformasiga 1000 gektarga yaqin qishloq xo'jaligi yeri qo'yilganini, holbuki viloyatdagi qishloq xo'jaligi yerlarining umumiy maydoni taxminan 380 000 gektar ekanini va bu umumiy fondning qariyb 0,25 foiziga tengligini ma'lum qilgan.

E-Auksion tizimida iştirak etish uchun savdo iştirakçilari bevosita E-Auksion rasmiy elektron platformasida ro'yxatdan o'tishlari lozim. Auksionlarda iştirak etish uchun jismoniy shaxslar ham, yuridik shaxslar ham ro'yxatdan o'tgan hisob qaydnomasini yaratishlari kerak. Arizalarni topshirish va narx takliflarini joylashtirish uchun elektron raqamli imzo talab etiladi. Iştirakçilar auksionga qo'yilgan har bir uchastka haqida batafsil ma'lumot olishlari mumkin, jumladan bo'slanğich narxi, talab qilinadigan kafolat badali miqdori, auksionni o'tkazishning belgilangan sanasi va vaqti, shuningdek, ariza topshirishning s'nggi muddati. Qishloq xo'jaligi yer uchastkalari uchun lotning tavsifida qo'shimcha texnik va agronomik ma'lumotlar keltirilişi mumkin. U yer maydoni, tuproq turi, unumdorlik ko'rsatkichlari, tavsiya etilgan ekinlar va ijara muddatini o'z ichiga oladi. Bunday ma'lumotlar mavjud bo'lganda savdolarining potentsial iştirakçilariga yer uchastkasining qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi uchun yaroqliligini baholash imkonini beradi.

Auksionda iştirak etish uchun savdo iştirakçilari odatda lotning bo'slanğich narxining 5 foizidan 15 foizigacha bo'lgan kafolat badalini to'lashlari kerak. Auksionlar platformada avtomatik tarzda o'tkaziladi va rejalashtirilgan bo'slanish vaqtiga qadar kamida ikki nafar iştirakçi ro'yxatdan o'tgan taqdirdagina bo'slanadi. Auksion bo'slanganidan keyin narx bo'yiça takliflarni qabul qilish bir soat davomida davom etadi, agar 10 daqiqadan ortiq vaqt davomida yangi taklif kelib tu'smasa, auksion ertaroq yakunlanadi. Auksionni o'tkazishning belgilangan muddati davomida ro'yxatdan o'tgan iştirakçilar narx takliflarini elektron shaklda platforma orqali taqdim etadilar, bunda narxni o'sirishning minimal qadami, qoida tariqasida, auksion obyektining bo'slanğich narxining 5 foizini tashkil etadi. Tizim real vaqt rejimida narx takliflarini avtomatik ravişda qayd etadi va auksion yakunlangan paytdagi eng yuqori haqiqiy taklif g'olib deb hisoblanadi. G'olib auksion shartlarida belgilangan qat'iy muddatda, qoida tariqasida, auksion tugaganidan keyin o'n kun ichida to'liq summani to'lashi shart. To'lovni keçiktirish imkoniyati nazarda tutilmagan, belgilangan muddatda to'liq summani to'lamaslik esa iştirakçi tomonidan to'langan kafolat badalining yo'qotilişiga olib keladi.

Xaridorning moliyaviy majburiyatlari auksion natijalari bo'yiça belgilangan yakuniy narx bilan qat'iy chegaralanadi. Xaridordan qo'shimcha to'lovlar olinmaydi, chunki platformaning operatsion xarajatlari davlat tomonidan to'lanadigan 1% xizmat haqi hisobidan qoplanadi. To'lov yakunlangandan s'ng, tizim avtomatik ravişda auksion natijalarini tasdiqlovchi raqamli auksion bayonnomasi bilan elektron bayonnomani shakllantiradi. Ushbu hujjat yer uchastkasidan foydalaniş huquqini ro'yxatdan o'tkazish va o'tkazish uchun huquqiy asos sifatida e'tirof etiladi. Kafolat badallari g'olib deb topilmagan iştirakçilarga avtomatik ravişda qaytariladi.

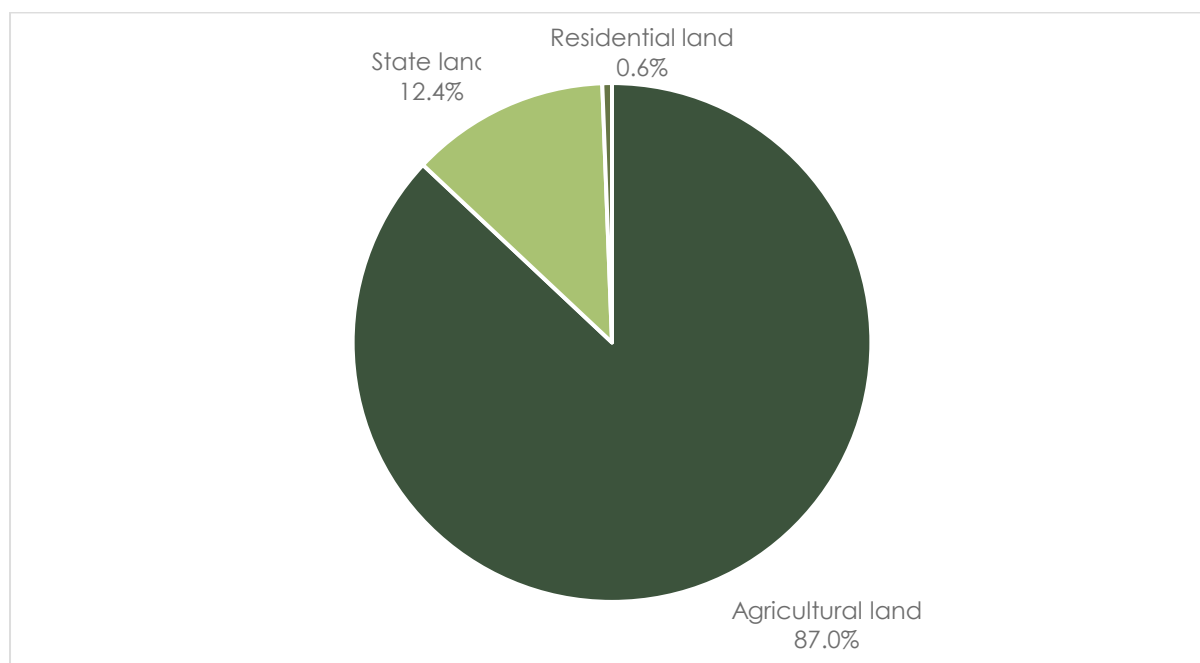
Suhbat o'tkazilgan barça LTKŞ E-Auksion tizimidan xabardor ekanliklarini va o'z hududlarida yerlar muntazam ravişda elektron auksionga chiqarilişini tasdiqladilar. PAPlar tomonidan bildirilişicha, yer auksionlarida iştirak etish hali ham çeklangan bo'lib, buning asosiy sababi yer narxlarining aholining moliyaviy imkoniyatlariga nisbatan yuqori deb baholanişidir. Şu bilan birga, Loyiha hududidagi barça fermer xo'jaliklari egalari o'zlari foydalanayotgan yer uchastkalariga qonuniy ijara huquqiga ega ekanligi qayd etiladi.

4.2.3.2 Loyiha hududidagi yerlardan foydalaniş

Kadastr ma'lumotlariga ko'ra, Loyiha hududidagi yerlarning 87 foizi qishloq xo'jaligi yerlari, 12,4 foizi davlat yerlari⁴ va 0,6 foizi turar-joy yerlari hisoblanadi (4-5-rasmga qarang). Loyiha hududidagi usbu uch turdagi yerlarning taqsimoti 4-6-rasmda ko'rsatilgan.

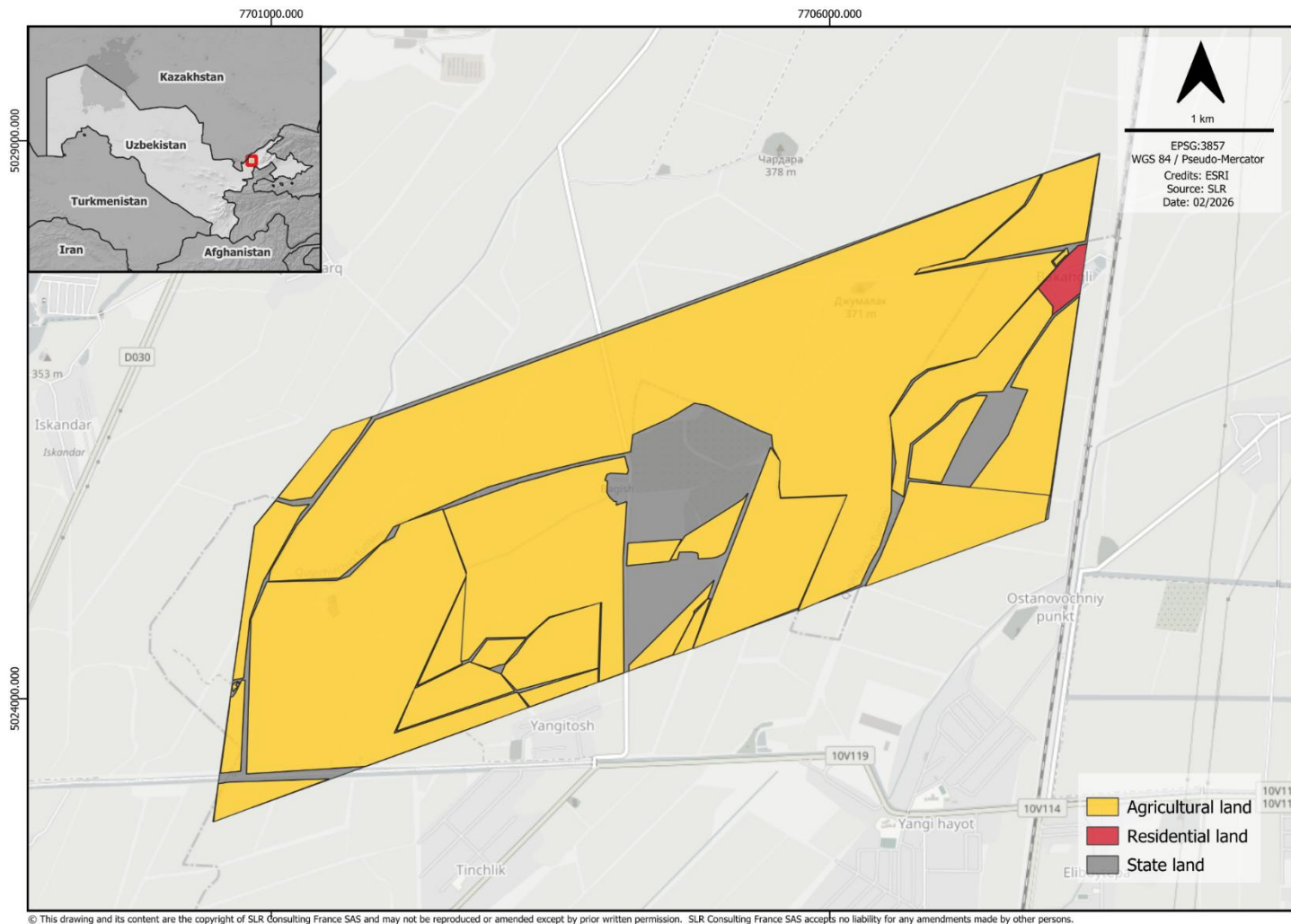
Davlat zaxirasidagi yerlar ko'chirish bo'yicha harakatlar rejasidan chiqarib tashlangan. SLRga usbu yerlar qishloq xo'jaligi maqsadlarida foydalanilayotgani va qishloq xo'jaligi ta'lim muassasasi bilan hamkorlikda ta'lim maqsadlari uchun mahalliy hokimiyat organlari tasarrufida ekanligi haqida ma'lumot berilgan bo'lsa-da, baholash davomida ulardan davlat organlaridan tashqari hech qanday manfaatdor tomonlar foydalanmayotgani tasdiqlandi. Shunga ko'ra, Homiy va davlat sherigi tasdiqlaganidek, usbu uchastkani loyiha tashkilotiga o'tkazish uchun kompensatsiya to'lash talab etilmaydi va davlat yer uchastkalari usbu Ko'chirish bo'yicha harakatlar rejasidan chiqarib tashlangan (1.3-bölimga qarang).

Loyiha hududidagi qishloq xo'jaligi va turar joy yerlaridan foydalaniş to'g'risidagi batafsil ma'lumotlar quyidagi bölimlarda keltirilgan.

4-5- Rasm: Yerdan foydalaniş turlari böyiça ta'sir ostidagi yerlar maydonining taqsimlanishi

⁴ E'tibor bering, Loyiha hududidagi davlat yerlarining bir qismi uchun kompensatsiya to'lanmaydi.

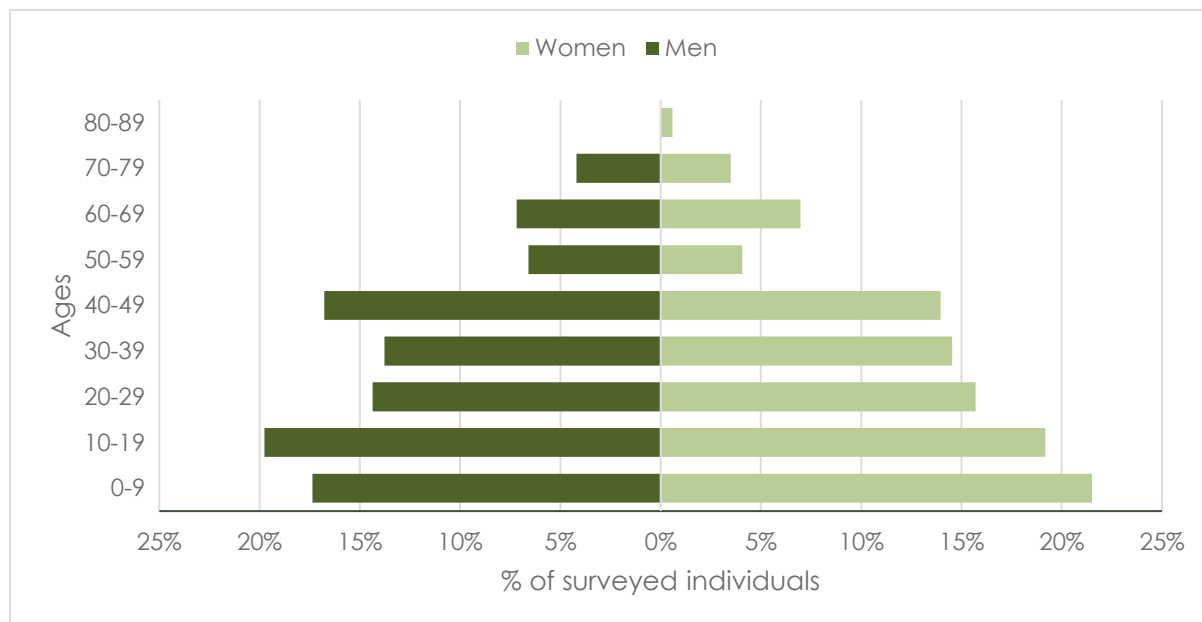

4-6- Rasm: Loyiha hududidagi yerdan foydalanish tarkibi

Demografik profil

4.2.3.3 Yoş

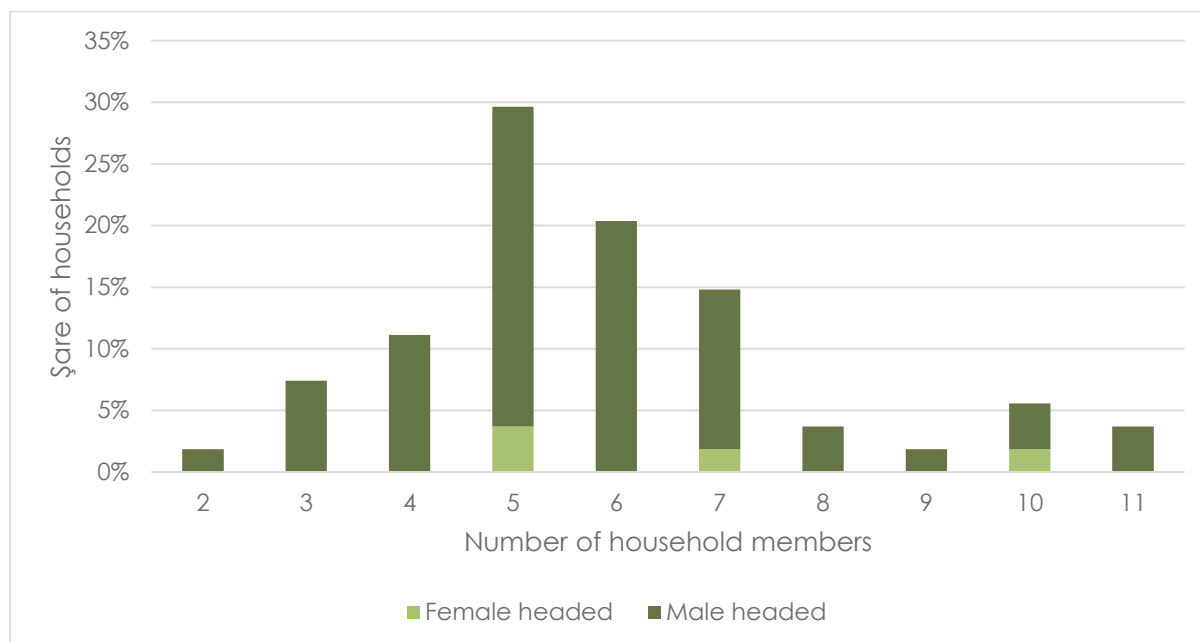
Quyidagi 4-7-rasmda uy xōjaligi a'zolarining yoşı va jinsi bōyiça taqsimlanishi kōrsatilgan. Erkaklar va ayollarning yoş guruhlari bōyiça vakilligida sezilarli farqlar kuzatilmaydi, garçi 40 va undan katta yoşdagi erkaklar kōproq bōlsa-da. O'zbekistonda belgilangan eng kam mehnatga layoqatli yoş 15 yoşni hisobga olgan holda, tadqiqot hududidagi demografik yuklama koeffitsiyenti 56 foizni taşkil etadi, bu 2024-yildagi mamlakat o'rtacha kōrsatkichidan - 59 foizdan biroz past (Jahon banki, 2024-yil). Tegişli aholi uęun işçi kuęining qarişi xos: iqtisodiy faol şaxslarning 53 foizi 40 yoş va undan katta.

4-7- Rasm: Tekşirilgan uy xōjaliklarining yoş-jins piramidası

4.2.3.4 Uy xōjaligi hajmi

4-8-rasmda kōrsatilganidek, aksariyat uy xōjaliklarida 5 dan ortiq a'zo bor, har bir uy xōjaligiga o'rtacha 5,84 a'zo tōęri keladi. Uy xōjaliklarining kattaligi 2 nafardan 11 nafargaça bōlib, a'zolar soni 8 nafardan oşgani sari bu kōrsatkich kamayib boradi.

4-8- Rasm: Uy xōjaligi bošliĝining jinsi bōyiĝa a'zolari soni bōyiĝa uy xōjaliklarining uluši

4.2.3.5 Ta'lim

Sōrovda ištirok etgan uy xōjaliklarining barĝa voyaga yetgan a'zolari kamida ōrta ma'lumotga ega. 4.3-jadvalda keltirilganidek, 15 va undan katta yošdagi šaxslarning 47,7 foizi umumiy ōrta, 28,5 foizi ōrta maxsus va 23,8 foizi oliy ma'lumotni tamomlagan. Erkak va ayol bošĝiligidagi uy xōjaliklari ōrtasida sezilarli farqlar kuzatilmadi. Biroq, ayollar ōrta maxsus ta'limni kōproq oladilar va oliy ōquv yurtlarida ōqišni biroz kamroq davom ettiradilar.

Sifatli maslahatlar davomida uy xōjaliklari maktablarga kirišni ĝeklovĝi asosiy omillardan biri sifatida yōllarning yomon holatini ta'kidladilar. Ma'lum qilinišĝa, yomĝir yoki qor yoĝiši paytida yōllar ōtib bōlmaydigan holatga keliši mumkin, bu esa maktabda darslarni qoldirišga olib keladi. Xususan, jismoniy kōĝiriliš kōzda tutilgan Bakavul qišloĝidagi bolalar, odatda, maktabga boriš uĝun 4,5 km masofani piyoda bosib ōtišlariga tōĝri keladi..

4-3-Jadval: 15 yoš va undan katta sōrovda qatnašgan šaxslarning ta'lim darajasi, uy xōjaligi bošliĝining va respondentning jinsi kesimida

Ma'lumot turi	Umumiy šaxslar soniga nisbatan foizi	Uy xōjaligi bošliĝining jinsi bōyiĝa taqsimlangan foizi		Uy xōjaligi a'zosining jinsi bōyiĝa taqsimlangan foizi	
		Erkak	Ayol	Erkak	Ayol
Umumiy ōrta ta'lim	47.7%	46.9%	53.8%	45.8%	49.6%
Maxsus ōrta ta'lim	28.5%	29.1%	23.1%	27.5%	29.4%
Universitet	23.8%	23.9%	23.1%	26.7%	21.0%
Jami	100%	100%	100%	100%	100%

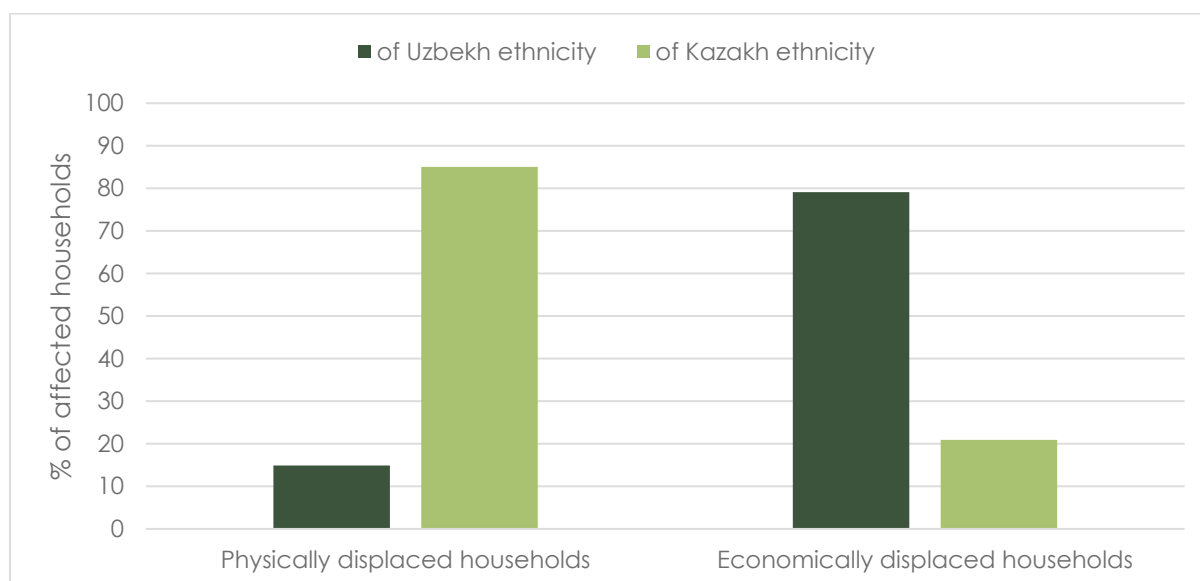
4.2.3.6 Millat, elat va til

Ōzbekistonda 130 dan ortiq etnik guruh rasman tan olingan bōlib, aholining aksariyatini (taxminan 85%) ōzbeklar taškil etadi, ulardan keyin ruslar, qozoqlar, tojiklar, koreyslar va bošqalar turadi (Ōzbekistonning Birlašgan Millatlar Taškitidagi doimiy vakolatxonasi 2020).

Hukumat millatlararo totuvlikni tarqib qiladi, nafratga asoslangan jinoyatlarga qarshi qat'iy choralarini qo'llaydi va sovet ma'muriy merosiga asoslangan etnik mansublikni statistik, madaniy va ijobiy harakat maqsadlarida shaxsni tasdiqlovchi hujjatlarda ro'yxatga olishga ruxsat beradi (Birlashgan Millatlar Tashkilotining Inson Huquqlari 2019). Milliy qonunchilik, shuningdek, milliy ozchiliklar madaniyatini saqlashni ham qo'llab-quvvatlaydi: mamlakatda 28 ta etnik hamjamiyatga mansub 138 ta madaniyat va etnik markaz erkin faoliyat yuritadi hamda ta'lim yetti tilda olib boriladi, bu esa oilalarga o'zlari ma'qul ko'rgan ta'lim tilini tanlash imkonini beradi (Birlashgan Millatlar Tashkilotining Inson huquqlari bo'yicha qo'mitasi, 2019).

Loyiha amalga oshirilayotgan hududda yashovchi va loyiha ta'siriga uchragan barcha s'rovda qatnashgan shaxslar, etnik kelib chiqishi turlicha bo'lishiga qaramay, o'zlarini o'zbek deb bilishadi va o'zbek tilida sozlashadi.

4-9-rasmda ko'rsatilganidek, loyihadan jabr ko'rgan jismonan ko'chirilgan shaxslarning 85 foizini qozoqlar tashkil etsa, iqtisodiy jihatdan ko'chirilgan aholining qariyb 80 foizi o'zini o'zbek deb biladi. Bu farq aholining aksariyati qozoqlardan iborat bo'lgan Xalqobod mahallasining demografik profilini aks ettiradi. Yaqin joylashgan ikki mahalla ortasidagi bunday etnik farq kengroq mintaqaviy xususiyatlarga mos keladi: aholi punktidan taxminan 20 km uzoqlikda joylashgan Qozoqiston chegarasiga yaqinlik, shuningdek, sovet davrida aholining ko'chishi turli xil etnik tarkibning shakllanishiga yordam berdi.

4-9-Rasm: Ko'chish turi bo'yicha ajratilgan holda tekshirilgan aholining etnik tarkibi

4.2.3.7 Bank tizimiga kirish

Tekshirilgan barcha uy xo'jaliklarida kamida bitta a'zo bank hisob raqamiga ega. 4-4-jadvalda ko'rsatilganidek, s'rovda qatnashgan voyaga yetganlarning 60 foizi bank hisobvara'idan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lib, bu umummilliy ko'rsatkiqlarga mos keladi (Jahon banki, 2026-yil). Biroq, bank hisobvaraqlari voyaga yetgan erkaklarda voyaga yetgan ayollarga qaraganda ko'proq uchraydi.

4-4 -Jadval: Voyaga yetgan shaxslarning bank tizimiga jinsi bo'yicha kirishi

	Erkak	Ayol	Jami
Shaxsiy bank hisobiga ega	70%	50%	60%
Shaxsiy bank hisobi yoq	30%	50%	40%
Jami	100%	100%	100%

4.2.3.8 Jinsiy jihatlar

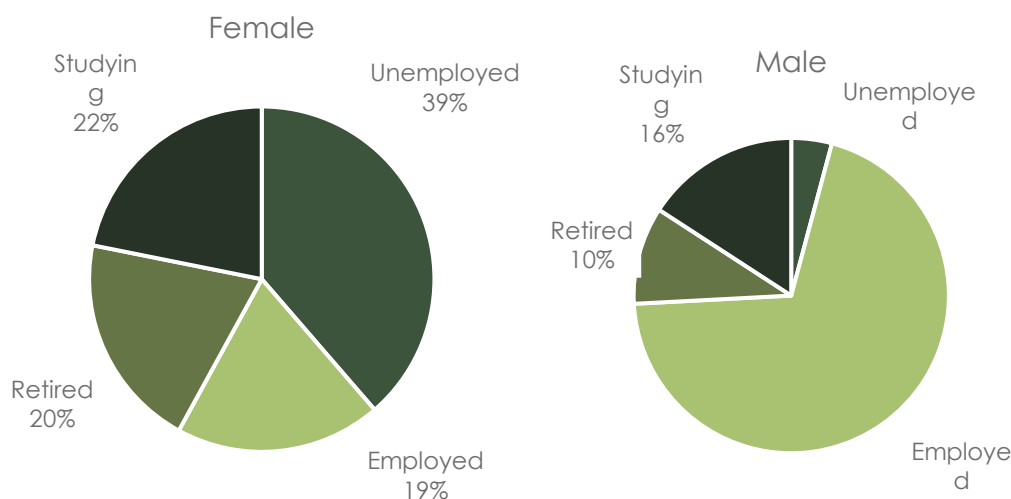
O'zbekiston asosan musulmon aholisi yashaydigan mamlakat bo'lib, u yerda diniy amaliyotlar umuman olganda motadil xarakterga ega (Sçmitz, 2023). Shu nuqtayi nazardan, erkaklar an'anaviy ravishda oila bo'shligi va asosiy boquvchi sifatida qaraladi.

Shu bilan birga, ayollarning aktivlarga egalik qilishi va iqtisodiy faoliyati cheklangan bo'lsa-da, ular mavjud. Bu kam uchrasa-da, ayollar mulkka va biznesga egalik qilishlari mumkin. Organilgan 21 nafar fermer xojaligi egaligidan 4 nafari ayollardir. Bundan tashqari, ikki ayol 21 ta turar-joy binosidan o'z uylari va ular bilan bo'g'liq binolarning egalari ekanliklarini ma'lum qildi.

4-10-rasmda rollarning gender bo'yiça aniq taqsimlanganini ko'rsatadi. 15 yosh va undan katta shaxslar orasida erkaklarning 70 foizi daromad keltiruvchi faoliyat bilan shugullanadi, ayollarda esa bu ko'rsatkich atigi 19 foizni tashkil etadi. Aksincha, ayollarning 39 foizi asosan uy-rözgor ishlari, jumladan, bolalarni parvarish qilish bilan shugullanishini bildirgan (sörovda qatnashgan xonadonlarning qariyb yarmida bes yoshgaça bölgan bolalar mavjud).

Sifatli suhbatlar ayollarning ish bilan ta'minlanishidagi qoshimcha çeklovlarni ko'rsatadi. Bir neçta iştiröçkilar ayollarning uzoq masofalarga sayohat qilish yoki uzoq vaqt davomida uydan tashqarida qolish qobiliyatini çeklaydigan ayollarga qarshi jinoyatlar haqida xavotir bildirişdi. Uşbu xavfsizlik muammolari ayollarning bandlik imkoniyatlarini yanada kamaytiradi.

Jinsiy tengsizliklar bandlik tuzilmasida ham namoyon böladı (4-17-rasmga qarang). Ayollar jismonan kamroq talab qiluvchi va raqobati kamroq bölgan işlarda band böliş ehtimoli köproq. Iqtisodiy faol ayollarning qirq bes foizi davlat sektorida işlaydi, erkaklarda esa bu ko'rsatkich atigi 11% ni tashkil etadi. Buning aksiça, iqtisodiy faol ayollarning atigi 23% qışloq xöjligidagi yollanma işlarda band bölsa, erkaklarda bu ko'rsatkich 44% ni tashkil etadi. Şuningdek, bir xil turdagi işni bajarişda ayollar barça kasbiy toifalar böyiça erkaklarga qaraganda doimiy ravishda kamroq maoş olishlari qayd etilgan. Bu milliy miqyosda ham öz aksini topgan - Xalqaro Mehnat Taşkilotining (XMT) 2025-yilgi "O'zbekistonda jins böyiça iş haqi tafovuti: sönggi tendentsiyalar va siyosat oqibatları" hisobotida ko'rsatilişça, yollanma mehnatda band bölgan ayollar örtaçä erkaklarga nisbatan 25-35% kam maoş olishadi (XMT, 2025)..

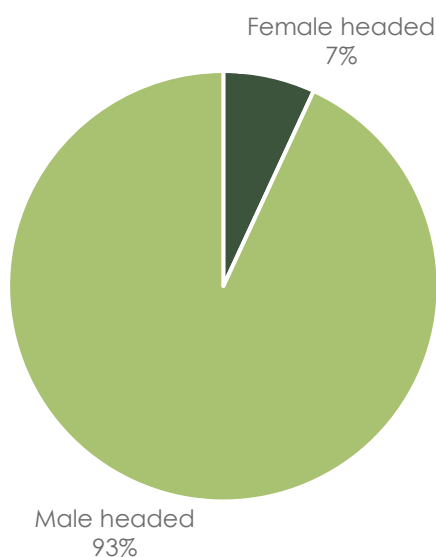

4-10- Rasm: 15 yosh va undan katta yoshdagi sörovda qatnashgan shaxslarning jinsiga köra bandlik holati

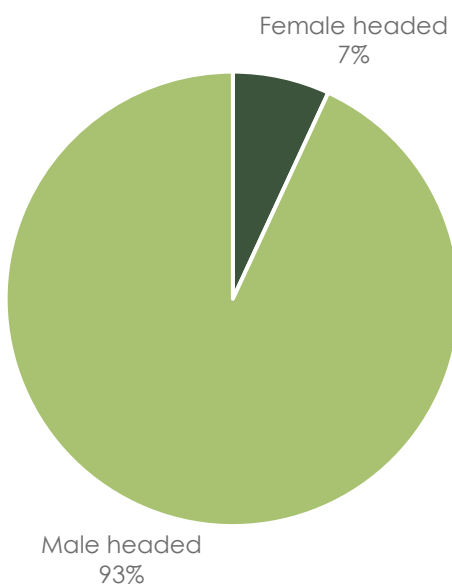
An'anaviy gender rollari keng tarqalgan bölişiga qaramay, tadqiqot ötkazilgan hududda ayollar böşçiligidagi uy xöjaliklari tizimli jihatdan zaifroq emasga öxşaydi. Tekşirilgan uy xöjaliklarining atigi 6,9 foizini ayollar böşqaradi (4-11-rasmga qarang). Biroq, tadqiqot natijalari ayollar böşçiligidagi uy xöjaliklari barqaror ravishda yuqori daromadga egaligini ko'rsatmoqda. Bu holat tadqiqotda qatnashgan barça aholi orasida ham, jabrlangan uy xöjaliklarining barça toifalarida

ham kuzatiladi (4-12 -rasmga qarang). Bu, birinchi navbatda, bunday oilalarda ishlaydigan kattalarning, asosan ayollarning soni ko'pligi bilan izohlanadi.

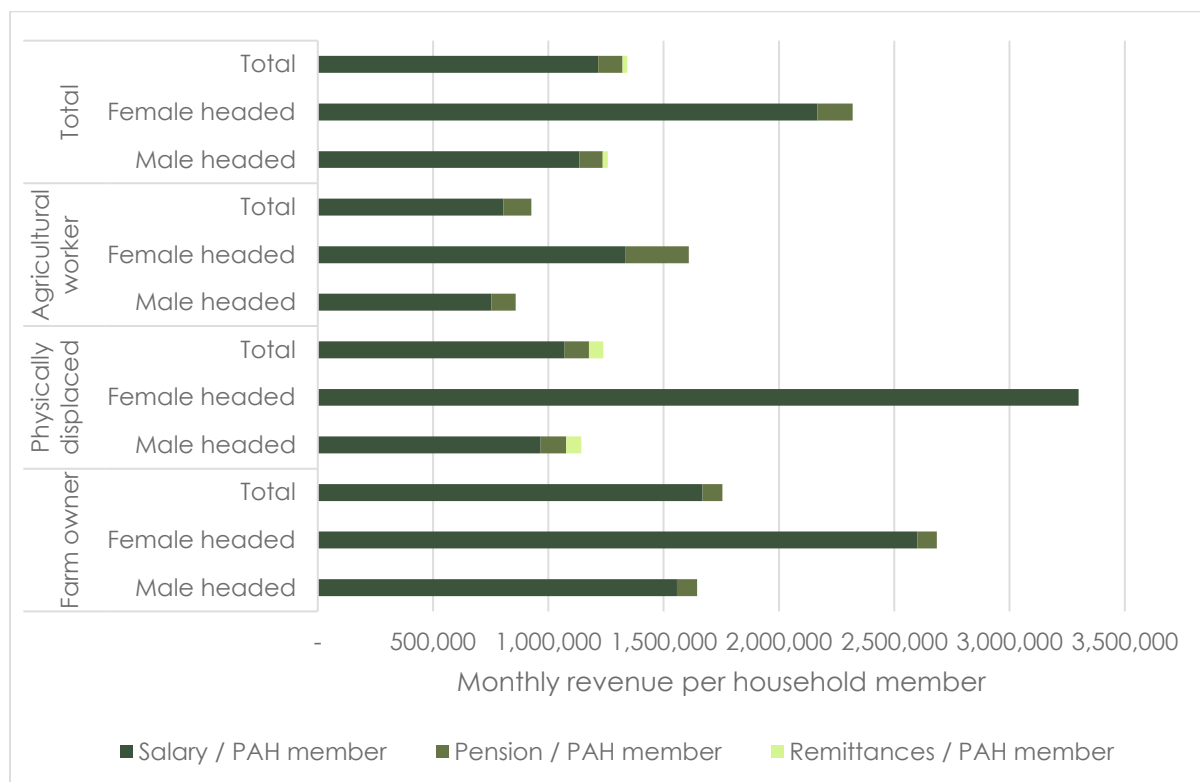
Bundan tashqari, ayollar bo'schiligidagi uy xo'jaliklari erkaklar bo'schiligidagi uy xo'jaliklariga qaraganda aktivlarga, jumladan, mulkka (4-13-rasmga qarang), tomorqa⁵ yer uchastkalariga (4-8-jadvalga qarang), shuningdek, yuqori oylik xarajatlarga egalik qilis darajasini ko'rsatadi (4-14-rasmga qarang).

4-11- Rasm: Uy xo'jaligi bo'shligining jinsi bo'yiça uy xo'jaliklarining ulushi

⁵ Tomorqalar - uy-joylarga tutas b'lgan, asosan oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirish uchun foydalaniladigan bog'-poliz yerlaridir.

4-12-Rasm: Loyihaning ta'sir turi va uy xōjaligi bo'shlig'ining jinsi bōyiça taqsimlangan holda uy xōjaligining har bir a'zosiga tōg'ri keladigan oylik daromad

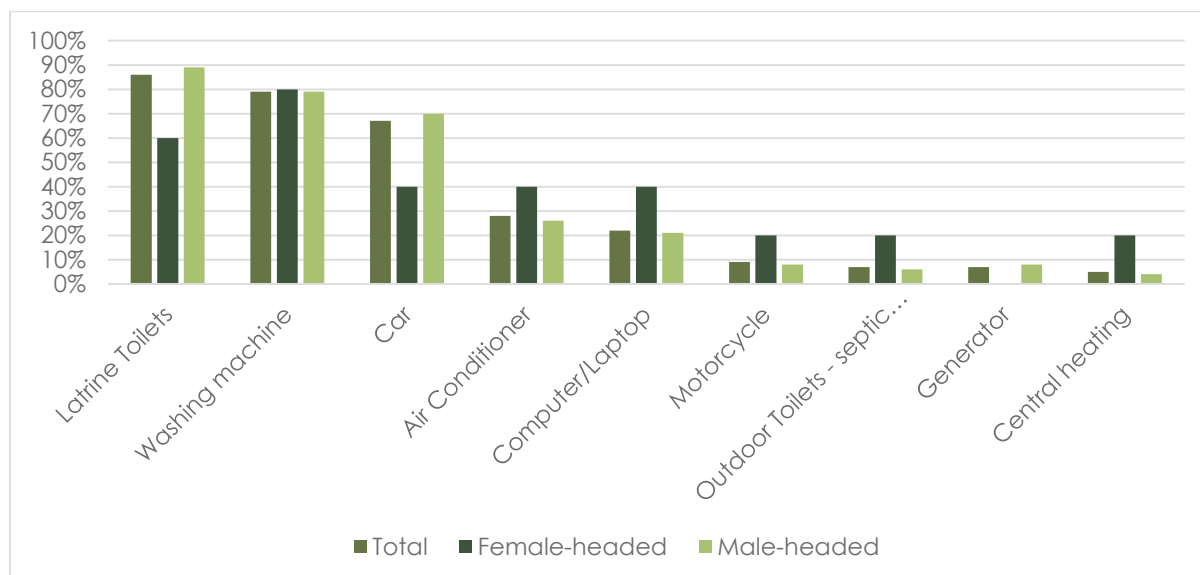
4.2.3.9 Turmush darajasi

4-5-jadval ma'lumotlariga kōra, tekshirilgan uy xōjaliklari asosan ōzlarini quyi ōrta sinfga mansub deb hisoblashgan; faqat uçta uy xōjaligi iŝçilar sinfini va yana uçtasi yuqori ōrta sinfni kōrsatgan. Erkaklar va ayollar bo'shçiligidagi uy xōjaliklari ōrtasida farq aniqlanmadi.

4-5- Jadval: Ijtimoiy-iqtisodiy sinf, uy xōjaligi bo'shlig'i jinsi bōyiça

Ijtimoiy-iqtisodiy tabaqa	Ayollar bo'shçiligidagi		Erkaklar bo'shçiligidagi		Jami	
	Son	%	Son	%	Son	%
Iŝçilar sinfi	0	0%	3	6%	3	5%
Past ōrta sinf	4	100%	48	89%	52	90%
Yuqori ōrta sinf	0	0%	3	6%	3	5%
Jami	4	100%	54	100%	58	100%

4-13-rasm xususiy mulkdagi alohida obyektlar va aktivlarga egalik tōg'risidagi ma'lumotlarni uy xōjaliklari bo'shçilari kesimida taqdim etadi. Umuman olganda, aksariyat uy xōjaliklari hojatxona va kir yuviŝ maŝinasi kabi asosiy qulayliklarga ega. Bu qulayliklar bilan ta'minlanganlik darajasi erkaklar bo'shçilik qiladigan uy xōjaliklarida ham, ayollar bo'shçilik qiladiganlarida ham birdek yuqoriligiga qolmoqda. Yōllarning ahvoli yomonligi sababli ōz uyini tark etishga majbur bōlgan oilalar avtomobildan kōra kōproq mototsiklga ega bōladi, fermer xōjaliklariga egalik qiluvçi oilalarda esa noutbuklar kōproq uçraydi.

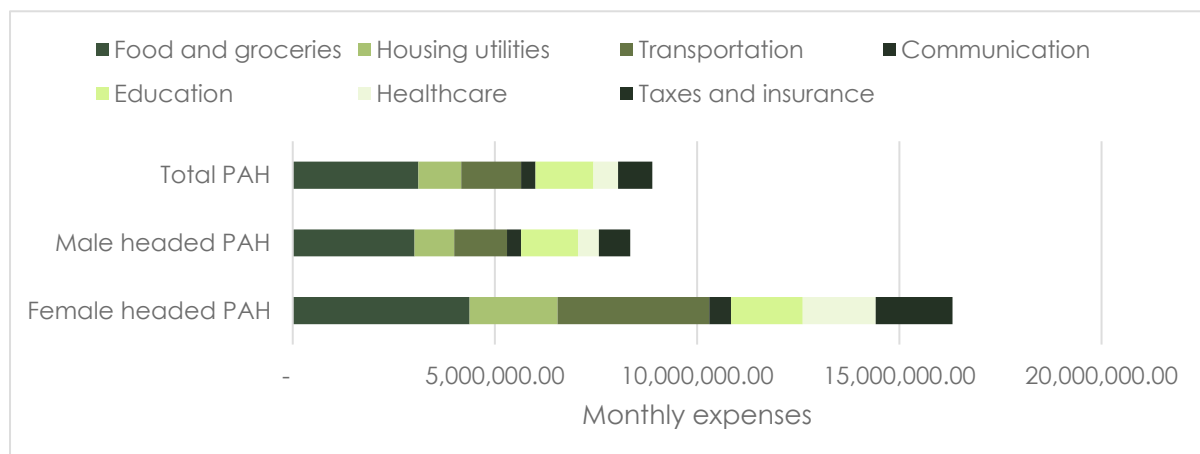

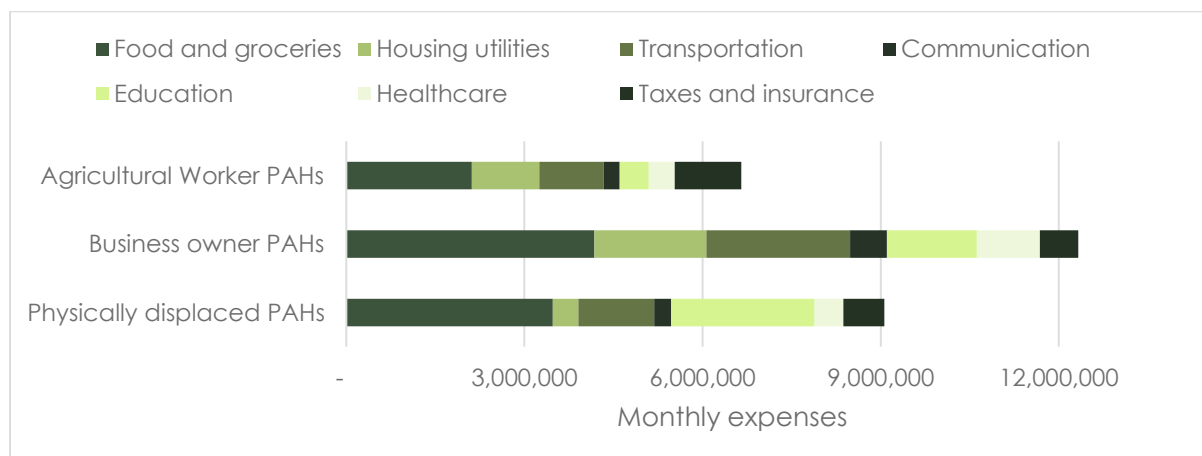
4-13- Rasm: Quyidagi aktivlarga ega bo'lgan ta'sirlangan uy xo'jaliklari ulushi

4-14-rasmda umuman va uy xo'jaligi bo'slig'ining jinsi bo'yiqa xarajatlar, 4-15 da esa tegisli uy xo'jaliklari toifasi bo'yiqa xarajatlar ko'rsatilgan. S'rovda qatnashgan aholining o'rtaqa oylik xarajatlari Loyiha ta'siridagi har bir uy xo'jaligiga 8,9 million s'omdan kam bo'lib, bu taxminan 720 AQ\$ dollariga tengdir. Xarajatlarning asosiy qismini oziq-ovqat va kundalik iste'mol mollari tashkil etadi (umumiy xarajatlarning 35 %). Keyingi o'rinlarda transport (17 %), ta'lim (16 %) va uy-joy (12 %) turadi. Xarajatlar to'g'risidagi ma'lumotlarni uy xo'jaliklarining daromadlari bilan qiyoslash (4.2.4.1-b'limga qarang) uy xo'jaliklarining oylik jamg'armalari juda kamligini yoki umuman yo'qligini ko'rsatadi.

Loyiha ta'siriga tushgan qishloq xo'jaligi biznesi egalari uy xo'jaliklari xarajatlari an'cha yuqori ekani ma'lum bo'ldi: bu ko'rsatkiç jismoniy ko'çirilişga duçor bo'lgan uy xo'jaliklarinikidan 38 foizga va Loyiha ta'siriga tushgan qishloq xo'jaligi ishçilarining uy xo'jaliklarinikidan 86 foizga ko'pdir (4-15-rasm). Xarajatlarning mutlaq miqdoridagi bu farqlarga qaramay, ta'lim va soğliqni saqlash xarajatlardagi kiçik tafovutlarni istisno qilganda, xarajatlar toifalari bo'yiqa taqsimot umuman o'xshashiqa qolmoqda.

4-14- Rasm: Uy xo'jaliklari bo'slig'ining jinsi bo'yiqa toifalar bo'yiqa xarajatlari

4-15- Rasm: Uy xojaliklariga ta'sir toifasi bo'yicha ajratilgan toifalar bo'yicha uy xojaliklari xarajatlari

4.2.3.10 Zaiflik

XMKning 1-faoliyat standarti zaif guruhlarga shunday ta'rif beradi: "o'zining noqulay yoki zaif ahvoli tufayli Loyihaning bevosita, o'zga yoki nomutanosib darajada kuçliroq ta'siriga duçor bo'lishi mumkin bo'lgan alohida shaxslar va guruhlar".

Ushbu ta'rifga muvofiq, AKBHRda zaiflikni baholashga ikki bosqichli yondashuv qo'llaniladi, uning doirasida quyidagilar farqlanadi:

- Uy xojaligi darajasidagi zaiflik, bu uy xojaligi birligi uçun maqsadli koçirish va tirikçilik manbalarini tiklash bo'yicha yordam olish huquqini belgilaydi.
- Individual darajadagi zaiflik - bu qo'simcha yordamga muhtoj bo'lishi mumkin bo'lgan shaxslar uçun maxsus jalb qiliş, maslahatlashuvlar va koçirishga oid yordamni ta'minlaydi.

Bu farq nafaqalarni uy xojaliklari darajasida samarali taqsimlash bilan birga, AKBHR dasturini amalga oshirish jarayonida uy xojaligi a'zolarining o'ziga xos ehtiyojlarini ham hisobga olish zaruratini aks ettiradi.

Uy xojaliklari darajasidagi zaiflik

Uy xojaliklari darajasidagi zaiflik aholini ro'yxatga olish va soroynoma davomida to'plangan ijtimoiy-iqtisodiy ma'lumotlar asosida, uy xojaligining koçish ta'siriga doş berish qobiliyatiga jiddiy ta'sir ko'rsatuvchi omillarga alohida e'tibor qaratgan holda baholandi.

Fokus-guruh muhokamalari va uy xojaliklari soroynolari davomida to'plangan ma'lumotlarga ko'ra, kam daromadlilik va mehnat qobiliyatiga ta'sir etuvchi nogironlik loyiha hududidagi uy xojaliklarining koçish ta'siriga doş berish salohiyatiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar sifatida belgilandi.

2025-yildan O'zbekistonda milliy kambaçallik chegarasi bir kişi uçun oyiga 669 000 sōm yoki 54,5 AQŞ dollari etib belgilandi. Uy xojaligining o'rtaça hajmi 5,8 kişini taşkil etişini hisobga olsak (4.2.4.2-bōlimga qarang), bu uy xojaligi darajasida oyiga taxminan 3 880 200 sōmga toğri keladi. Milliy kambaçallik chegarasi va mahalliy iqtisodiy şaroitlarni hisobga olgan holda, oyiga 3 000 000 sōmdan kam daromad oladigan uy xojaliklari kam ta'minlangan va zaif hisoblanadi.

Şuningdek, daromad olish qobiliyatiga ta'sir qiluvchi nogironlik ham hisobga olingan. Bir a'zosi nogironlik yoki kasallik tufayli işlashga layoqatsizligini ma'lum qilgan har uçala uy xojaligi ham kam ta'minlanganlar toifasiga kirishi aniqlandi.

Hisob-kitoblarda takrorlanishlarga yo'l qoymaslik maqsadida zaiflik darajasi quyidagi toifalar bo'yiça belgilandi:

- Kam ta'minlangan uy xojaliklari: oyiga 3 000 000 sōmdan kam daromad oladigan uy xojaliklari;
- Nogironligi bōlgan šaxs bošçiligidagi uy xojaliklari: nogironligi sababli mehnatga layoqatsiz šaxs uy xojaligi bošliğı bōlgan xonadonlar.

Ušbu mezonlarga kōra, Loyiha ta'sir qiladigan uy xojaliklarining 22,4 foizi zaif toifasiga kiritilgan (4-6-jadvallar). Őn ikkita uy xojaligi (20,7%) kam ta'minlangan va bitta uy xojaligi (1,7%) nogironligi bōlgan šaxs bošçiligidagi uy xojaligi sifatida tasniflangan.

7.8.2-bōlimda kōrsatilganidek, zaif uy xojaliklari kōçiş va Tirikçilikni Qayta Tiklaş munosabati bilan ōz darajasida manzilli yordam oliš huquqiga ega.

4-6- Jadval: Zaif uy xojaliklari

Zaif uy xojaliklari		Zaiflik mezonlari	Son	foiz
Zaif emas			45	77.6%
Zaif			13	22.4%
	Kam daromad		12	20.7%
	Nogiron bošliqli		1	1.7%
Jami			58	100%

Šaxs darajadagi zaiflik

AKBHRda uy xojaliklari darajasidagi zaiflikni tasniflaşdan taşqari, bunday zaiflik uy xojaliklari içida šaxsiy darajada ham kuzatilişi mumkinligi hisobga olinadi. Bunga, xususan, nogironligi bōlgan šaxslar, jismoniy yoki aqliy nuqsoni borlar, keksalar va alohida yordamga muhtoj boşqa kişilar kiradi. Garçi bunday uy xojaliklari umuman zaif deb tasniflanmasa-da, ba'zi šaxslar kōçiş paytida nomutanosib qiyinçiliklarga duç kelişi mumkin.

Ušbu muammoni hal etiş uçun AKBHR ham ōzaro hamkorlik, ham kōçiriş bosqıçida aniq holatlarni hisobga olgan holda maşadli qōllab-quvvatlaş çoralarini nazarda tutadi. 10.4-bōlimda ta'kidlanganidek, alohida ehtiyojli šaxslar ma'lumot olišlari, maslahatlarda tōliq iştirak etişlari va ōz afzalliklarini ifoda etişlari uçun moslaştirilgan ōzaro ta'sir yondaşuvlari qōllaniladi. Bunday yondaşuvlarga moslaştirilgan muloqot usullari, individual maslahatlar, -uçraşuvlar-uçun qulay šaroitlarni ta'minlaş va zarur hollarda işonçli vakillarni jalb qiliş kiradi.

Bundan taşqari, 7.8.3-bōlimda batafsil kōrsatilganidek, nogironligi bōlgan yoki boşqa kamçiliklari bōlgan šaxslar, zarur hollarda, kōçiriş jarayonida amaliy va taşkiliy yordam oladilar. Bunday yordam transport, kōçib ōtişni taşkil etiş, ōrnini bosuvçi uy-joyga ega bōliş, šuningdek, muayyan šaxsga zarur bōlgan boşqa har qanday yordamni ōz içiga oliši mumkin.

Ijtimoiy himoya dasturlari

Bandlik va kambağallikni qisqartiriş vazirligi tomonidan yōlga qōyilgan "Kambağallikdan farovonlik sari" milliy dasturi asosida hokimliklar amalga oşirayotgan ijtimoiy himoya tizimi doirasida yordamga muhtoj aholi uçun turli ijtimoiy qōllab-quvvatlaş dasturlari mavjud. 1-fevraldan boşlab mamlakat miqyosida Yagona ijtimoiy reyestr joriy etilib, unga kōra barça uy xojaliklari "davlat tomonidan qōllab-quvvatlanadigan", "kam ta'minlangan" yoki "kambağallik

xavfi ostida" deb tasniflanadi. Endi kambağallikdan chiqarish bo'yicha individual rejalar yangi milliy baholash tizimi asosida ishlab chiqiladi.⁶

Quyidagi qo'llab-quvvatlash turlari mavjud:

- "Ijtimoiy reyestr"ga kiritilgan va bunga haqli bo'lgan uy xo'jaliklariga davlat hisobidan muntazam oylik nafaqalar.
- "Ayollar daftari" – ehtiyojmand ayollarning bandligini ta'minlash, kasb-hunarga o'qitish, grantlar ajratish va tibbiy xizmatlardan foydalanishiga ko'maklashuvchi dastur.
- "Yo'slar daftari" - yo'slarga kasbiy o'qitish, tadbirkorlik grantlari, sport va ta'lim imkoniyatlaridan (jumladan, nogironligi bo'lgan yo'slarni maqsadli qo'llab-quvvatlash) foydalanishni ta'minlovchi dastur.
- Moliyaviy ahvoli o'ta og'ir bo'lgan oilalarga bazaviy hisoblash miqdorining 150 baravariga cha moddiy yordam ko'rsatadigan "Saxovat va ko'mak" jamgarmasi va "Yo'slar daftari" jamgarmasi daromadlarining 25 foiziga cha bo'lgan qismi mahalliy hamjamiyatni rivojlantirishga xizmat qiluvchi madaniy, ma'rifiy, sport va turizm tashabbuslarini amalga oshirishga yo'naltirishi mumkin.
- Hokimliklar va Xalq banki orqali aholi bandligini ta'minlash va tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar, jumladan, o'zini o'zi band qilish uchun imtiyozli mikrokreditlar ajratish va startaplarni moliyalashtirish.
- 585-sonli qarorga muvofiq xotin-qizlarni oliy ta'limda manzilli qo'llab-quvvatlash: Hokimliklar har yili 100 nafar xotin-qizning o'qish to'lovini qoplaydi (muassasaning imkoniyatidan kelib chiqib, birinchi yilda 50 nafarga cha xotin-qiz to'lovdan ozod etilishi mumkin), keyingi yillar uchun ta'lim kreditlarini rasmiylashtirishga ko'maklashadi, uchinchi tomon kafolatlarini taqdim etadi va o'qishni tamomlaga cha, ularning bandligini ta'minlashga yordam beradi.

4.2.4 Tirikchilik manbalari

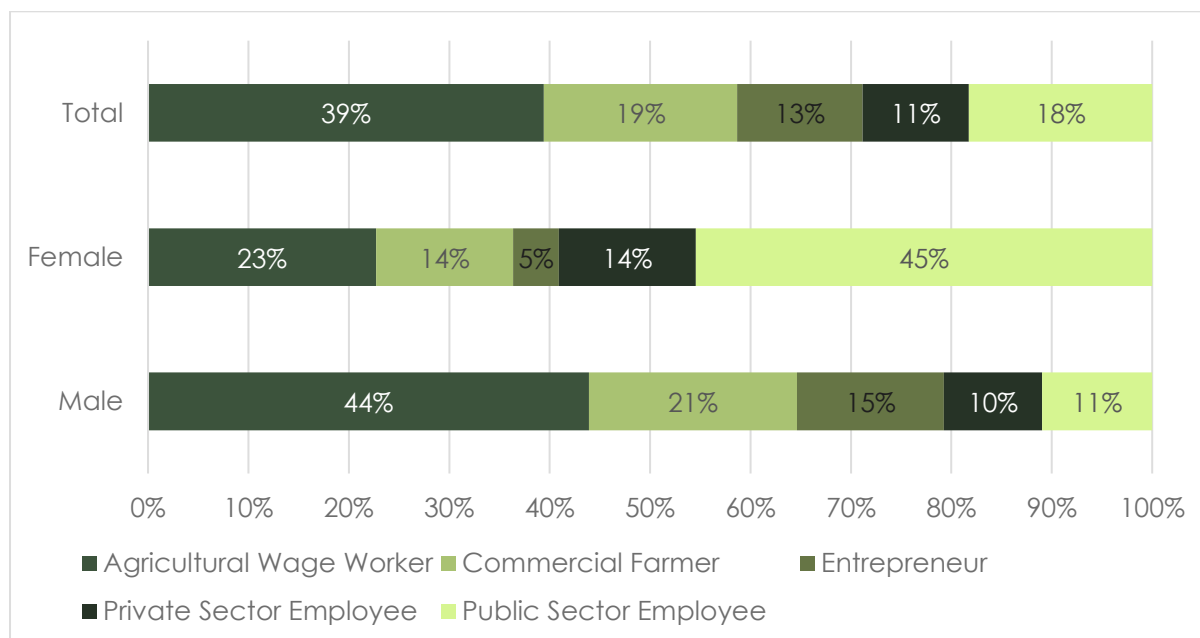
4.2.4.1 Bandlik va daromadlar darajasi sharhi

O'rganilgan uy xo'jaliklarining asosiy daromad manbai ish haqi hisoblanadi. Pensiyalar va oila a'zolaridan kelib tushgan pul o'tkazmalari uy xo'jaliklari umumiy daromadining 10 foizidan kamini tashkil etadi.(4-12-rasmga qarang)

Aholini ro'yxatga olish ma'lumotlariga ko'ra, s'rovda qatnashganlarning 30 foizi iqtisodiy faol hisoblanadi. Har bir iqtisodiy faol shaxs o'rta cha yana ikki nafar oila a'zosini ta'minlaydi. Mehnatga layoqatli yo'sdagi 15 va undan katta yo'sdagi erkaklarning deyarli 70 foizi band, ayollar orasida esa bu ko'rsatkich atigi 19 foizni tashkil etadi, bu 4-10-rasmda ko'rsatilgan.

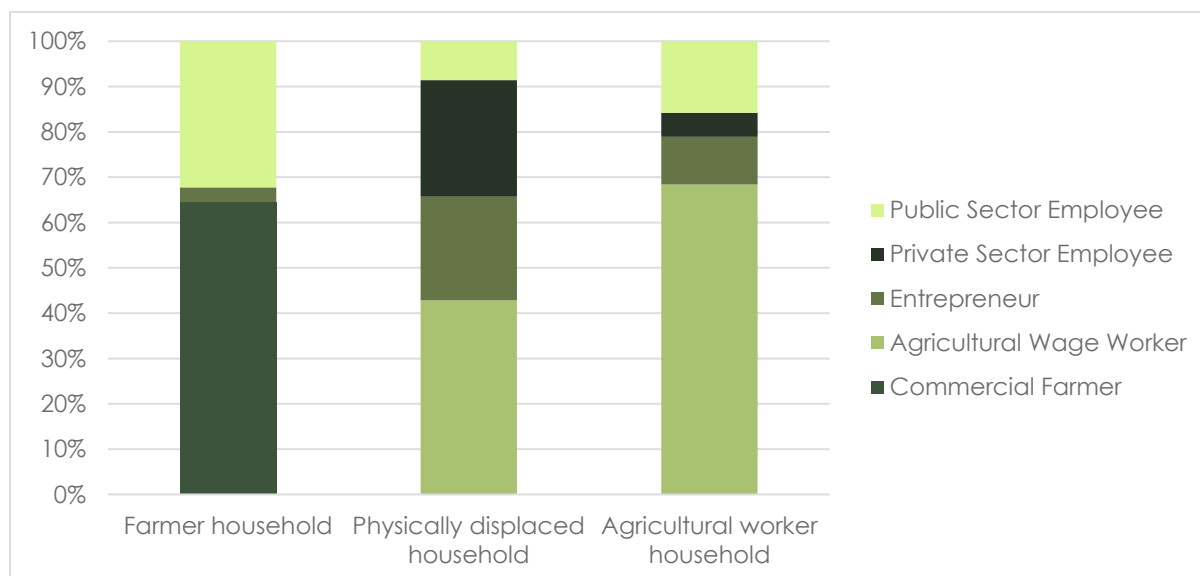
4-17-rasmda iqtisodiy faol s'rov ishtirokchilarining bandlik turlari keltirilgan. Uy xo'jaliklarining aksariyati qishloq xo'jaligiga bo'g'liq: 39 foizi qishloq xo'jaligida yollanma ishchi, 19 foizi esa fermerdir. Qolganlar qishloq xo'jaligidan tashqari faoliyat bilan shugullanadi.

⁶ Shuni ta'kidlash lozimki, usbu tasnif 2026-yil bo'sida s'rovnomalar otkazilgan paytda hali mavjud emas edi. Shu sababli LTXlarni mazkur toifalar bo'yicha tasniflash xaritada aks ettirilmagan.

4-16- Rasm: Bandlik turlarining jinslar bo'yiça taqsimoti

4-17-rasmda kōrsatilganidek, fermer xōjaliklari a'zolari, odatda, fermerlarning ōzi bōladi, iř ōrinlari qisqariřidan jabr kōrgan uy xōjaliklari a'zolari esa kōproq qiřloq xōjaligida yollanma mehnat bilan band bōliřadi. Jismoniy kōçiriliřga duçor bōlgan uy xōjaliklari asosan qiřloq xōjaligida yollanma mehnat bilan band bōlib, ularning uluři taxminan 43% ni tařkil etadi; qolganlari tadbirkorlar yoki xususiy sektor xodimlaridir.

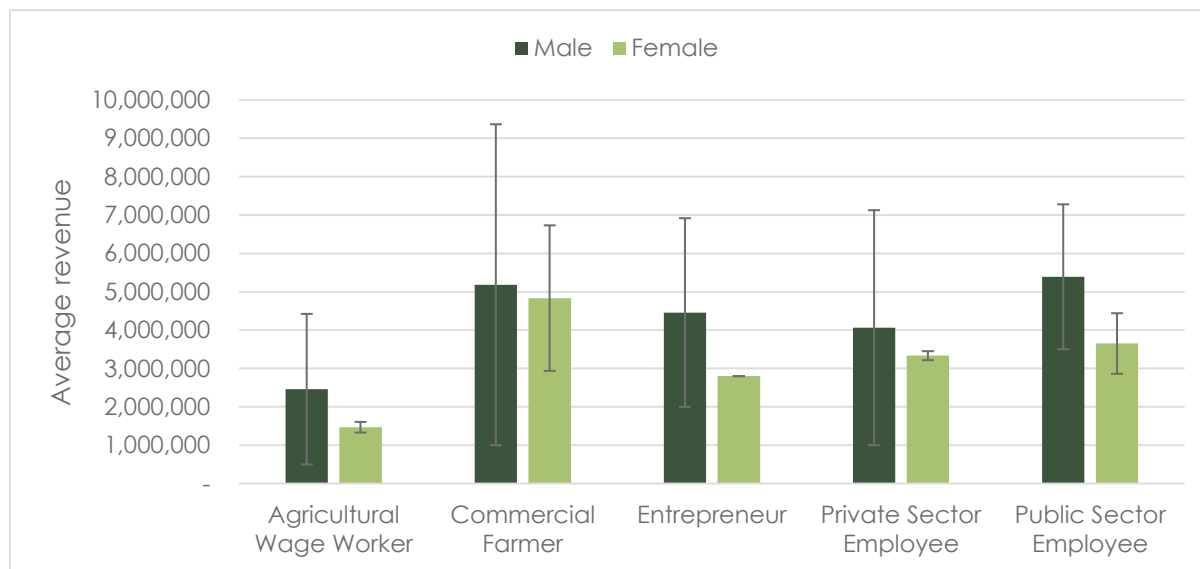

4-17- Rasm: Ta'sir ostidagi uy xōjaliklarida bandlik turlari

4-18-rasmda kōrsatilganidek, tijoratçi fermerlar va davlat sektori xodimlari eng yuqori haq tōlanadigan kasbiy guruhlariga kiradi va yollanma qiřloq xōjaligi iřçilaridan qariyb ikki baravar kōp daromad topadi. Tijoriy fermerlar guruhida daromadlar bōyiça sezilarli tafovutlar kuzatilmoqda: yirik fermerlar ança yuqori daromad oliřini ma'lum qilgan, daromad darajasi yollanma qiřloq xōjaligi iřçilarining daromadiga yaqin bōlgan mayda fermerlarga qaraganda.

LTKřlar orasidagi iqtisodiy faol aholining ōrtaça oylik daromadi 3,8 mln sōmni, ya'ni 315 AQř dollarini tařkil etadi. Bu 2025-yilda Tořkent viloyatida 5,8 mln sōm yoki taxminan 470 AQř

dollarini tashkil etgan oʻrta oʻylik ish haqidan 34 foizga kamdir (Milliy statistika instituti, 2025-y.). Bu tafovut, ehtimol, tanlanmada ish haqi tarkibiy jihatdan noqishloq xohjaligi tarmoqlari xodimlarinikidan past boʻlgan qishloq xohjaligi xodimlarining ulushi yuqoriligi bilan izohlanadi. Qishloq xohjaligi ishchilari uy xohjaliklari eng kam daromadga ega - oilaning har bir a'zosiga oyiga 926 000 som. Keyingi o'rinda jismoniy ko'chishga uchragan uy xohjaliklari turadi - ularning daromadi taxminan 1,25 mln somni tashkil etadi. Tijoratchi fermerlar uy xohjaliklari eng yuqori daromadga ega: har bir a'zoga taxminan 1,75 mln som to'g'ri keladi, bu esa qishloq xohjaligi ishchilari uy xohjaliklari daromadidan deyarli ikki baravar ko'pdir.

4-18- Rasm: Bandlik turlari bo'yicha o'rtacha oylik daromad⁷

Keyingi bo'limlarda tirikchilik manbalarining ikki asosiy turi: qishloq xohjaligidagi va qishloq xohjaligidan tashqaridagi bandlik batafsilroq ko'rib chiqiladi.

4.2.4.2 Dehqonchilik

Quyidagi bo'limlarda Loyiha hududida tirikchilikni ta'minlovchi uchta asosiy faoliyat turi tavsiflangan: tijorat dehqonchiligi, tomorqa xohjaligi va qishloq xohjaligida yollanma mehnat.

Tijorat dehqonchiligi

4.2.3.2-bo'limda ko'rsatilganidek, Loyiha hududidagi yerlarning 87 foizi qishloq xohjaligiga mo'ljallangan yerlar sifatida ro'yxatga olingan.

Songgi 20-yil davomida O'zbekistonda qishloq xohjaligi yerlariga oid bir necha (beştadan ortiq) islohotlar amalga oshirildi. Ushbu islohotlarda samaradorlikni oshirish maqsadida fermer xohjaliklarini yiriklashtirish hamda qishloq xohjaligi xonadonlarining daromadlarini oshirish maqsadida fermer xohjaliklarini mayda xohjaliklarga ajratish jarayonlari navbatma-navbat amalga oshirildi. Qishloq xohjaligi uchun yer uchastkalari E-Auksion tizimi orqali yoki davlat bilan shartnoma tuzish yo'li bilan ijaraga beriladi. Loyiha hududidagi barча fermer xohjaliklari va klasterlarga yer davlat bilan tuzilgan shartnomalar asosida ajratilgan, uchta dehqon xohjaligi bundan mustasno bo'lib, ular 2024-yilda yer uchastkalarini E-Auksion orqali qolga kiritgan.

Ushbu hududda qishloq xohjaligi yerlarining asosan faoliyat ko'lami hamda egalik qiliş/foydalanish shartlari bilan farqlanadigan uchta turi aniqlandi (4–7-jadval). Biroq, shuni ta'kidlash lozimki, amalda

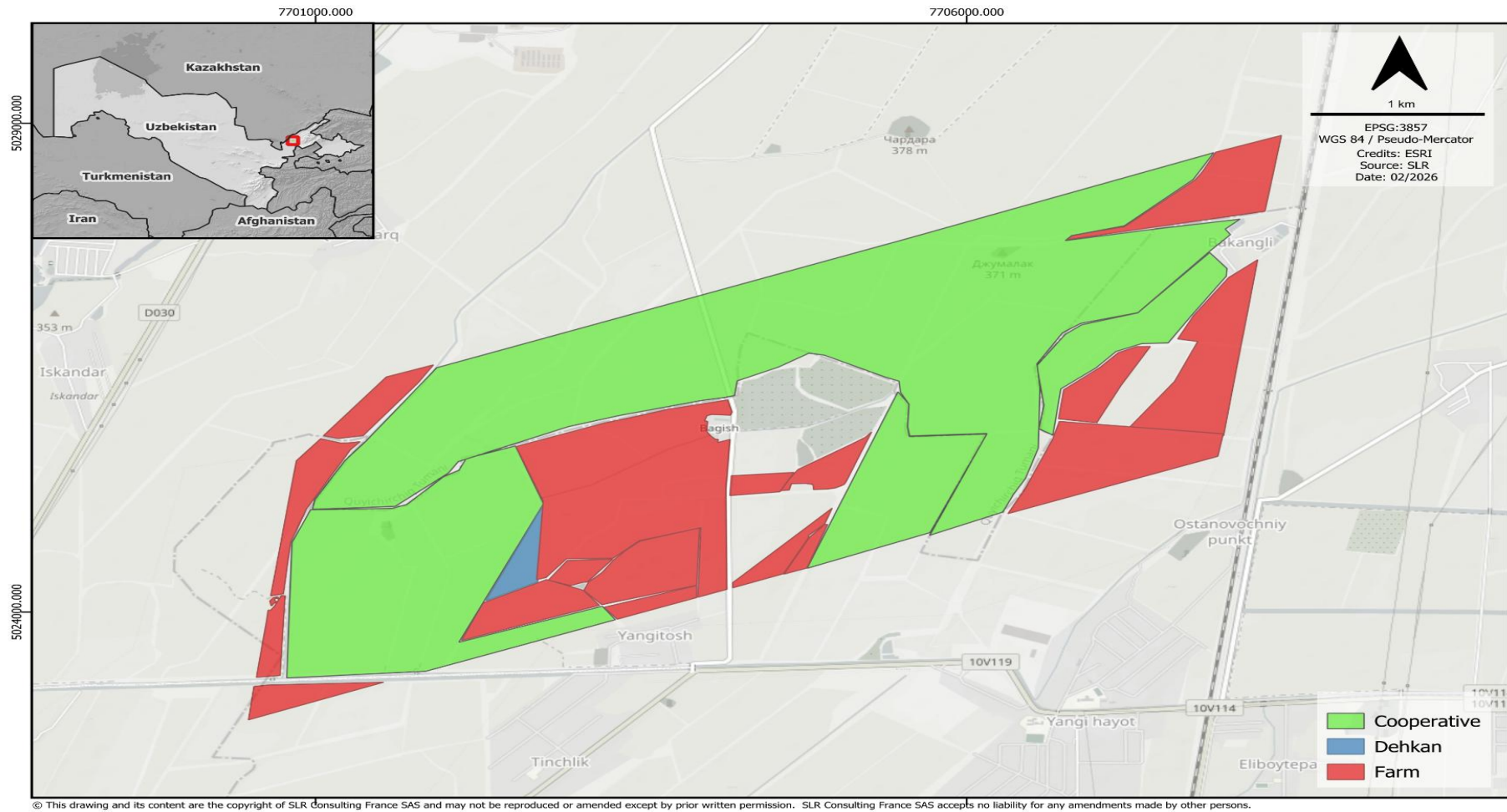
⁷ Xato chiziği standart o'gishni bildiradi. Standart o'gish qiymatlarning o'rta o'rtasida qanchalik tarqalganligini o'lchaydi. Past standart o'gish daromadlar o'rta o'rtasiga yaqinligini bildirsa, yuqori standart o'gish esa ularning keng farqlanishini bildiradi. Ushbu rasmda bu har bir ish turi ichidagi daromad farqlarini ko'rsatishga yordam beradi.

ayrim holatlar standart shartlardan farq qilishi mumkin. Masalan, Loyihadan ta'sirlangan fermerlardan birining muddatsiz fermer ijarasi mavjud.

4-19-rasmda k'rsatilganidek, Loyiha hududi doirasida yerlarning 67,5 foizi klaster, 31,7 foizi MÇJ shaklidagi fermer x'jaliklari va 0,8 foizi dehqon x'jaliklari tomonidan bo'sqariladi. U'sbu u'ç turdagi yerlar o'rtasidagi bo'lini'sh 4-19-rasmda k'rsatilgan.

4-7- Jadval: Qi'sloq x'jaligi korxonalari va tegi'shli yerdan foydalan'i'sh tizimi

Tur	Tavsif	O'rtacha maydon (ga)	Loyiha qamrab oladigan maydon	Yerdan foydalan'i'sh tizimi	Loyiha hududi doirasidagi soni
Klaster / kooperativ	A'zolarining ulu'shli i'stiroki asosida tijoriy qi'sloq x'jaligi mahsulotlarini i'slab c'iqari'sh va qayta i'sla'sh bilan 'u'gullanuv'c'i ta'shkilot.	1000 gektardan ortiq	2 530 gektar	30–50 yillik i'jara; meros qilib qoldirilmaydi; ekin yeti'stiri'sh ustidan davlatning qisman nazorati mavjud.	2
MÇJ shaklidagi fermer x'jaligi	Jismoniy 'saxs(lar)ga tegi'shli bo'lgan, faoliyatini yurit'i'shda oila a'zolari va yollanma mehnatdan foydalanadigan ro'yxatdan o'tgan biznes.	50-100 gektar	70 gektar	30–50 yillik i'jara; meros qilib qoldirilmaydi; ekin yeti'stiri'sh ustidan davlatning qisman nazorati mavjud.	16
Dehqon x'jaligi	Oilaviy mehnatga asoslangan hamda 'saxsiy va (yoki) tijorat maqsadlarida mahsulot i'slab c'iqaruv'c'i, ro'yxatdan o'tgan ki'chik tadbirkorlik x'jaligi.	Taxminan 1 gektar	3 gektar	Meros qilib qoldirili'shi mumkin; ekin yeti'stiri'sh ustidan davlat nazorati mavjud emas.	3

4-19-Rasm: Qishloq xõjaligi yer turlari xaritasi

Uçala turdagi xōjaliklarda ham qışloq xōjaligi intensiv xarakterga ega bōlib, ōğit va zararkunandalarga qarşı kuraş vositalari yetarli darajada qōllaniladi. Fermerlar Ōzbekistondagi eng unumdor yerlardan biri bōlgan tōliq suğoriladigan yerlarda faoliyat yuritadi va kōpinça yiliga ikki marta hosil oladi: ikkinçi ekin iyun oyida buğdoy ōrim-yiğimidan sōng ekiladi. Barça turdagi qışloq xōjaligi korxonalari Loyiha hududidan taxminan 1 km uzoqlikda joylaşgan Çirçi q daryosining yaqinligi, rivojlangan kanallar tarmoğı, bitta klaster va bitta yirik xōjalik holatida esa yomğirlatib suğoriş tizimlarining afzalliklaridan foydalanadi (4-20-rasmga qarang). Şuningdek, fermerlarga viloyat va mahalliy qışloq xōjaligi organlari hamda fermer va dehqonlar manfaatlarini himoya qiliş uşun taşkil etilgan davlat tasarrufidagi birlaşma - Fermerlar kengashi tomonidan salmoqli yordam kōrsatilmoqda.

4-20- Rasm: Maydonlar va kanallar

2026-yil yanvar oyida olingan fotosuratlariga izohlar:

Yuqorida sholipoya

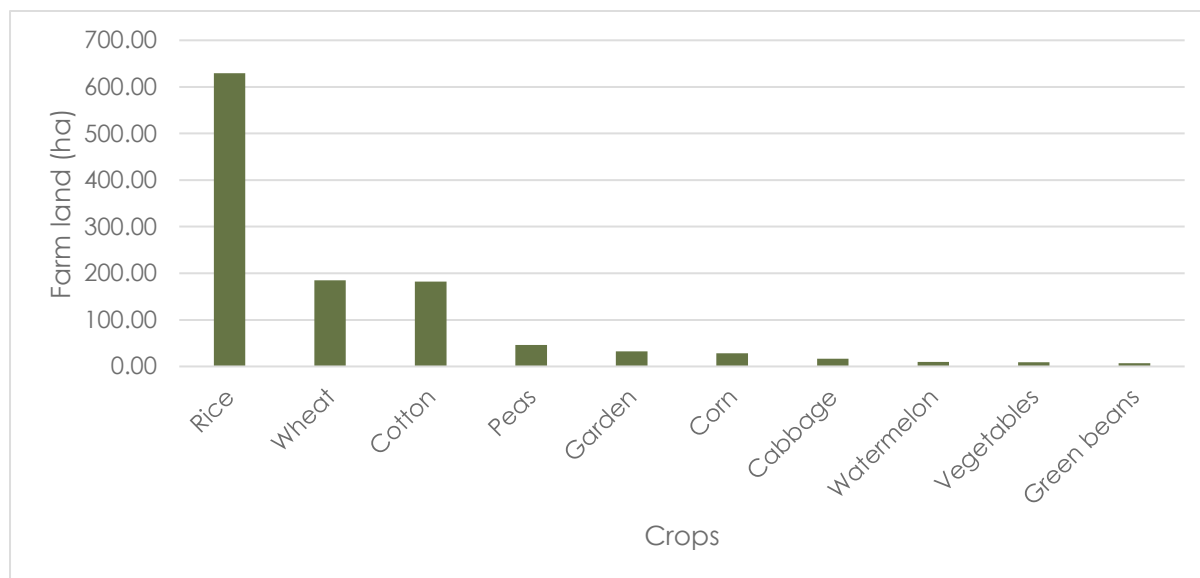
Pastda: suqoriq kanali

Davlat buqday va paxta yetishtirish uchun ma'lum yer uqastkalarini birlashtirib beradi, bunda fermerlar belgilangan hosildorlikni ta'minlashga majbur. Söngra bu mahsulotlar davlat tomonidan nazorat qilinadigan tashkilotlarga sotiladi. Bo'sqa qishloq xöjaligi ekinlari bunday davlat nazoratiga olinmaydi. Loyiha hududida hozirgi vaqtda asosiy ekin sholi bölib, u taxminan 590 ga maydonni egallaydi (4-21-rasmga qarang). Buqday va paxta birlashtirishda 450 gektarga yaqin maydonni egallab, har yili almashtirish ekin tizimida birlashtirilgan yerlarning özida yetishtiriladi.

Qolgan yerlardan boğdorchilik, sabzavotchilik va chorva uchun ozuqa ekinlari, xususan, makkajoxori yetishtirishda foydalaniladi.

Sholi aprelda ekilib, oktyabrda ʻrib olinadi, kuzgi buğdoy esa iyun oyida ʻrib olish uchun noyabrda ekiladi, paxta martdan noyabrgacha parvarishlanadi.

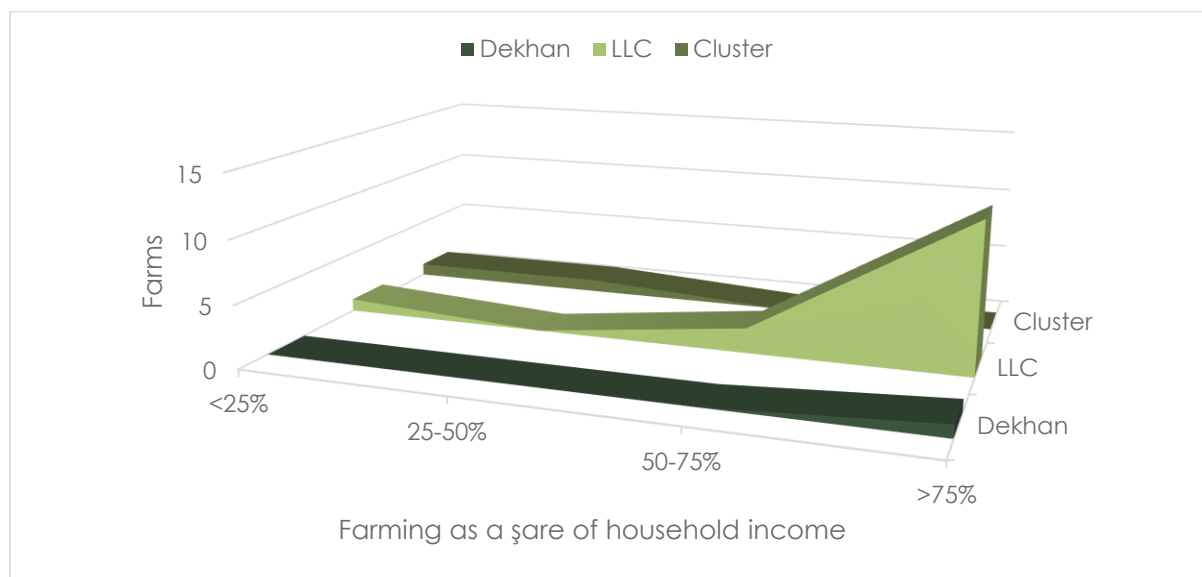
Dehqon xojaliklari faqat makkajoxori yetishtirgan bolsa, klasterlardan biri sholi, ikkinchisi esa buğdoy va paxta yetishtirdi. MÇJ shaklidagi fermer xojaliklari karam, makkajoxori, paxta, poliz sabzavotlari, loviya, noxat, sholi, tarvuz va buğdoy kabi ekinlarning xilma-xilligi bilan ajralib turgan. 4-21-rasmda ko'rsatilganidek, sholi xojaliklar soni bo'yiça ham, u yetishtiriladigan yer maydoni bo'yiça ham eng keng tarqalgan ekin hisoblanadi.

4-21- Rasm: Ta'sir doirasidagi qishloq xojaligi yerlarining egallagan maydoni bo'yiça ekin turlari⁸

4-22-rasmga ko'ra, 13 ta fermer xojaligi uy xojaliklari umumiy daromadining 75 foizdan ortig'ini ʻz tadbirkorlik faoliyatidan olgan. Bu holat dehqon xojaliklari va MÇJ shaklidagi fermer xojaliklari uchun xos bo'lib, ikkita klaster xojaligi esa qishloq xojaligi faoliyatidan olinadigan foyda ularning umumiy uy xojaligi daromadining yarmidan kamini tashkil etishini bildirgan.

⁸ Ushbu grafik ta'sir ko'rsatilgan qishloq xojaligi yerlarining 100 foizi tegishli ekinlar bilan qoplangan, degan farazga asoslanadi. Shuningdek, xojaliklarda bir nechta turdagi ekinlar yetishtirilgan hollarda, ekinlar xojalik yer maydoni bo'ylab teng taqsimlangan, deb qabul qilingan.

4-22- Rasm: Fermerlik faoliyatidan olinadigan daromadning umumiy uy xōjaligi daromadidagi uluši

Öz ehtiyoji uęun Dehqonęilik

Tabiiy dehqonęilik keng tarqalgan bōlib, asosan ōz iste'moli uęun mōljallangan. Uy xōjaliklarining 91 foizi, jumladan, jismoniy kōęiőga uęrayotgan baręa xonadonlar ham tomoręa, ya'ni ōz hovlisidagi yer uęastkalariga iőlov beradi; ularning ōrtaęa maydoni 1 gektardan sal kamroqni taőkil etadi (4–8-jadval). Jismoniy kōęiőga uęrayotgan uy xōjaliklari ōrtaęa kattaroę - 1,4 gektarlik maydonga iőlov beradi, bu boőqa ta'sirga uęrayotgan uy xōjaliklarining yer maydonidan qariyb ikki baravar kōpdir. Ayollar boőęiligidagi uy xōjaliklari biroz kattaroę yer maydonlarida dehqonęilik qiladi.

Tomoręalarda yetiőtiriladigan eng keng tarqalgan ekinlar sirasiga mevalar, sabzavotlar, xususan, sabzi, piyoz, kartoőka va pomidor, őuningdek, ozuęa ekinlari, asosan makkajōxori kiradi (4–9-jadvalga qarang). Vegetatsiya davri mart oyida boőlanib, noyabrda yakunlanadi.

4-8- Jadval: Uy xōjaligi rahbarining jinsi va kōęiő turiga kōra dehqonęilik

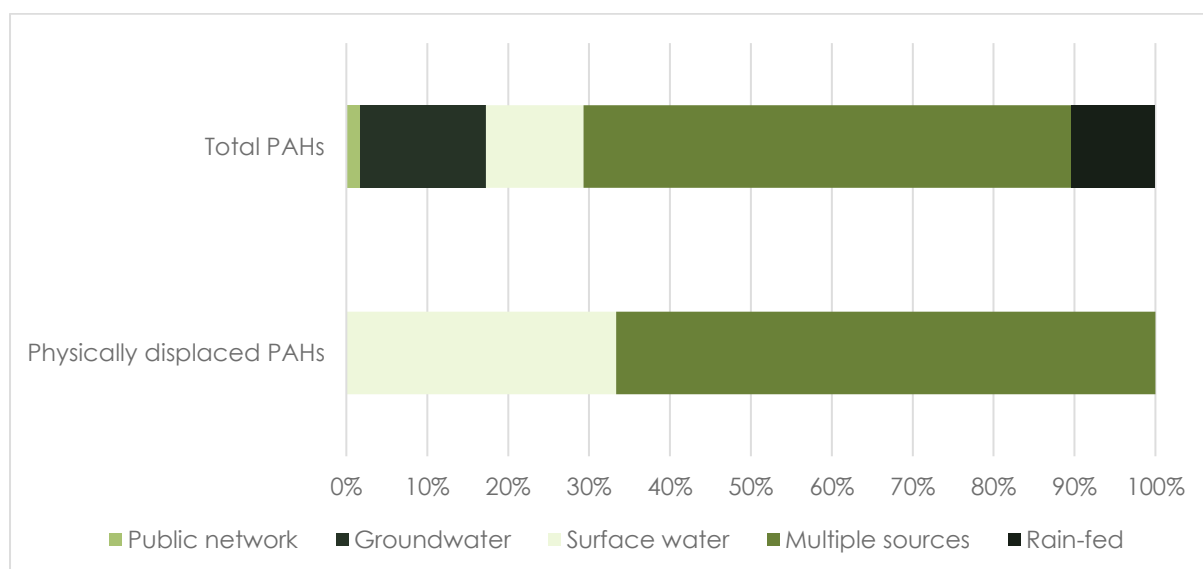
	Jismoniy raviőda kōęirilgan		Iqtisodiy kōęirilgan	
	Erkaklar boőęiligidagi	Ayollar boőęiligidagi	Erkaklar boőęiligidagi	Ayollar boőęiligidagi
Uy xōjaliklari soni	20	1	29	3
Örtaęa yer / uy xōjaligi (ga)	1.4	1.7	0.7	1

4-9- Jadval: Tomoręalarda yetiőtiriladigan ekin turlari (uy xōjaligi boőlięining jinsiga kōra taęsimot)

Ekin turi	Ayollar boőęiligidagi		Erkaklar boőęiligidagi		Jami	
	Dehqonęilik bilan őuęullanadigan uy xōjaliklari soni	Örtaęa maydon hajmi (ga)	Dehqonęilik bilan őuęullanadigan uy xōjaliklari soni	Örtaęa maydon hajmi (ga)	Dehqonęilik bilan őuęullanadigan uy xōjaliklari soni	Örtaęa maydon hajmi (ga)
Mevalar	4	0.25	40	0.24	44	0.24

Ekin turi	Ayollar bo'schiligidagi		Erkaklar bo'schiligidagi		Jami	
	Dehqonchilik bilan shugullanadigan uy xojaliklari soni	O'rtaça maydon hajmi (ga)	Dehqonchilik bilan shugullanadigan uy xojaliklari soni	O'rtaça maydon hajmi (ga)	Dehqonchilik bilan shugullanadigan uy xojaliklari soni	O'rtaça maydon hajmi (ga)
Sabzavotlar	4	0.23	32	0.34	36	0.33
Kartoşka	2	0.55	19	0.37	21	0.39
Yem-xaşak	2	0.7	24	1.4	26	1.47
Uzum	1	0.3	19	0.13	20	0.14
Guruç	0	0	3	1.0	3	1.0
Kungaboqar	0	0	1	0.1	1	0.1

4-23-rasmdagi ma'lumotlariga kora, soroavda qatnaşgan xonadonlardagi umumiy tomorqalarning 89 foizi suęoriladi. Jismonan koeirilgan xonadonlarga tegiqli tomorqalarning esa 100 foizi suęoriş imkoniyatiga ega. Uşbu masala boyiça erkaklar va ayollar boşchiligidagi uy xojaliklari ortasida sezilarli farqlar aniqlanmadi. Jismoniy koeişga duęor bolgan uy xojaliklari yaqin atrofdagi kanallar yoki daryolardan tomorqa va uy hududlarini suęoriş uęun foydalanadilar, Loyiha ta'sir qiladigan boşqa uy xojaliklarida esa bunday ustunlik kuzatilmaydi. Loyiha hududida va mintaqada tuproq şorlanişi haqida xabar berilmagan. Yuqorida ta'kidlanganidek, Loyiha hududidagi tomorqalarning tuproqlari mamlakatdagi eng unumdor tuproqlardan biri hisoblanadi.

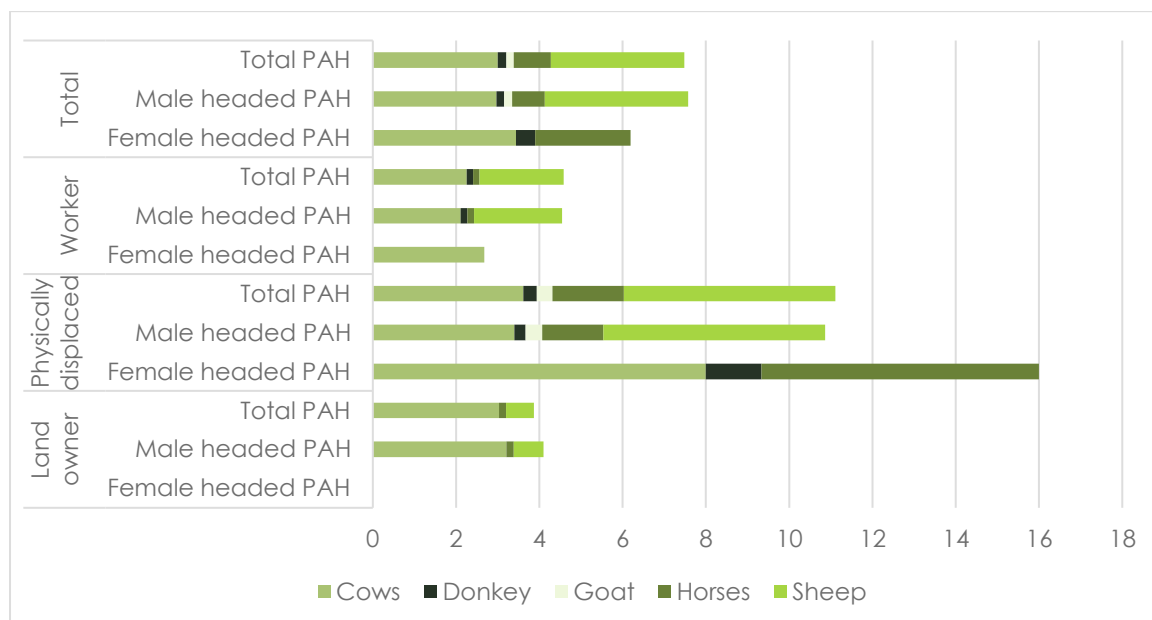

4-23- Rasm: Tomorqa yerlarini suęorişda foydalaniladigan irrigatsiya tizimlarining uluşi

4-24-rasmda ta'sir turi hamda xonadon boşlięining jinsi boyiça har bir loyihadan ta'sirlangan xonadonga (LTX) toęri keladigan chorva mollarining o'rtaça soni koeiratilgan. Jismoniy koeişga duęor bolgan va asosan qişloq joylarda yaşovęi uy xojaliklari fermer xojaliklari egalari va qişloq xojaligi işęilariga qaraganda barça turdagi chorva mollarini ança koe boqadi. Jismoniy koeirilayotganlarning 75 foizi chorva mollariga ega bolisa, qişloq xojaligi işęilari orasida bu koeiratkiç 56 foizni, dehqonchilik bilan shugullanuvęi tadbirkorlar orasida esa 33 foizni taşkil etadi. Masalan, ular Loyiha ta'sir qiladigan uy xojaliklariga toęri keladigan ikkinęi eng katta

körsatkichga ega bo'lgan qishloq xohjaligi xodimlariga qaraganda taxminan 3 baravar ko'p sigir va esak, 5 baravar ko'p qo'y va 18 baravar ko'p ot boqishadi. Loyiha ta'sir ko'rsatadigan qishloq xohjaligi xodimlarining uy xohjaliklari, odatda, o'zini qorvaçilik mahsulotlari bilan ta'minlashda bozorga ko'proq boqliq bo'lgan qishloq xohjaligi korxonalari egalarining uy xohjaliklariga qaraganda ko'proq hayvonlarni saqlaydi.

Uy parrandalariga egalik qiliş ham şunga o'xşash tendensiyanı ko'rsatadi. Masalan, tekşirilgan uy xohjaliklarida o'rtacha 7,3 boş uy parrandasi, jismoniy ko'çişga duçor bo'lgan uy xohjaliklarida esa o'rtacha 10,3 boş uy parrandasi bor. Qishloq xohjaligi faoliyati bilan şuğullanadigan va o'z yerlarining 100 foizidan mahrum bo'ladigan ayol boşçiligidagi bir oila o'z ehtiyojlari uçun 100 boşga yaqin parranda boqadi. Parrandalar MÇJ şaklida rōyxatdan o'tgan fermer xohjaligi qichindilari bilan oziqlantiriladi.

4-24- Rasm: Çorvasi bor bir uy xohjaligiga to'g'ri keladigan qishloq xohjaligi hayvonlarining o'rtacha soni

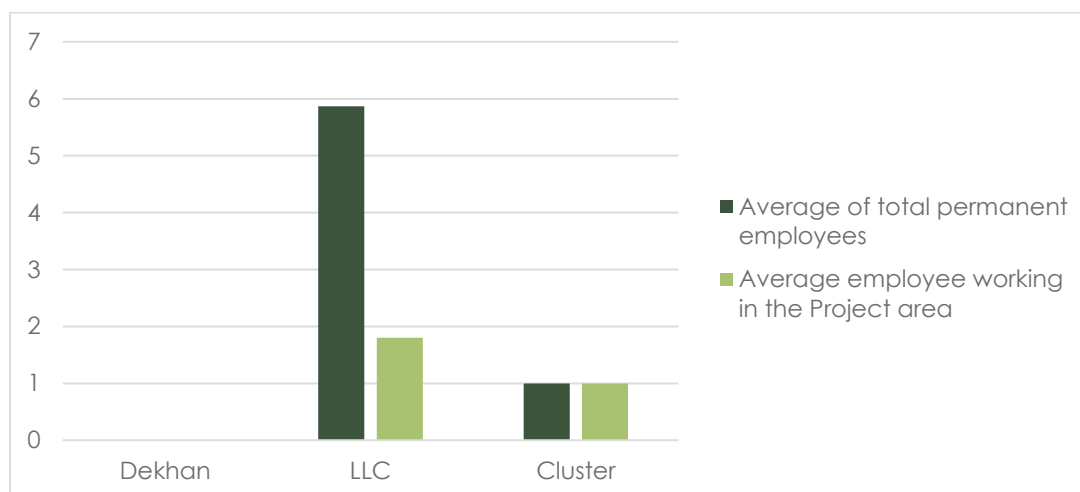
Hosil yoki qorva mollarini sotish kamdan-kam uçraydi, çunki uy xohjaliklari birinçi navbatda o'z ehtiyojlarini qondirişga harakat qiladi. Biroq, sotuvlar hosil juda mōl bo'lgan, qorva molları sonı ma'lum bir miqdordan oşgan yoki naqd pulga ehtiyoj tuğilgan hollarda amalga oşiriladi. O'rtacha har yili qorva mollarining (şu jumladan, parrandalarning ham) qariyb 10 foizi sotiladi. Tekşirilgan uy xohjaliklari orasida jismoniy ko'çişga duçor bo'lgan uy xohjaliklari hissasiga sōnggi bir yil içida qayd etilgan uy hayvonlarini sotish holatlarining qariyb 90 foizi to'g'ri keldi, bu esa bunday bitimlarning asosan qishloq joylariga xos ekanligini aks ettiradi.

Qishloq xohjaligi mehnati

Loyiha hududi doirasida 23 nafar doimiy işçi aniqlanib, rōyxatga kiritildi. Mazkur hududda, ayniqsa paxta yigim-terimi davrida qishloq xohjaligi mehnati keng tarqalgan. Şuningdek, qishloq xohjaligi xodimlari asosiy hosil yigim-terimi davrlariga qaraganda ko'proq qōl mehnatini talab qiladigan takroriy ekinlarni, asosan sabzavotlarni yetiştirişda iştirok etişi xabar qilingan.

Doimiy işçilar fermer xohjaliklaridagi joriy işlarni bajariş, jumladan, haydovçilik, traktorçilik, oddiy işçilik va suv ta'minotiga mas'ullik vazifalarini ado etiş uçun yollanadi. Doimiy işçilarning 98 foizi MÇJ şaklidagi fermer xohjaliklarida band bo'lib, ularning 32 foizi ayni paytda bevosita Loyiha hududida mehnat qilmoqda. 4-25-Rasmda xohjalik turlari bo'yicha doimiy işlovçilarning

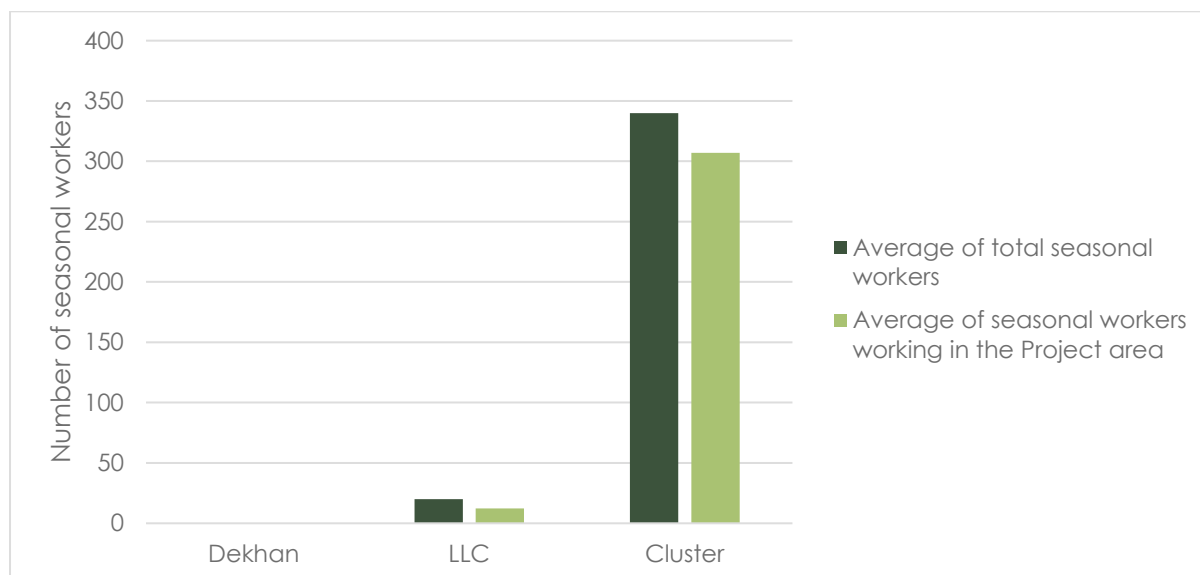
oʻrtacha soni koʻrsatilgan: MÇJ shaklidagi bitta fermer xoʻjaligiga deyarli 6 nafar xodim va bitta klasterga 1 nafar xodim toʻgʻri keladi.

4-25- Rasm: Fermer xoʻjaliklari turlari boʻyicha doimiy ishchilarning oʻrtacha soni

Mavsumiy ishchilar hosilni yigʻib-terib olish davriga qarab, bir necha hafta yoki bir necha oyga jalb qilinadi. Klasterlarning mavsumiy ishchilari ularda yil boʻyi band boʻlmaydi va Loyiha hududidan 350 km dan ortiq masofada, Afgʻoniston bilan chegaradosh Surxondaryo viloyatidan kelishadi. 4-26-rasmda xoʻjalik turlari boʻyicha mavsumiy ishlovchilarning oʻrtacha soni koʻrsatilgan: MÇJ shaklidagi bitta klasterga 340 nafar ishchi va bitta fermer xoʻjaligiga 20 nafar ishchi⁹;

⁹ Shuni taʼkidlash lozimki, ushbu ishchilarga ish joyini yoʻqotganlik uchun kompensatsiya toʻlanmaydi. Aslida, ular muntazam ravishda ish bilan taʼminlanmagan, balki faqat muayyan ishlarni bajariş yoki qisqa muddatga yollanganligi sababli, ular loyiha taʼsiriga uchramaydi. Bunday ishchilarning koʻpchiligi ayni fermer xoʻjaliklarining boʻshqa yer uchastkalarida mavsumiy ish topish imkoniyatiga ega boʻladi. Agar AKBHRni amalga oshirish jarayonida aholini roʻyxatga olish (census) davomida qayd etilgan ishchilardan tashqari qoʻshimcha doimiy ishchilar aniqlansa, ularga ushbu AKBHRda belgilangan qoidalar asosida kompensatsiya toʻlanadi.

4-26- Rasm: Fermer xojaliklari turlari bo'yicha mavsumiy xodimlarning o'rtacha soni

4.2.4.3 Qishloq xojaligidan tashqari bandlik

Loyiha hududi asosan qishloq joylaridir. Biroq, ta'sirlangan uy xojaliklari xabar bergan ish o'rinlarining 47 foizi qishloq xojaligidan tashqari sektorlarga tegishli. Sirovda ishtirok etgan iqtisodiy faollarning 18 foizi davlat sektorida, 13 foizi o'zini o'zi band qilgan va 11 foizi xususiy sektorda ishlaydi (4-16-rasmga qarang). Bu ish o'rinlari asosan uchinchi darajali sektorga, masalan, mahalliy va mintaqaviy hokimiyat organlari faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi davlat muassasalaridagi bandlikka, xizmat ko'rsatish sohasiga, xususan, d'konlardagi ishlarga va kamroq darajada sanoat faoliyati turlariga taalluqlidir.

Songgi yillarda, ayniqsa, Toshkent shahri keyingi 30-yil ichida 24 foizga o'sgani fonida (Jahon banki, 2023-yil), Loyiha uchastkasiga tutasht hududlar sezilarli o'zgarishlarga yuz tutdi. Hozirgi kunda Toshkent shahrining yaqin atrofdagi kengaytirilgan chegaralari Loyiha hududidan atigi 5 km masofada joylashgan.

Bundan tashqari, Toshkentdagi o'rtacha ish haqi Loyiha hududidagiga qaraganda qariyb uch baravar yuqoridir. Garchi ish haqidagi bu tafovut hozircha chaklovchi omil bo'lib qolayotgan bo'lsa-da, aholining yanada jozibador ish o'rinlari va yuqoriroq daromad izlashi kundalik mehnat migratsiyasining o'sishiga sabab bo'ldi (Milliy statistika instituti, 2025-yil).

5.0 Ta'sir tahlili

2026-yil yanvar oyida tegishli shaxslar ro'yxati va tegishli aktivlar inventarizatsiyasi o'tkazildi. Ushbu tadqiqotlarga ko'ra, loyiha jami 64 ta uy xojaligiga¹⁰ (374 kishini¹¹ o'z ichiga olgan) ta'sir qiladi.

Ular qatoriga quyidagilar kiradi:

- Jismoniy ko'chishga duchor bo'lgan 114 kishidan iborat 21 ta uy xojaligi.

¹⁰ Bitta xonadon jismoniy ko'chiriluvchi va iqtisodiy ko'chiriluvchi toifalarida ham hisobga olingan, chunki mazkur xonadon uy-joy egasi va ischi xonadon sifatida ta'sirga uchraydi.

¹¹ Aholini ro'yxatga olish jarayonida jami 58 ta xonadon (334 nafar kishi) qayd etilgan. Baholash jarayonida iqtisodiy ko'chirilish ta'siriga uchragan yana 6 ta xonadon aniqlangan, biroq ular aholini ro'yxatga olishda ishtirok etishdan bo'sh tortgan. Xonadonning o'rtacha 5,8 nafar a'zosidan iboratligi asosida, ushbu 6 ta ishtirok etmagan xonadonda taxminan 35 nafar qoshimcha kishi borligi hisoblab chiqilgan. Shu sababli, Loyiha jami 64 ta xonadonga ta'sir ko'rsatishi va taxminan 369 nafar kishini qamrab olishi kutilmoqda.

- 88 kishidan iborat 20 ta uy xo'jaligi hamda aholini ro'yxatga olishda qatnashmagan uy xo'jaliklaridan taxminan yana 35 kishi – jami 123 kishi qishloq xo'jalik yerlari va hosilidan mahrum bo'lish oqibatlaridan aziyat chekadadi.
- Uy xo'jaligi a'zolaridan birining ishini yo'qotishidan aziyat chekadigan 147 kishidan iborat 24 ta uy xo'jaligi¹².

5.1-bölimda mojarodan jabr korgan loyiha ta'siridagi shaxslarning soni ko'chish toifalari bo'yicha taqsimlangan holda, 5.2-bölimda esa jismoniy va iqtisodiy jihatdan ko'chirilgan uy xo'jaliklari tomonidan yo'qotilgan mol-mulkning miqdori va turlari keltirilgan.

5.1 Ko'chirish

5.1.1 Jismoniy ko'chirish

Jismoniy ko'chishga uchraydigan shaxslar doimiy ravişda yashab turgan turar joy binosi va u bilan bog'liq bo'lgan turar joy yer uchastkasini yo'qotgan shaxslar sifatida belgilanadi. 4.1-jadvalda mahallalar kesimida loyihadan ta'sirlangan, yordamga muhtoj shaxslar soni keltirilgan. 5.2.1-bölimda kórsatilganidek, mazkur 21 nafar LTKShning 18 nafari o'zlarining ro'yxatga olingan kadastr chegaralaridan tashqaridagi qo'shimcha yer uchastkalarini egallab olgan, bu esa ularning ushbu hududlardan foydalanishga qonuniy huquqi yoqligini bildiradi. Ushbu ro'yxatdan otkazilmagan turar joy yer uchastkalari uchun kompensatsiya olish huquqi kózda tutilmagan. Shunga qaramay, ushbu hududlarda istiqomat qiluvchi shaxslar yerlarning ta'sir kórsatilgan qismlarida joylashgan har qanday bino, hosil va daraxtlar uchun kompensatsiya olishda davom etadilar (6.3.1-bölimga qarang).

2026-yilgi aholini ro'yxatga olish ma'lumotlariga kóra, jismoniy ko'chirishga 21 ta xonadon to'g'ri keladi. Ularda jami 114 nafar kishi istiqomat qiladi va ularning 47 foizini xotin-qizlar tashkil etadi. Loyiha ta'sir doirasiga tuşadigan bitta xonadonni ayol kishi boşqaradi va bu jismoniy ko'chirilişga duşor bo'layotgan barça xonadonlarning 5 foizidan kamini tashkil qiladi. Jismoniy ko'chishga duşor bo'lgan uy xo'jaliklaridan biri tarkibida qishloq xo'jaligi ishchisi bo'lgani uchun iqtisodiy ko'chishga ham uchraydi.

Jismoniy ta'sirga uchragan uy xo'jaliklari tomonidan yo'qotiladigan yer uchastkalari, binolar, daraxtlar va qishloq xo'jaligi ekinlari haqida 5.2-bölimda batafsil ma'lumot berilgan.

5.1.2 Iqtisodiy ko'chirish

Iqtisodiy jihatdan ko'chirilgan uy xo'jaliklari - bu yer va mulklardan foydalanishning çeklaniş yoki yo'qotiliş oqibatida zarar korgan, natijada daromad manbalari yoki boşqa tirikçilik vositalaridan ayrilib qoliş ehtimoli bo'lgan uy xo'jaliklaridir.

Iqtisodiy ko'chishdan 44 ta uy xo'jaligi va 270 nafar uy xo'jaligi a'zosi jabr korgan (aholini ro'yxatga olish ma'lumotlariga kóra, 235 nafar uy xo'jaligi a'zosi, ularning 52 foizini ayollar tashkil etadi). Bularga quyidagilar kiradi:

- Fermer xo'jaliklaridan ayrilgan 20 ta xonadon (123 kishi) zarar kórdi, ulardan bittasiga ayol kishi boşçilik qiladi (10 nafar oila a'zosi). Ushbu 20 ta xonadondan faqat 1 tasi noturar joy binosi joylashgan yer uchastkasidan ham mahrum bo'lmoqda.

¹² Sörov otkazilgan paytda ushbu ishçilarning ish joyini yo'qotishi yoki loyiha ta'siriga uchramaydigan boşqa yer maydonlarida qayta isga joylashtiriliş aniq tasdiqlanmagan edi. Biroq, Loyiha qishloq xo'jaligi ishçilarining faoliyatiga xalaqit beriş ehtimoli mavjudligi sababli, ular ish joyini yo'qotganlik uchun ishdan boşatiş nafaqasini (severance allowance) olishlari kózda tutiladi.

- Iş örnini yōqotışdan 147 kişini ōz içiga olgan 24 ta uy xōjaligi zarar kōradi. Ulardan olti nafar xodim ayollar bōlib, ikkita uy xōjaligiga ayollar rahbarlik qiladi va ular 12 nafar a'zodan¹³ iborat. Uşbu uy xōjaliklaridan biri jismonan ham kōçiriladi.

Bu uy xōjaliklaridan uçtasiga ayollar boşçilik qiladi va uy xōjaligi a'zolarining 52,4 foizini ayollar taşkil etadi.

Fermer xōjaliklari ōrtasida ōtkazilgan sōrovnoma natijalariga kōra, sōrovda qatnaşgan 18 ta xōjalikdan 15 tasi AKBHR dasturi tufayli kōrilgan zararlar, ularning fikriça, daromadlariga jiddiy ta'sir qilişini ma'lum qilgan.

4.1-jadvalda iqtisodiy sabablarga kōra LTKŞ soni mahallalar kesimida keltirilgan.

5.2 Aktivlardan mahrum bōliş

5.2.1 Yer uçastkalaridan mahrum bōliş

Jismonan kōçirilişga duçor bōlgan barça 21 ta xonadon ōz yer uçastkalaridan mahrum bōladi. Bundan taşqari, iqtisodiy kōçirilişga uçragan va qişloq xōjaligi ijara huquqiga ega bōlgan yana 1 nafar şaxs uşbu ijara uçastkasiga tutaş yer maydoniga ham egalik qiladi. Biroq, uşbu yer maydoni turar-joy maqsadida emas, balki noturar joy binosini joylaştiriş uçun işlatiladi.

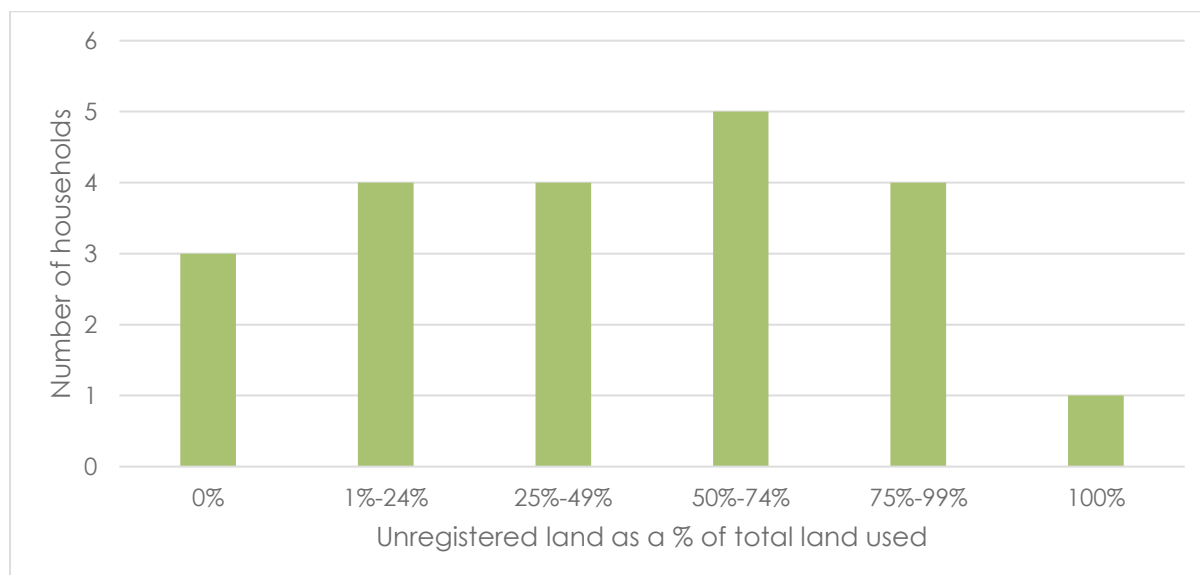
Loyiha doirasida jami 2,30 gektar turar joy yer uçastkasi sotib olinadi. Yer uçastkalari nisbatan kiçik maydonga ega: xonadonlarning aksariyati – 11 tasi 0,15 gektardan ortiq, yana 9 ta xonadon esa 0,06 gektardan 0,15 gektargaça bōlgan yer uçastkalariga egalik qiladi.

Loyiha ta'siriga uçragan 21 nafar şaxsdan 18 nafari rōyxatdan ōtkazilgan kadastr huquqlariga kirmaydigan qōşimça yer uçastkalarini egallaydi, şu jumladan 1 nafar şaxs butun yer uçastkasiga kadastr huquqiga ega emas, ya'ni ular uşbu yer uçastkalaridan foydalaniş uçun qonuniy huquqqa ega emas (5-1-rasmga qarang).

Uşbu rōyxatdan ōtkazilmagan turar joy yer uçastkalari uçun milliy qonunçilikka kōra kompensatsiya oliş huquqi kōzda tutilmagan, faqat butun yer uçastkasi rōyxatga olinmagan bitta şaxs bundan mustasno bōlib, unga qonuniy qayta quriş imkonini beriş uçun eng kam yaroqli yer uçastkasi taqdim etiladi. Şunga qaramay, uşbu hududlarda istiqomat qiluvçi barça şaxslar ta'sirlangan binolar, hosil va daraxtlar uçun kompensatsiya olişda davom etadilar. Batafsil ma'lumot 7.2.1-bōlimda keltirilgan.

Ta'kidlaş joizki, jismoniy kōçişga uçragan uy xōjaliklari egallagan turar-joy yer uçastkalarining 100 foizi kompensatsiya qilinadi va tōliq sotib olinadi. Bunday yondaşuv qabul qilindi, çunki uşbu uçastkalarning qolgan qismlari, şu jumladan Loyiha hududidan taşqarida joylaşgan hududlar, loyiha yeçimlari amalga oşirilgandan sōng yaşaş uçun yaroqsiz bōlib qoladi. Qisman sotib olinişi uy xōjaliklarida juda kiçik, bōlaklarga bōlingan yoki uy-joy quriş uçun yaroqsiz yer uçastkalari qolişiga olib kelardi, bu esa ularning turmuş darajasini tiklaş maqsadiga zid bōlar edi. Tōliq sotib oliş kōçirilayotgan uy xōjaliklarining boşqa joyga xavfsiz va munosib joylaşişini kafolatlaydi.

¹³ Şuni ta'kidlaş lozimki, uşbu bosqićda işçilarning iş joyini yōqotişi yoki yōqotmasligini baholaşning imkoni yōq. Şu sababli, ta'sir kōrsatilgan yer maydonlarida işlayotgan barça işçilar aholini rōyxatga oliş jarayoniga kiritilgan va ularga kompensatsiya tōlanadi.

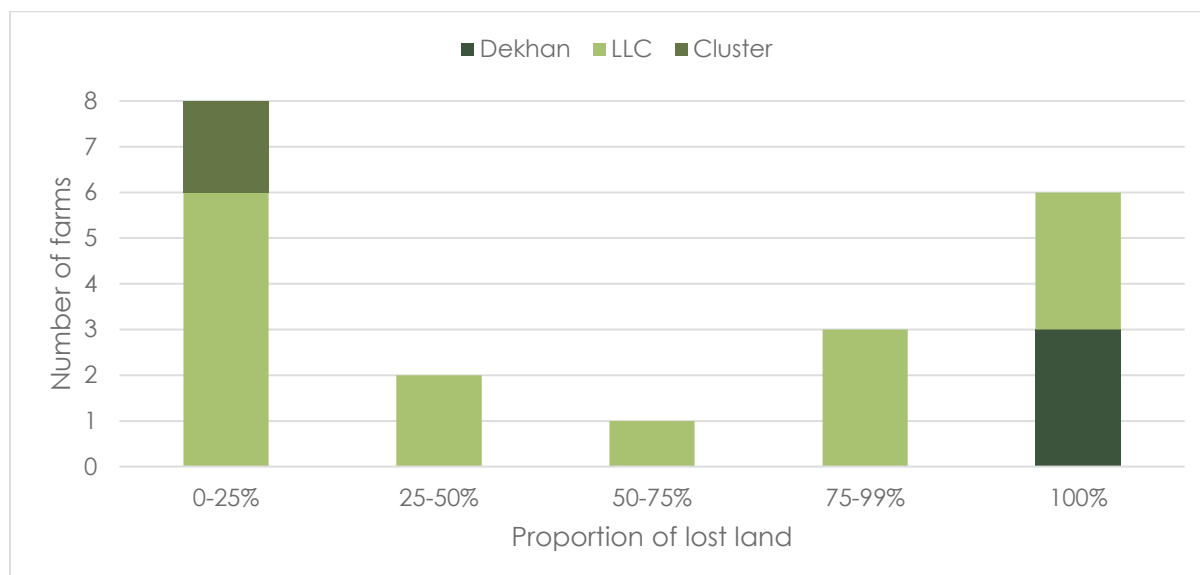

5-1- Rasm: Jismonan kochirilgan uy xojaliklari uchun royxatga olinmagan yer uchastkalari¹⁴

Bundan tashqari, zarar korgan 20 ta uy xojaligi qishloq xojaligi yerlaridan ham ayrilmoqda. 5-2-rasmda zarar korgan qishloq xojaligi yerlarining LTKShlarning umumiy yer fondiga nisbatan ulushi ko'rsatilgan. Oltita xojalik o'ziga tegishli yer uchastkalarining 100 foizini yo'qotadi. Ulardan uchasi MChJ shaklidagi fermer xojaligi, yana uchasi dehqon xojaligi hisoblanadi. Bu xojaliklardan biri royxatga olishda qatnashgan yagona ayolga tegishli xojalikdir. Dehqon xojaliklari o'zlariga tegishli barча yer uchastkalaridan mahrum bo'layotgani aniqlandi. Loyiha ta'siriga tushadigan xojaliklarning aksariyati, jumladan ikkita klaster xojaligining har biri, o'zlariga tegishli yer maydonlarining 25 foizidan kamroqini yo'qotadi. Ikkita klaster xojaligi umumiy hisobda 5 000 gektarlik yer maydonidan taxminan 800 gektarini yo'qotadi.

Qishloq xojaligi yerlariga kelsak, faqat Loyiha bevosita ta'sir ko'rsatadigan yer uchastkalari qismlarigagina kompensatsiya to'lanadi va ular sotib olinadi. Bunday yondashuv yerlarni sotib olishning Loyiha ta'sirining haqiqiy miqyosiga mutanosib bo'lishini ta'minlaydi va unumdor yerlarning asossiz yo'qotilishiga chek qo'yadi. Qisman sotib olish natijasida ajralib qolgan yoki keyinchalik foydalaniş uchun yaroqsiz holga kelgan har qanday yer uchastkasi har bir holat bo'yicha alohida baholanadi. Bunday "egasiz" yerlar uchun ham kompensatsiya to'lash yoki to'lamaslik hamda ularni sotib olish masalasi loyihadan ta'sirlangan har bir shaxs bilan muzokaralar davomida hal etiladi.

¹⁴ Ryoxtadan o'tmagan yer maydonining hajmi kadastrda royxatdan o'tgan yer maydoni bilan aerofotosuratlar asosida aniqlangan butun yer uchastkasining maydonini taqqoslash orqali hisoblab chiqildi. Shuni ta'kidlash lozimki, Aktivlarni inventarizatsiya qilish jarayonida ta'sirga uchragan yer uchastkalarining royxatdan o'tmagan qismlari hisobga olinmagan.

5-2- Rasm: Xōjalik turlari bōyiça ta'sir kōrsatiladigan qışloq xōjaligi yerlarining uluşı¹⁵

5.2.2 Daraxtlarni yōqotiş

Loyiha jami 4 354 tup daraxtga ta'sir kōrsatadi. Ularning aksariyati – 3 694 tup daraxt qışloq xōjaligi yerlarida, qolgan 660 tupi esa aholi turar joy yer uçastkalarida joylaşgan.

Yigirmata uy xōjaligi ōz yerlarida daraxtlarni yōqotmoqda, ularning aksariyati (60,3%) mevali daraxtlar (eng kōp gilos, ōrik, olma, anor, behi va uzum) va qolgan 39,7% manzarali daraxtlardir. Baholaş bosqıçida tomorqalardagi barça mevali daraxtlar juda yōş bōlib, hali hosil bermagan edi.

Tōrtta uy xōjaligi ōz xōjaliklarida jami 3694 ta daraxtni, jumladan, yonğōq, ōrik, olma, behi va uzumni yōqotmoqda. Uşbu daraxtlarning asosiy qismi (54,2%) boğdorçilik fermer xōjaligiga, qolgan qismi esa (24%) yonğōqçilik fermer xōjaligiga tegişlidir.

Uşbu ikkita xōjalikda jami 2 725 tup daraxt hosildor hisoblanadi: yonğōq (888 tup), uzum (1 672 tup) va olma (165 tup). Uşbu ikkita xōjalikdagi yagona hosildor va daromad keltiruvçı daraxtlar yonğōq, olma va uzum daraxtlaridir. Şuni ta'kidlaş lozimki, uşbu ikkita xōjalik yillik ekinlarga ega bōlmagani sababli, ōz daromadini butunlay uşbu daraxtlardan olişga boğliq.

5.2.3 Hosilning yōqotilişi

Loyiha ta'siriga tuşgan va jismonan kōçirilişi kerak bōlgan barça şaxslar - 21 ta xonadon - ōz tomorqalarida qışloq xōjaligi ekinlarini yetiştirgan. 5-1-jadvalga kōra, aholi yaşaydigan yer maydonlarida eng kōp ekiladigan ekin kartoşka bōlib, uni 11 ta xonadon 0,56 ga maydonda yetiştiradi. Keyingi ōrinda makkajōxori bōlib, uni 10 ta xonadon 0,55 gektar maydonda yetiştiradi, sōngra nōxat bōlib, uni 9 ta xonadon 0,43 gektar maydonda yetiştiradi.

5-1- Jadval: Loyiha ta'sir kōrsatadigan tomorqadagi qışloq xōjaligi ekinlari (turar-joy yer uçastkaları)

Ekin turi	Gektar	Uy xōjaliklari soni
Makkajōxori	0.55	10

¹⁵ Uşbu grafik ta'sirga uçağan 21 ta fermer xōjaligining 20 tasini aks ettiradi. Bitta MÇJ şaklidagi fermer xōjaligi Fermer xōjaliklari sōrovida iştirak etişdan bōş tortgani sababli, uşbu grafikda hisobga olinmagan.

Ekin turi	Gektar	Uy xōjaliklari soni
Beda	0.29	5
Kartoşka	0.56	11
Guruç	0.15	2
Sarimsoq	0.09	1
Nōxat	0.43	9

Baholaş yanvar oyida, ya'ni qışloq xōjaligi mavsumidan taşqarida o'tkazilganligi sababli fermer xōjaliklarida ekinlar aniqlanmadi. Şunga qaramay, uçastkada yetiştiriladigan ekinlar bilan boğliq yōqotilgan daromad uçun kompensatsiya taqdim etildi. Zarar kōradigan qışloq xōjaligi yerlari maydoni bōyiça ekinlar taqsimoti 4-21-rasmda keltirilgan.

5.2.4 Binolarni yōqotiş

Mazkur Kōçiriş harakatlari rejasi doirasida 27 ta uy xōjaligi ōz binolarini yōqotadi. Bu uy xōjaliklarining aksariyati – 21 tasi turar joy yer uçastkalaridagi binolarini, qolgan 6 tasi esa qışloq xōjaligi yerlaridagi binolarini yōqotadi.

Loyiha 1274 ta imoratga ta'sir qiladi. 5-1-jadvalda kōrsatilganidek, ularning aksariyati qışloq xōjaligi yerlarida joylaşgan - 1028 ta imorat, 246 ta imorat esa turar-joy yer uçastkalarida joylaşgan.

5-2- Jadval: Yer turlari bōyiça bōlingan holda ta'sir kōrsatiladigan binolar

Binolar	Turar joy yerlari	Qışloq xōjaligi yerlari	Umumiy soni
Maydon	12	0	12
Binolar va inşootlar	70	1015	1085
Soyabonlar	52	5	57
Tomçilatib suğoriş tizimlari	0	2	2
Panjara	42	2	44
Uy-joy	32	0	32
Omborlar/Otxonalar	38	4	42
Jami	246	1028	1274

6.0 Muvofiqlik va huquq

6.1 Muvofiqlik

Kreditorlar siyosati kompensatsiya va/yoki yaşaş vositalarini tiklaş çoralarini oliş huquqiga ega bōlgan şaxslarning uçta toifasini belgilaydi:

- Yer uçastkalariga nisbatan rasman rasmiylaştirilgan qonuniy huquqlarga ega bōlgan, tōliq yoki qisman yōqotilayotgan şaxslar.
- Ōzlari egallab turgan yoki foydalanayotgan yer uçastkalarini tōliq yoki qisman yōqotgan, bunday uçastkalarga nisbatan rasmiy rasmiylaştirilgan qonuniy huquqlarga ega bōlmagan, biroq ularga nisbatan milliy qonunçilikka muvofiq tan olinadigan yoki tan olinişi mumkin bōlgan da'volarga ega bōlgan şaxslar.

- O'zlari egallab turgan yer uchastkalarini to'liq yoki qisman yo'qotgan shaxslar, na rasmiy rasmiylashtirilgan qonuniy huquqlarga, na bunday uchastkalarga tan olingan yoki tan olinishi lozim bo'lgan da'volarga ega bo'lmasdan.

Ushbu uch toifadagi shaxslar quyidagi guruhlardan biriga kiradi:

- Jismoniy ko'chishga duchor bo'lgan shaxslar, agar ular doimiy yashash joyi sifatida belgilangan uy-joylarini yo'qotgan bo'lsalar.
- Loyiha uchun yerlarni olish va/yoki yerdan foydalanishga chaklovlar qo'yish natijasida o'z aktivlaridan yoki ulardan foydalanish imkoniyatidan ayrilib, daromad manbalari yoxud bo'shqa tirikchilik vositalarini yo'qotgan shaxslar iqtisodiy jihatdan ko'chirilgan hisoblanadi.

Shuni ta'kidlash joizki, bir shaxsning o'zi bir vaqtning o'zida bir nechta turli toifaga mansub bo'lishi mumkin. Masalan, bir shaxs ham ekinidan, ham uy-joyidan ayrilishi va ayni paytda aholining zaif qatlamiga mansub xonadon a'zosi bo'lishi mumkin. AKBHR dasturi doirasida imtiyoz olish huquqiga ega bo'lgan jabrlanuvchilar toifalari 6.1-jadvalda keltirilgan.

6-1- Jadval: Loyiha uchun yer uchastkalarini olish jarayonida ta'sirga uchraydigan shaxslar toifalari

LOYIHADAN TA'SIR KÖRGAN ŞAXSLAR TOIFASI	Tavsif
Turar joy yer uchastkalari mulkdorlari	Bozordan sotib olish yoki meros yo'li bilan olingan turar joy yer uchastkalarining mulkdorlari
Turar joy qurilishi uchun ajratilgan yer uchastkalarining ro'yxatdan o'tmagan foydalanuvchilari	Turar joy yer uchastkalaridan hech qanday kadastrga oid huquq belgilovchi hujjatlarsiz foydalanuvchilar
Qishloq xo'jaligi yerlarini ijara olish huquqi egalari	Elektron auksion orqali olingan yer uchastkalarining ijara huquqi egalari Qishloq xo'jaligi yerlarini ijara olish huquqiga ega bo'lgan barcha shaxslar ayni paytda tadbirkorlik subyektlari ham hisoblanadi, chunki ularning fermerlik faoliyati tadbirkorlik sifatida qonuniy ro'yxatdan o'tkazilgan
Noturar joy binolari mulkdorlari	Molxonalar, to'siqlar va sug'oriş inshootlari kabi noturar joy imoratlarining mulkdorlari
Turar-joy binolari egalari	Sotib olish yoki meros yo'li bilan olingan turar joy imoratlarining mulkdorlari
Xodimlar	Shuni ta'kidlash kerakki, bu bosqichda ishchilarning ish joyini yo'qotishi yoki yo'qligini aniqlash imkonsiz. ¹⁶
Zaif uy xo'jaliklari	4.2.4.10-bolimda ko'rsatilgan toifalardan biriga kiruvchi uy xo'jaliklari

6.2 Tugatish sanasi

Kompensatsiya yoki bo'shqa turdagi yordam olish huquqini belgilash uchun ro'yxatga olishning yakuniy sanasi foyda ko'rish maqsadida hududga o'zbo'shimchilik bilan joylashib olish holatlarining oldini olish uchun belgilanadi. Ro'yxatga olishning yakuniy sanasidan keyin Loyiha hududida yashay boshlagan yoki undan foydalangan shaxslar kompensatsiya yoxud ko'chirishda yordam olish huquqiga ega bo'lmaydi.

¹⁶ Shuni ta'kidlash lozimki, ushbu bosqichda ishchilarning ish joyini yo'qotishi yoki yo'qotmasligini baholashning imkoni yo'q. Shu sababli, ta'sir ko'rsatilgan yer maydonlarida ishlayotgan barcha ishchilar aholini ro'yxatga olish jarayoniga kiritilgan va ularga kompensatsiya to'lanadi.

Loyiha bōyiça hisobga olishning oxirgi sanasi etib 26.01.2026 belgilanib, bu sana aktivlarni rōyxatga olish va inventarizatsiya qilishning sōnggi kuniga tōg'ri keldi. Bu sana haqida loyiha ta'sir doirasiga tuşgan barça mahalla va uy xōjaliklari 24 va 25-dekabr kunlari xabardor qilindi. Şu munosabat bilan LTKŞga va vakolatli organlarga C-ilovada keltirilgan hisobga olishning yakuniy sanasi kōrsatilgan risola taqdim etildi.

Hisobga olishning oxirgi sanasi 2-yil davomida amal qiladi. Agar uşbu muddat ichida kompensatsiyalar tōlab berilmasa, aholini rōyxatga olish, aktivlarni inventarizatsiya qilish, dastlabki ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqot va baholaş ma'lumotlari yangilanadi.

6.3 Huquqlar

6.3.1 Huquq matritsasi

Quyidagi 6-2-jadvalda kompensatsiya va yordamga bōlgan huquqlar matritsasi keltirilgan. Keyingi bamlarda alohida yordam çoralari batafsilroq bayon etilgan.

6-2- Jadval: Kompensatsiya va yordam olish huquqlari matritsasi

Ma'lumot raqami#	Ta'sir	Kompensatsiya olish huquqiga ega LTKS toifasi	Huquqlar
Yer yoqolişi			
A.1	Yer yoqolişi	Kadastr huquqiga ega yer egalari	<u>Kompensatsiya</u> 1-variant: Yer uchastkasi yoqolişi uchun toliq qayta tiklash qiymati bo'yiça pul kompensatsiyasi (7.2.1-bölimda kórsatilganidek). 2-variant: Yoqotilgan yerga teng qiymatdagi örnini bosuvchi yer uchastkasini taqdim etish, shu jumladan LTKS nomiga mulk huquqini rasman ro'yxatdan ötkazish (7.2.3-bölimga qarang). Shuni ta'kidlash joizki, turar joy yerlarining 100 foizi, shu jumladan Loyiha hududidan tashqarida qolgan qismlari ham toliq sotib olinadi (5.2.1-bölimga qarang). <u>O'tishni qollab-quvvatlash</u> Turar joy yeridan mahrum bolganlik uchun umumiy kompensatsiya summasining 5 foizi miqdorida noqulaylik uchun tovon puli. Ushbu çora milliy talablarga kiritilmagan. <u>Tirikçilikni Qayta Tiklash</u> 8.0-bölimda belgilanganidek, tirikçilik manbalarini tiklash çora-tadbirlarida iştirak etish huquqi. <u>Köçirishga yordam</u>¹⁷ Ushbu yerda joylashgan turar-joy binolarini yoqotganlik uchun B.1-qatorda kórsatilgan yordam çoralaridan foydalaniş huquqi. <u>Qöşimça yordam</u> Yer uchastkasini kadastr ro'yxatidan ötkazish va unga bolgan mulk huquqini rasmiylashtirishda, jumladan tegishli yigimlar va soliqlarni tolashda kömaklashish. <u>Zaif LTKSlar uchun qoidalar</u> Barça zaif uy xöjaliklariga qöşimça ustama tolanadi. Ushbu tölov O'zbekistondagi uch oylik eng kam ish haqiga teng bolgan bir martalik miqdorni tashkil etadi. Ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarga, agar ular ushbu yordamdan foydalanişni istasalar, tegishli ijtimoiy qollab-quvvatlash dasturida iştirak etish uchun ro'yxatdan ötişda yordam beriladi.

¹⁷ Jismoniy köçiriladigan va yer uchastkasi hamda uy-joyidan ayrilayotgan LTKS'larga köçirish bo'yiça yordam kórsatiladi. Shuni ta'kidlash lozimki, bitta LTKS'lar yer uchastkasiga egalik qilsa-da, ushbu yerda yashamaydi. Mazkur LTKS'lar qishloq xöjaligi yerini ijaraga olish huquqiga ega bolib, unga tutashtirgan yer uchastkasiga ham egalik qiladi va ushbu uchastkada köçmas noturar bino mavjud. Ushbu LTKS'larga köçish nafaqasi tolanmaydi, chunki mazkur nafaqa yerning yoqotilişi bilan emas, uy-joyning yoqotilişi bilan bogliq. Yerga egalik qiluvchi boşqa barça LTKS'lar esa özlari tegishli yer uchastkalarida yashaydilar.

Ma'lumot raqami#	Ta'sir	Kompensatsiya olish huquqiga ega LTKŞ toifasi	Huquqlar
			Işga qabul qilişda, mavjud iş örinlari uçun zarur bõlgan soğliq va malaka talablariga javob bergan taqdirda, zaif uy xõjaliklari a'zolariga ustuvorlik beriladi. Loyiha ta'siriga uçragan ayollarga kompensatsiya olishda yordam beriş bõyiça maxsus qoidalar 7.4.6-bõlimda bayon etilgan.
		Rasmiy mulk huquqiga ega bõlmagan rõyxatdan õtmagan yer foydalanuvçilari	<u>Kompensatsiya</u> Rõyxatga olingan hujjatga ega bõlib, ayni paytda hujjatsiz boşqa yer qismlaridan ham foydalanayotgan turar joy yer egalariga faqat rõyxatga olingan yer uçun kompensatsiya tõlanadi (yuqoridagi qatorga qarang). Biroq, butun yer uçastkasi rõyxatdan õtmagan bitta LTKŞ bundan mustasno: turmuş darajasini saqlab qoliş hamda yangi uy quriş yoki sotib olish imkoniyatini ta'minlaş maqsadida, uşbu şaxsga O'zbekiston Yer kodeksiga muvofiq eng kam yaroqli turar joy yer uçastkasi (0,04 gektar) uçun kompensatsiya tõlanadi. Rõyxatdan õtmagan turar joy yerining barça foydalanuvçilari, baribir, uşbu yerdagi imoratlar (jumladan turar-joy binolari), ekinlar va daraxtlar uçun kompensatsiya hamda tegişli qõşimça yordamni olishda davom etadilar (C, E va F qatorlariga qarang). <u>Qõşimça yordam</u> Yer uçastkasini kadastr rõyxatidan õtkaziş va unga bõlgan mulk huquqini rasmiylashtirişda, jumladan tegişli yiğimlar va soliqlarni tõlaşda kõmaklaşış.
Qişloq xõjaligi yerlarini ijaraga olish huquqi doirasidagi yillik ekinlar va daraxtlarning yõqotiliş¹⁸			
B.1	Qişloq xõjaligi ijarasining butunlay yõqotiliş	Qişloq xõjaligi ijarachilari	<u>Kompensatsiya</u> Ijarani LTKŞ uçun bepul ravişda teng yoki yaxşiroq maydon, muddat va tijorat salohiyatiga ega bõlgan boşqa ijara bilan almashtiriş. Bunga ijara qiymatini tõliq qoplaş, şuningdek elektron aukSIONda iştirak etiş, ma'muriy yiğimlar, soliqlar va boşqa boğliq xarajatlar kabi barça tranzaksiya xarajatlarini qoplaş kiradi. Şuni ta'kidlaş joizki, Loyiha õz faoliyatini qayta tiklamoqçi bõlgan barça LTKŞlarga bepul ravişda teng yoki yaxşiroq şartlardagi õrnini bosuvçi ijarani taqdim etadi va ular nomidan mos imkoniyatlarni aniqlaş hamda ta'minlaş bõyiça tõliq mas'uliyatni õz zimmasiga oladi. Agar tõrt yillik daromad yõqotiliş uçun kompensatsiya muddati õtgandan sõng ham, sa'y-harakatlarga qaramay, bunga erişilmasa, Loyiha yordam kõrsatişda davom etadi, zarur bõlganda tegişli

¹⁸ Şuni ta'kidlaş lozimki, LTKŞlarga qişloq xõjaligi yerlarining yõqotiliş uçun kompensatsiya tõlanmaydi, chunki taqdim etiladigan kompensatsiya yerning õzi uçun emas, balki daromadning yõqotilişini qoplaşga qaratilgan. O'zbekistonda qişloq xõjaligi yerlari xususiy mulk hisoblanmaydi, balki davlatdan ijaraga olinadi. Biroq, LTKŞ larga õrnini bosuvçi ijara yerini olishda kõmak kõrsatiladi, uşbu yerni olish bilan boğliq xarajatlar esa Loyiha (TGC) tomonidan qoplanadi.

Ma'lumot raqami#	Ta'sir	Kompensatsiya olish huquqiga ega LTKSh toifasi	Huquqlar
			organlar bilan masalani katarib chiqadi va, asoslangan hollarda, LTKShlarning ahvoli yomonlashmasligi hamda ularning daromad olish qobiliyati samarali tiklanishini ta'minlash uchun tirikchilikni qayta tiklash choralarini va/yoki kompensatsiyani kengaytiradi (batafsil 7.3-bolimga qarang). Yer ijarasidagi ekinlar va daraxtlarning yoqotilishi uchun pul kompensatsiyasi B.2 va B.3-qatorlarda ko'rsatilganidek taqdim etiladi. <u>Tirikchilikni Qayta Tiklash</u> 8.0-bolimda belgilanganidek, tirikchilik manbalarini tiklash chora-tadbirlarida ishtirok etish huquqi. <u>Qoshimcha yordam</u> Yangi ijara shartnomasini olish bilan bogliq barcha soliq va yigimlarni, jumladan ijara qiymatini hamda elektron auksion jarayoniga kirish uchun zarur 1 foizlik yigimni to'lash. <u>Zaif LTKShlar uchun qoidalar</u> Barcha zaif uy xo'jaliklariga qoshimcha ustama to'lanadi. Ushbu to'lov O'zbekistondagi uch oylik eng kam ish haqiga teng bo'lgan bir martalik miqdorni tashkil etadi. Ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarga, agar ular ushbu yordamdan foydalanishni istasalar, tegishli ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturida ishtirok etish uchun ro'yxatdan o'tishda yordam beriladi. Ishga qabul qilishda, mavjud ish o'rinlari uchun zarur bo'lgan so'g'liq va malaka talablariga javob bergan taqdirda, zaif uy xo'jaliklari a'zolariga ustuvorlik beriladi. Loyiha ta'siriga uchragan ayollarga kompensatsiya olishda yordam berish bo'yicha maxsus qoidalar 7.4.6-bolimda bayon etilgan.
B.2	Qishloq xo'jaligi ijara yerlaridagi tijorat ekinlaridan olinadigan daromadning butunlay yoqotilishi	Qishloq xo'jaligi ijara yerida ekin yetishtiruvchi fermerlar	<u>Kompensatsiya</u> Qishloq xo'jaligi ijara yerida yetishtirilgan yillik ekinlar¹⁹ ishlab chiqarilishi bilan bogliq to'rt yillik boy berilgan daromad uchun pul kompensatsiyasi (7.2.2-bolimda ko'rsatilganidek). Qishloq xo'jaligi yeridagi mevali daraxtlarning yoqotilishi bilan bogliq daromad yoqotilishi B.2-qatorda ko'rsatilganidek hisoblanadi. Shuni ta'kidlash joizki, ijara yerlarining faqat Loyiha hududi doirasida joylashgan qismlari uchun ekin yoqotilishi bo'yicha kompensatsiya to'lanadi, bundan LTKSh tomonidan qolgan yer xo'jalik faoliyatini

¹⁹ Qishloq xo'jaligi yerining yo'qotilishi uchun kompensatsiya milliy qonunchilikka muvofiq bir yil muddatga taqdim etiladi (O'zbekiston Respublikasining 2022-yil 29-iyundagi "Jamoat ehtiyojlari uchun kompensatsiya evaziga yer uchastkalarini olib qo'yish tartibi to'g'risida"gi YPK-781-sonli Qonuni). Biroq, o'rni bosuvchi qiymat bo'yicha kompensatsiyani ta'minlash maqsadida Loyiha: (i) kompensatsiyani yo'qotilgan daromadning 4 yilligacha uzaytiradi, bunda TTSh uchun mos ekvivalent ijarani topish 2 yil, fermer xo'jaligidagi iqtisodiy faoliyatni qayta tiklash esa yana 2 yil vaqt talab qilishi mumkinligidan kelib chiqiladi, va (ii) TTShlarga kompensatsiya olingandan so'ng imkon qadar tezroq teng shart va muddatdagi yangi ijara shartnomasini olish va uning haqini to'lashda ko'maklashadi. Ushbu kompensatsiya chorasining to'liq asoslanihi va uning o'rni bosish qiymati maqsadlariga muvofiqligi 7.2.2-bo'limda keltirilgan.

Ma'lumot raqami#	Ta'sir	Kompensatsiya olish huquqiga ega LTKS toifasi	Huquqlar
			davom ettirish uchun yaroqsiz deb topilgan hollar mustasno (6.3.1-bölimga qarang). <u>O'tishni qollab-quvvatlash</u> Daromad yiqotilishi uchun umumiy kompensatsiyaning 5 foizi miqdorida noqulaylik uchun tovon puli. Ushbu chora milliy talablarga kiritilmagan. Bunga, shuningdek, ko'char mol-mulkni ko'chirish, kommunikatsiyalarga qayta ulanish va saqlab qolingani materiallar bilan bog'liq xarajatlari ham kiradi (C.3-qatorga qarang)²⁰. <u>Tirikchilikni Qayta Tiklash</u> 8.0-bölimda belgilanganidek, tirikchilik manbalarini tiklash chora-tadbirlarida ishtirok etish huquqi. <u>Zaif LTKSlar uchun qoidalar</u> Barcha zaif uy xo'jaliklariga qo'shimcha ustama to'lanadi. Ushbu to'lov O'zbekistondagi uch oylik eng kam ish haqiga teng bo'lgan bir martalik miqdorni tashkil etadi. Ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarga, agar ular ushbu yordamdan foydalaniшни istasalar, tegishli ijtimoiy qollab-quvvatlash dasturida ishtirok etish uchun ro'yxatdan o'tishda yordam beriladi. Ishga qabul qilishda, mavjud ish o'rinlari uchun zarur bo'lgan sog'liq va malaka talablariga javob bergan taqdirda, zaif uy xo'jaliklari a'zolariga ustuvorlik beriladi. Loyiha ta'siriga uchragan ayollarga kompensatsiya olishda yordam berish bo'yicha maxsus qoidalar 7.4.6-bölimda bayon etilgan.
B.3	Qishloq xo'jaligi ijara yerlaridagi tijorat daraxtlaridan olinadigan daromadning butunlay yiqotilishi ²¹	Tijorat daraxtlari egalari	<u>Kompensatsiya</u> Tijorat daraxtlarining yiqotilishi uchun to'liq tiklash qiymati bo'yicha pul kompensatsiyasi, shuningdek daraxt to'liq hosildorlik²² darajasiga yetguniga qadar bo'y berilgan daromad uchun kompensatsiya (7.2.5-bölimda ko'rsatilganidek). Milliy qonunchilikka muvofiq, o'z yer uchastkasida joylashgan daraxtning yiqotilishi uchun kompensatsiya tarkibiga allaqachon 5 foizlik noqulaylik ustamasi kiritilgan. <u>O'tishni qollab-quvvatlash</u>

²⁰ E'tibor bering, kompensatsiya 4 yilga uzoq davrda taqsimlanishi sababli, qo'shimcha o'tish davri nafaqasi talab qilinmaydi, chunki barcha o'tish davri xarajatlari kompensatsiya tarkibiga kiritilgan 4 yillik yiqotilgan foyda hisobidan qoplanadi.

²¹ Ushbu hisobot davomida tijorat daraxtlari qishloq xo'jaligi ijarasi/fermer xo'jaligida daromad keltiradigan hosildor meva daraxtlari sifatida ta'riflanadi.

²² Shuni ta'kidlash lozimki, Loyihadan ta'sirlangan daraxtlarning jami 2 725 tasi gina daromad keltiruvchi hisoblanadi. Bular yonchoq (888), uzum (1 672) va olma (165) daraxtlaridir. Loyiha hududidagi ushbu ko'p yillik ekinlarning hosildorlik va daromad keltirish darajasi sezilarli darajada farq qiladi. Agronomik ma'lumotlarga ko'ra, yonchoq daraxtlari to'liq hosildorlikka erishishi uchun 6 yil, uzum uchun 3 yil, olma uchun esa 4 yil talab etiladi. Ushbu daraxtlarga ega fermer xo'jaliklari daromadni faqat daraxtlardan (yillik ekinlarsiz) olayotgani sababli, ehtiyotkorlik bilan qabul qilingan taxminga va yillik ekinlardan daromad yiqotilishi bo'yicha belgilangan qoidalarga muvofiq qilingan holda, bo'shqa ijara olish uchun zarur bo'lgan vaqtni hisobga olgan holda kompensatsiyaga qo'shimcha 2 yillik daromad yiqotilishi qo'shildi.

Ma'lumot raqami#	Ta'sir	Kompensatsiya olish huquqiga ega LTKS toifasi	Huquqlar
			Qishloq xojaligi ijara yerida joylashgan yoqotilgan daraxtlar uchun qoshimcha 5 foizlik noqulaylik ustamasi qoshildi. Ushbu chora milliy talablarga kiritilmagan. <u>Tirikchilikni Qayta Tiklash</u> 8.0-bolimda belgilanganidek, tirikchilik manbalarini tiklash chora-tadbirlarida ishtirok etish huquqi. <u>Zaif LTKSlar uchun qoidalar</u> Barcha zaif uy xojaliklariga qoshimcha ustama tolanadi. Ushbu tolov O'zbekistondagi uch oylik eng kam ish haqiga teng bolgan bir martalik miqdorni tashkil etadi. Ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarga, agar ular usbu yordamdan foydalaniшни istasalar, tegisli ijtimoiy qollab-quvvatlash dasturida ishtirok etish uchun royxatdan otishda yordam beriladi. Ishga qabul qilishda, mavjud ish orinlari uchun zarur bolgan soqliq va malaka talablariga javob bergan taqdirda, zaif uy xojaliklari a'zolariga ustuvorlik beriladi. Loyiha ta'siriga uchragan ayollarga kompensatsiya olishda yordam berish boyicha maxsus qoidalar 7.4.6-bolimda bayon etilgan.
Qurilgan mol-mulkning yoqotilishi			
C.1	Turar-joy inshootlarining yoqotilishi	Turar-joy binolari egalari ²³	<u>Kompensatsiya</u> 1-variant: Turar joy binolarining yoqotilishi uchun toliq qayta tiklash qiymati boyicha pul kompensatsiyasi (7.2.1-bolimda bayon etilganidek). Milliy qonunchilikka muvofiq, usbu kompensatsiya tarkibiga allaqachon 5 foizlik noqulaylik ustamasi kiritilgan. 2-variant: Yoqotilgan mulkka teng yoki undan yaxshiroq maydon va qiymatga ega muqobil uy-joy, shu jumladan tomorqa dehqonchiligi uchun teng olchamdagi hovli hamda LTKS nomiga mulk huquqini rasman royxatdan otkazish. <u>Otishni qollab-quvvatlash</u> 1-variant: Har bir uy xojaligi uchun uning a'zolari soni va bozordagi ortacha ijara narxlaridan kelib chiqib hisoblanadigan uch oylik uy-joy nafaqasi. 2-variant: Uy xojaligi yangi uy-joy sotib ololmaganligi tasdiqlangaç yana uch oyga uzaytirish imkoniyati bilan, uch oygaç muddatga teng qiymatli vaqtinchalik turar joy taqdim etish. <u>Tirikchilikni Qayta Tiklash</u> 8.0-bolimda belgilanganidek, tirikchilik manbalarini tiklash chora-tadbirlarida ishtirok etish huquqi. <u>Kochirishga yordam va qoshimcha yordam</u> 7.2.3-bolimda korsatilgan yordam choralaridan foydalaniş huquqi, jumladan: Natura shaklidagi yordamni tanlagan oilalar uchun TAA kompaniyasi jabrlangan shaxslarga

²³ Bunga huquqiy jihatdan ro'yxatdan o'tkazilgan ham, ro'yxatdan o'tkazilmagan mulk ham kiradi.

Ma'lumot raqami#	Ta'sir	Kompensatsiya olish huquqiga ega LTKS toifasi	Huquqlar
			almashtirish uchun yer va uy-joy topishga mas'ul bo'ladi hamda ko'chish xarajatlarini to'liq qoplaydi. Pul shaklida kompensatsiya olishni istagan oilalarga TAA kompaniyasi ko'chish davrida zarur yordam ko'rsatadi, masalan, yuk tashish uchun transport bilan ta'minlaydi yoki tashishni tashkil etishda logistik yordam beradi. Ekspropriatsiya to'g'risidagi xabarnomani olgan kundan bo'slab to'rt oy davomida LTKSlar yer uchastkasini bo'shatishdan avval pishib yetilgan butun hosilni yigib olish va barча materiallarni saqlab qolishga haqli. Yangi yerni kadastr ro'yxatidan otkazish va unga bo'lgan mulk huquqini rasmiylashtirishda, jumladan barча tegishli yigimlar va soliqlarni to'lashda ko'maklashish. <u>Zaif LTKSlar uchun qoidalar</u> Barча zaif uy xo'jaliklariga qoshimcha ustama to'lanadi. Ushbu to'lov O'zbekistondagi uch oylik eng kam ish haqiga teng bo'lgan bir martalik miqdorni tashkil etadi. Ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarga, agar ular ushbu yordamdan foydalaniшни istasalar, tegishli ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturida ishtirok etish uchun ro'yxatdan o'tishda yordam beriladi. Ishga qabul qilishda, mavjud ish o'rinlari uchun zarur bo'lgan sog'liq va malaka talablariga javob bergan taqdirda, zaif uy xo'jaliklari a'zolariga ustuvorlik beriladi. Loyiha ta'siriga uchragan ayollarga kompensatsiya olishda yordam berish bo'yicha maxsus qoidalar 7.4.6-bolimda bayon etilgan.
C.2	Ko'chmas noturar joy inshootlarining yo'qotilishi	Noturar joy ko'chmas inshootlari (jumladan, bostirmalar, quduqlar, to'siqlar, su'gorish tizimlari va bo'sqalar) egalari ²⁴	<u>Kompensatsiya</u> Inshootlarning yo'qolishi uchun to'liq tiklash qiymati bo'yicha pul kompensatsiyasi (7.1.4-bolimda ko'rsatilganidek). Milliy qonunchilikka muvofiq, turar joy yerida joylashgan aktiv uchun kompensatsiya tarkibiga allaqachon 5 foizlik noqulaylik ustamasi kiritilgan. <u>O'tishni qo'llab-quvvatlash</u> Qishloq xo'jaligi ijara yerida joylashgan yo'qotilgan aktivlar uchun qoshimcha 5 foizlik noqulaylik ustamasi qoshildi. <u>Tirikchilikni Qayta Tiklash</u> 8.0-bolimda belgilanganidek, tirikchilik manbalarini tiklash chora-tadbirlarida ishtirok etish huquqi. <u>Qoshimcha yordam</u> LTKSlariga yangi inshootlarni kadastr ro'yxatidan otkazishda, jumladan tegishli yigimlar va soliqlarni to'lashda yordam ko'rsatish. <u>Zaif LTKSlar uchun qoidalar</u> Barча zaif uy xo'jaliklariga qoshimcha ustama to'lanadi. Ushbu to'lov O'zbekistondagi uch oylik eng

²⁴ Bunga huquqiy jihatdan ro'yxatdan o'tkazilgan ham, ro'yxatdan o'tkazilmagan mulk ham kiradi.

Ma'lumot raqami#	Ta'sir	Kompensatsiya olish huquqiga ega LTKS toifasi	Huquqlar
			kam ish haqiga teng bo'lgan bir martalik miqdorni tashkil etadi. Ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarga, agar ular ushbu yordamdan foydalaniшни istasalar, tegishli ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturida ishtirok etish uchun ro'yxatdan o'tishda yordam beriladi. Ishga qabul qilishda, mavjud ish o'rinlari uchun zarur bo'lgan so'g'liq va malaka talablariga javob bergan taqdirda, zaif uy xo'jaliklari a'zolariga ustuvorlik beriladi. Loyiha ta'siriga uchragan ayollarga kompensatsiya olishda yordam berish bo'yicha maxsus qoidalar 7.4.6-bolimda bayon etilgan.
C.3	Ko'char noturar joy inshootlarining yoqotilishi	Ko'char noturar joy inshootlari mulkdorlari	Yoqotilgan qishloq xo'jaligi yeridan ko'char inshootlarni (masalan, asbob-uskuna va anjomlarni) olib chiqish bilan bog'liq har qanday ko'chirish xarajatlari, qishloq xo'jaligi ijarasi hamda yer va uy-joyning yoqotilishi uchun ko'zda tutilgan 5 foizlik noqulaylik ustamasi hisobidan qoplanadi (A.1, A.2, B.1-qatorlarga qarang). Ekspropriatsiya to'g'risidagi xabarnomani olgan kundan bo'slab to'rt oy davomida LTKSlar yer uchastkasini bo'shatishdan avval pishib yetilgan butun hosilni yig'ib olishga haqli.
D.Tijorat maqsadida bo'lmagan daraxtlar yoqotilishi²⁵			
D.1	Tijorat maqsadida bo'lmagan daraxtlar	Tijorat maqsadida bo'lmagan daraxtlar egalari	<u>Kompensatsiya</u> Tijorat maqsadida bo'lmagan mevali daraxtlarning yoqotilishi uchun to'liq tiklash qiymati bo'yicha pul kompensatsiyasi (7.2.5.1-bolimda ko'rsatilganidek). Milliy qonunchilikka muvofiq, o'z yer uchastkasida joylashgan daraxtning yoqotilishi uchun kompensatsiya tarkibiga allaqachon 5 foizlik noqulaylik ustamasi kiritilgan. <u>O'tishni qo'llab-quvvatlash</u> Qishloq xo'jaligi ijara yerida joylashgan yoqotilgan daraxtlar uchun qo'shimcha 5 foizlik noqulaylik ustamasi qo'shildi. <u>Tirikchilikni Qayta Tiklash</u> 8.0-bolimda belgilanganidek, tirikchilik manbalarini tiklash chora-tadbirlarida ishtirok etish huquqi. <u>Zaif LTKSlar uchun qoidalar</u> Barча zaif uy xo'jaliklariga qo'shimcha ustama to'lanadi. Ushbu to'lov O'zbekistondagi uch oylik eng kam ish haqiga teng bo'lgan bir martalik miqdorni tashkil etadi. Ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarga, agar ular ushbu yordamdan foydalaniшни istasalar, tegishli ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturida ishtirok etish uchun ro'yxatdan o'tishda yordam beriladi.

²⁵ Ushbu hisobot davomida notijorat daraxtlari daromad keltirmaydigan daraxtlar sifatida ta'riflanadi, jumladan (i) qishloq xo'jaligi ijarasi va yer uchastkalaridagi manzarali daraxtlar hamda (iii) fermer xo'jaliklari va yer uchastkalaridagi hosilsiz (yetilmagan yoki ko'chat holatidagi) meva daraxtlari.

Ma'lumot raqami#	Ta'sir	Kompensatsiya olish huquqiga ega LTK\$ toifasi	Huquqlar
			Ishga qabul qilishda, mavjud ish o'rinlari uchun zarur bo'lgan sog'liq va malaka talablariga javob bergan taqdirda, zaif uy xojaliklari a'zolariga ustuvorlik beriladi.
E. Tirikchilik uchun ekiladigan tomorqa ekinlarining yoqotilishi			
E.2	Tomorqa ekinlarining yoqotilishi	Tomorqalardagi tomorqa ekinlari egalari	<u>Kompensatsiya</u> Ekinlarning yoqolishi uchun kutilayotgan hosil qiymatiga asoslangan pul kompensatsiyasi (7.2.3-bölimda kórsatilganidek). <u>O'tishni qóllab-quvvatlash</u> Tomorqa ekinlarining yoqolishi uchun kompensatsiyaning 5 foizi miqdorida nafaqa. Ushbu çora milliy talablarga kiritilmagan. <u>Tirikchilikni Qayta Tiklash</u>, qóshimça yordam va zaif shaxslar uchun maxsus çoralar turar joy yerining yoqolishi uchun paket tarkibida taqdim etiladi (A.1-qatorga qarang).
F. Ish o'rnining yoqotilishi			
F.1	Ish o'rnini yoqotish	Loyiha ta'siriga uçragan yerlarda ish o'rnini yoqotgan ishçilar	<u>O'tishni qóllab-quvvatlash</u> Olti oylik o'tish davri uchun O'zbekistondagi eng kam oylik ish haqi yoki LTK\$ning e'lon qilingan joriy ish haqi (qaysi biri yuqori bólsa, ósha miqdorda) tólanadigan uzilish nafaqasi. Mavjud ish o'rinlari uchun zarur bo'lgan sog'liq va malaka talablariga javob bergan taqdirda, uy xojaligi a'zolaridan har biriga ishga qabul qilishda ustuvorlik beriladi. <u>Tirikchilikni Qayta Tiklash</u> 8.0-bölimda belgilanganidek, tirikchilik manbalarini tiklash böyiça yordam olish huquqi. <u>Qóshimça yordam</u> Shartnoma/mehnat shartnomasi bekor qilinishi yoki to'xtatib turilishidan tórt oy oldin xabardor qilish. <u>Zaif LTK\$lar uchun qoidalar</u> Barça zaif uy xojaliklariga qóshimça ustama tólanadi. Ushbu tólov O'zbekistondagi uç oylik eng kam ish haqiga teng bólgan bir martalik miqdorni tashkil etadi. Ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarga, agar ular ushbu yordamdan foydalanişni istasalar, tegishli ijtimoiy qóllab-quvvatlash dasturida ishtirok etish uchun róyxatdan o'tishda yordam beriladi. Ishga qabul qilishda, mavjud ish o'rinlari uchun zarur bo'lgan sog'liq va malaka talablariga javob bergan taqdirda, zaif uy xojaliklari a'zolariga ustuvorlik beriladi. Loyiha ta'siriga uçragan ayollarga kompensatsiya olishda yordam berish böyiça maxsus qoidalar 7.4.6-bölimda bayon etilgan.

6.3.2 Yaroqsiz holga kelgan yer uchashtalari qoldiqlari

Jismoniy ko'chirish ta'sir ko'rsatadigan barqa yer uchashtalari to'liqligiga sotib olinadi va to'liq hajmda aktivlar royxatiga kiritiladi.

Biroq qishloq xo'jaligi yerlariga kelsak, ularning faqat loyiha ta'siriga tuşgan qismi inventarizatsiya qilindi, chunki ayrim uchashtalar Loyiha hududidan taşqarida joylaşgan. Loyiha doirasida qishloq xo'jaligi yerlaridan ayrilgan har bir şaxs bilan qolgan (daxl qilinmagan) yer uchashtalari "egasiz yerlar"ga aylanib qolgan-qolmagani masalasi muhokama qilinadi. Qoldiq yaroqsiz yer uchashtalari - bu Loyiha amalga oşiriliş natijasida foydalaniş yoki o'zlaştirish uşun vaqtinça yoxud doimiy yaroqsiz holga kelgan yer uchashtalarining sotib olinmagan qismlaridir.

Agar yer uchashtasining bir qismi sotib olingaç, uning sotib olinmagan qolgan qismiga kirish imkoni bõlmasa, u foydalanişga yaroqsiz yoki iqtisodiy jihatdan samarasiz bõlib qolsa, mulkdor butun uchashtani sotib olishni talab qilishi mumkin. Bunday hollarda Loyiha butun yer uchashtasini dastlab ta'sir ko'rsatilgan qismi uşun qõllanilgan kompensatsiya stavkasi bõyiça sotib oladi.

Yer uchashtasining qolgan daxlsiz qismi, agar uning o'laşmi, şakli yoki relyefi unga işlov berish yoki undan jismoniy foydalanişni ta'minlaşga imkon bermasa yoki uşbu yerda ilgari amalga oşirilgan faoliyat uchashtani sotib olgandan keyin oqilona davom ettirilmasa, foydalaniş uşun yaroqsiz yoki iqtisodiy jihatdan yaroqsiz deb hisoblanadi.

7.0 Kompensatsiya

7.1 Kompensatsiya tamoyillari

Jismoniy ko'chirish holatida, kreditorlar standartlari, agar bu o'rinli bõlsa, egalik xavfsizligini ta'minlaydigan natura şaklidagi uy-joy yoki to'liq tiklaş qiymati bõyiça pul kompensatsiyasi o'rtasida tanlov taklif etishni tavsiya qiladi. Tirikçilik manbalari yerga boğliq bõlgan hollarda, işlab çiqariş salohiyatiga ega o'rnini bosuvçi yer bilan natura şaklidagi kompensatsiya taklif etiliş lozim. Biroq, taqdim etilayotgan kompensatsiya yerning o'zi uşun emas (chunki O'zbekistonda yer sotib olinmaydi yoki mulk qilinmaydi, balki davlatdan ijaraga olinadi), balki daromad yõqotiliş uşun to'langanligi sababli, qishloq xo'jaligi yerlarining yõqoliş uşun natura şaklidagi kompensatsiya imkonsiz bõldi.

Şunday qilib, jismoniy ko'chişga duçor bõlgan barqa uy xo'jaliklariga pul va natura şaklidagi kompensatsiya o'rtasida tanlov taklif etiladi. Faqat iqtisodiy jihatdan ta'sirlangan barqa uy xo'jaliklariga yõqotilgan aktivlari uşun pul kompensatsiyasi beriladi.

7.2 Kompensatsiyani hisoblaş

Kreditorlarning talablariga muvofiq, ta'sirga uçragan har bir uy xo'jaligi aktivlar uşun to'liq tiklaş qiymati bõyiça pul kompensatsiyasini olish huquqiga ega bõladi. To'liq tiklaş qiymati - yõqotilgan barqa aktivlarni joriy bozor qiymati bõyiça almashtirish uşun yetarli bõlgan pul miqdori, şuningdek aktivni almashtirish bilan boğliq tranzaksiya xarajatlari bõlib, bunda yõqotilgan aktivlarning eskiriş (amortizatsiyasi) hisobga olinmaydi.

Kompensatsiya miqdorlari O'zbekiston Respublikasi Raqobatni rivojlantirish va iste'molçilar huquqlarini himoya qilish davlat qõmitasi tomonidan litsenziyalangan baholovçi tomonidan 2026-yil yanvar oyida otkazilgan inventarizatsiya va baholaş jarayoni asosida belgilandi.

Quyidagi bõlimda ta'sirlangan aktivlar uşun to'liq tiklaş qiymati bõyiça kompensatsiya miqdorini aniqlaşda qõllanilgan metodologiya bayon etilgan.

7.2.1 Turar joy yer uchastkasi va uyni yiqotganlik uchun kompensatsiya

Yer sotib olinishi natijasida ta'sirlangan barça yer uchastkalari to'liq hajmda sotib olinadi va ularga to'liq kompensatsiya to'lanadi, chunki turar joy maqsadida foydalanilayotgan yerning qolgan qismi sotib olingandan keyin foydalanişga yaroqsiz bo'lib qolishi taxmin qilinadi.²⁶

Milliy qonunchilikka muvofiq, yer uchun kompensatsiya faqat qonuniy ro'yxatga olingan yer huquqlari bilan cheklangan. Şu sababli, kadastr hujjatiga ega bo'lmagan turar joy yeridan foydalanuvchilar, ulardan foydalanişga qonuniy tan olingan huquqqa ega bo'lmagani uchun, yer uchun kompensatsiya olish huquqiga ega emas.

5.2.1-bölimda körsatilganidek, turar joy yerining yiqolishidan ta'sirlangan 21 nafar LTKŞdan:

- 17 nafar LTKŞ özlarning ro'yxatga olingan kadastr chegaralaridan taşqarida joylaşgan yerni ham egallaydi.
- 1 nafar LTKŞ butunlay ro'yxatdan ötmagan yerni egallaydi.

Milliy qonunchilikka muvofiq, ro'yxatga olingan chegaralardan taşqarida yerni egallayotgan LTKŞlarga faqat ro'yxatga olingan yer uchun kompensatsiya to'lanadi.

Biroq, tiklanish qiymatini ta'minlash uchun quyidagi qoşimcha choralar qo'llaniladi:

- Butun yer uchastkasi ro'yxatdan ötmagan LTKŞ holatida, Loyiha O'zbekiston Yer kodeksiga muvofiq eng kam yaroqli turar joy yer uchastkasi (0,04 gektar) uchun kompensatsiya taqdim etadi. Uşbu çora LTKŞning yerni qonuniy ravishda sotib olishi va uy qurishini ta'minlaydi, şu bilan tiklanish qiymati talablariga javob beradi.
- Barça LTKŞlarga, yer egaligi maqomidan qat'i nazar, ularning butun yer uchastkasida joylaşgan barça ta'sirlangan imoratlar, ekinlar va daraxtlar uchun to'liq tiklanish qiymati böyiça kompensatsiya to'lanadi.

Şuni ta'kidlash joizki, bitta LTKŞ (qishloq xo'jaligi ijaraçisi) uchastkaga huquqqa ega bo'lsa-da, unda turar joy binosiga ega emas. Yer uchastkalariga ega bo'lgan boşqa barça LTKŞlar ham uşbu yerda istiqomat qiladi va şu sababli jismoniy köçiriladi (5.1.1-bölimga qarang).

7.2.1.1 Pul kompensatsiyasi

O'zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini boşqariş agentligi direktorining 2023-yil 28-dekabrda, 3487-son bilan ro'yxatga olingan, 2025-yilda o'zgartirilgan «O'zbekiston Respublikasining yagona milliy baholash standartlari va metodologiyasi»ni tasdiqlash to'g'risidagi buyruşiga muvofiq, Loyiha ta'siriga uçragan turar joy yeri uchun kompensatsiya amaldagi bozor qiymati böyiça belgilandi. Baholashda Loyiha ta'siriga uçragan tumanlardagi joriy takliflar va yaqinda amalga oşirilgan qiyoslanadigan bitimlar asos qilib olindi, bunda joylaşuv, maydon, kirish imkoniyati, ruxsat etilgan yerdan foydalaniş va boşqa tegişli xususiyatlardagi farqlarni, şuningdek har bir ta'sirlangan uchastkaning Loyihagaça bo'lgan holatini aks ettiruvchi tizimli texnik tuzatishlar kiritildi.

Milliy baholash amaliyotiga muvofiq, milliy qonunchilik va kreditorlar talablariga mos ravishda, yer va unda joylaşgan turar joy mulkining qiymatini aniqlash uchun ikkita baholash usuli qo'llanildi:

Bozorni taqqoslash usuli

Milliy baholash amaliyotiga muvofiq, bozorni taqqoslash usuli yer va turar joy mulkining qiymatini kuzatiladigan bozor bitimlari asosida aniqlashning asosiy usuli sifatida qo'llanildi. Bu usul baholanayotgan aktivni bir xil yoki qiyoslanadigan hududlarda yaqinda sotilgan kamida uçta

²⁶ Faqat bitta LTKŞ o'z yer uchastkasida yaşamaydi. Uşbu LTKŞning yer uchastkasi to'liq Loyiha maydoni chegarasida joylaşgan bo'lib, şu sababli u to'liq kompensatsiya oladi.

o'xshash mulk bilan solishtirishni o'z ichiga oladi, bunda qiyoslanadigan obyektlarning xususiyatlari baholanayotgan aktivga yaqin b'lihi ta'minlanadi.

Baholaş aktiv turiga qarab tegiqli taqqoslaş birliklaridan foydalangan holda amalga oşiriladi - masalan, kvadrat metr narxi (binolar yoki turar joy yeri uşun), gektar narxi (yer uşastkalari uşun) yoki joylaşuv, maydon va tijorat salohiyatini aks ettiruvchi boşqa tegiqli k'rsatkiçlar. S'ngra joylaşuv, yer maydoni, bino maydoni, quriliş sifati va umumiy holatdagi farqlarni hisobga oliş uşun tuzatişlar kiritiladi.

Uşbu jarayon orqali bozorni taqqoslaş usuli xohiqli xaridor joriy bozor şaroitida t'laşga tayyor b'lgan narxni aniqlaydi, bu esa kompensatsiyaning milliy qonunçilikka muvofiq amaldagi bozor qiymatlarini aks ettirişini ta'minlaydi.

Tiklaş qiymati usuli

Tiklaş qiymati usuli mulk qiymatini, uşastkada joylaşgan barça mavjud inşootlarni qayta quriş uşun zarur b'lgan joriy xarajatni baholaş orqali aniqlaş uşun q'ullanildi. Uşbu usul baholaşning barça jismonan mavjud aktivlarning, jumladan yordamçi, norasmiy va r'yxatdan o'tmagan (ruxsatsiz) inşootlarning ham t'liq tiklaş qiymatini aks ettirişini ta'minlaydi, ular bozorga asoslangan bitimlarda hisobga olinmasligi mumkin.

Uşbu usul b'yiça baholaş bir neça asosiy tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

- Ta'sirlangan aktiv joylaşgan yerning turi va qiymati, joylaşuv, huquqiy maqom va amaldagi yer bozori şaroitlarini hisobga olgan holda.
- Ta'sirlangan aktivning tiklaş yoki almaştiriş qiymati, ya'ni inşootni zamonaviy materiallar va quriliş me'yorlaridan foydalangan holda dastlabki yoki teng holatga qaytarişning joriy xarajatini aks ettiradi.
- Mulkdor aktivdan foydalanişdan olişi mumkin b'lgan potentsial daromad (tadbirkorlik foydasi), aktivning funksional maqsadi va iqtisodiy foydaliligini hisobga olgan holda.
- Eskiriş koeffitsienti - aktivning jismoniy holati, yoşi, eskiriş darajasi va baholaş vaqtigaça foydalanilganligini hisobga oladi.

Umumiy hisob-kitob quyidagi formula bilan ifodalanadi:

$$C_H = C_z + C_r + EP - I$$

Bunda:

C_H = Mulk qiymati

C_z = Yer uşastkasining qiymati

C_r = Obyektni tiklaş yoki almaştiriş xarajati

EP = Tadbirkorlik daromadi

I = Jamğarilgan eskiriş

T'liq tiklaş qiymati b'yiça kompensatsiya talabiga rioya qiliş maqsadida, ta'sirlangan aktivlar uşun kompensatsiyani aniqlaşda jamğarilgan eskiriş (I) hisob-kitobdan çiqarib taşlandi. Bu ta'sirlangan mulkdorlarga oldingi foydalaniş yoki holat uşun çegirmalarsiz t'liq tiklaş qiymati b'yiça kompensatsiya t'lanişini ta'minlaydi.

Ikkala usul ham q'ullanilgandan s'ng, har bir LTKŞ uşun ikki usul b'yiça hisoblangan qiymatlardan yuqorisi kompensatsiya sifatida tanlab olindi. Kreditorlarning t'liq tiklaş qiymati b'yiça kompensatsiya talablariga muvofiqlikni ta'minlaş uşun heç qanday eskiriş q'ullanilmadi.

Milliy qonunçilikka muvofiq, barça k'çmas mulk, jumladan uy, inşootlar va daraxtlar uşun kompensatsiya tarkibiga 5 foizlik noqulaylik ustamasi kiritilgan. Kreditorlar standartlariga rioya qiliş uşun yerning o'zi qiymatiga ham 5 foizlik noqulaylik ustamasi q'şildi. Bundan taşqari, kreditorlarning tiklaş qiymati talablariga muvofiqlikni ta'minlaş uşun TAA ta'sirlangan şaxslarning o'rnini bosuvchi yer va mulkni sotib olişi hamda r'yxatdan o'tkazişi uşun zarur b'lgan barça soliq va tranzaksiya yiğimlarini t'liq qoplaydi.

Pul shaklida kompensatsiya olishni istagan oilalarga TAA ko'chish davrida zarur yordam ko'rsatadi, masalan, yuk tashish uchun transport bilan ta'minlaydi yoki tashishni tashkil etishda logistik yordam beradi. Uy xo'jaliklari Xalqobod mahallasida qolishni afzal ko'rishlarini bildirganligi sababli (11.2-bölimga qarang), Loyiha shu hududda ko'chib o'tishni istagan LTKShlarni, agar ular buni istasa, q'llab-quvvatlaydi. Ushbu pulsiz yordam 8.3.2-bölimda batafsilroq tavsiflangan.

7.2.1.2 Moddiy shaklidagi mukofot

Kreditorlar talablariga rioya etish maqsadida, turar joy yeri va mulkini yo'qotayotgan LTKShlarga natura shaklidagi kompensatsiya varianti taqdim etiladi. Kompensatsiya paketlari yuzasidan muzokaralar davomida LTKShlarga pul kompensatsiyasiga muqobil sifatida ushbu variantni tanlash qat'iy tavsiya etiladi.

Ushbu oilalarga pul kompensatsiyasini yer va uy-joy bilan almashtirish imkoniyati taqdim etiladi. Örnini bosuvchi mulk yo'qotilgan mulk bilan bir xil qiymat va maydonga ega bo'lishi, tomorqa dehqonchiligi uchun teng o'lchamdagi hovlini o'z ichiga olishi hamda LTKSh tanlagan joyda joylashgan bo'lishi shart.

Ushbu variantni tanlagan oilalar uchun TAA ta'sirlangan uy xo'jaliklari uchun mos örnini bosuvchi yer va uy-joyni aniqlashga mas'ul bo'ladi hamda ko'chish xarajatlarini to'liq qoplaydi. Ushbu yordam kompensatsiya shartnomalari imzolanganidan so'ng ko'rsatiladi. 11.2-bölimda ko'rsatilganidek, uy xo'jaliklari Xalqobod mahallasida qolishni afzal ko'rishlarini bildirgan; shu sababli Loyiha ushbu hududda ko'chishni q'llab-quvvatlash uchun barça oqilona sa'y-harakatlarni amalga oshiradi. Ushbu pulsiz yordam 8.3.2-bölimda batafsilroq tavsiflangan.

Örnini bosuvchi turar joyning natura shaklida taqdim etilishi uchun ko'chish nafaqasi ham o'tishni q'llab-quvvatlash tarkibida beriladi (7.3.1-bölimga qarang), barça huquqlarni olish va mulkni ro'yxatga olishda yordam esa (jumladan barça xarajatlarni to'lash) 7.3.3-bölimda ko'rsatilganidek taqdim etiladi.

7.2.2 Qishloq xo'jaligi ijara yerlaridagi yillik ekinlar uchun kompensatsiya

Qishloq xo'jaligi ijara yerlaridagi yillik ekinlarning yo'qotilishi uchun kompensatsiya amaldagi milliy me'yoriy bazaga, jumladan Vazirlar Mahkamasining 911-sonli Qarori, 2022-yildagi (özgartirishlar bilan) 781-sonli Qonun, 2023-yil 28-dekabrda 3487-son bilan ro'yxatga olingan Yagona milliy baholash standartlari va 2011-yil 25-maydagi Vazirlar Mahkamasining 146-sonli Qaroriga muvofiq belgilandi.

Milliy qonunchilikka ko'ra, yillik ekinlar uchun foydalaniladigan qishloq xo'jaligi yerining yo'qolishi uchun kompensatsiya odatda bir yillik boy berilgan daromad bilan cheklanadi. Biroq, kreditorlar talablariga muvofiq to'liq tiklash qiymati bo'yiça kompensatsiyani ta'minlash uchun, Loyiha to'rt yillik daromad kompensatsiyasini taqdim etadi.

Ushbu yondashuv ijtimoiy-iqtisodiy sörovnomaga va dala tashriflari davomida o'tkazilgan joy-joyidagi kuzatuvlar va maslahatlashuvlar asosida qabul qilindi. Xususan:

- LTKShlar qishloq xo'jaligi yeriga kirish imkoniyati juda cheklanganligini bildirdi. Markazlashtirilgan taqsimlash tizimi, ma'muriy tartib-taomillar va yer taqchilligi sababli, yangi ijarani aniqlash va uni rasmiylashtirish ijara turi va muddatiga qarab bir necha oydan bir yildan ortiq vaqtga talab qilishi mumkinligi taxmin qilinadi. LTKShlar odatda ikki yil ichida ijara olish imkoni borligini tushuntirdi, shuning uchun bu LTKShlar ijarasiz qolishi mumkin bo'lgan eng uzoq oqilona muddat deb qabul qilindi.
- Suğoriş sharoitlarini, tuproq unumdorligini va tijorat xo'jaliklari uchun dehqonchilik faoliyatini tiklash uchun qo'shimcha vaqt talab etiladi - bu, dala tashrifini o'tkazgan agronomning fikriça, ko'chirishga bo'lgan unumdorlik darajasiga yetish uchun odatda yana ikki yilni talab qiladi.

Shu asosda, LTKShlarning kompensatsiyasiz yiqotishlarga uqramasdan barqaror tirikchilik manbalarini qayta tiklashi uqun zarur vaqtini oqilona aks ettiruvchi to'rt yillik kompensatsiya davri belgilandi, bu esa tiklash qiymati talablariga javob beradi. Ushbu davr mobaynida Loyiha barqa LTKShlarga yiqotilgan ijaraga teng shart va muddatdagi yangi ijarani aniqlash, olish va uning haqini tolashda logistik yordam ko'rsatadi. Agar LTKSh yangi ijaraga olishni istamasa va kompensatsiya miqdorini o'zining bosqa ijaraga uqastkalariga sarmoya sifatida ishlatishni afzal ko'rsa, Loyiha ushu qarorni rasmiy hujjatlashtiradi.²⁷

Kompensatsiya quyidagi jarayon bosyicha hisoblab chiqildi:

- Soliq hujjatlarida daromad qayd etilgan hollarda, bir yillik boy berilgan daromad uqun kompensatsiya milliy talablarga muvofiq oxirgi uq yil davomida e'lon qilingan o'rtacha daromad asosida hisoblandi. Sogra bu summa yuqorida tavsiflangan to'rt yillik kompensatsiya davrini aks ettirish uqun to'rtga ko'paytirildi.
- Soliq hujjatlarida daromad ko'rsatilmagan yoki zarar qayd etilgan hollarda, LTKShlar milliy qonunchilikka ko'ra kompensatsiya olish huquqiga ega bolmas edi. Biroq, kreditorlar standartlariga muvofiq kompensatsiyani hisoblash uqun quyidagi qoidalar qollanildi:
 - Ekinlar ko'rinib turgan hollarda, ekilgan maydon, o'rtacha hosildorlik, mahalliy bozor narxleri va bir yillik standart operatsion xarajatlarni hisobga olgan holda o'rtacha yillik daromadni hisoblash uqun bozorga asoslangan baholash otkazildi. Sogra bu summa to'rtga ko'paytirildi.
 - Mavsumiy sharoitlar tufayli ekinlar ko'rinmagan hollarda, yuqorida tavsiflangan bozor tahlili LTKSh tomonidan e'lon qilingan ekin turlari yoki yerda ko'rinib turgan ekin qoldiqlarining jismoniy izlariga asoslanib otkazildi.

Bundan tashqari, qishloq xo'jaligi yeri bilan bogliq daromad uqun umumiy kompensatsiyaning 5 foizi miqdorida nafaqa kompensatsiyaga kiritildi. Bundan tashqari, TAA ta'sirlangan shaxslarning yangi qishloq xo'jaligi ijarasini olishi uqun zarur bolgan barqa xarajat, soliq va tranzaksiya yigimlarini qoplaydi (7.3.3-bolimga qarang).

Yer uqastkasining sotib olinmagan qolgan qismi sotib olingandan sog foydalanişga yaroqsiz bolib qolsa, mulkdor istagan taqdirda butun ta'sirlangan yer uqastkasi, yer uqastkasining qolgan ta'sirlangan qismi bilan bir xil kompensatsiya stavkasida sotib olinadi (6.3.2-bolimga qarang).

7.2.3 Tomorqa ekinlari uqun kompensatsiya

Turar joy yeridagi (tomorqa uqastkalari) tomorqa ekinlari uqun kompensatsiya milliy baholash amaliyotiga mos standartlashtirilgan metodologiya asosida baholandi. Baholash dala so'rovlari va joyidagi tekshiruvlarga asoslandi, bu davomida ekin turi, ekilgan maydon, o'sish bosqichi va ekinning umumiy holati hujjatlashtirildi. Kutilayotgan hosil mahalliy hududdagi oxsha ekinlarning mavjud statistik ma'lumotlar va agronomik ko'rsatkiqlarga asoslangan o'rtacha hosildorligidan kelib chiqib hisoblandi va zarur hollarda joy sharoitlariga moslashtirildi. Bozor narxleri kutilayotgan hosil davri uqun amaldagi mahalliy bozor ma'lumotlaridan foydalangan holda belgilandi, bu esa qiymatlarning haqiqiy solish sharoitlarini aks ettirishini ta'minladi.

Yakuniy kompensatsiya miqdori ekilgan maydonni birlik maydon uqun kutilayotgan hosildorlikka va tegishi ekin uqun bozor narxiga ko'paytirish orqali hisoblandi. Ekinlar hali yetilmagan hollarda, sarflanmaydigan xarajatlarni (masalan, yigib olish, qadoqlash va tashish) chiqarib tashlash uqun tuzatishlar kiritildi.

²⁷ E'tibor bering, bir nechta LTKShlar joyida ekvivalent ijaraga olishga qiziqmasligi mumkinligini aytib o'tishgan. Aslida, ijarani yo'qotayotgan 21 nafar LTKShdan 18 nafari Loyiha maydonidan tashqarida qo'shimcha yerga ega o'rta va yirik miqyosdagi fermer xo'jaliklaridir. Ushbu LTKShlar kompensatsiya summasini mavjud faoliyatlariga sarflashni afzal ko'rishlari mumkin.

Kreditorlarning tiklash qiymati talablariga muvofiqlikni ta'minlash uchun umumiy kompensatsiya miqdorining 5 foiziga teng nafaqa noqulaylik ustamasi sifatida kiritildi.

7.2.4 Noturar joy binolarining yiqilishi uchun kompensatsiya

Qishloq xo'jaligi va turar joy yerlaridagi noturar joy inshootlarining yiqilishi uchun kompensatsiya (i) teng inshootlarni qayta qurish uchun zarur qurilish materiallarining bozor narxi, (ii) materiallarni tashish uchun zarur transport xarajatlari va (iii) qayta qurish uchun zarur ish haqi xarajatlari asosida hisoblandi.

Milliy qonunchilikka muvofiq, noturar joy inshooti xususiy yer uchastkasida joylashgan bo'lsa, kompensatsiya tarkibiga allaqachon 5 foizlik noqulaylik ustamasi kiritilgan. Kreditorlar talablariga javob berish uchun, inshootlar qishloq xo'jaligi ijarada joylashgan hollarda qo'shimcha 5 foizlik noqulaylik ustamasi qo'sildi.

7.2.5 Daraxtlar yiqilishi uchun kompensatsiya

7.2.5.1 Tijorat maqsadida bo'lmagan daraxtlar

Tijorat maqsadida bo'lmagan daraxtlarning yiqilishi uchun kompensatsiya tiklash qiymati usuli asosida hisoblandi. Baholash davomida har bir daraxtning diametri amaldagi milliy baholash metodologiyasiga muvofiq o'lchandi. Sog'ra tiklash qiymati qurilish va ekin xarajatlari, tegishli xarajatlar, pudratchi ustama xarajatlari, foyda, loyihala xarajatlari va kutilmagan xarajatlarni o'z ichiga olgan standartlashtirilgan baholash jadvallari yordamida aniqlandi. Qiymatlarni baholash sanasiga moslashtirish uchun rasmiy tuzatish koeffitsientlari va Davlat statistika qo'mitasining narx o'sishi indeksi qo'llanildi.

Milliy qonunchilikka muvofiq, baholashga tadbirkorlik foydasi uchun belgilangan qat'iy nafaqa ham kiritilgan. Kreditorlarning tiklash qiymati talablariga javob berish uchun, o'rnini bosuvchi daraxtlar bir xil o'sish bosqichiga yetguniga qadar parvarish xarajatlarini qoplash maqsadida qo'shimcha ustama qo'llanildi. Ta'sirlangan tijorat maqsadida bo'lmagan mevali daraxtlar yo's va hali hosil bermayotgani sababli, har bir daraxt uchun yillik 2,3 AQ\$ dollari²⁸ xarajat bahosidan kelib chiqib, to'rt yillik parvarish qiymatiga teng nafaqa qo'sildi. Bunga suqori, o'g'itlash, o'simliklarni himoya qilish vositalari, o'rnini bosuvchi ekin va kichik jihozlar kabi qalamlar kiradi.

Milliy qonunchilikka muvofiq, xususiy yerda joylashgan daraxtlar uchun allaqachon 5 foizlik noqulaylik ustamasi kiritilgan. Kreditorlarning tiklash qiymati talablariga muvofiqlikni ta'minlash uchun, qishloq xo'jaligi ijarada joylashgan daraxtlar uchun qo'shimcha 5 foizlik ustama qo'llanildi.

7.2.5.2 Tijorat daraxtlari

Doimiy daromad manbai bo'lgan tijorat daraxtlari²⁹ uchun kompensatsiya tarkibiga daromad yiqilishi bo'yicha qo'shimcha komponent kiritilgan.

Bu daromadga asoslangan yondashuv yordamida, potentsial yalpi daromaddan umumiy ishlab chiqarish va operatsion xarajatlarni ayirish orqali daraxt ekinlaridan olinadigan yillik sof daromadni baholash uchun hisoblanadi.

Potentsial yalpi daromad (PYD) $PYD = N \times H \times B$ formulasi yordamida hisoblanadi, bunda PYD potentsial yalpi daromadni, N daraxtlar sonini, H bir daraxtdan olinadigan o'rta yillik hosildorlikni (kg/daraxt), B esa o'rta bozor narxini (söm/kg) bildiradi. Umumiy ishlab chiqarish

²⁸ Chambre de l'Agriculture (2023). "Ekin ekin xarajatlari" (Couts de Plantation), [coutsdeplantation.pdf], 07.07.2026 da foydalanilgan.

²⁹ Ushbu hisobot davomida tijorat daraxtlari qishloq xo'jaligi ijarasi/fermer xo'jaligida daromad keltiradigan hosildor meva daraxtlari sifatida ta'riflanadi.

xarajatlari (UX) agrotexnik xarajatlar (AX), daromad soliği (DS), suğurta xarajatlari (SX), kutilmagan xarajatlar (KX) va ustama xarajatlarni (UsX) öz içiga oladi va quyidagi hisoblanadi:

$AX = PYD \times 41\%$, $DS = PYD \times 4\%$, $SX = PYD \times 1\%$, $KX = AX \times 15\%$, va $UsX = AX \times 5\%$.

Umumiy xarajatlar quyidagi aniqlanadi: $UX = AX + DS + SX + KX + UsX$.

Yillik sof daromad, ya'ni boy berilgan foyda (BF) quyidagi hisoblanadi: $BF = PYD - UX$.

Uşbu natija daraxtlar tomonidan tōliq hosildorlik şaroitida bir yil davomida keltirilgan sof daromadni ifodalaydi va teng daromad darajasini tiklaş uęun zarur bōlgan davr uęun kompensatsiyani baholaşda asos bōlib xizmat qiladi.

Uşbu qiymat sōngra har bir daraxt turining tegişli yetiliş va hosildorlik davriga yetişi uęun zarur bōlgan yillar soniga kōpaytirildi:³⁰

- Yonğoq daraxtlari uęun: tōliq hosildorlikka yetişi uęun 6 yil.
- Olma daraxtlari uęun: tōliq hosildorlikka yetişi uęun 4 yil.
- Uzum daraxtlari uęun: tōliq hosildorlikka yetişi uęun 3 yil.

Uşbu daraxtlarga egalik qiluvęi ikkita xōjalik faqat daraxtlardan daromad olayotgani sababli (5.2.2-bōlimga qarang), yangi ijara oliş uęun zarur bōlgan vaqtini hisobga oliş maqsadida, konservativ taxmin asosida va yillik ekinlar daromadi yōqotilişi bōyięa qoidalarga muvofiq (7.2.2-bōlimga qarang), kompensatsiyaga qōşimęa 2 yillik daromad yōqotilişi qōşildi.

Milliy qonunęilikka muvofiq, xususiy yer uęastkasida yōqotilgan baręa daraxtlar uęun allaqaçon 5 foizlik noqulaylik ustamasi kiritilgan. Kreditorlarning tiklaş qiymati talablariga muvofiqlikni ta'minlaş uęun, qişloq xōjaligi ijara yerida joylaşgan baręa daraxtlar uęun qōşimęa 5 foizlik ustama taqdim etildi.

7.3 Qişloq xōjaligi ijaralarini almashtiriş

7.2.1 va 7.2.5-bōlimlarda kōrsatilganidek, qişloq xōjaligi ijaralaridan daromad yōqotilişi uęun kompensatsiya tiklaş qiymati asosida hisoblanadi, bu LTKŞlarning butun otiş davri uęun qoplanişini ta'minlaydi. Bunga elektron auksion tizimi orqali teng ijarani oliş uęun taxminan 2 yil, sōngra tijorat ekinęilik faoliyatini qayta tiklaş uęun yana 2 yil, hamda, tegişli hollarda, kōp yillik ekinlarning hosildorlik yetuklik darajasiga yetişi uęun qōşimęa vaqt me'yorlari kiradi.

Uşbu kompensatsiya tōlangandan sōng, LTKŞlarga tirikęilik manbalarini tiklaş uęun oęlari xohlagan yōlni aniqlaşda yordam kōrsatiladi.

Agar LTKŞ oęrnini bosuvęi ijara olişni istamasa, uşbu tanlov hujjatlaştiriladi va LTKŞ Tirikęilikni Qayta Tiklaş dasturi (8.0-bōlimga qarang) orqali yordam olişda davom etadi. Bunday holda TQTD dasturidan taşqari boşqa kompensatsiya yoki yordam taqdim etilmaydi.

Yangi ijarada tijorat faoliyatini davom ettirişni istagan LTKŞlar uęun TAA teng yoki yaxşıroq maydon, muddat va işlab qıqariş salohiyatiga ega oęrnini bosuvęi ijarani aniqlaşda yordam beradi. Ijara aniqlangandan va LTKŞ uning şartlari va joylaşuvidan mamnun bōlgandan sōng, TAA LTKŞlarga elektron auksion³¹ jarayonida raqobatbardosh iştirak etişda maslahat va

³⁰ Tōliq hosildorlikka erişiş uęun talab etiladigan yillar soni agronom tomonidan joyida otkazilgan kuzatuvlar va mavjud ilmiy manbalarni oęraniş asosida belgilandi. Xususan, INRAE (Ephytia INRAE), Ayova ştati universiteti (Iowa State University), Science and Innovation International Scientific Journal (2023) hamda Pensilvaniya ştati universiteti (PennState Extension) kabi ilmiy-texnik muassasalarning materiallari manba sifatida foydalanildi.

³¹ LTKŞlar O'zbekiston Respublikasining yer uęastkalaridan foydalaniş huquqini oliş uęun talabgorlarning muvofiqligi va yer ajratilişini tartibga soluvęi qonunęiligiga muvofiq, elektron auksionning yagona qonuniy iştirakęisi bōladi. TGC mustaqil talabgor yoki birgalikda ariza beruvęi sifatida iştirak etmaydi, balki qōllab-quvvatlovęi tomon

yordam beradi hamda ijara qiymatini, shuningdek u bilan bog'liq barça tranzaksiya xarajatlarini toliq qoplaydi (7.4.3-bölimga qarang). Ushbu jarayon davomida TAA eng mos örnini bosuvchi ijarani ta'minlashga yordam berish uchun barça oqilona resurslar va aniq sa'y-harakatlarni safarbar qiladi, shu jumladan, agar bu jarayonni osonlashtirsa, tegishli organlar bilan faol hamkorlik qiladi.

Ushbu jarayon, örnini bosuvchi ijara olishni istagan barça LTKShlar kompensatsiya to'langan kundan bo'slab köpi bilan 2-yil ichida ijara olishlarini ta'minlash uchun uzluksiz nazorat ostida bõladi.³² Jarayon barçasi tegishli iştirokçilar va organlar bilan çoraklik asosda kõrib çiqiladi. Agar barça izçil va hujjatlaştirilgan sa'y-harakatlarga qaramay, Loyiha usbu 2- yillik muddat ichida örnini bosuvchi ijarani olishni istagan LTKSh uchun mos ijarani ta'minlay olmasa, mahalliy yer organlari bilan yeçim izlaş uchun kõtarileş jarayoni bo'slanadi. Agar bu ham mos ijarani olishga olib kelmasa, TAA har bir holat bõyiça alohida baholaş asosida, LTKShlarning ahvoli yomonlaşmasligi va ularning daromad olish qobiliyati toliq tiklanişini ta'minlash tamoyiliga muvofiq, mos ijara topilgunça tirikçilikni qayta tiklaş yordami va/yoki kompensatsiyani uzaytirishi mumkin. Bunday holatlarda, ijarani aniqlaş uchun belgilangan dastlabki 2-yillik kompensatsiya muddatiga qõşimça ravişda, yana köpi bilan 3-yil davomida qõşimça tirikçilikni qayta tiklaş yordami yoki kompensatsiya taqdim etiladi.³³

7.4 Qõşimça tõlovlar

7.4.1 Otişni qõllab-quvvatlaş

Otiş davri kõmagi LTKShlarga kõçiriş yoki daromaddan ayrilişning bevosita oqibatlarini yengiş uchun qisqa muddatli yordam kõrsatadi. U kõçar mol-mulkni kõçiriş, transport xarajatlari, kommunikatsiyalarga qayta ulaniş va bo'sqa zarur kõçiş xarajatlari kabi otiş davrida yuzaga keladigan oqilona xarajatlarni qoplaş uchun mõljallangan. Otiş davri kõmagi, shuningdek, LTKShlarga yangi mulk, yer yoki daromad keltiruvchi aktivlarni izlaş davomida yordam beradi, bu esa otiş davrida ularning barqarorligini ta'minlaydi.

7.0-bõlimda kõrsatilgan kompensatsiya tõlovlariga qõşimça ravişda quyidagi otiş davri qõllab-quvvatlaş çoralari taqdim etiladi:

- Turar joy yer uçastkasi va u bilan bog'liq turar-joy binosi, inşootlar, daraxtlar va ekinlarning yõqolişidan ta'sirlangan uy xõjaliklariga quyidagilar beriladi:
 - Umumiy kompensatsiyaning (yer, uy, ekinlar, daraxtlar va inşootlarni õz içiga olgan holda) 5 foizi miqdorida noqulaylik ustamasi.³⁴

sifatida LTKShlarga arizani tayyorlaş va topşirişda kõmaklaşadi, aukcion jarayonida taklif beriş strategiyasi bõyiça maslahat beradi hamda LTKShlar nomidan ijaraning toliq qiymatini, shu jumladan õgoliblik taklifi summasi va barça tegishli tranzaksiya xarajatlarini toliq qoplaydi.

³² LTKShlar taklif etilgan o'rnini bosuvchi yer uçastkasini rad etgan hollarda, TGC rad etiş sabablarini hujjatlaştirilgan tarzda baholaydi. Agar uçaстка maydoni, ijara şartlari, işlab çiqariş salohiyati hamda LTKShlarning ehtiyojlariga nisbatan qulayligi/joylaşuvi bo'yiça taqqoslanadigan deb tasdiqlansa, TGC, LTKShlar o'z ijarasini almashtirmaslik haqida rasmiy va aniq hujjatlaştirilgan qaror bildirmagan taqdirda, LTKShlarga usbu ijarani rasmiylashtirişda ko'maklaşadi. Taklif etilgan uçaстка to'liq taqqoslanadigan deb topilmagan hollarda, TGC muqobil variantlarni izlaşni davom ettiradi. TGC bir xil LTKShlarga taqqoslanadigan deb tasdiqlangan 3 tadan ortiq yer uçastkasini taklif qilmaydi. Şaffoflik va talablarga muvofiqlikni ta'minlash uchun barça bosqichlar, baholaşlar va qarorlar to'liq hujjatlaştiriladi.

³³ Har qanday qo'shimça tirikçilik manbaini tiklaş yordami va/yoki qo'shimça kompensatsiya LTKShlarning o'ziga xos holatlarini hisobga olgan holda, har bir alohida holat bo'yiça belgilanadi. Agar bu pul şaklida bo'lsa, bunday yordam dastlab bir yillik yo'qotilgan daromad uchun berilgan kompensatsiya miqdoridan oşmaydi. Agar bu pulsiz şaklda bo'lsa, tegishli tirikçilik manbaini tiklaş çoralari Loyihaning tirikçilik manbaini tiklaş dasturiga muvofiq maqsadli, kiçik miqyosdagi tadbirlarni (masalan, malaka oşiriş o'qitiş yoki agronomik yordam) o'z içiga olishi mumkin. Barça hollarda, qo'shimça kompensatsiya yoki yordam ko'rsatiş muddati 5 yildan oşmaydi.

³⁴ 7.2.1.1-bo'limda tuşuntirilganidek, ko'çmas mulkning yo'qotiliş uchun 5% miqdordagi bezovtalanish nafaqasi milliy qonunchilikka muvofiq turar-joy yeri uchun kompensatsiyani hisoblaşga allaqaçon kiritilgan. Barça aktivlar bo'yiça

- Uch oyga muddatga yashash uchun nafaqa yoki vaqtinchalik turar joy, agar uy xojaligi yangi uy sotib olinmaganligini isbotlansa, yana uch oyga uzaytirish imkoniyati bilan. Ushbu nafaqaning miqdori har bir uy xojaligi uchun mintaqadagi teng o'lchamdagi oilaning o'rtaqcha ijara xarajatidan kelib chiqib hisoblanadi. Ushbu nafaqa o'rniga ijaraga uy yoki xonadon taqdim etilishi ham mumkin.³⁵
- Qishloq xojaligi ijaralaridan daromad yo'qotilishi, shuningdek ijaradagi daraxtlar va inshootlarning yo'qolishidan ta'sirlangan uy xojaliklariga quyidagilar beriladi:
 - Umumiy kompensatsiyaning (daromad, daraxtlar va inshootlarning yo'qolishini o'z ichiga olgan holda) 5 foizi miqdorida noqulaylik ustamasi. Ushbu chora milliy talablarga kiritilmagan.³⁶
 - Turar joy yoki qishloq xojaligi yerlarini, shuningdek ular bilan bog'liq barcha inshootlar, daraxtlar va ekinlarni yo'qotishdan ta'sirlangan zaif uy xojaliklariga quyidagilar beriladi:
 - O'zbekistonda belgilangan eng kam ish haqi miqdorining uch oylik ulushida bir martalik tirikchilik nafaqasi.³⁷

Barcha o'tish davri yordami kompensatsiya to'lovlari bilan bir vaqtda taqdim etiladi. Vaqtinchalik turar joyni natura shaklida olishni tanlagan jismoniy ko'chirilgan uy xojaliklari uchun yordam TAA tomonidan kompensatsiya shartnomalari imzolangandan so'ng ko'rsatiladi.

7.4.2 Ishdan boshatish nafaqasi

Ishdan boshatish nafaqasi ushbu Ko'chirish bo'yicha harakatlar rejasini amalga oshirish natijasida ish o'rinlarining yo'qotilishini qoplaydi. Loyiha ta'sir ko'rsatadigan qishloq xojaligi yerlarida jami 24 nafar ishchi aniqlandi. Fermer xojaliklarini o'rganish doirasida soro'vda qatnashgan ayrim fermer xojaliklari egalari ushbu xodimlarning bir qismini o'zlariga tegishli bo'sha yer uchastkalariga o'tkazishi mumkinligini bildirdi. Biroq, hozircha bu ma'lumotni tasdiqlash va tekshirishning imkoni bo'lmadi.

Binobarin, mazkur AKBHRda ko'rsatilgan barcha xodimlar olti oylik ish haqi miqdorida ishdan boshatish nafaqasini olish huquqiga ega hisoblanadi. Bu nafaqa O'zbekistondagi eng kam ish haqi miqdoriga yoki LTKShlarning e'lon qilingan va tasdiqlangan oylik daromadiga teng bo'lib, ushbu summalarining qaysi biri yuqori bo'lsa, o'sha qo'llaniladi.³⁸

7.4.3 Soliqlar, xarajatlar va yigimlarni qoplash

Turar joy yer uchastkalari, qishloq xojaligi yerlari va uy-joy mulkini yo'qotishdan zarar ko'rgan barcha uy xojaliklariga qishloq xojaligi yerlari uchun yangi ijara shartnomalarini rasmiylashtirish, yerga egalik huquqini tasdiqlovchi hujjatlarni olish hamda barcha yangi mol-mulk va aktivlarni kadastr

kredit beruvchilarning standartlariga muvofiqlikni ta'minlash maqsadida, yerning o'zi uchun qo'shimcha 5% miqdoridagi bezovtalaniş nafaqasi qo'shildi.

³⁵ Uch oylik turar-joy nafaqasi ko'chirilgandan so'ng uy xojaliklariga o'rnini bosuvchi uy-joyni topish va unga ko'chib o'tish uchun odatda talab etiladigan davrni aks ettiradi. Zarur hollarda, mos uy-joy hali topilmaganligini tasdiqlovchi dalil taqdim etilganda, yana uch oylikka uzaytirish imkoniyati mavjud.

³⁶ Qishloq xo'jaligi yeri ijarasidan daromad yo'qotilishi uchun alohida o'tish davri nafaqasi qo'llanilmagan. Taqdim etiladigan to'rt yillik daromad kompensatsiyasi (7.2.2-bo'limga qarang) ham daromad yo'qotilishini, ham o'tish davri ta'sirlarini - jumladan, o'rnini bosuvchi ijarani topish va rasmiylashtirish, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishni tiklash hamda ko'chirishdan oldingi daromad darajasiga erishish uchun zarur bo'lgan vaqtni - to'liq qoplash uchun mo'ljallangan. Shu sababli, vaqtinchalik daromad tanqisligi, qayta tiklanish xarajatlari va o'tish davridagi bezovtalaniş kabi o'tish davri xarajatlari uzaytirilgan kompensatsiya muddatiga allaqachon kiritilgan.

³⁷ Ijtimoiy zaif uy xojaliklari uchun uch oylik tirikchilik nafaqasi ularning iqtisodiy barqarorligi pastroq ekanligi hamda ko'chirish ta'siriga bardoş berish va undan tiklanish imkoniyati cheklanganligini hisobga olgan holda, bezovtalaniş va o'tish davri nafaqalariga qo'shimcha ravishda taqdim etiladi.

³⁸ Olti oylik ishdan boshatish nafaqasi mahalliy mehnat bozori sharoitlarini hisobga olgan holda, ta'sirlangan ishchilarning muqobil ish topishi uchun oqilona muddatni aks ettiradi.

röyxatidan o'tkazishda loyiha ta'siriga uchragan har bir shaxsning ehtiyojidan kelib chiqqan holda zarur hajmda yordam ko'rsatiladi.

Har qanday yangi ijara shartnomasini yoki sotib olingan mulkni rasmiylashtirish va röyxatdan o'tkazish uchun zarur bo'lgan barça yig'imlar va soliqlar LTKŞga tovon puli töliq tiklanish qiymati böyiça tölanishini ta'minlash maqsadida TAA tomonidan töliq qoplanadi.

Bundan tashqari, LTKŞga tölanadigan tovon puli summalaridan davlat tomonidan undiriladigan barça soliqlar ham TAA tomonidan qoplanadi.

7.5 Kompensatsiya tölash tartibi

10.1-bölimda ko'rsatilganidek, LTKŞ barça ta'sirlangan yer uchastkalari va mulklarni topshirishdan tört oy oldin ularning olib qoyilishi tög'risidagi yozma xabarnomani imzolaşi kerak böladı. Uşbu xabarnoma imzolangandan kompensatsiya tölangunga qadar bölgan davrda TAA yer uchastkalarini tozalaş böyiça har qanday ishlar boşlanishidan avval barça LTKŞga kompensatsiya tölaydi.

14.1-bölimda ko'rsatilganidek, kompensatsiyalarni tölash uchun hokimiyat javobgar böladı. Keyingi bölimlarda kompensatsiya tölash jarayoni - ma'lumotlarni e'lon qilishdan boşlab kompensatsiya paketlarini tölab berişgaça - bayon etilgan.

7.5.1 Ta'sir ko'rsatilgan uy xöjaliklariga kompensatsiya stavkalari tög'risidagi ma'lumotlarni e'lon qilish

Kompensatsiya jarayonining birinchi bosqichi ta'sir ko'rsatilgan uy xöjaliklariga ularga tegişli bölgan kompensatsiya paketlari va kompensatsiya stavkalari tög'risidagi ma'lumotlarni e'lon qilishdan iborat böladı.

Kreditorlar AKBHRni tasdiqlaganidan söng, TAA köçirilişi lozim bölgan shaxslarni kompensatsiya miqdori va boşqa barça tölovlar (jumladan, Tirikçilikni Qayta Tiklaş çora-tadbirlari) haqida xabardor qilish uchun mahalla va hokimlik darajasida jamoatçilik yig'ilishlarini taşkil qiladi. Loyiha ta'siriga uchragan ayollar hamda boşqa zaif xonadonlar vakillarining fikr va xavotirlarini qayd etiş maqsadida ular bilan alohida maslahatlashuvlar taşkil etiladi.

7.5.2 Kompensatsiya paketlarini tasdiqlaş

Tegişli kompensatsiya çoralari tög'risidagi ma'lumotlar e'lon qilinganidan söng, Loyiha har bir jabrlangan uy xöjaligiga individual kompensatsiya paketini taqdim etiş uchun ular bilan boğlanadi. Har bir jabrlangan uy xöjaligiga kompensatsiya şakli beriladi. Uşbu şaklda jabrlangan aktivlar röyxati va har bir jabrlangan yer uchastkasini ölçaş natijalari, şuningdek, birlik narxlar, kompensatsiyaning umumiy miqdori hamda mazkur uy xöjaligi haqli bölgan Tirikçilikni Qayta Tiklaş böyiça barça çoralar ko'rsatiladi. Agar uy xöjaliklari pul kompensatsiyasi örniga natura şaklidagi kompensatsiyani afzal körsa, ular şu bosqichda öz tanlovini bildirishlari kerak. TAA uşbu qarorni qabul qilishni LTKŞdan bevosita söraşi şart böladı.

Agar LTKŞ baholaş natijalariga rozi bölmasa, ular bilan quyidagi maqsadlarda yakka tartibda muzokaralar ötkaziladi: (i) qöllanilgan metodologiyani batafsil tuşuntirish; (ii) LTKŞning pozitsiyasi va norozilik sabablarini anglaš; (iii) zarurat tuğilganda, LTKŞ taqdim etgan ma'lumotlarni hisobga olgan holda baholaşni qayta körib çiqiş. Şuni ta'kidlaş joizki, agar LTKŞ kompensatsiya miqdori va/yoki baholaş metodologiyasiga şubha bildirsa, TAA bildirilgan e'tirozlarni körib çiqiş şart. Uşbu körib çiqiş natijasida baholaşni qöşimça tekşirish uchun asosli sabablar³⁹ mavjud bölsa, TAA obröli ixtisoslaşgan taşkilot yoki malakali mutaxassis tomonidan

³⁹ Asosli sabablar kompensatsiya miqdoriga ta'sir qilishi mumkin bölgan baholaşdagi jiddiy xatolar, kamçiliklar yoki nomuvofiqliklarning hujjatlar bilan tasdiqlangan dalillarini öz içiga olishi mumkin. Bunga, jumladan, quyidagilar kiradi, lekin ular bilan çeklanmaydi: aktivlarni inventarizatsiya qilish yoki ölçaşdagi xatolar (masalan, ayrim aktivlarning hisobga olinmaganligi yoki notög'ri sanalişi); baholaş usullarining notög'ri qöllanilişi; matematik yoki hisob-kitob

mustaqil muqobil baholash o'tkazilishini tashkil qiladi. Bunday baholash xarajatlarini Loyiha kompaniyasi o'z zimmasiga oladi.

Yakuniy kompensatsiya paketi keshilgunga qadar koshi bilan ikki haftalik muzokaralarga ruxsat beriladi. Agar loyihadan ta'sirlangan shaxs kompensatsiya miqdoriga hanuz rozi bolmasa, u Shikoyatlarni koshib chiqish mexanizmiga (SKCM) murojaat qilishi mumkin.

Shakl loyihadan ta'sirlangan shaxslar va hokimliklar tomonidan TAA nazorati ostida imzolaniadi. Imzolangan shaklning bir nusxasi ta'sir koshatilgan uy xojaligiga beriladi, ikkinchi nusxasi esa loyiha arxivida saqlanadi. Kompensatsiya keshuvlari er-xotinning ikkalasi nomiga rasmiylashtiriladi va har ikkisinin imzosi talab qilinadi.

7.5.3 Bank hisobvaraqlarini ochish

Tolovdan kamida bir oy oldin barcha LTKShlarga tollov sanasi e'lon qilinadi.

Sana e'lon qilinishi bilan loyihadan ta'sirlangan va bank hisobvaraqlariga ega bolmagan shaxslar uchun hisobvaraqlar ochiladi. Agar bank hisobvaraqlari allaqachon ochilgan bolsa, TAA LTKShlarga er-xotinning ikkalasi ham kompensatsiyadan foydalana olishi uchun ularni qoshma hisobvaraqlarga qayta rasmiylashtirishda yordam koshatadi.

7.5.4 Kompensatsiya tolas

Kreditrlarning talablariga muvofiq, barcha kompensatsiya Loyiha yer uchastkasiga egalik qilishdan oldin toliq tolanadi va ta'sirlangan shaxslar tomonidan qabul qilinadi. Tozalas ishlari faqat LTKSh tollov hujjatini olib, uni olganligini tasdiqlaganidan song boslanadi.

Kompensatsiya tolas quyidagi amalga oshiriladi:

- Loyiha LTKShni tollov sanasi haqida kamida bir oy oldin xabardor qiladi.
- Tollov hokimlik tomonidan LTKShning royxatdan otkazilgan bank hisobvaraqlariga otkazib beriladi. Kompensatsiya tollovlariga oid barcha moliyaviy hujjatlar (xususan, tollov qaydnomalari) nazorat qilish maqsadida arxivga saqlanadi.
- Tollov amalga oshirilgach, LTKShning barçasi, jumladan, ularning xotinlari ham tovon pulini olganliklarini tasdiqlovchi hujjatga imzo chekislari kerak boladi. Uy xojaligining bosqa barcha voyaga yetgan a'zolari usbu tilxatni imzolasda hozir bolishlari kerak.

Tollovlar olinganligi togrisidagi tilxatlar imzolangandan va barcha tegishli yer uchastkalari va mulk obyektlari olib qoyish togrisidagi xabarnomaga muvofiq bosatilgandan song, chegaralarni belgilash va hududni tozalas ishlari boslanadi.

7.5.5 Tollov keçiktirilgan taqdirda kompensatsiya miqdorini qayta koshib chiqish

Agar kompensatsiya stavkalarini hisoblash va uni tolas oraliqida uzoq vaqt otlsa, kreditrlar kompensatsiya miqdorini qayta koshib chiqishni talab qiladi.

Kreditrlar talablarini qondirish maqsadida, agar kompensatsiya baholash otkazilganidan song bir yil ichida, ya'ni 2027-yil yanvarga tolanmasa, Loyiha kompensatsiya miqdoriga yillik foiz stavkasini qollaydi. Foiz stavkasi tijorat banklari tomonidan muddatli omonatlar uchun taklif etiladigan ortaga yillik foiz darajasida belgilanadi.

xatolari; ornini bosish qiymati tamoyillariga kora amortizatsiya qollanmasligi lozim bolgan hollarda amortizatsiya kabi no'rin chegirmalarning qollanilishi; aktivlarning xususiyatlari yoki mulk egaligi togrisidagi notogri ma'lumotlardan foydalani; taqqoslash uchun mos bolmagan, eskirgan yoki yetarli bolmagan bozor ma'lumotlariga tayanish; AKBHRda belgilangan tasdiqlangan kompensatsiya metodologiyasining qollanilmaganligi; shuningdek, baholash hisoboti, aktivlar inventarizatsiyasi, bozor tadqiqoti yoki AKBHR hujjatlarini koshib chiqish jarayonida aniqlangan bosqa asoslangan nomuvofiqliklar.

7.5.6 Loyiha ta'siriga uchragan ayollarni qo'llab-quvvatlash

4.2.3.8-bölimda bayon etilganidek, Loyiha hududida ayollar uy xojaligi moliyaviy mablag'laridan foydalanişda va ular böyiça qaror qabul qilişda çeklangan imkoniyatlarga ega.

LTKŞlar orasidagi ayollar, jumladan, uy xojaligini boşqaradigan ayollar va erkaklar boşçiligidagi uy xojaliklarida yaşaydigan ayollarning kompensatsiyadan teng foydalanişini ta'minlaş uçu quyidagi huquqlar va qo'llab-quvvatlaş çoralari belgilandi:

- Agar ayollar aktivlar mulkdorlari yoki yer uçuastkalari egalari sifatida kompensatsiyani bevosita oluvçilar hisoblanmasa, ularning turmuş ortoqlari (xotinlari) kompensatsiyaning birgalikdagi oluvçilari sifatida kōrib çiqiladi. Agar qōşma bank hisobvaraqlari hali oçilmagan bōlsa, LTKŞga ularni oçişda yordam kōrsatiladi. Kompensatsiya faqat uşbu qōşma hisobvaraqlarga tōlab beriladi.
- Agar ayollar aktivlar mulkdorlari yoki yer uçuastkalari egalari sifatida kompensatsiyani bevosita oluvçilar hisoblanmasa, ularning turmuş ortoqlari (xotinlari) kompensatsiya paketlari va kompensatsiya tōlovlarini olganlik tōğrisidagi tilxatlarni imzolaşlari şart bōladi.
- Ma'lumotlarni oşkor qiliş jarayonida LTKŞ qatoridagi ayollarning fikrlarini inobatga oliş uçu ular bilan alohida maslahatlaşuvlar otkaziladi.
- Zarar kōrgan barça xonadonlarning voyaga yetgan a'zolari, jumladan, oğil-qizlari kompensatsiya paketlari bilan taniştiriş jarayonida iştirok etadi.
- Barça kompensatsiya oluvçilarga turmuş ortoqlari bilan birgalikda taşkil etiladigan moliyaviy savodxonlik treninglarida qatnaşiş tavsiya etiladi.

8.0 Tirikçilikni Qayta Tiklaş Çora-Tadbirlari

Kreditrlarning majburiy kōçiriş sohasidagi siyosati Loyihalardan kōçirilayotgan şaxslarga ularning tirikçilik manbalari va turmuş darajasini yaxşılaşda yoki heç bōlmaganda, real kōrinişda kōçirilişdan oldingi darajaga yoxud loyiha boşlanişidan oldingi darajaga - qaysi biri yuqoriroq bōlsa, oşa darajaga qaytarişda yordam berişini talab qiladi.

Tirikçilik manbalarini tiklaş dasturini işlab çiqişda foydalanilgan ma'lumotlar 4.0-bölimda qisqaça bayon etilgan ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqotga asoslanadi.

Tirikçilik manbalarini tiklaşga doir yondaşuv quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- Barça uy xojaliklari tirikçilik manbalarini tiklaş böyiça çoralardan kamida bittasidan foydalaniş huquqiga ega bōladi.
- Tirikçilikni ta'minlaş strategiyalarining kōp qirrali ekanligini hisobga olib, ta'sir kōrsatilgan şaxslar duç kelayotgan otiş davri va ožgarişlarni munosib qo'llab-quvvatlaş uçu turli yondaşuv va tadbirlar majmuasi taklif etiladi.
- Loyiha ta'sir kōrsatgan şaxslarning turli ehtiyojlari va afzal kōrgan jihatlarini hisobga oliş uçu qişloq xojaligi kōnikmalarini mustahkamlaş hamda tirikçilik manbalarini diversifikatsiyalaş böyiça çora-tadbirlar kōzda tutilgan.
- Yaşaş uçu mablag'larni tiklaş böyiça çoralar kōriş huquqi uy xojaligi darajasida belgilanadi. Bu şuni anglatadiki, bunday çoralarga bōlgan huquq faqat uy xojaligi boşliqlari bilan çeklanmaydi, balki uy xojaligining barça a'zolariga tatbiq etiladi.

8.1 Yaşaş vositalarini ta'minlaşdagi mavjud çeklovlar haqida umumiy ma'lumot

4.2.4-bölimda batafsil bayon etilganidek, jismoniy va iqtisodiy kōçişga duçor bōladigan uy xojaliklari tirikçilik uçu turli vositalardan foydalanadi. Uşbu bölimdan maqsad - ayni paytda

ta'sir ostidagi jamoalar qo'llayotgan tirikchilik strategiyalarining mahsuldorligi va samaradorligini chaklovchi omillarni batafsilroq ko'rib chiqishdir. Ushbu bo'lim 2026-yilda o'tkazilgan suhbatlar cho'gida mahalliy jamoalar ko'rsatib o'tgan chaklovchi omillarga asoslanadi. Mazkur tahlilning maqsadi - Loyihaga hozirgi mahsuldorlik va daromadlar darajasini oshirishga imkon qadar ko'proq hissa qo'shish imkonini beruvchi tegishli hamda samarali chora-tadbirlarni aniqlashga ko'maklashishdir.

Taalluqli uy xo'jaliklarining asosiy tirikchilik manbalari natural qishloq xo'jaligi, mayda mahalliy savdo va mavsumiy mehnat hisoblanadi. Binobarin, ta'sirlangan uy xo'jaliklarining aksariyatining tirikchiligi yerga bog'liq bo'lib, ba'zi uy xo'jaliklari kichik tomorqalardan va chorvachilikdan qo'shimcha daromad manbai yoki oziq-ovqat zaxiralarini toldirish uchun foydalanadilar. Ayrim aholi poytaxtga yaqinligi tufayli Toshkent shahri va unga tutasht sanoat zonalaridagi fabrika va zavodlarda ishlaydi.

Ta'sir doirasidagi uy xo'jaliklarini tirikchilik manbalarining turiga ko'ra uchta asosiy guruhga bo'lish mumkin:

- Loyiha hududi ichida yashovchi hamda o'z tomorqasiga, mayda chorvasiga va Toshkentda yoki Loyiha hududi atrofidagi dalalarda topiladigan tartibsiz, kam haq tolanadigan ishlarga qarab qolgan uy xo'jaliklari.
- Loyiha hududidan tashqarida yashaydigan, lekin undagi, odatda, mavsumiy va beqaror bo'lgan qishloq xo'jaligi ishlarga qaram bo'lgan xonadonlar.
- Loyiha hududida qishloq xo'jaligi yerlariga ega bo'lgan va deyarli to'liq qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishiga, jumladan, bir nechta kichik oilaviy fermer xo'jaliklariga qaram bo'lgan xonadonlar.

Ushbu barча guruhlar bo'yiча 2026-yilda o'tkazilgan maslahatlashuvlar daromadlar barqarorligini pasaytiradigan, unumdorlikni chaklaydigan va uy xo'jaliklarining tirikchilik manbalarini mustahkamlash yoki diversifikatsiya qilishni qiyinlashtiradigan bir qator chaklovlarni aniqladi.

Loyiha hududida yashovchi aholi yollarning yomon ahvoli tufayli harakatlaniшda chaklovlarga duچ kelmoqda, bu esa bozorlar, xizmatlar va ish joylariga qatnashni qiyinlashtiradi. Yomg'ir mavsumida va qish oylarida yo'l ko'pinча o'tib bo'lmas holatga keladi, bu esa mahsulotni sotish yoki tovarlarni vositachilarsiz va qo'shimча yuqori xarajatlarsiz tashishni qiyinlashtiradi.

Qishloq xo'jaligida yollanib ishlaydigan uy xo'jaliklarining ta'kidlashiча, mavjud ishlar mavsumiy, kam haq tolanadigan va o'ta beqarordir. Bunday sharoit ko'plab yoшlarni boшqa joylardan imkoniyat izlashga undab, yoшlar oqimining chiqib ketishiча va mahalliy kadrlar salohiyatining yanada pasayishiча olib kelmoqda.

Fermer xo'jaliklari egalari hamyonbop yer uchastkalarining tanqisligi, faoliyatni diversifikatsiya qilish imkoniyatlarining pastligi va joriy qishloq xo'jaligi faoliyati doirasida qo'shimча qiymatning kam yaratilayotganiga duچ kelmoqda. Bunga ko'p jihatdan g'alla va paxta yetishtirish uchun yerdan foydalanishdagi qonunchilik chaklovlari, muqobil ishlab chiqarish tizimlari, qayta ishlash texnologiyalari hamda potentsial bozorlar haqidagi bilimlarning yetishmasligi, shuningdek, yuqori daromadli bozor segmentlariga integratsiyaning sustligi sabab bo'lmoqda. Bu omillar birgalikda ishlab chiqarish uchun juda qulay sharoitlar mavjudligiga qaramasdan, daromadlar oshishini chaklab qo'yimoqda.

Uy xo'jaliklarining barча guruhlarida malaka oshirish yoki kasb-hunar egallaш imkoniyatlari chaklangan. Bu aholining yangi faoliyat sohalariga o'tishiча yoki daromad salohiyatini oshirishiча to'sqinlik qiladi va yoшlar ortasida ishsizlik darajasining yuqori bo'lishiча olib keladi. Ayollarning iqtisodiy imkoniyatlari esa oila a'zolariga g'amxo'rlik qilish va uy-ro'zg'or yumushlari bilan bog'liq haq tolanmaydigan ishlarning katta hajmi tufayli yanada chaklangan.

8.2 Tirikçilikni Qayta Tiklash Çora-Tadbirlari

Tirikçilikni Qayta Tiklash çora-tadbirlari 6.1-bölimda kōrsatilgan, LTKŞlarning har bir toifasi Tirikçilikni Qayta Tiklash böyiça kamida ikkita tadbirdan foydalaniş huquqiga ega. Ijtimoiy himoyaga muhtoj uy xōjaliklari barça kōzda tutilgan çoralardan foydalaniş huquqiga ega.

Quyidagi 8-1-jadvalda beşta çora-tadbirning har birining maqsadi va muvofiqlik mezonlari umumlaştirilgan.

Har bir çora keyingi bölimlarda batafsil yoritilgan.

8-1- Jadval: Tirikçilik manbalarini tiklash çora-tadbirlarining qisqacha tavsifi

TQTÇT	Maqsad	Muvofiqlik	Qamrov
TQTÇT 1 - Moliyaviy savodxonlik va kompensatsiya tōlovlarini boşqarişni oqitiş	Kompensatsiyadan samarali foydalaniş va tirikçilik mablağlarini uzoq muddatli rejalastirişga kōmaklaşiş-	Barça uy xōjaliklari	Bitta oiladan 2 kişiğaça
TQTÇT 2 – Otiş davri oziq-ovqat ta'minoti savati	Otiş davrida oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlaş	Barça jismoniy kōçirilgan uy xōjaliklari	Uy xōjaligi darajasida taqdim etiladi
TQTÇT 3 – Çorva mollarini ozuqa bilan ta'minlaşning otiş davri savati	Yem-xaşakning vaqtinçalik yōqotilişi tufayli çorva mollarining nobud bōlişining oldini oliş	Çorva mollari bōlgan barça jismoniy kōçirilgan uy xōjaliklari	Uy xōjaligi darajasida taqdim etiladi
TQTÇT 4 – Kōnikmalarni diversifikatsiya qiliş böyiça trening	Muqobil yoki qōşimça daromad oliş imkoniyatlarini qōllab-quvvatlaş	Barça uy xōjaliklari	Bitta oiladan 2 kişiğaça
TQTÇT 5 – Qişloq xōjaligini yaxşılaşga kōmaklaşiş	Yangi yer uçastkalarining hosildorligi va çidamliligini oşiriş	Turar joy yoki qişloq xōjaligi yeridan ajralgan barça xonadonlar	Uy xōjaligi darajasida taqdim etiladi

8.2.1 [TQTÇT 1] Moliyaviy savodxonlik va kompensatsiya tōlovlarini boşqariş böyiça trening

Uy xōjaliklariga kompensatsiya tōlovlarini boşqarişda va Loyiha tomonidan taqdim etiladigan boşqa qōllab-quvvatlaş çoralardan ongli ravişda foydalanişda yordam beriş uçun mahalliy hamkor - nodavlat taşkilot yoki fuqarolik jamiyati taşkiloti jalb qilinadi, u qisqa oquv maşğulotlari dasturini otkazadi. Uşbu maşğulotlar tirikçilikning barqaror rivojlanişiga bağışlanadi va kompensatsiya tōlovlarini boşqariş, tirikçilikni tiklaş uçun moddiy yordamdan foydalaniş va daromadlarni uzoq muddatli oşirişni rejalastiriş böyiça amaliy tavsiyalarni oş içiga oladi.

Har bir uy xōjaligiga ikkitadan iştirokçi yuboriş taklif etiladi. Agar kompensatsiya oluvçi uy xōjaligi boşliğı erkak bōlsa, Loyiha uning turmuş oŗtoğining iştirokini qat'iy tavsiya qiladi. 11.4-bölimda batafsil kōrsatilganidek, LTKŞ, nogironligi bōlgan, harakatlanışı çeklangan yoki seminardan uzoqda yaşovçi şaxslarga maxsus transport yordami kōrsatiladi.

Turmuş sharoitlarini barqaror yaxshilash bo'yicha o'qitish ikki bosqichda amalga oshiriladi:

- Birinchi qism erkaklar va ayollar uchun alohida guruhlarda o'tkaziladi, shunda ikkala guruh ham o'z fikrlari va xavotirlarini erkin ifoda eta oladi. Ushbu mashg'ulotda kompensatsiyani uzoq muddatli barqarorlikka hissa qo'shadigan tarzda bo'sqariş yondashuvlari taqdim etiladi, shuningdek, yashash vositalarini tiklash chora-tadbirlari uy xo'jaligi daromadlarini mustahkamlash yoki diversifikatsiya qilish uchun qanday qo'llanilishi mumkinligi tushuntiriladi.
- Mashg'ulotning ikkinchi qismida barcha iştirokchilar birlashtiriladi. Ushbu bosqichda uy xo'jaligi vakillarining har bir jufti yashash sharoitlarini barqaror yaxshilash rejasini ishlab chiqishda individual yordam oladi. Ushbu rejada ko'chirilishdan keyingi yillarda yanada barqaror va samarali tirikchilik manbalarini shakllantirish uchun uy xo'jaligi kompensatsiya, natura holiday yordam va mavjud konikma yoki resurslardan qanday foydalanişni niyat qilayotgani bayon etiladi.

8.2.2 [TQTCT 2] O'tish davri uchun oziq-ovqat to'plami

Aholini ro'yxatga olish va ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqotlar davomida to'plangan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, ta'sir ostidagi uy xo'jaliklari o'zlarining bir yillik oziq-ovqat ehtiyojlarini, jumladan, kartoşka, sabzavot va mevalarni ta'minlashda ko'pincha o'z tomorqalariga sezilarli darajada bo'g'liq bo'ladi (4.2.4.6-bolimga qarang).

Jismoniy ko'chishga duchor bo'lgan uy xo'jaliklari ko'chib o'tgandan keyin taxminan bir yil davomida dehqonchilik uchun yaroqli yer uchastkalaridan foydalana olmasligi taxmin qilinmoqda. Ko'chib kelişlari bilanoq ularning birinchi galdagi vazifasi tomorqalarini tiklash emas, balki uy-joy bilan ta'minlash bo'lishi kutilmoqda. Bundan tashqari, vegetatsiya mavsumi mart oyida boşlanishi sababli, yangi uyga ko'chib o'tgandan keyin ham yozgi ekinlarni ekib bo'lmaydi.

O'zi ishlab chiqargan oziq-ovqat mahsulotlarining vaqtinchalik yo'qoliş oqibatlarini yumshatish uchun Loyiha jismoniy ko'chishga duchor bo'lgan barcha uy xo'jaliklariga bir yil davomida o'tish davri uchun oziq-ovqat to'plamini taqdim etadi. Oziq-ovqat to'plami o'z tarkibi bo'yicha oilalar odatda har yili o'z iste'moli uchun yetishtiradigan asosiy mahsulot toifalariga mos keladigan tarzda ishlab chiqilgan. Shunday qilib, to'plam uy xo'jaliklarini yangi joyga ko'chib o'tish davrida va mustaqil ravishda mahsulot yetishtirishni tiklagunga qadar oziq-ovqat xavfsizligining yetarli darajasini ta'minlash uchun o'rta tomorqaga xos bo'lgan asosiy qishloq xo'jaligi ekinlari va poliz mahsulotlari - kartoşka, sabzavot va mevalarni o'z ichiga oladi.

8.2.3 [TQTCT 3] O'tish davri uchun chorva mollari uchun ozuqa to'plami

Yer uchastkalarini sotib olish bilan bo'g'liq ozuqa bazasini vaqtinchalik yo'qotish oqibatlarini bartaraf etish uchun Loyiha tijorat faoliyati doirasida emas, balki shaxsiy mol-mulki sifatida chorva mollariga ega bo'lgan va olib qo'yilayotgan yerlar qishloq xo'jaligi yoki turar-joy yerlari ekanligidan qat'i nazar, yer uchastkalarini yo'qotgan barcha uy xo'jaliklariga bir yil davomida chorva mollari uchun ozuqa to'plamini taqdim etadi. Ularga jismoniy ko'chishga duchor bo'lgan 16 ta uy xo'jaligi va qishloq xo'jaligi yerlarini yo'qotgan 7 ta fermer kiradi. Chorva mollari bu jamoalar hayotida muhim o'rin tutadi, chunki ular ham oziq-ovqat manbai, ham uy xo'jaliklari uchun jamg'arma vositasi hisoblanadi: moliyaviy qiyinchiliklar davrida ularni sotish mumkin. Ozuqa olish imkoniyati bo'lmasa, uy xo'jaliklari o'ta zarurat tug'ilganda chorva mollarini sotishga majbur bo'lishi mumkin, bu esa mahsuldor aktivlarning qaytarib bo'lmas darajada yo'qotilishiga olib keladi.

Bunday yo'qotishlarning oldini olish uchun Loyiha doirasida uy xo'jaliklarida boqiladigan o'rta chorva sonidan kelib chiqib, bir yillik ozuqa ehtiyojiga teng miqdorda yem-xashak ajratiladi. Ajratiladigan ozuqa hajmi huquqqa ega barcha xonadonlar uchun bir xil bo'ladi va Loyiha hududida odatda boqiladigan chorva mollarining o'rta soni hamda turlaridan, shuningdek, ularning ozuqaga bo'lgan standart yillik ehtiyojidan kelib chiqib hisoblanadi. Ushbu chora yem-xashak yetishtirish uchun yer uchastkalaridan foydalaniş imkoniyati tiklanguniga qadar, ya'ni o'tish davrida chorvasi bor barcha ta'sir ko'rgan xonadonlarni qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydi.

8.2.4 [TQTCT 4] Kōnikmalarni diversifikatsiya qiliş bōyiça ōqitiş

Loyiha hududidagi mehnat bozorini baholaş (4.2.3-bōlimga qarang) texnik va xizmat kōrsatiş kōnikmalariga ega bōlgan işçilarga, ayniqsa, çakana savdo va işlab çiqariş sohalarida talab ortib borayotganini kōrsatadi. Şu nuqtayi nazardan, loyiha LTKŞlarning kōnikmalarini diversifikatsiya qilişni qōllab-quvvatlaş va ularning xohişiğa kōra, qişloq xōjaligidan muqobil yoki qōşimça tirikçilik manbalariga ōtişiğa kōmaklaşış orqali yangi daromad manbalaridan foydalanış imkoniyatlarini kengaytirişga qaratilgan.

Uşbu maqsadga erişiş uşun Loyiha uş oy davomida kōnikmalarni rivojlantirişga qaratilgan 12 ta seminar taklif etadi. Ularda loyiha ta'siriga tuşgan har bir xonadonning ikki nafargaça a'zosi qatnaşışı mumkin. Uşbu hamkorlar iştirokçilarga qişloq xōjaligidan taşqari sohalarda işga joylaşış, tadbirkorlikni yōlga qōyiş yoki qōşimça daromad keltiruvçi faoliyat bilan şugullaniş uşun zarur amaliy kōnikmalarni beradi.

LTKŞlar ikkita ōquv kursidan birini tanlaşlari mumkin bōladi. Toshkent viloyatida kasbiy ta'lim dasturlarini amalga oşirişga mas'ul bōlgan hududiy idoralar bilan hamkorlikda ikkita aniq ōquv kursi belgilanadi. Bular quyidagi yōnalişlardan istalgan birini ōz içiga olişı mumkin:

- Tadbirkorlik va biznes yuritış.
- Çakana savdo va mijozlarga xizmat kōrsatiş kōnikmalari.
- Duradgorlik, suvoqçilik yoki boşqa sanoat va quriliş mutaxassisliklari asoslari.
- Hunarmandçilik mahsulotlarini tayyorlaş va elektron tijorat kōnikmalari.

TGA mintaqaviy hokimiyat organlari bilan birgalikda uşbu seminarlarni ōtkaziş uşun ikkita malakali texnik hamkorni aniqlaydi.

Samarali va teng iştirokni ta'minlaş uşun Loyiha har bir uy xōjaligidan kōpi bilan ikki nafar iştirokçi uşun seminarlarning tōliq xarajatlarini, şu jumladan ta'lim tōlovlari, transport xarajatlari va bola parvarishi xizmatlarini qoplaydi. Bu çoralar moliyaviy va oilaviy çeklovlarini bartaraf etiş uşun zarur, aks holda ular LTKŞlarning iştirokiga tōşqinlik qilişı mumkin.

Barça uy xōjaliklari uşbu kōmakni oliş huquqiga ega. Agar kompensatsiyani uy xōjaligi rahbari bōlgan erkak kişi olsa, uning rafiqasiga ham (agar ōzi rad etmasa) uşbu jarayonda iştirok etiş qat'iy tavsiya qilinadi.

Yuqorida qayd etilgan seminarlarga qōşimça ravişda, Loyihada band bōlgan har qanday LTKŞ ōz faoliyat samaradorligini oşiriş va yangi egallagan kōnikmalarini mustahkamlaş uşun işlab çiqariş jarayonida maqsadli ōqitişdan foydalanadi. Uşbu ōqitiş, şuningdek, qōşimça kompetensiyalarni rivojlantirişga kōmaklaşadi, bu esa ularga kelajakdagi bandlik imkoniyatlariga ōtkazilişı mumkin bōlgan bilimlarni şakllantirişga yordam beradi.

8.2.5 [TQTCT 5] Qişloq xōjaligi faoliyatini yaxşılaşda kōmaklaşış

Loyiha doirasida turar joy yoki qişloq xōjaligiga mōljallangan yer uşastkalaridan ayrilgan barça uy xōjaliklariga yangidan olingan yerlarda dehqonçilik va boğdorçilik usullarini takomillaştiriş uşun manzilli yordam kōrsatiladi. Uşbu kōmak Loyiha tomonidan tayinlangan agronom tomonidan, zaruratga kōra, viloyat va mahalliy qişloq xōjaligi idoralari hamda fermerlar kengaşlari bilan yaqin hamkorlikda bir yilgaça bōlgan muddatda kōrsatiladi.

Har bir munosib uy xōjaligi individual tarzda manzilli yordam oladi. LTKŞ yangi yer uşastkasini - qişloq xōjaligi yerimi yoki tomorqami, sotib olgaç, agronom uni dastlabki baholaşdan ōtkazadi. Uşbu baholaş asosida agronom uy xōjaligi uşun şaxsiy bir yillik qōllab-quvvatlaş rejasini işlab çiqadi. Kōrsatiladigan yordam quyidagilarni ōz içiga olişı mumkin:

- Işlab çiqarişni diversifikatsiya qiliş, masalan, qōşimça qiymati yuqori yoki qisqa muddatli ekinlarni joriy etiş.

- Qishloq xōjaligi mahsulotlari va qōshimcha mahsulotlarni kichik hajmlarda qayta ishlashi hamda ularning qiymatini oshirishni rivojlantirish.
- Xōjalik samaradorligi va barqarorligini oshirish maqsadida dehqonchilik va chorvachilik integratsiyasini kuchaytirish.
- Mavjud shahar bozorlariga, eng avvalo Toʻshkent shahridagi bozorlarga kirishga kōmaklashish.

Dastlabki baholash bosqichida agronom har bir fermer xōjaligi bōyiça alohida baholash otkazadi, mumkin bōlgan diversifikatsiya variantlarini aniqlaydi va mahalliy hamda mintaqaviy dehqonchilik tuzilmalari bilan hamkorlikda fermerlarni tegishli maslahat xizmatlari va dasturlar bilan boqlaydi.

Jismoniy kōchirilgan uy xōjaliklari uchun agronom ularning yangi olingan tomorqa boqlarida oziq-ovqat va meva ekinlarining hosildorligini oshirish bōyiça maxsus tavsiyalar beradi. Uy xōjaliklari kōchirilgandan sōng tuproq unumdorligi va xususiyatlarini baholash otkaziladi. Agar yangi tomorqalarning tuproq sifati LTKShlar avval ega bōlgan tuproqdan past bōlsa, agronom sharoitga mos va texnik jihatdan amalga oshirish mumkin bōlgan tuproqni boşqariş, unumdorlikni saqlash va tuproqni yaxshilash choralarini tavsiya etadi.

8.3 Qōshimcha qōllab-quvvatlash choralari

8.3.1 Kōchirishga yordam

Loyiha LTKShlarga oʻzlari tanlagan joyga kōchishda yordam berish uchun kōchirishga kōmak beradi. Yordam turi LTKSh tanlagan kompensatsiya variantiga qarab quyidagiçha bōladi:

- Natura shaklidagi kompensatsiyani tanlagan uy xōjaliklari uchun (7.2.1.2-bōlimga qarang) TAA LTKShlarning ehtiyoji va afzalliklariga mos keladigan oʻrnini bosuvchi yer va uy-joyni aniqlaydi.
- Pul kompensatsiyasini tanlagan uy xōjaliklari uchun (7.2.1.1-bōlimga qarang), agar LTKShlar kōchirishda yordam olishni istasa, TAA kōchirish jarayonida logistik yordam kōrsatadi, jumladan mos mulklarni aniqlashda kōmaklashadi va kōchishni tashkil etadi. Bunday yordam har bir LTKSh bilan alohida, uning ehtiyoji va mavjud resurslardan kelib çiqib, individual tarzda belgilanadi.

11.2-bōlimda kōrsatilganidek, LTKShlarning katta qismi Xalqobod mahallasida (xususan, Xalqobod qishloğida) qolishni afzal kōrishlarini bildirgan. Shunga javoban, Loyiha uşbu hududda kōchishni osonlashtirish uchun barça oqilona sa'y-harakatlarni amalga oshiradi. Bunga LTKShlarga mos variantlarni aniqlashda yordam berish maqsadida Xalqobodda uy-joy bozori hamda yer va uy-joy mavjudligini baholash ham kiradi. Agar Xalqobod hududida kōchish imkoniyatini çeklovçi omillar aniqlansa, Loyiha LTKShlar bilan maslahatlashuvlar orqali ularning afzalliklariga mos muqobil joylarni aniqlash va kelişib olish uchun ular bilan hamkorlik qiladi.

Yuqorida tavsiflangan çoralarga qōshimcha ravishda, Loyiha kōchirish va tirikçilik manbalarining oʻzgariş bilan boqlıq stress yoki tashviş keçinmalarini boşdan keçirishi mumkin bōlgan LTKShlar uchun psixososial yordam xizmatlariga kirish imkoniyatini yaratadi. Bunga mahalliy darajada mavjud maslahat va ijtimoiy yordam xizmatlari tōğrisida ma'lumot berish, şuningdek zarur hollarda tegishli davlat yoki jamoat asosidagi xizmat kōrsatuvçılarga yōnaltirish kiradi. Jismoniy kōchirilgan uy xōjaliklari oʻzlarining hozirgi joylashuviga yaqin joyga kōchiriliş, şu bilan ijtimoiy aloqalar va tanish xizmatlardan foydalanish imkoniyati saqlanib qoliş sababli, bunday yordamga ehtiyoj katta bōliş kutilmaydi, biroq uşbu çora LTKShlarga otiş davrida yordam olishni istagan taqdirda tegishli kōmakka ega bōlişlarini ta'minlaydi.

8.3.2 Xodimlarning uy xōjaliklarini qōllab-quvvatlash

Xodimlarning barça oila a'zolari, agar mavjud bōsh ish ōrinlari uqun salomatligi va malakasi bōyiqa qōyilgan talablarga mos kelsa, Loyiha doirasida isha joylashishda ustunlik huquqiga ega bōladi.

8.3.3 Aholi zaif qatlamiga mansub xonadonlarni qōllab-quvvatlash

4.2.4.8-bōlimda kōrsatilganidek, aholining zaif qatlamiga mansub 13 ta xonadon aniqlangan.

Milliy qonunqilikda yer uqastkalarining olib qōyilihi ta'siri natijasida Tirikqilikni Qayta Tiklash yuzasidan aholining zaif qatlamlarini qōllab-quvvatlash yoki ularga yordam kōrsatish bōyiqa biron-bir talab belgilanmagan. Biroq kreditorlarning talablariga rioya qilish uqun Loyiha aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qōllab-quvvatlash majburiyatini oladi.

Ijtimoiy himoyaga muhtoj xonadonlarga Kompensatsiya va yordam olish huquqlari matritsasida kōzda tutilgan quyidagi yordam kōrsatiladi:

- Tegiqli davlat ijtimoiy qōllab-quvvatlash dasturlariga kiritilishiga kōmaklashish. Xonadonlar ishtirok etishi mumkin bōlgan aniq dasturlar TAAning mahalliy hamjamiyatlar bilan ishlash bōyiqa mutaxassisi tomonidan mahallalar bilan birgalikda LTKShlar orasidagi zaif qatlam bilan ōtkaziladigan yakka tartibdagi maslahatlashuvlar davomida aniqlanadi.
- Isha joylashishda zaif uy xōjaliklari a'zolariga, agar ular mavjud bōsh ish ōrinlari uqun zarur bōlgan soqliq va kōnikma talablariga javob bersa, ustuvorlik beriladi.

8.3.4 Zaif shaxslarni qōllab-quvvatlash

4.2.4.10-bōlimda kōrsatilganidek, individual zaiflik omillari insonning quyidagi qobiliyatlariga ta'sir kōrsatishi mumkin:

- Loyiha bilan boqliq ma'lumotlarga kirish va ularni tuşuniş.
- Maslahatlashuvlar va qaror qabul qilish jarayonlarida ishtirok etish.
- Jismoniy ravişda kōqib ōtmoq.
- Tirikqilikni Qayta Tiklash yoki yangi turmuş sharoitiga moslashish.

Ushbu muammolarni hal qilish uqun Loyiha yuqorida kōrsatilgan harakatlardan birortasini bajarişga tōsqinlik qilishi mumkin bōlgan ruhiy yoki jismoniy nuqsonlari aniqlangan har bir shaxsga manzilli va individual qōllab-quvvatlash qoralarini kōradi.

Bunday qoralar, jumladan, quyidagilarni ōz iqiga olishi mumkin:

- Kōqib ōtish vaqtida transport va taşkiliy masalalarda yordam kōrsatish.
- Narsalarni joylastirish, kōqish va ōrniga beriladigan uy-joyga joylashishda kōmaklashish.
- Qōshimqa individual konsultatsiyalar ōtkazish.
- Mahalliy hokimiyat organlari bilan ōzaro hamkorlikka kōmaklashish.

Ushbu qora-tadbirlar 11.4-bōlimda bayon etilgan jalb etish qoidalariga muvofiq amalga oşirilib, bu alohida ehtiyojli shaxslarning AKBHRni amalga oşirish jarayonida tōlaqonli ishtirok etishiga va undan teng foyda olishiga imkoniyat yaratadi.

9.0 Taşkiliy mexanizmlar va mas'uliyatni taqsimlash

AKBHRni tayyorlash va amalga oşirish bōyiqa tezkor vazifalar quyidagi bandlarda bayon etilgan.

14.0-bōlimda kōrsatilganidek, TAA va Davlat sherigi hozirda LTKShlarga kompensatsiyani tōlash hamda kōqirish bilan boqliq turli faoliyat xarajatlarini moliyalastirish uqun eng maqbul jarayonni belgilash jarayonida. Kelişuvlar hali yakunlanmagan bōlsa-da, taklif etilayotgan yondaşuv 0-

bölimda tavsiflangan tartibga solish jarayonidan farq qilishi kutilmoqda. Tartibga solish tizimiga kora, kompensatsiya mablaglari dastlab vazirlik darajasidagi Kompensatsiya jamgarmasiga tolanadi, tegishli Hokimiyat qoshidagi Mintaqaviy kompensatsiya jamgarmasi esa tasdiqlangan kompensatsiya summalarini ta'sirlangan shaxslarning bank hisobvaraqlariga to'g'ridan-to'g'ri otkazish uchun javobgar hisoblanadi.

Buning aksicha, usbu AKBHR uchun taklif etilayotgan yondashuvga kora, TAA talab qilinadigan kompensatsiya summalarini eskrou hisobvarafiga joylastiradi. Ushbu mablaglar joylastirilgandan song, Toshkent Hokimiyati Xususiy sherikdan Bankka Kompensatsiya summasining tegishli qismini Hokimiyatga otkazish boyiqa korsatma berishni so'raydi. Keyin usbu mablaglar faqat ta'sirlangan tomonlarga zudlik bilan tolovlarni amalga oshirish uchun ishlatiladi.

9.1 TAA

TAA ko'chirish boyiqa harakatlar rejasini amalga oshirish va monitoring qilish uchun umumiy javobgarlikni o'z zimmasiga oladi.

TAA quyidagi umumiy majburiyatlarni bajaradi:

- AKBHRni amalga oshirish va monitoring qilish.
- Ko'chirish boyiqa yordamni (natura shaklidagi kompensatsiyani) amalga oshirish.
- 7.0-bölimda tavsiflangan kompensatsiya va nafaqalarni moliyalashtirish.
- Ko'chirish boyiqa qollab-quvvatlash va tirikchilik manbaini tiklash tadbirlarini moliyalashtirish va ta'minlash.
- Manfaatdor tomonlar bilan ishlash va shikoyatlarni bo'sqariş. Ko'chirish boyiqa harakatlar rejasini amalga oshirish va monitoring qilish.

Quyidagi 9.1-jadvalda jamoaning har bir a'zosi uchun AKBHRni amalga oshirish boyiqa majburiyatlar keltirilgan.

Qayd etilishicha, jadvalda korsatilgan a'zolar hali tayinlanmagan va ularni TAA ishga yollaşi kerak boladi. Xodimlarni yollaş AKBHRni amalga oshirish uchun zarur bolgan chora-tadbirlar royxatiga kiritilgan va jadvalda inobatga olingan (10.1-bölimga qarang).

9-1- Jadval: TAA AKBHRni amalga oshirish boyiqa majburiyatlar

IŞTIROKÇI	Majburiyatlar
Atrof-muhit va ijtimoiy masalalar boyiqa muvofiqlashtiruvchi	Loyihaning umumiy ekologik va ijtimoiy natijadorligi, shu jumladan Aholini ko'chirish boyiqa harakatlar rejasini amalga oshirish uchun mas'ul hisoblanadi. AKBHRni korib chiqish va kreditorlarga taqdim etish Kompaniya veb-saytida AKBHRni joylastirish
Atrof-muhit va ijtimoiy masalalar boyiqa maslahatchi	Atrof-muhit va ijtimoiy masalalar boyiqa menejerga yordam korsatish. Mahalliy jamoatchilik bilan ishlash boyiqa mutaxassis faoliyatini nazorat qilish hamda monitoring hisobotlarini tayyorlash.
Jamoa bilan aloqalar boyiqa bo'sh mutaxassis (JABM)	Atrof-muhit va ijtimoiy masalalar boyiqa muvofiqlashtiruvchiga hisobot beradi AKBHRning kundalik amalga oshirilişi uchun javobgar, jumladan: AKBHRni LTKShlar va mahalliy hokimiyat organlariga ommaviy oshkor qilish. Kompensatsiya paketlarini oshkor qilish uchun LTKShlar bilan yakka tartibdagi uchrashuvlar LTKShlarga tolov kvitansiyalarini taqdim etish AKBHR amalga oshirilişi davomida muntazam aloqa ornatiş Shikoyatlarni doimiy bo'sqariş

IŞTIROKÇI	Majburiyatlar
	Örnini bosuvchi yer va mulk hamda vaqtinçalik turar-joy (o'tish davri yordami)ni topishda kōmaklashish Oylik monitoring hisobotlarini tayyorlash
Mahalliy hamjamiyatlar bilan ishlash bōyiça boş mutaxassis ayol kishi bōlmasa, bu vazifani mahalliy hamjamiyatlar bilan ishlash bōyiça ayol mutaxassis yoki gender masalalari bōyiça aloqachi shaxs bajaradi.	Genderga asoslangan zōravonlik va tazyiqlar bilan boqliq shikoyatlarni qabul qiliş, kuzatib boriş hamda kōrib chiqiş.
Tirçilik manbalarini tiklash bōyiça texnik hamkorlar.	Tirçilik manbalarini tiklashga doir maxsus tadbirlarni amalga oşiriş uşun jalb etilgan nodavlat notijorat taşkilotlari yoki boşqa uşinchi tomonlar.

9.2 O'zbekiston aeroportlari

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 25-noyabrdagi PQ-353-sonli qaroriga muvofiq hamda Loyiha bōyiça davlat şerigi sifatida AJ aholini kōçiriş bōyiça harakatlar rejasining amalga oşirilişiga kōmaklashiş uşun mas'ul hisoblanadi.

Davlat hamkori sifatida "Uzbekistan Airports" kōçiriş bōyiça harakatlar rejasini amalga oşiriş uşun yakuniy mas'uliyatni ōz zimmasiga oladi. Uning zimmasiga quyidagi vazifalar yuklanadi:

- Zaruratga kōra, davlat organlari bilan ōzaro hamkorlikni muvofiqqlaştiriş.
- Monitoring hisobotlarini kōrib chiqiş.

9.3 Hokimiyat

Hokimlik mol-mulkni olib qōyiş jarayonini boşqarişga mas'ul bōladi.

Şu munosabat bilan u quyidagilarni amalga oşiradi:

- Hududiy kompensatsiya jamğarmasining ijro etuvchi organiga beriladigan ekspropriatsiya tōğrisidagi ariza.
- LTKŞlarga bōşatiş uşun talab qilinadigan sanadan tōrt oy oldin mol-mulkni olib qōyiş tōğrisida xabarnoma yuboriş.
- LTKŞ bilan kompensatsiya tōğrisidagi kelişuvlarni imzolaş.
- Banklardan TAA tomonidan oçilgan eskrou hisobvarağidan kompensatsiya tōlovlarini amalga oşiriş uşun mablağlarni çiqarişni sōraş (qarang: 14.1-bōlim).
- LTKŞlarga kompensatsiya tōlaş.
- Yer uşastkalarini olib qōyiş va ularni Davlat aktivlarini boşqariş agentligi tasarrufiga ōtkaziş.

9.4 Davlat aktivlarini bo'sqariş agentligi

Davlat aktivlarini bo'sqariş agentligi parvozlar hududida infratuzilma qurish uchun zarur bo'lgan yer uchastkalarini "O'zbekiston aeroportlari" AJga bepul ijara shartlari asosida, shuningdek, jamoatga xizmat ko'rsatish hududida infratuzilma barpo etish uchun zarur bo'lgan yer uchastkalarini "TAA" kompaniyasiga 35-yil muddatga berish uchun mas'ul etib belgilanadi.

10.0 AKBHRni amalga oshirish

10.1-bölimda AKBHR amalga oshirish uchun zarur bo'lgan qadamlar bayon etilgan.

Ushbu tadbirlarni bajariş jadvali 10.2-bölimda keltirilgan.

10.1 AKBHR amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bosqichlar

Mazkur AKBHR amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bosqich va tadbirlar, jumladan yer uchastkalarini olish, ta'sir ko'rsatilgan shaxslar bilan maslahatlashish, kompensatsiya to'lovlarini amalga oshirish, ushbu hujjatda ko'zda tutilgan barça qo'shimça qo'llab-quvvatlash choralarini ko'rish va monitoring olib borish quyidagi 10-1-jadvalda sanab o'tilgan.

10-1- Jadval: AKBHR amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bosqichlar

#	Amalga oshirish böyiça tadbirlar	Mas'uliyat
AKBHRni tasdiqlash		
1.1	AKBHRni tasdiqlash uchun kreditorlarga taqdim etish	TAA
AKBHRni amalga oshirish guruhini shakllantirish va uni amalga oshirish tartibini belgilash		
2.1	Yashaş vositalarini tiklash uchun texnik hamkorlarni aniqlash va jalb qilish.	TAA
Ta'sir ko'rsatilgan xonadonlar bilan o'zaro hamkorlik va kompensatsiya to'lovlari		
3.1	LTKSharga mol-mulkni topshirishdan to'rt oy oldin olib qo'yish to'g'risida xabarnomalar yuborish.	Hokimiyat
3.2	LTKSharga va mahalliy hokimiyat organlariga AKBHR to'g'risidagi ma'lumotlarni oshkor qilish.	TAA
3.3	AKBHRni kreditorlarning veb-saytida joylashtirish	Kreditorlar
3.4	Kompaniya veb-saytida AKBHRni joylashtirish	TAA
3.5	LTKSh dasturi ishtirokchilariga kompensatsiya paketlari shartlarini tushuntirish uchun yakka tartibdagi uchrashuvlar	TAA va Hokimiyat
3.6	Kompensatsiya mablag'larini eskrou hisobvarafiga otkazish	TAA
3.7	Kompensatsiya to'lash sanasini e'lon qilish (to'lovdan bir oy oldin)	Hokimiyat
3.8	Agar hali ochilmagan bolsa, bank hisobvaraqlarini (er-xotin uchun umumiy) ochish	TAA
3.9	Muzokaralar va kompensatsiya paketlari shartlarini kelişish	TAA va Hokimiyat

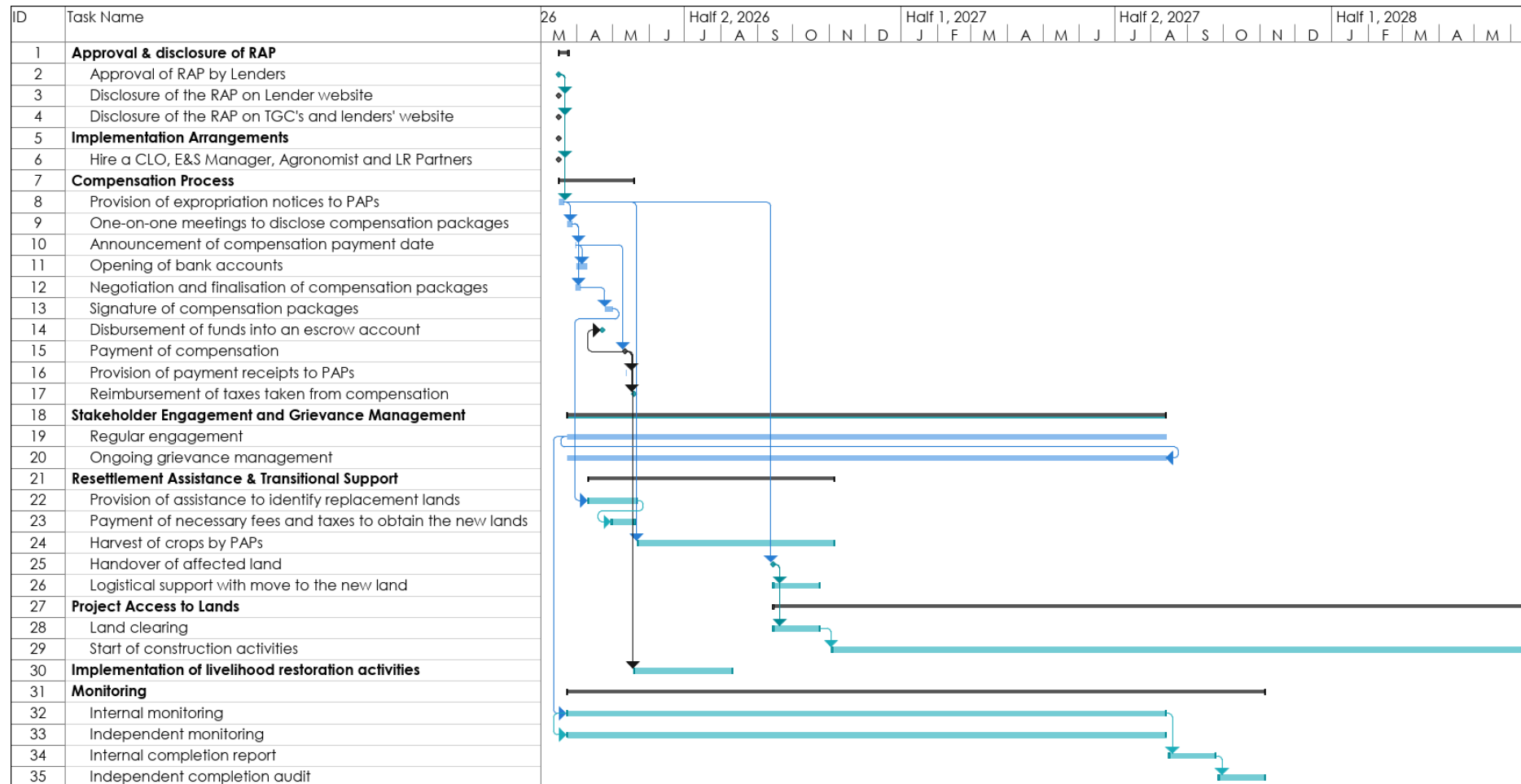
#	Amalga oʻshirish bōyiça tadbirlar	Mas'uliyat
3.10	Kompensatsiya paketlarini imzolaş	Hokimiyat
3.11	Tirçilik manbalarini tiklaş bōyiça 1-çora-tadbirni amalga oʻshirish (moliyaviy savodxonlik)	TAA
3.12	Kompensatsiya tōlaş	Hokimiyat
3.13	LTKŞlarga tōlovlar olinganini tasdiqlovçi hujjatlarni beriş	Hokimiyat
Manfaatdor tomonlar bilan işlaş va şikoyatlarni boşqariş		
4.1	AKBHR amalga oʻshirishning butun davri mobaynida muntazam oʻzaro hamkorlikni ta'minlaş.	TAA
4.2	Şikoyatlarni doimiy ravişda boşqarib borish.	TAA
Kōçirişga yordam		
5.1	Vaqtinçalik va doimiy oʻrniga beriladigan yer uçastkalarini aniqlaşga kōmaklaşish	TAA
5.2	Yangi yer uçastkalarini oliş uçu zaruriy tōlov va soliqlarni tōlaş	TAA
5.3	Zararlangan (yoki jabr kōrgan) yerlardagi hosilni yiğiştirib oliş hamda daraxtlar va materiallarni qutqarib qoliş	LTKŞlar
5.4	Topşiriş-qabul qiliş	Hokimiyat va TAA
5.5	Yer uçastkalarini bōşatişni hujjatlaştiriş	Hokimiyat va TAA
Loyihaning yer uçastkalaridan foydalanish imkoniyati <i>Loyiha uçu yer uçastkalarini sotib oliş tartibi Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 25-noyabrdaqi PQ-353-son qarori va Oʻzbekiston Respublikasining Yer kodeksi bilan belgilangan.</i>		
6.1	Yer uçastkalarini kelişilgan sanaga qadar bōşatilişini ta'minlaş.	Hokimiyat
6.2	Yer uçastkalarini jamoat ehtiyojlari uçu olib qōyilib, Davlat aktivlarini boşqariş agentligiga doimiy foydalanish huquqi asosida beriladi.	Hokimiyat
6.3	Davlat aktivlarini boşqariş agentligi parvozlar hududida infratuzilma quriliş uçu zarur bōlgan yer uçastkalarini "Oʻzbekiston aeroportlari" AJga bepul ijara şartlari asosida, jamoatga xizmat kōrsatish hududidagi infratuzilma quriliş uçu zarur bōlgan yer uçastkalarini esa TAA kompaniyasiga 35-yil muddatga topşiradi.	Davlat aktivlarini boşqariş agentligi
6.4	Yer uçastkalarini tozalaş	Boş pudratçilar
6.5	Quriliş işlarining boşlaniş	Boş pudratçilar
Tirikçilikni Qayta Tiklaş		
7.1	Tirikçilikni Qayta Tiklaş bōyiça 2, 3, 4 va 5-çoralarni amalga oʻshirish	TAA texnik hamkori

#	Amalga o'sirish b'oyicha tadbirlar	Mas'uliyat
Nazorat		
8.1	Içki monitoring	TAA
8.2	Mustaqil monitoring	Maslahatçi
8.3	Içki yakunlaş hisoboti	TAA
8.4	Mustaqil yakunlaş auditi	Maslahatçi

10.2 AKBHRni amalga o'sirish jadvali

10-1-rasmda köçirish b'oyicha harakatlar rejasini amalga o'sirish jadvali körsatilgan.

10-1- Rasm: AKBHRni amalga oshirish jadvali

11.0 Manfaaddor tomonlar bilan o'zaro hamkorlik

Manfaaddor tomonlar (i) loyihadan ijobiy yoki salbiy, to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita ta'sirlanishi mumkin bo'lgan shaxslar, guruhlar yoki mahalliy jamoalar, hamda (ii) o'zining huquqiy vakolati, bilimi va/yoki ijtimoiy yoxud siyosiy ta'siri tufayli Loyihaga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan tomonlar sifatida ta'riflanadi.

11.3-bölimda faqat AKBHRga tegishli bo'lgan manfaaddor tomonlar bilan ishlash tadbirlari keltirilgan

11.1.1 Manfaaddor tomonlarni aniqlash

11-1-jadvalda yer uchastkalarini olish va aholini ko'chirish tadbirlari ta'sir ko'rsatadigan va/yoki ushbu tadbirlardan manfaaddor bo'lgan Loyiha manfaaddor tomonlarining umumiy tavsifi keltirilgan.

11-1- Jadval: Manfaaddor tomonlarni aniqlash va xaritalashtirish

MANFAADDOR TOMON	MASALALAR / ROLI
Yer uchastkalarini olishdan ta'sirlanuvchi manfaaddor tomonlar	
Jismoniy ko'chirilishga duchor bo'ladigan uy xohajliklari	Uy-joy va turar joy yer uchastkalarini yoqotishdan zarar ko'radilar.
Iqtisodiy ko'chishga duchor bo'lgan uy xohajliklari	Tirchilik manbalarini yoqotishdan aziyat chekadilar.
Zaif uy xohajliklari (4.2.4.10-bandga qarang)	Quyidagi holatlarda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin:(i) muqobil yoki qo'shimcha yer resurslarini topishda;(ii) yer yoqotilishi va ekinlar nobud bo'lgani uchun adolatli tovon puli bo'yiqa kelishida;(iii) iqtisodiy ko'chishdan song tirchilik manbalarini tiklashda;(iv) jismoniy ko'chishdan keyin yangi uy qurib, joylashib olishda.
Tashqi manfaaddor tomonlar	
"Uzbekistan Airports" AJ	AKBHR amalga oshirishga ko'maklashish uchun mas'uldir. Zaruratga ko'ra muvofiqlashtirish yordami va monitoring hisobotlarini ko'rib chiqish uchun jalb qilinadi.
Transport vazirligi	AKBHR umumiy amalga oshirilishi uchun javobgardir. Monitoring hisobotlarining tayyorlanishini nazorat qiladi.
Toshkent viloyati hokimligi	Olib qo'yish jarayonini bosqarish uchun mas'ul bo'lgan hokimlik LTKShlarga olib qo'yish to'g'risida xabarnoma yuboradi, yer uchastkalarini olib qo'yadi va ularni Davlat aktivlarini bosqarish agentligiga topshiradi.
Mahalliy ommaviy axborot vositalari	Loyihadan yer uchastkalarini olish va ko'chirish jarayoni to'g'risidagi ma'lumotlarni tarqatish uchun foydalanilishi mumkin.

11.2 Hozirgi kunga qadar o'tkazilgan o'zaro hamkorlik va maslahatlashuv tadbirlari

Keyingi bölimda Loyiha uchun yer uchastkalarini olish jarayoni doirasida hozirgi kunga qadar amalga oshirilgan o'zaro hamkorlik tadbirlari tavsiflangan.

2025-yilning noyabr va dekabr oylaridan 2026-yilning yanvar oyigacha bo'lgan davrda turli manfaaddor tomonlar bilan maslahatlashuvlar o'tkazildi. 11-2-jadvalda ko'chirish jarayoniga oid manfaaddor tomonlar bilan o'tkazilgan tegishli uchrashuvlarning qisqacha tavsifi keltirilgan.

Manfaatdor tomonlar bilan oʻtkazilgan oʻzaro hamkorlikni tasdiqlovchi materiallar C-ilovasida taqdim etilgan.

11-2-Jadval: Ekologik va ijtimoiy ta'sirni baholash jarayonida manfaatdor tomonlar bilan tegishli uchrashuvlar

Sana	Manfaatdor tomon / guruh	Muhokama mavzulari
2025-yil 22-noyabr	Oʻrtaqirchiq tumani hokimligi Quyichirchiq tumani hokimligi Madaniy meros agentligi	Manfaatdor tomonlar bilan hamkorlikni rejalashtirish va ishchi guruhni tuzishni muvofiqlashtirish Madaniy meros obyektlarini aniqlash va muhofaza qilishni muvofiqlashtirish
2025-yil 28-noyabr	"Chirchiq-Ohangaron" irrigatsiya tizimlari havza boʻshqarmasi Toʻshkent viloyati Turizm va madaniy meros boʻshqarmasi	Manfaatdor tomonlar bilan hamkorlikni rejalashtirishni muvofiqlashtirish
2025-yil 4-dekabr	Kadastr agentligining Toʻshkent viloyati boʻshqarmasi Kadastr agentligi Davlat kadastrlari palatasining Toʻshkent viloyati boʻshqarmasi Toʻshkent viloyati Arxitektura va qurilish boʻshqarmasi Din ishlari boʻyicha qoʻmitaning Toʻshkent viloyati boʻshqarmasi Oʻzbekiston musulmonlari idorasining Toʻshkent viloyatidagi vakolatxonasi Toʻshkent viloyati fermer, dehqon xoʻjaliklari va tomorqa yer egalari Kengashi	Kadastr ma'lumotlari va yer hujjatlarini raqamlashtirish. Hokimlik kanallari orqali axborot sʻrovlarini yuborishga koʻmaklashish. Yer uchashtalarini olish tartib-taomillari, kompensatsiya toʻlash jarayonlari va ta'sir koʻrsatilgan jamoalar bilan ishlarni muvofiqlashtirish. Aholi bilan shaffof muloqot olib borish hamda milliy qonunchilik va xalqaro standartlarga rioya etishning muhimligi.
2025-yil 5-dekabr	Toʻshkent viloyati Qishloq xoʻjaligi boʻshqarmasi "Hududgazta'minot" AJ Toʻshkent viloyati filiali Toʻshkent viloyati Soʻgʻliqni saqlash boʻshqarmasi boʻshligʻi Suv xoʻjaligi vazirligi Soʻgʻliqni saqlash vazirligi Oʻzbekiston Respublikasi Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi xizmati	Manfaatdor tomonlar bilan hamkorlikni rejalashtirishni muvofiqlashtirish Ta'sirlarni aniqlash va boʻshqarish

Sana	Manfaatdor tomon / guruh	Muhokama mavzulari
2025-yil 9-dekabr	Toʻshkent viloyati yõl quriliŝi boŝqarmasi Toʻshkent viloyati davlat sanitariya- epidemiologiya nazorati markazi (DSEM) Ekologiyava iqlim õzgariŝi milliy qõmitasi Transport vazirligi Avtomobil yõllari qõmitasi	Ta'sirlarni aniqlaŝ va boŝqariŝ
2025-yil 10-dekabr	Mahalliy pravoslav çerkovi noziri Iste'fodagi ruhoniyy va qabrison xodimi "Xalqobod" mahalla fuqarolar yigini raisi	Loyiha amalga oŝiriladigan hududda joylaŝgan pravoslav qabrisonlari
	Toʻshkent viloyati hokimligi	Qabrisonlar haqidagi ma'lumotlarni tekŝiriŝ va mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlikni muvofiqlaŝtiriŝ.
2025-yil 24-25- dekabr	Loyiha ta'sir qiladigan uy xõjaliklari	Rejalaŝtirilgan tekŝiruvlar, kompensatsiya tõlaŝ jarayoni, hisobga oliŝ muddati va ŝikoyatlarni kõrib çiqiŝ mexanizmi. Uçraŝuv davomida LTKŝ va vakolatli organlarga hisobga oliŝning sõnggi sanasi hamda kõçiriŝ tartibi tõgriŝidagi ma'lumotlarni õz içiga olgan risola (C- ilova) taqdim etildi.
	Ruhoniylar, imomlar va vafot etganlarning yaqin qarindoŝlari	Qabrisonlarni kõçiriŝ bilan boğliq diniy jihatlar va mahalliy hamjamiyatlarning nozik munosabati.
	Oʻzbekiston Mahalla uyuŝmasining Toʻshkent viloyati boŝqarmasi	Jamoatçilik maslahatlaŝuvlarini taŝkil etiŝ hamda mahalliy hamjamiyatlar õrtasida Loyiha haqidagi ma'lumotlarni tarqatiŝ. Loyihaning butun muddati davomida manfaatdor tomonlar bilan õzaro hamkorlik tadbirlari.
2026-yil 28-31- yanvar kunlari	Loyiha ta'sir qiladigan uy xõjaliklari	Loyiha tõgriŝidagi ma'lumotlarni mahalliy hamjamiyatlar õrtasida tarqatiŝ.
2026-yil 30-aprel	Xalqobod, Surum va Yangiyõl mahallalaridagi Loyiha ta'siriga uçragan uy xõjaliklari	Ekologik va ijtimoiy ekspertiza jarayoni doirasida, kreditorlar va kreditorlar maslahatçisi vakillari kõçiriŝ bilan boğliq masalalar va xavotirlarni muhokama qiliŝ, ŝuningdek zarur tadqiqotlar,

Sana	Manfaatdor tomon / guruh	Muhokama mavzulari
		aholini ro'yxatga olish va baholash o'tkazilganligini tasdiqlash maqsadida LTKUXlar bilan uchrashuvlar o'tkazdi.

4.2.1.1 va 4.2.1.2-bölimlarda kōrsatilganidek, 2026-yil yanvar oyida miqdoriy va sifat jihatidan ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqotlar o'tkazildi. Ushbu tadqiqotlar davomida o'zaro hamkorlik va maslahatlashuvlar o'tkazilgan manfaatdor tomonlar ro'yxati 4-1 va 4-2-jadvallarda qisqacha keltirilgan.

Manfaatdor tomonlar tomonidan bildirilgan asosiy e'tirozlar va xavotirlar quyidagilardan iborat edi:

- Xalqoboddagi uy xo'jaliklari qabriston yaqinligi bilan kuçayadigan yashash joyiga kuçli hissiy va oilaviy boçliqlikni bildirdilar. Ular ushbu aloqalarni yoçotib qo'yish ehtimolidan xavotirda va koçirilgan taqdirda, jamoa bo'lib koçirilişni istaydilar.⁴⁰
- Jamoaning quriliş va ekspluatatsiya bosqichlarida bandlik imkoniyatlari, infratuzilma yaxşilaniş va mahalliy tadbirkorlik iştirakiga qiziqişi.
- Bandlikka layoçatlilik, xarid (tender) imkoniyatlari, infratuzilmani rivojlantiriş, atrof-muhitga ta'sirlar va loyiha jadvali.
- Qabristonni koçiriş, kompensatsiya olishga huquq, kadastr holati va infratuzilmadagi potentsial o'zgarilişlar.
- Jamoa qabristonni hurmat bilan koçiriş va şaffof muloqot yuritişning muhimligini ta'kidlagan holda umumiy qo'llab-quvvatlaşini bildirdi.
- Jamoa Xalqobod hududi içida koçirilişni afzal ko'rişini bildirdi.
- Kelgusidagi infratuzilma loyihalari va bilvosita ta'sirlar imkoniyati.
- Jumladan quyidagilarni o'z içiga olgan jiddiy infratuzilma kamçiliklari::
 - Ayniqsa qish faslida harakatlaniş va ta'limga borişni çeklovçi asfaltlanmagan, yemirilgan va o'tib bo'lmaydigan yo'llar.
 - Xalqobodda gaz ta'minotining yoçligi.
 - Ba'zi qishloqlarda suv sifatining pastligi (yuqori şorlaniliş) va içişga yaroqsizligi.
 - Bolalarning masofa va yo'llarning yomon holati sababli maktablarga borişda qiynçiliklarga duç kelişi..

11.3 AKBHRni amalga oşiriş masalalari bo'yiça maslahat dasturi

11-3-jadvalda Koçiriş bo'yiça harakatlar rejasini amalga oşiriş jarayonida amalga oşiriladigan manfaatdor tomonlar bilan o'zaro hamkorlik bo'yiça tadbirlar keltirilgan.

TAAning mahalliy hamjamiyatlar bilan işlaş bo'yiça mutaxassisi, zarurat tuçilganda, davlat organlari bilan birgalikda LTKŞlar bilan hamkorlik qilişga doir barça tadbirlarni amalga oşiriş uçun mas'ul bo'ladi.

⁴⁰ Uy xo'jaliklari jamoaviy koçirilişni afzal ko'rişlarini bildirgan bo'lsalar-da, mahalliy hokimiyat organlari bilan o'tkazilgan maslahatlashuvlar şuni ko'rsatdiki, teng qiyosdagi uy-joy va tomorqa me'yorlarini saqlagan holda barça ta'sirlangan uy xo'jaliklarini birgalikda joylaştiriş uçun yetarliça katta yer uçastkalarining çeklangan mavjudligi sababli, ushbu variant amalga oşirib bo'lmaydi. 2025-yil may oyida o'tkazilgan keyingi uchrashuvlarda jamoalar jamoaviy o'rin bosuvçi yer qidiriş o'rniga infratuzilmasi yaxşilangan yaqin atrofdagi jamoalarga alohida-alohida ko'çişga rozi ekanliklarini tasdiqladilar..

11-3- Jadval: AKBHRni amalga oshirish jarayonida manfaatdor tomonlar bilan o'zaro hamkorlik

HARAKAT	MANFAATDOR TOMON	MUDDATLAR	USUL	MAS'UL TOMON
LTKSharga mulkni olib qo'yish to'g'risida xabarnoma yuborish.	Ta'sir ko'rsatilgan uy xojaliklari	Topshirishdan to'rt oy oldin	Yuzma-yuz uchrashuv va xat	TAA + hokimiyat
Kochirish bo'yicha harakatlar rejasini ommaviy e'lon qilish	Ta'sir ko'rsatilgan uy xojaliklari va vakolatli organlari	AKBHR kreditorlar tomonidan ma'qullanishi bilan oq	Mahalla va tuman darajasidagi jamoatchilik uchrashuvlari	TAA
LTKSh dasturi ishtirokchilariga kompensatsiya paketlari shartlarini tushuntirish uchun yakka tartibdagi uchrashuvlar	Ta'sir ko'rsatilgan uy xojaliklari	AKBHR e'lon qilinishi bilan oq	Yuzma-yuz uchrashuv	TAA
Kompensatsiya to'lovi sanasi haqida e'lon	Ta'sir ko'rsatilgan uy xojaliklari	Kompensatsiya to'lanishidan bir oy oldin	Yuzma-yuz uchrashuv	TAA
Agar hali ochilmagan bo'lsa, bank hisobvaraqlarini (er-xotin uchun umumiy) ochish	Ta'sir ko'rsatilgan uy xojaliklari	Kompensatsiya to'lash sanasi e'lon qilinishi bilan oq	Yuzma-yuz uchrashuv	TAA
Muzokaralar va kompensatsiya paketlari shartlarini keliish	Ta'sir ko'rsatilgan uy xojaliklari	Kompensatsiya paketlari e'lon qilingan kundan bo'slab ikki hafta ichida	Yuzma-yuz uchrashuv	TAA
Kompensatsiya paketlarini imzolas	Ta'sir ko'rsatilgan uy xojaliklari	Kompensatsiya paketlari yakuniy keliishilganidan song darhol	Yuzma-yuz uchrashuv	TAA
O'rinbosar yer uchastkalari va uy-joylarni tanlash	Bunday yordamni so'ragan ta'sirlangan uy xojaliklari	Kompensatsiya paketlari imzolangandan song darhol	Yuzma-yuz uchrashuv	TAA
LTKShga tovon puli to'lanadigan sanani e'lon qilish	Ta'sir ko'rsatilgan uy xojaliklari	Kompensatsiya paketlari imzolangandan song darhol	Mahalla va tuman darajasidagi jamoatchilik uchrashuvlari	TAA

HARAKAT	MANFAATDOR TOMON	MUDDATLAR	USUL	MAS'UL TOMON
Moliyaviy savodxonlikni o'rgatish	O'qitishni xohlovchi ta'sirga uchragan uy xojaliklari	Kompensatsiya to'langunga qadar	Toshkentdagi seminar	TAA
LTKS orasidagi zaif qatlam bilan ular qamrab olinishi mumkin bo'lgan mos ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturlarini aniqlash maqsadida yakka tartibda maslahatlashuvlar o'tkazish	Zaif ta'sirlangan uy xojaliklari	Kompensatsiya to'langandan so'ng	Yakkama-yakka uchrashuvlar	TAA va tegishli mahallalar
AKBHRni amalga oshirish jarayonida muntazam hamkorlik	Ta'sir ko'rsatilgan uy xojaliklari	AKBHRni amalga oshirish yakunlangunga qadar uning ishtirokchilari bilan doimiy va individual tarzda hamkorlik qilish, shuningdek, ishlarning borihi haqida xabardor qilib boriş uchun har chorakda jamoatchilik yig'ilishlarini o'tkazish	Yakka tartibdagi uchrashuvlar va ommaviy uchrashuvlar	TAA

11.4 Zaif shaxslar bilan o'zaro hamkorlik bo'yicha qo'shimcha qoidalar

Ba'zi shaxslar Loyiha bilan bog'liq ma'lumotlarni tegishli tarzda olish, tushunish va idrok etishlari uchun qo'shimcha yordamga muhtoj bo'lishlari mumkin. 11-4-jadvalda yer uchastkalarini olib qo'yish va ko'chirish to'g'risida ma'lumot olish uchun maxsus aloqa kanallariga muhtoj bo'lishi mumkin bo'lgan barча guruhlar, shuningdek, har bir guruh bilan adolatli va tegishli o'zaro hamkorlikni ta'minlash uchun amalga oshiriladigan chora-tadbirlar keltirilgan.

11-4- Jadval: Loyihadan zarar ko'rgan zaif guruhlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha maxsus o'zaro hamkorlik choralar

Tur zaif LTKS	Yuzaga keliishi mumkin bo'lgan muammolar	Qo'llab-quvvatlash choralar
Ko'rishda nuqsoni bo'lgan LTKS	Yer uchastkalarini sotib olish to'g'risidagi ma'lumotlarni mustaqil o'qiy olmaydilar.	AKBHR dasturi xodimi bilan individual suhbat o'tkazish va foydali yozma materiallarni ovoz chiqarib o'qish.
Eshitishda nuqsoni bo'lgan LTKS	(i) Yerni egallash va ko'chirish masalalari bo'yicha jamoatchilik yig'ilishlari yoki fokus-guruhlarini mustaqil o'tkaza olmaslik, va (ii) usbu maslahatlashuvlar davomida taqdim etilgan ma'lumotlarni tushuna olmaslik.	Loyiha bilan bog'liq tomonlar bilan har qanday o'zaro muloqot vaqtida nogironligi bo'lgan shaxsга imo-işora bilan muloqot qila oladigan nogironligi bo'lmagan shaxs doimo hamrohlik qilishini ta'minlash. Agar savodxon bo'lsa, barча muhim ma'lumotlarni yozma shaklda taqdim etish.
Nutqida nuqsoni bo'lgan LTKS	Loyiha bilan bog'liq manfaatdor tomonlar bilan har qanday muloqot cho'g'ida o'z fikrini ifoda eta olmaydi.	Agar shaxs savodli bo'lsa, jamoatchilik yig'ilishlarida unga muhokama davomida ma'lum vaqt oraliğida ko'rib chiqiladigan savol va mulohazalarini yozib olishi uchun bir varaq qog'oz beriladi. Agar shaxs savodsiz bo'lsa, unga oila a'zolari orasidan, buning imkoni bo'lmasa, uning manfaatlarini doimiy himoya qiladigan NNT vakillari orasidan o'zi tanlagan vakil hamrohlik qilishi ta'minlanishi zarur.
LTKSlar, ruhiy nosog'lom shaxslar	Loyiha bilan bog'liq ma'lumotlarni tushunishga yoki Loyihaga oid xavotir va istaklarini ifodalashga qodir emas.	Loyiha ta'siriga uchragan shaxsга doimiy ravisda uning o'zi oila a'zolari orasidan tanlagan vakil, agar buning imkoni bo'lmasa, mustaqil tashkilot vakili hamrohlik qilishini va uning manfaatlarini himoya etishini ta'minlash.
Tayanç-harakat funksiyalari buzilgan, yurishi qiyin yoki imkonsiz bo'lgan LTKS	Jamoatchilik muhokamalar va shikoyatlarni ko'rib chiqish yig'ilishlarida iştirak etish imkoni mavjud emas.	LTKS iştiraki talab etiladigan barча uchrasuvlarga Loyiha transportida olib borilishini ta'minlash. LTKS iştiraki talab etiladigan barча uchrasuvlarga Loyiha transportida olib borilishini ta'minlash.

Tur zaif LTKŞ	Yuzaga kelişi mumkin бўлган muammolar	Qўllab-quvvatlash choralari
LTKŞ ayollar	LTKŞ ayollar uy-rўzğor ishlari, jumladan, bola parvarishi bilan bandligi sababli yig'ilishlarda qatnasha olmasligi mumkin. Binolarda nogironlar aravaçasi uçun qulayliklar bōlishini ta'minlang va zarurat tuğilganda nogironlar aravaçasini taqdim eting. LTKŞlarning xotinlari oż erlaridan zarur ma'lumotlarni ololmasligi mumkin.	Uçraşuvdan xabardor bōlishlari va şunga muvofiq reja tuzişlari uçun loyiha bilan oldindan boğlaning. Ayollarning iştirokini rağbatlantiriş uçun yig'ilishlarga bolalar bilan kelişga ruxsat bering. Loyiha yig'ilishlarda iştirok etişni istagan LTKŞ orasidagi barça homilador ayollarni transport bilan ta'minlaydi. Loyiha LTKŞ orasidagi barça ayollar uçun fokus-guruh taşkil qiladi. Uçraşuvni ayol kişi otkazadi va unda erkaklar iştirok etmaydi. Uçraşuvdan maqsad - tovon puli tōlaş va kōçiriş tartibini tuşuntirişdir. Loyiha LTKŞ orasidagi barça ayollarning imkoniyatlarini kengaytiriş maqsadida ular uçun oquv maşğuloti otkazadi.

12.0 Şikoyatlarni Kōrib Çiqiş Mexanizmi

AKBHR doirasida sōrovnomalar otkaziş bōşlanişida barça LTKŞ şikoyatlarni kōrib çiqiş mexanizmidan foydalaniş huquqiga ega ekanliklari haqida xabardor qilindi hamda ularga uşbu mexanizmni tuşuntiruvçi risola (C-ilova) tarqatildi. Bundan taşqari, mahalla raislari bilan kelişilgan holda, jamoatchilik idoralariga şikoyatlarni kōrib çiqiş mexanizmi uçun mas'ul şaxslarning aloqa ma'lumotlari osib qōyildi.

Şikoyatlarni kōrib çiqiş mexanizmining qōllaniliş doirasi, şu jumladan şikoyatlarni topşiriş, rōyxatga oliš, kōrib çiqiş va yopiş tartibi quyida batafsil bayon etilgan.

12.1 Şikoyatlarni kōrib çiqiş mexanizmi doirasi

Keyingi bōlimda Loyiha doirasida yaratilgan şikoyatlarni kōrib çiqiş mexanizmi bayon etilgan. Şikoyatlarni kōrib çiqiş mexanizmi alohida şaxslar, uy xōjaliklari va jamoalarga Loyiha faoliyati bilan boğliq muammolar, xususan, yer uçastkalarini olib qōyiş, aktivlarni baholaş, kompensatsiya, quriliş ishlari va Loyiha vakillari bilan ożaro aloqalar haqida xabar beriş imkonini beruvçi rasmiy va qulay tartibni nazarda tutadi.

Yer uçastkalarini olib qōyiş va aholini kōçiriş jarayonida odatda yuzaga keladigan masalalarni inobatga olgan holda, şikoyatlar, jumladan, quyidagilarni oż içiga oliši kutiladi:

- Yerga, kompensatsiya oliš huquqiga va kompensatsiyaning ożiga oid masalalar
 - Yerga egalik qiliş yoki undan foydalaniş huquqlari yuzasidan kelişmovçiliklar.
 - Kompensatsiya yoki yordam oliš huquqi bilan boğliq xavotirlar yoki nizolar.
 - Mulk çegaralari, yer uçastkalarini oлчаş yoki yer uçastkalari çegaralarini belgilaşdagi nomuvofiqliklar bilan boğliq masalalar.

- Kompensatsiya stavkalari, baholash uslubiylari yoki natijalari bilan bog'liq shikoyatlar.
- Kompensatsiya to'lash muddatlari, usuli yoki tartibiga norozilik.
- Yerga bo'lgan egalik huquqini belgilovchi hujjatlarning mavjudligi yoki ularni tekshirish bilan bog'liq kechikishlar yoxud qiyinchiliklar.
- Tadqiqotlar o'tkazish, kirishni ta'minlash yoki chegaralarni belgilash kabi loyiha faoliyati davomida yer uchastkalari, aktivlar, ekinlar yoki tirikchilik manbalariga zarar yetkazilishi.
- Aktivlarni inventarizatsiya qilish va baholash bilan bog'liq masalalar.
 - Baholash jarayonida hisobga olinmagan, noto'g'ri kiritilgan yoki o'tkazib yuborilgan aktivlar yoxud yer uchastkalari.
 - Dastlabki baholashdan so'ng aks ettirilmagan yangi qurilgan binolar, yaxshilanişlar yoki yer uchastkalari bo'yiça bitimlar.
 - Ekinlar, imoratlar, daraxtlar yoki bo'sha aktivlarni baholash bilan bog'liq nizolar.
 - Aktivlarni inventarizatsiya qilish yoki ma'lumotlarni tekshirish cho'gida mulkdorlar, yashovchilar yoki foydalanuvchilarning noto'g'ri aniqlanishi.
 - Yer uchastkasining o'lchangan maydoni haqiqiysidan kichik yoki u noto'g'ri tasniflanganligi haqidagi fikr.
- Loyiha yuzasidan fikr-mulohazalar va uni amalga oshirish bilan bog'liq masalalar
 - Loyiha tartib-qoidalari bo'yiça tuşuntirişlar yoki qo'shimça ma'lumotlar olish uchun s'rovlar.
 - Loyiha xodimlari yoki maslahatçilarining xulq-atvori, muloqoti yoxud harakatlari bilan bog'liq xavotirlar.
 - Loyiha faoliyati bilan bog'liq har qanday taxminiy yoki amaldagi salbiy ta'sir.

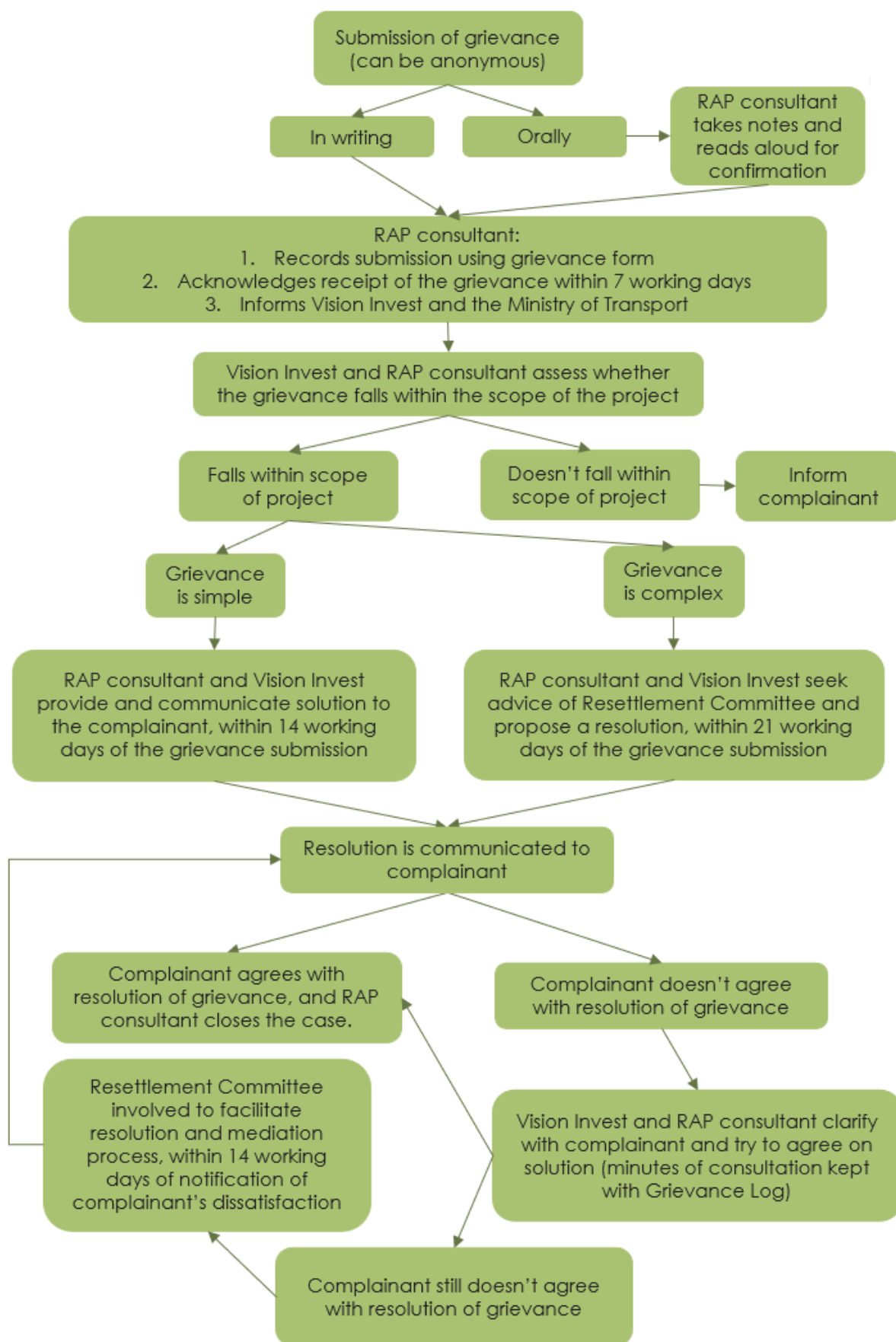
Uşbu masalalarni k'rib çiqiş uęun şikoyatlarni k'rib çiqiş mexanizmi quyidagi maqsadlarga erişişga qaratilgan:

- Loyiha faoliyati bilan bog'liq barça masalalarni k'rib çiqişning aniq, şaffof va adolatli tartibini ta'minlash.
- Barça şikoyatlarning hujjatlaştirilişini, kuzatib borilişini va o'z vaqtida hal etilişini ta'minlash.
- Murojaatlarning hurmatli, maxfiy va samarali k'rib çiqilişini ta'minlash orqali Loyiha va tegişli şaxslar o'rtasidagi işonç va hisobdorlikni mustahkamlash.
- Loyihani amalga oşirişni yaxşilash va xatarlarni o'z vaqtida yumşatiş uęun tegişli jamoalarga doimiy ravişda fikr-mulohaza bildiriş imkoniyatini yaratish.

Şikoyatlarni k'rib çiqiş tartibi ariza beruvchi bilan muzokaralar olib borish orqali sud jarayonlarining oldini olish imkonini beradigan tinç kelişuvga erişişga qaratilgan bo'lib, u quyidagi bosqichlarni o'z ięiga oladi: (i) AKBHR bo'yiça maslahatçi va "Vision Invest" kompaniyasi tomonidan şikoyatning dastlabki tarzda k'rib çiqiliş va hal etiliş; (ii) kengroq maslahatlaşuvlar yoki vositaçilikni talab qiladigan murakkab yoki nozik masalalarga oid şikoyatlarni K'çiriş q'mitasiga k'rib çiqiş uęun yuboriş; hamda (iii) zarur bo'lganda qo'shimça vositaçilik yordamini jalb qilgan holda işni k'rib çiqiş uęun ixtiyoriy ravişda yakuniy tarzda topşiriş. Jabrlanuvchi şaxs d'ostona taqdim etilgan yeçimlar natijasidan norozi bo'lsa, jarayonning istalgan bosqichida adolatga murojaat qiliş mumkin.

12.2 Jarayon

TAAning mahalliy hamjamiyatlar bilan ishlash bo'yicha mutaxassisi shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmini amalga oshirishga mas'ul bo'ladi. U usbu mexanizm bo'yicha o'qitiladi. Ushbu mexanizmدا kōzda tutilgan bosqichlar tartibi 13-1-rasmda keltirilgan.

12-1- Rasm: Şikoyatlarni kōrib çiqiř mexanizmi

12.2.1 Şikoyat topshiriş

Şikoyatlar 12-1-jadvalda kōrsatilgan şikoyatlarni kōrib çiqiř mexanizmining aloqa qiluvçi şaxslariga oğzaki yoki yozma raviřda beriliř mumkin. Savodsiz murojaatçılar yoki oğzaki şikoyat qiliřni afzal kōruvçılar AKBHR bōyiça maslahatçisi bilan uçrařiř imkoniyatiga ega bōladilar. Maslahatçi şikoyat tafsilotlarini yozib oladi va şikoyatning barça muhim jihatları hisobga olinganligini tasdiqlař maqsadida ularni murojaatçiga oqib beradi.

Agar anonim şikoyat (masalan, ariza beruvçi tōğrisidagi ma'lumotlar kōrsatilmagan xat yoki elektron poçta) kelib tuřsa yoki ariza beruvçining ōzi anonim qoliřni sōrasa, bunday şikoyat ham qabul qilinadi va Vision Invest bilan hamkorlikda AKBHR dasturi bōyiça maslahatçi tomonidan kōrib çiqiladi.

12-1- Jadval: Murojaatlar bilan iřlař bōyiça aloqa ma'lumotları

Korxona	Aloqa ma'lumotları
Vision Invest	Ism: Muhammad Bobir Rasulev Tel: + 998 990 900 777 Elektron poçta: rasulev@visioninvest.com +998 990 900 777 rasulev@visioninvest.com
Sojitz Corporation	Ism: Akbarjon Akramov Telefon raqami: +998 93 500 55 54 Elektron poçta: akramov.akbarjon@sojitz.com +998 93 500 55 54 akramov.akbarjon@sojitz.com
O'zbekiston aeroportları	Ism: Jasur Şaripov Telefon raqami: +998901890307
AKBHR dasturi bōyiça maslahatçi	Ism: Nodira Sadullaeva Telefon raqami: +99871-209-79-97 Elektron poçta: nodira.sadullaeva@nbt.uz

12.2.1.1 Şikoyatlarni rōyxatga oliř

Yuqorida kōrsatilgan usullarning istalgan biri orqali kelib tuřgan şikoyatni olgaç, AKBHR dasturi bōyiça maslahatçi uni A-ilovada keltirilgan şikoyat řakli asosida rōyxatdan ōtkazadi. Şaklda quyidagi ma'lumotlar kōrsatiliř kerak:

- Şikoyat beruvçining ismi, řu jumladan u anonimlikni saqlařni xohlař-xohlamasligi, řuningdek, uning aloqa ma'lumotları, afzal kōrgan aloqa usulini aniqlařtiř.
- Kōrib çiqiř jarayonini kuzatiř uçun maydonlar: sana, afzal kōrilgan muloqot tili, şikoyatni qabul qilgan řaxs va bořqalar.
- Murojaat tafsilotları: şikoyat, ma'lumot sōrař, fikr-mulohaza bildiriř va hokazo.
- Murojaat olinganligini tasdiqlař.
- Berilgan javob.

AKBHR dasturi bōyiça maslahatçi şikoyat olingan kundan bořlab yetti iř kuni içida uning kelib tuřganini tasdiqlaydi.

Izoh: Shikoyatlarni ko'rib chiqish jarayoni davomida barча ariza beruvchilarning shaxsi sir saqlanishi ta'minlanadi. Anonim qolishni istagan yoki shikoyati nozik masalalarga oid bo'lgan arizaچilarning shaxsi himoya qilinadi hamda ularning roziligisiz shaxsga doir heچ qanday ma'lumot uچinчи taraflarga oшkor etilmaydi. Agarda maxfiylikka rioya qiliш shikoyatning hal etiliшiga toшqinlik qilsa, AKBHR dasturi maslahatчisi va "Vision Invest" kompaniyasining mas'ul shaxsi ariza beruvчи bilan maslahatlaшib, unga yuzaga keliш mumkin bo'lgan чeklovlarni tuшuntiradi va keyingi harakatlarni keliшib oladi. Agar keliшuvga eriшilmasa, keyingi qadamlar yuzasidan qaror qabul qilinadi. Bu qaror maqbul yeчим topilgunga qadar shikoyatni ko'rib chiqiшni toxtatib turiш yoki uni ko'rib chiqiш jarayonini butunlay tugatiшni oз iچiga oliш mumkin. Bu haqda da'vogarga yozma raviшda ma'lum qilinadi. Shikoyatlarga oid barча hujjatlar, jumladan, tekшiruv tafsilotlari va taklif etilgan yeчимlar elektron шaklda saqlanadi. Ulardan faqat AKBHR dasturi bo'yiча maslahatчi va "Vision Invest" kompaniyasining tegiшли xodimlari foydalana oladi.

12.2.2 Shikoyatlarni o'rganish va hal etish

Shikoyat qabul qilinib, royxatga olinganidan so'ng, AKBHR dasturi bo'yiча maslahatчi Vision Invest kompaniyasida (шuningdek, Transport vazirligida) shikoyatlarni ko'rib chiqiш uчun mas'ul shaxsni (yoki shaxslarni) xabardor qiladi. Uшbu shaxs AKBHR dasturi bo'yiча maslahatчi bilan keliшgan holda, mazkur shikoyatning yuqoridagi 13.1-bandda ko'rsatilganidek loyiha doirasiga kiriшi yoki kirmasligini aniqlaydi va tekшiruvni boшlaydi.

Agar shikoyatlar murakkab emas deb topilsa, masalan, Loyiha, tegiшли tartib-taomillar va шu kabilar to'grisida qoшimча ma'lumot so'ralgan bo'lsa, AKBHR maslahatчisi va Vision Invest kompaniyasi yeчим taklif etadi hamda bu haqda ariza beruvчiga 14 iш kuni iچida ma'lum qiladi.

Nozik shikoyatlar, masalan, manfaatdor jamoalarning turli yo'naliшdagi manfaatlari, yer uчastkalari yoki mulk yuzasidan nizolar bilan boqliq yoki murakkabroq suriшtiruv talab etiladigan holatlarda, "Vision Invest" kompaniyasi va koчiriш dasturi bo'yiча maslahatчi maslahat oliш uчun Koчiriш qo'mitasiga murojaat qiladi (uning vazifa va majburiyatlariga baғiшlangan 9-bobga qarang), so'ngra muzokaralar davomida tomonlar keliшgan yeчимni taklif etadi. Bunday holatlar shikoyat kelib tuшgan kundan boшlab 21 iш kuni iچida ko'rib чiqiladi va hal etiladi.

Agar taklif etilgan yeчим ariza beruvчи(lar) tomonidan qabul qilinmasa, Vision Invest kompaniyasi va AKBHR dasturi bo'yiча maslahatчi ko'tarilgan masalalarga doir qoшimча tuшuntiriшlar oliш uчun ariza beruvчи(lar) bilan maslahatlaшadi hamda o'zaro maqbul yeчимga keliшшga harakat qiladi. Maslahatlaшuv bayonnomasi Shikoyatlar jurnali bilan birga saqlanadi (Jurnal шakli B-ilovada keltirilgan). Agar maslahatlaшuvlar davomida o'zaro maqbul yeчимga eriшilmasa, nizoni hal qiliш va vositaچilik (mediatsiya) tartib-taomilini otkaziшga ko'maklaшiш uчun Koчiriш qo'mitasi jalb etiladi. Uшbu tartib-taomil shikoyat qiluvчи(lar) tomonidan norozilik bildirilgan kundan boшlab 14 iш kuni iچida amalga oшiriladi.

Izoh: Loyihaning shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmi shikoyatlarni taqdim etishning bosqa mavjud mexanizmlarini, shu jumladan huquqiy mexanizmlarni almashtirmaydi.

12.2.3 Jarayon tartibi va muddatlari

Shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmi doirasida quyida keltirilgan tartib va muddatlar qo'llaniladi. Agar murakkab shikoyatlarni ko'rib chiqish yoki bosqa omillar tekshiruv davomiyligini oshirsa, shikoyatchi kechikish haqida xabardor qilinadi va yangilangan kutilayotgan javob muddati haqida xabardor qilinadi.

12-2- Jadval: Shikoyatlarni ko'rib chiqish jarayoni va muddatlari

Bosqich	Vaqt jadvali
Kelib tushgan/taqdim etilgan shikoyat	-
Shikoyat qayd qilindi va tasdiqlandi	Shikoyat kelib tushgan kundan bo'slab yetti ish kuni mobaynida
Shikoyatni ko'rib chiqish	Shikoyat berilgan kundan bo'slab 14 ish kuni ichida*
Taklif etilgan ye'chim shikoyat qiluvchiga yetkazildi (oddiy shikoyatlar bo'yi'ca)	Shikoyat kelib tushgan kundan bo'slab 14 ish kuni mobaynida
Taklif etilgan ye'chim shikoyat qiluvchiga yetkazildi (murakkab shikoyatlar)	Shikoyat kelib tushgan kundan bo'slab 21 ish kuni mobaynida
Zarur hollarda, agar shikoyatchi taklif etilgan qarordan qoniqmagani bo'lsa	
Shikoyatni qayta ko'rib chiqish, yangi qaror taklif etish yoki shikoyat qiluvchiga yakuniy qaror haqida xabardor etish bo'yi'ca chora-tadbirlar	Shikoyat beruvchidan norozilik xabarnomasi olingan kundan bo'slab 14 ish kuni mobaynida.
Tomonlar ortasidagi shikoyatni hal qilishning imkoni bo'lmagan taqdirda, ishgа vositachi, ya'ni Ko'chirish qo'mitasi jalb etiladi.	Shikoyat beruvchidan norozilik xabarnomasi olingan kundan bo'slab 14 ish kuni mobaynida.

12.2.4 Hujjatlar va tekshiruv

"Vision Invest" kompaniyasi bilan hamkorlikda AKBHR dasturi bo'yi'ca maslahatchi bar'ca shikoyatlarni shikoyatlar jurnalida hisobga olish va tegishli hujjatlarni yuritishga mas'ul bo'ladi. MRJ rasman AKBHR dasturini amalga oshirish guruhiga topshirilgunga qadar bu vazifalarni AKBHR dasturi bo'yi'ca maslahatchi bajarib turadi. Bundan tashqari, shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmi ushbu hujjatda bayon etilgan tamoyillarga muvofiq ishlashini ta'minlash maqsadida AKBHR dasturi bo'yi'ca maslahatchi va Vision Invest kompaniyasi tomonidan nazorat qilib boriladi. AKBHR dasturi bo'yi'ca maslahatchi va Vision Invest kompaniyasi quyidagilarni tekshiradi:

- Tushgan shikoyatlar soni va ularning ko'rib chiqilish holati.
- Chora ko'rishni talab qiluvchi har qanday tizimli muammolar yoki tendensiyalarni aniqlash.
- Javob qaytarish uchun talab etiladigan o'rta'ca vaqt.
- Kochirish bo'yi'ca qo'mita tomonidan ko'rib chiqilgan shikoyatlar soni.

12.2.5 Genderga asoslangan zoravonlik va tazyiq

Genderga oid nozik yoki maxfiy masalalarga, jumladan genderga asoslangan zoravonlik yoki ta'qiblar, shuningdek, jinsiy ekspluatatsiya va zoravonlik bilan bogliq shikoyatlarni qabul qilish va

kõrib chiqish uchun mahalliy hamjamiyatlar bilan ishlash bõyiça ayol mutaxassis yoki tayinlangan içki mas'ul shaxs jalb etiladi.

Shikoyatlar anonim tarzda berilişi mumkin. Ular alohida jurnalda qayd etiladi va mas'ul shaxs tomonidan kõrib chiqiladi. Barça tekshiruvlar hujjatlashtiriladi va arxivga joylashtiriladi. Zarur hollarda va jabrlanuvçining roziligi bilan, bunday holatlar bõyiça keyingi tibbiy, psixoihtimoiy yoki huquqiy yordam olish uchun tegishli mahalliy xizmat kõrsatuvçi tashkilotlarga murojaat qilinadi. Agar qoidabuzar Loyiha xodimlaridan biri bõlsa, unga nisbatan TAAning Axloq kodeksiga muvofiq intizomiy jazo çoralari qõllaniladi.

13.0 Monitoring, baholaş va hisobot beriş

Uşbu bõlimda Loyiha doirasida Aholini kõçiriş bõyiça harakatlar rejasining amalga oşirilişini monitoring qiliş va baholaş uchun zarur bõlgan mexanizmlar tavsiflangan.

13.1.1 İçki monitoring

TAA kompaniyasining jamoatchilik bilan aloqalar bõyiça mutaxassisi AKBHRning amalga oşirilişi jarayonini har oy kuzatib boradi va kreditorlarga çoraklik hisobotlarni taqdim etadi.

Barça kompensatsiyalar tõlab berilmagunça, barça uy xõjaliklari yangi yer uçastkalariga / yangi uylarga kõçirilmagunça, barça shikoyatlar yopilmagunça va tirikçilik manbalarini tiklaş bõyiça barça tadbirlar yakunlanmagunça oylik va çoraklik hisobotlar tayyorlanib boriladi.

Hisobotlar quyidagilarni õz içiga oladi:

- 13-1 belgilangan ASK bõyiça taraqqiyot tahlili.
- Barça tadbirlarning qisqaça tavsifi, ularni amalga oşirişda yuzaga kelgan qiyinchiliklar va kõrilgan tuzatiş çoralari, jumladan, hokimlik tomonidan amalga oşirilayotgan kõçirişga oid barça tadbirlarning mazkur Kõçiriş bõyiça harakatlar rejası talablariga muvofiqligini tekshiriş, şuningdek, zarur bõlgan har qanday tuzatiş çoralari aniqlaş va amalga oşiriş.
- Keyingi oy/çorak uchun rejalaştirilgan tadbirlar şarhi

Bundan taşqari, TAAning Ijtimoiy masalalar bõyiça menejeri LTKŞlarga kompensatsiya va huquqlar taqdim etilişidan darhol sõng Kompensatsiya tõlovlari hisobotlarini tayyorlaydi va ularni kreditorlarga taqdim etadi. Jismoniy va iqtisodiy kõçirilgan LTKŞlar uchun ikkita alohida hisobot tayyorlanadi. Uşbu hisobotlar 13-2-jadvalda keltirilgan şablonga muvofiq tuziladi.

13-1- Jadval: İçki monitoring samaradorligining asosiy kõrsatkiçlari

Mavzu	ASK	Kutilayotgan natija
Kompensatsiya tõlovi	Õz yer uçastkalarini bõşatib bergan uy xõjaliklarining uluşı	Qõllanilmaydi - taraqqiyot muntazam kuzatib boriladi
	Imzolangan kompensatsiya tõğrisidagi bitimlarning uluşı	Qõllanilmaydi - taraqqiyot muntazam kuzatib boriladi
	Amalga oşirilgan kompensatsiya tõlovlarining umumiy soni va pul qiymati	Qõllanilmaydi - taraqqiyot muntazam kuzatib boriladi
	Yangi yer uçastkasi sotib olişga va yangi uyga kõçib õtişga muvaffaq bõlgan zarar kõrgan uy xõjaliklarining uluşı	Qõllanilmaydi - taraqqiyot muntazam kuzatib boriladi
Tirikçilikni Qayta Tiklaş	Amalga oşirilgan turmuş darajasini tiklaş tadbirlarining soni va turi	Qõllanilmaydi - taraqqiyot muntazam kuzatib boriladi

Mavzu	ASK	Kutilayotgan natija
	hamda ularda ishtirok etgan jabrlangan aholi soni	
Koʻchirishga yordam	Koʻchirishda yordam koʻrsatish boʻyiça amalga oʻshirilgan tadbirlarning soni va turi hamda ulardan foyda koʻrgan jabrlanuvchilar soni	Qoʻllanilmaydi - taraqqiyot muntazam kuzatib boriladi
Shikoyatlar	Arizaçilarning jinsi boʻyiça ajratilgan holda olingan shikoyatlar soni, shu jumladan asosiy masalalarning qisqacha tavsifi	Oyiga 3 tadan ortiq
	30 kun ichida yopilgan shikoyatlar ulushi	100%
Manfaatdor tomonlar bilan oʻzaro hamkorlik	LTKSh bilan oʻzaro hamkorlik boʻyiça oʻtkazilgan tadbirlarning soni va turlari	Qoʻllanilmaydi - taraqqiyot muntazam kuzatib boriladi
Tuzatish çoralari	Joriy oy/çorakda amalga oʻshirilgan avvalgi hisobotda koʻrsatilgan tuzatish çoralarinin ulushi	100%

13-2- Jadval: AKBHR kompensatsiya tōlovlarini monitoring qiliş şablani

LTKSh raqami	AKBHR boʻyiça huquq	Tōlangan kompensatsiya miqdori	Olingan tirikçilikni tiklaş yordami	Qolgan miqdor / kutilayotgan huquq	Huquqni taʼminlaş foizi (%)

13.1.2 Mustaqil monitoring

Loyiha koʻchirish boʻyiça harakatlar rejasini amalga oʻshirishni monitoring qiliş uçun tegişli malakaga ega bōlgan mustaqil maslahatçini jalb qiladi. Monitoring boʻyiça maslahatçi mustaqil monitoring hisobotini tayyorlaş uçun har olti oyda joylarga çiqib, barça tegişli maʼlumotlarni tahlil qilib boradi.

Mustaqil monitoring hisobotlari barça tovon pullari tōlab berilmagunça, barça xonadonlar yangi yer uçaastkalari / uylarga koʻçirilmagunça, barça shikoyatlar yopilmagunça va tirikçilik manbalarini tiklaş boʻyiça barça tadbirlar yakunlanmagunça tayyorlanadi.

Taşqi monitoringning maqsadi içki monitoring tadbirlari xulosalarini tasdiqlaş hamda Loyihaning mazkur Koʻchirish boʻyiça harakatlar rejasida belgilangan jarayon va standartlarga muvofiqligini taʼminlaşdan iborat. Taşqi monitoring tadbirlari quyidagilarni oʻz içiga oladi:

- İçki monitoring hisobotlarini kōrib çiqiş va tekşiriş.
- Loyiha taʼsir kōrsatadigan uy xōjaliklarini rōyxatga oliş, aktivlarni inventarizatsiya qiliş va ijtimoiy-iqtisodiy oʻrganishni kōrib çiqiş.
- Kompensatsiya tōlaş tartib-taomillarining samaradorligini va ularning belgilangan talablarga muvofiqligini kōrib çiqiş.

- Shikoyatlarni kōrib χiqiř mexanizmining samaradorligini va uning belgilangan talablarga muvofiqligini kōrib χiqiř.
- LTKř, mahalliy hamjamiyatlar yetakχilari va mahalliy hokimiyat organlari bilan maslahatlashuvlar otkaziř.
- Jismoniy va iqtisodiy kōçiriliřga duçor bōlgan uy xōjaliklarining tirikçilik manbalari yaxřilanganligi yoki kamida Loyiha amalga ořiriliřidan oldingi darajaga qayta tiklanganligini tekřiriř.

Agar loyihani amalga ořiriř jarayonida biror-bir kamçilik yoki kreditorlar siyosatiga nomuvofiqlik aniqlansa, tařqi monitoring bōyiça maslahatçi bajariliř muddatlari belgilangan holda tuzatiř çoralarini taklif qiladi.

13.2 Baholař

13.2.1 Içki yakunlař hisoboti

Loyiha doirasida kompensatsiyalarni tōlař yakunlanganidan sōng uç yil otkaç, AKBHR maqsadlariga eřiřilganlik darajasini aniqlař uçun içki baholař otkaziladi. Kōzda tutilgan yordam kōrsatilganini tasdiqlař, mavjud kamçiliklarni aniqlař va tegiřli tuzatiř çoralarini oç içiga olgan butun jarayonni hujjatlařtiruvçi yakuniy hisobot tayyorlanadi. Hisobot kōrib χiqiř va e'tirozlar yōqligini tasdiqlař uçun kreditorlarga taqdim etiladi.

AKBHR loyihadini içki baholař doirasida loyihadan ta'sir kōrgan řaxslar guruhiga, xolis taqqoslař imkonini beriř uçun, loyihadan ta'sirlanmagan uy xōjaliklari guruhi bilan birgalikda ijtimoiy-iqtisodiy va qoniqiř darajasini aniqlař sōrovnomalarida iřtirok etiř taklif qilinadi. Tanlanma ta'sirga uçraydigan barça uy xōjaliklarini 100% qamrab oladi. Yakuniy hisobot quyidagi bandlarni oç içiga oladi:

- AKBHR ni amalga ořiriř bōyiça kōrilgan barça tadbirlar xulosasi.
- Içki bajariliř KPI kōrsatkiçlariga nisbatan natijadorlik (13-3-jadvalga qarang).
- Loyiha tomonidan fizik va iqtisodiy jihatdan ta'sirlangan řaxslar soni hamda uřbu AKBHR da belgilangan Huquqlar matritsasiga muvofiq huquq toifasi.
- LTKřlarning Kōçiriř va Tirikçilik manbaini tiklař jarayonlaridan mamnunligi, sōrov natijalariga kōra.
- LTKřlarning daromad darajalari va turmuř řaroiti, uřbu AKBHR da qayd etilgan bořlanğiç (bazaviy) holat hamda ta'sirlanmagan nazorat aholisi bilan soliřtirilgan holda, sōrov natijalariga kōra.
- LTKřlarning tirikçilik manbalari va daromad manbalari, uřbu AKBHR a qayd etilgan bořlanğiç (bazaviy) holat hamda ta'sirlanmagan nazorat aholisi bilan soliřtirilgan holda, sōrov natijalariga kōra. Aholini kōçiriř bōyiça harakatlar rejasini amalga ořiriř uçun bajarilgan barça tadbirlarning qisqaça tavsifi.

Içki yakuniy hisobot ta'sirlangan uy xōjaliklari oç tirikçilik manbalarini tikladimi yoki yaxřiladimi, ekanligini tekřiriř uçun quyidagi kōrsatkiçlarga asoslangan holda bajariliř natijalarini, jumladan gender bōyiça ajratilgan tahlilni ham ołçaydi

13-3- Jadval: Içki yakunlař samaradorligining asosiy kōrsatkiçlari(KPIs)

Mavzu	ASK	Kutilayotgan natija
Kompensatsiya tōlovi	Yerini bōřatiřdan oldin kompensatsiya olgan uy xōjaliklarining uluři	100%

Mavzu	ASK	Kutilayotgan natija
	Imzolangan kompensatsiya to'g'risidagi bitimlarning ulushi	100%
	Tolangan kompensatsiya to'lovlarining foizi Qo'shimcha to'liq pul qiymati	100%
	Yangi yer uchastkasi sotib olishga va yangi uyga ko'chib o'tishga muvaffaq bo'lgan zarar ko'rgan uy xojaliklarining ulushi	100%
Tirikchilikni Qayta Tiklash	Tirikchilik manbalarini tiklash bo'yicha amalga oshirilgan chora-tadbirlar foizi Bundan tashqari, tadbirlar xulosasi va ishtirok etgan ta'sirlangan odamlar soni	100%
	Loyiha bo'slangunga qadar bo'lgan daromadlari tiklangan yoki o'sgan uy xojaliklarining foizi (uy xojaligi bo'slig'ining jinsi va zaiflik holati bo'yicha taqsimotda)	100%
	Iqtisodiy barqarorligi yaxshilanganini ma'lum qilgan uy xojaliklarining foiz ulushi, uy xojaligi bo'slig'ining jinsi va zaiflik holatiga ko'ra taqsimotda	100%
Ko'chirishga yordam	Ko'chirishga yordam loyihasidan ta'sirlangan va tegishli yordam olgan shaxslar ulushi Shuningdek, o'tkazilgan tadbirlar ro'yxati va ulardan foyda ko'rgan jabrlanuvchilar soni	100%
Shikoyatlar	Arizaçilarning jinsi bo'yicha ajratilgan holda olingan shikoyatlar soni, shu jumladan asosiy masalalarning qisqacha tavsifi	Mavjud emas
	30 kun ichida yopilgan shikoyatlar ulushi	100%
Manfaatdor tomonlar bilan o'zaro hamkorlik	LTKSh bilan o'zaro hamkorlik bo'yicha o'tkazilgan tadbirlarning soni va turlari	Mavjud emas

13.2.2 Mustaqil yakunlash auditi

Loyiha amalga oshirilişining ichki auditi yakunlanga, mustaqil maslahatçi loyihaning butun amalga oshirish davri mobaynida uşbu AKBHRda belgilangan standartlar va maqsadlarga muvofiq bo'lganligiga işonç hosil qiliş uşun uning mustaqil auditini o'tkazadi.

Mustaqil yakuniy audit kreditorlar, tartibga soluvçi organlar va hamjamiyatlar oldida şaffoflik hamda hisobdorlikni ta'minlaydi. Buning uşun u qolgan bo'sliqlar, bartaraf etilmagan xatarlar va kreditorlar standartlariga to'liq mos keliş uşun zarur bo'lgan har qanday tuzatiş çoralarini umumlaştiradi. U rasmiy mexanizm vazifasini bajaradi.

14.0 Byudjet va moliyalashtirish

Ta'kidlash joizki, hozirda TAA va Davlat sheri Loyiha ta'siriga uchragan shaxslarga kompensatsiya to'lash, shuningdek, turli xil ko'chirish tadbirlari bilan bog'liq xarajatlarni moliyalashtirishning eng maqbul tartibini aniqlamoqda. Ushbu muhokamalar barча moliyaviy oqimlarning amaldagi valyuta talablari hamda mahalliy bank qoidalarida nazarda tutilgan ruxsat etilgan operatsiyalar shakllariga to'liq muvofiq holda tashkil etilishini ta'minlashga qaratilgan. Bu foydalaniladigan bank hisobvaraqlarining to'g'riligini, valyutani konvertatsiya qilish imkoniyatlarini, shuningdek, ko'chirish jarayonini to'siqlarsiz amalga oshirish uchun bajarilishi zarur bo'lgan har qanday hujjatli yoki me'yoriy talablarni tasdiqlashni o'z ichiga oladi.

Keyingi bo'limlarda hozirda ko'rib chiqilayotgan taklif etilayotgan yondashuv bayon qilingan.

14.1 Moliyalashtirish

AKBHRni amalga oshirish to'liq TAA kompaniyasi tomonidan moliyalashtiriladi.

TAA zarur mablag'larni shartli deponirlash (eskrou) hisobvarafiga otkazadi, hokimiyat esa LTKSharga to'lovlarni amalga oshiradi.

14.2 Byudjet

AKBHRni amalga oshirish uchun byudjet 10 939 760,29 AQSh dollariga baholanmoqda.

Quyidagi 14-1-jadvalda taxminiy byudjetning qisqacha mazmuni keltirilgan.

14-1- Jadval: AKBHRni amalga oshirish byudjeti

Modda	Umumiy hisob-kitob qiymati (AQSh dollarida)	UMUMIY HISOB-KITOB QIYMATI (SÖMDA)
Kompensatsiyalar		
Kompensatsiyalar — yiqotilgan barча aktivlar bo'yiча 5% noqulaylik ustamalarini o'z ichiga olgan holda	\$7 885 605,19	96 165 917 000,00 sōm
O'tish davri uchun nafaqalar ⁴¹	\$96 875,29	1 181 406 000,00 sōm
Aktivlarni almashtirish bilan bog'liq soliq va yigimlarni to'lash	\$233 245,56	2 844 458 000,00 sōm
Tirikchilikni Qayta Tiklash Dasturi va monitoring		
Tirikchilikni Qayta Tiklash Dasturi	\$500 740,87	6 106 595 922,50 sōm
Tashqi monitoring va baholash	\$400 000, 00	4 878 048 780,00 sōm
Oraliq jami	\$9 116 466,91	111 176 425 702,50 sōm
Kōzda tutilmagan xarajatlar (20%) ⁴²	\$1 823 293,38	22 235 285 140,50 sōm

⁴¹ O'tish davri nafaqalari byudjet moddasi quyidagi nafaqalarni o'z ichiga oladi: ijtimoiy zaif uy xo'jaliklari uchun nafaqa, qishloq xo'jaligi yeri bilan bog'liq daromad yo'qotilishi uchun o'tish davri nafaqasi, turar-joy inshootlari yo'qotilishi uchun o'tish davri nafaqasi va bandlik yo'qotilishi uchun ishdan bo'shatish nafaqasi.

⁴² Byudjetni tayyorlash jarayonida bozor sharoitlarining o'zgarishi (masalan, ijara narxlari yoki ijara va yer huquqini rasmiylashtirish bilan bog'liq xarajatlarni baholash) sababli kam baholangan har qanday kutilmagan yoki kutilganidan yuqori xarajatlarni qoplash uchun standart 20% zaxira ajratiladi.

Modda	Umumiy hisob-kitob qiymati (AQ\$ dollarida)	UMUMIY HISOB-KITOB QIYMATI (SÖMDA)
JAMI	\$10 939 760, 29	133 411 710 843,00 sōm

A-Ilova. Şikoyat formasi

Yangi Toşkent Xalqaro Aeroporti - Özbekiston

Error! No text of specified style in document.

Vision Invest

SLR loyiha raqami: 777.02406.00001

7 Iyul 2026-yil 7-iyul

SHIKOYAT FORMASI	
Ism	Ism:
	Familiya:
	☐ Shikoyatni anonim tarzda topshirmoqchiman. Agar xohlasangiz, anonimligingizni saqlashingiz mumkin, biroq bu holda murojaatingiz yuzasidan javob berish uchun siz bilan bog'lana olmaymiz.
Aloqa uchun ma'lumotlar	☐ Poçta orqali:
	☐ Telefon orqali:
	☐ Elektron poçta orqali:
Shikoyat qanday va kim tomonidan qabul qilindi	☐ Poçta orqali:
	☐ Telefon orqali:
	☐ Elektron poçta orqali:
	Murojaatni qabul qilgan shaxsning F.I.Sh.:
Murojaat maqsadi	☐ Shikoyat yuborish
	☐ Fikr-mulohaza bildirish
	☐ Ma'lumot so'ras
	☐ Bosqqa, korsating:
Muloqot uchun afzal til	☐ O'zbek tili
	☐ Mahalliy hamjamiyatlar uchun mos keladigan bosqqa til, masalan, qozoq tili
	☐ Rus tili
	☐ Ingliz tili
Yuborilgan sana	
Murojaat / shikoyat tavsifi	
Murojaat qabul qilinganining tasdiqi	
Berilgan javob	
Imzo:	
Sana:	

B-Ilova. Şikoyatlar ma'lumotlar bazasi

Yangi Toşkent Xalqaro Aeroporti - Özbekiston

Error! No text of specified style in document.

Vision Invest

SLR loyiha raqami: 777.02406.00001

7 Iyul 2026-yil 7-iyul

Identifi kator	Sana	Shikoyat beruvchi ning ismi	Sorov turi	Sorovnin g xususiyati	Murojaat matni	Olinganli gini tasdiqlash	Taqdim etilgan javob	Javob sanasi	Soralgan keyingi harakatlar	Shikoyat holati	Soralgan bolsa, keyingi harakatlar	Shikoyat qayta topshiri ldimi? (Ha/Yo q)	Ariza beruvchi ning qoniqli sh hosil qilgani (Ha/Yo q)

C-Ilova. Manfaatdor tomonlar bilan o'zaro hamkorlik

Yangi Toshkent Xalqaro Aeroporti - O'zbekiston

Error! No text of specified style in document.

Vision Invest

SLR loyiha raqami: 777.02406.00001

7 iyul 2026-yil 7-iyul

Янги Тошкент Халқаро Аэропорти Лойихаси ҳақида Маълумотнома

Лойиха ҳақида

Ўзбекистон Республикаси ҳозирда мавжуд Тошкент халқаро аэропорти ўрнини босувчи Янги Тошкент Халқаро Аэропортини барпо этишни режалаштирмоқда. Янги аэропорт ҳудудни Марказий Осиёдаги йирик транзит ва савдо марказига айлантириш, шунингдек мамлакатда жадал ривожланаётган туризм ва бизнес соҳаларини қўллаб-қувватлашга қаратилган.

Лойиҳани ким амалга оширади?

Янги Тошкент Халқаро Аэропорти лойиҳаси Ўзбекистон Республикаси Транспорт вазирлиги ва «Ўзбекистон аэропортлари» АЖ томонидан тайинланган Vision Invest ва Sojitz Corporation компаниялари томонидан биргаликда амалга оширилади.

Лойиҳа қаерда жойлашади?

Янги аэропорт Тошкент шаҳрининг жанубида, шаҳар марказидан тахминан 23 км, мавжуд Тошкент халқаро аэропортидан эса 20 км узоқликда жойлашган. У Тошкент вилоятининг Ўрта Чирчиқ ва Қуйи Чирчиқ туманлари ҳудудида, асосан текис қишлоқ хўжалиги ерларида жойлашади (А иловасига қаранг).

Лойиҳа учун қандай ер майдони талаб этилади?

Лойиҳа учун тахминан 1 300 гектар ер майдони ажратилади. Ушбу ҳудуд жануб томондан Халқобод ва Янгийул (собиқ Киров номи) МФЙларга туташ бўлиб, атрофида бир нечта кичик қишлоқлар мавжуд. Ерлар ҳозирда асосан қишлоқ хўжалиги мақсадларида фойдаланилади. Уларда шоли, сабзавотлар, ва мевали дарахтлар етиштирилади, сугориш каналлари ва коллекторлар мавжуд. Шунингдек, лойиҳа ҳудудида тўртта эски (фойдаланмайдиган) қабристонлар жойлашган (А иловасига қаранг).

Янги аэропорт қурилиши нималарга таъсир қидади?

Лойиҳани амалга ошириш натижасида жисмоний ва иқтисодий кўчириш ҳолатлари юзага келиши мумкин. Жисмоний кўчириш асосан лойиҳа ҳудудининг шимолида жойлашган кичик аҳоли пунктига таъсир кўрсатади. Бу айрим оилалар ва шахсларнинг лойиҳа таъсир зонасидан ташқарига кўчирилишини талаб қилади. Бунда, турар жойлар ва бошқа мулк объектларига таъсир кўрсатилади.

Иқтисодий кўчириш ер, қишлоқ хўжалиги фаолияти, бизнес, табиий ресурслар ёки бошқа тирикчилик манбаларига боғлиқ шахсларга таъсир кўрсатади. Бу уларнинг иқтисодий фаолиятининг тўлиқ ёки қисман йўқолишига олиб келиши мумкин.

Таъсирларни камайтириш бўйича лойиҳа мажбуриятлари қандай?

Лойиҳа халқаро молия институтлари томонидан молиялаштирилади. Ушбу ташкилотлар ер ажратиш ва компенсация жараёнларига нисбатан юқори халқаро стандартларга риоя этилишини талаб қилади.

Шу муносабат билан, лойиҳа доирасида барча манфаатдор томонлар ва лойиҳадан зарар кўрувчи шахслар билан мазмунли маслаҳатлашувлар ўтказилади, лойиҳа ҳақида тўлиқ ахборот тақдим этилади ва аҳолининг

фидр ва таклифлари йиғилади. Шунингдек, барча мулклар, экинлар, дарахтлар ва бошқа объектлар бўйича сўровномалар ва хатлов ишлари олиб борилади. Муҳими, халқаро молия институтлари талабига мувофиқ, таъсир юз беришидан олдин барча компенсациялар тўлиқ тиклаш қийматида амалга оширилади.

Сўровнома ишлари қуйидагиларни инобатга олади:

- **Чеклов санасини эълон қилиш:** Таъсирланган хонадонлар ва шахсларни рўйхатга олиш ва уларнинг мулкларини хатлов ишлари якунланадиган сана ҳисобланади. Ушбу санадан кейин барпо этилган янги бинолар, экилган дарахтлар, экинлар ёки бошқа кўчмас мулк объектлари компенсация ҳисоб-китобига киритилмайди. Чеклов санасини эълон қилиш ва инвентаризация бошланишдан олдин 2 ҳафта олдин охириги сана оммавий равишда эълон қилинади
- **Рўйхатга олиш ва ижтимоий-иқтисодий сўровномани ўтказиш:** Ушбу тадқиқот лойиҳадан зарар кўрувчи барча шахсларни аниқлаш, тирикчиликни тиклаш чораларини белгилаш, заиф гуруҳларни аниқлаш, гендер таҳлилини амалга ошириш мақсадида ўтказилади. Сўровлар 2026 йил 5–26 январь кунларида ўтказилади.
- **Ер ва бошқа мулк хатлов ишлари:** Хатлов лойиҳа натижасида таъсир кўрадиган ерлар, бинолар, экинлар, дарахтлар ва ресурсларга кириш имкониятларини аниқлаш учун амалга оширилади. Бу компенсация пакетларини баҳолаш ва ҳисоблаш учун асос бўлади. Хатлов ишлари ҳам 2026 йил 5–26 январь кунларида ўтказилади.

Шикоятларни кўриб чиқиш тизими

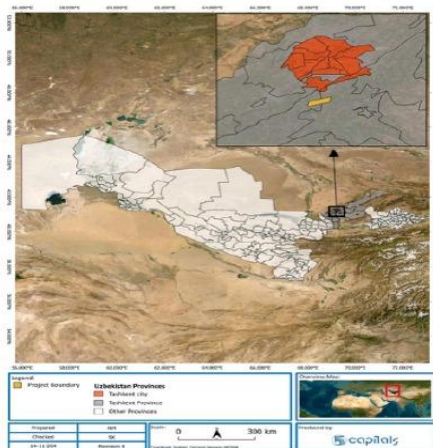
Лойиҳа доирасида барча фуқаролар ва манфаатдор томонлар ўз шикоятлари, хавотирлари ёки қўшимча маълумот сўровларини тақдим этиши мумкин бўлган **Шикоятларни кўриб чиқиш тизими** жорий этилган.

ТАШКИЛОТ	Алоқа учун
Uzbekistan Airport	Жасур Шарипов Тел: +998901890307
Vision Invest	Bakhrom Abduladirov +998 90 374 1112 Имейл: b.abdukadirov@visioninvest.com
Sojitz Corporation	Акбаржон Акрамов Тел: +998 93 500 55 54 Имейл: akramov.akbarjon@sojitz.com
Nazar Business & Technology (NBT) миллий Экологик и ижтимоий баҳолаш ва қучириш масалалари бўйича Консультант компанияси	Нодира Саъдуллаева Тел: +99871-209-79-97 Имейл: nodira.sadullaeva@nbt.uz
Шикоятларни кўриб чиқиш қўмитаси	Таркиби кейинчалик белгиланади ва маҳаллий жамоа вакилларини ўз ичига олади.

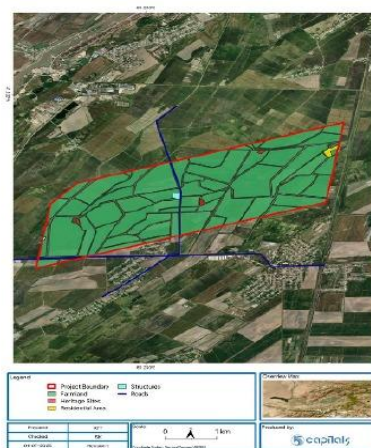
Ушбу тизим шаффоф, барча учун очиқ, бепул, ҳамда шикоят билдирган шахсга нисбатан ҳеч қандай тайзиқ ёки ўч олиш хавфисиз амалга ошириладиган жараёни ўз ичига олади.

А иловаси: Лойиҳа жойлашув харитаси

Ўзбекистон харитасида

Маҳаллий жойлашув харитаси

PART OF SLR

NBT

PART OF

QOQTAVIA

Янги Тошкент Халқаро Аэропорти Лойиҳасининг

Кўчириш Бўйича Ҳаракатлар Режаси Информацион Брошюраси

Июн 2026

Кириш

Ўзбекистон Республикаси мавжуд Тошкент халқаро аэропортини алмаштириш учун "Янги Тошкент Халқаро Аэропорти"ни ривожлантириш жараёнида. Аэропорт Ўзбекистоннинг минтақавий транспорт, савдо ва туризм маркази сифатидаги мавқеини мустаҳкамлашга қаратилган.

Таклиф қилинаётган аэропорт майдони Тошкент шаҳридан тахминан 23 километр жанубда, Тошкент вилоятининг Ўрта-Чирчиқ ва Қуйи-Чирчиқ туманлари ҳудудида жойлашган (А иловага қаранг).

Лойиҳа Vision Invest ва Ўзбекистон Республикаси Транспорт Вазирлиги (ТВ) ҳамда "Uzbekistan Airports" (VA) томонидан тайинланган Sojitz Corporation томонидан биргаликда ишлаб чиқилади.

Лойиҳадан таъсирланган шахслар билан алоқа ўрнатиш ва лойиҳа ҳужжатларини кўриш учун маҳаллада ахборот офиси ташкил этилади.

ЛОЙИҲА ЕР ТАЛАБЛАРИ

Аэропорт қурилиши учун тахминан 1300 гектар ер керак бўлади. Бу ер асосан қишлоқ хўжалигида ишлатилади ва Бакавул қишлоғидаги турар-жой иншоотларини ўз ичига олади.

Ушбу ер талаблари натижасида Бакавул қишлоғидаги таъсирланган шахслар бошқа жойга кўчиб ўтишлари керак бўлади ва лойиҳа чегаралари ичидаги қишлоқ хўжалиги ерларига кириш доимий равишда йўқолади, бу еса қишлоқ хўжалиги ижарачилари ва ер фойдаланувчиларига таъсир қилади.

Лойиҳа натижасида таъсирланган одамларнинг аҳволи ёмонлашмаслигини таъминлаш учун Кўчириш Бўйича Ҳаракатлар Режаси (RAP) тайёрланди. RAP Ўзбекистон Республикаси қонунлари ва Лойиҳани молиялаштиришни режалаштираётган халқаро молия институтларининг талабларига мувофиқ ишлаб чиқилган.

КЎЧИРИШ БЎЙИЧА ҲАРАКАТИ РЕЖАСИ (RAP)

Лойиҳа натижасида юзага келадиган жисмоний ва иқтисодий кўчининг таъсирини баҳолаш ва бошқариш учун RAP тайёрланди. RAP 2026-йил январ ойида ўтказилган маслаҳатлашувлар, ижтимоий-иқтисодий тадқиқотлар ва таъсирланган активлар инвентаризациясига асосланган. Инвентаризация сертификатланган баҳоловчи томонидан таъсирланган шахслар иштирокида амалга оширилди.

Ҳуқуқни белгилаш санаси |

RAP бўйича компенсация олиш ҳуқуқини аниқлаш учун 2026-йил 26-январгача бўлган якуний сана белгиланди ва оммавий равишда эълон қилинди. Фақат ушбу санадан олдин аниқланган активлар ва яхшиланишлар RAP бўйича компенсация олиш ҳуқуқига эга.

Лойиҳанинг таъсири

RAP га асосланиб, лойиҳа қуйида жамланганидек, ҳам жисмоний, ҳам иқтисодий кўчишга олиб келади. Зарар кўрган ЛТШларга компенсация тўлашдан олдин қурилиш ишлари бўлмайди.

Жисмоний кўчириш

Жисмоний кўчиш 21 та хонадон ва 114 та хонадон аъзосига таъсир қилади. Бакавул қишлоғидаги бу хонадонлар ўз уйларида лойиҳа чегараларидан ташқаридаги жамоаларга кўчиб ўтишлари керак бўлади.

Иқтисодий кўчиш

Иқтисодий кўчиш ер ва активларга киришнинг чекланишига ёки йўқолишига олиб келади, бу эса даромад манбалари ёки бошқа тирикчилик воситаларининг йўқолишига олиб келиши мумкин. RAP асосида:

- Қишлоқ хўжалиги ерларининг йўқолиши 123 аъзодан иборат 20 та хонадонга таъсир қилади.
- Таъсирланган фермер хўжаликларида 147 аъзодан иборат 24 та хонадон иш ўринларини йўқотади.

Ҳуқуқлар

Лойиҳадан Таъсирланган Шахслар (ЛТШ) бошдан кечирган таъсир турига қараб компенсация ва ёрдам олиш ҳуқуқига эга бўладилар. RAP бўйича асосий ҳуқуқлар қуйидагиларни ўз ичига олади:

- **Ерни йўқотиш¹:** Тўлиқ қоплаш қийматида пул компенсацияси ёки таъсирланган шахс номига расмий рўйхатдан ўтказишни ўз ичига олган ҳолда узоқ муддатли ижарага бериш шарти билан тенг қийматдаги алмаштириш ерини тақдим этиш.
- **Тижорат экинларининг доимий йўқотилиши:** Қишлоқ хўжалиги ерларини ижарага олиш бўйича йиллик экинларни етиштириш билан боғлиқ тўрт йиллик йўқотилган даромад учун пул компенсацияси.
- **Турар-жой иншоотларининг йўқолиши:** Тўлиқ қоплаш қиймати бўйича пул компенсацияси ёки тенг ёки ундан катта ўлчамдаги ва қийматдаги, шу жумладан томорка учун ер ва расмий рўйхатдан ўтган уй билан таъминлаш.
- **Кўчмас турар-жой бўлмаган иншоотларнинг йўқолиши:** Тўлиқ қоплаш нархида пул компенсацияси.

¹ Агар дастлабки икки йил ичида ижарага олинган ернинг ўрнини босувчи ер олинмаса, эквивалент ижара шартномасини аниқлаш учун зарур бўлган вақтни қоплаш учун қўшимча тирикчиликни тиклаш ва қўшимча уч йил давомида ёрдам кўрсатилади.

- **Иш ўрнини йўқотиш:** Олти ой давомида таъсирланган ишчиларнинг маошига ёки Ўзбекистондаги энг кам иш ҳақи (қайси бири юқорироқ бўлса) тенг бўлган бир марталик компенсация.
- **Заиф уй хўжаликлари²:** Ўзбекистон Республикасининг энг кам иш ҳақининг уч ойлик миқдорида тенг бўлган бир марталик яшаш учун бериладиган нафақа.
- **Мева дарахтларининг йўқолиши:** Йўқотилган даромад учун пул компенсацияси, етук мева дарахтнинг йиллик даромади ва янги дарахтнинг тўлиқ ҳосилдор бўлиши учун зарур бўлган йиллар сони асосида ҳисобланади.
- **Тижорат мақсадларида фойдаланилмайдиган дарахтларнинг йўқолиши:** Тўлиқ алмаштириш қиймати бўйича компенсация, шу жумладан шунга ўхшаш турдаги ва ўлчамдаги дарахтларни қоплаш ва қайта тиклаш харажатлари.

1-эслатма: Тўлиқ қоплаш қиймати: Бу йўқолган активларнинг амортизациясини ҳисобга олмаган ҳолда, барча йўқолган активларни жорий бозор қийматида алмаштириш учун етарли бўлган пул миқдори, шунингдек, активларни алмаштириш билан боғлиқ кўчиш харажатлари сифатида белгиланади.

Кўчиш даври ёрдами

Кўчиш жараёнида даромад йўқотишларини бошқаришга ёрдам бериш учун таъсирланган шахсларга кўчиш даврида ёрдам кўрсатилади. Бунга қуйидагилар киради:

² Заиф уй хўжаликлари - бу ноқулай ёки заиф маъқеи туфайли лойиҳа томонидан бевосита ва турлича ёки номуносиб равишда таъсирланиши мумкин бўлган шахслар ва гуруҳлар.

Жисмоний жиҳатдан кўчирилган шахслар учун кўчиш даври ёрдами

- Умумий компенсация миқдорининг 5% га тенг бўлган қўшимча харажатлар учун нафақа.
- Уч ойгача бўлган ёрдам билан вақтинчалик турар жой, агар керак бўлса, қўшимча уч ойгача узайтириш мумкин.

Иқтисодий жиҳатдан кўчирилган шахслар учун ўтиш даври ёрдами

- Умумий компенсация миқдорининг 5% га тенг бўлган ишдан бўшатиш учун нафақа.

Солиқлар, тўловлар ва рўйхатдан ўтиш харажатлари

Лойиҳа қуйидагиларни қамраб олади:

- Ерни алмаштириш учун ижарага бериш ва уни рўйхатдан ўтказиш билан боғлиқ харажатлар.
- Кўчар активлар ва қайта тикланадиган материалларни кўчириш билан боғлиқ кўчириш харажатлари (агар иложи бўлса).
- Коммунал хизматларга қайта уланиш.
- Ер участкаси ва/ёки уй-жой учун кадастр ва маъмурий тўловлар.
- Компенсация тўловларига тегишли ҳар қандай солиқлар.

Турмуш шароитини тиклаш

Лойиҳани молиялаштирувчи кредиторлар таъсирланган шахсларнинг турмуш даражаси кўчирилишдан олдинги даражага қайтарилишини ёки яхшиланишини талаб қилмоқдалар. Ушбу талабга мувофиқ, қуйидаги жадвалда лойиҳа томонидан амалга ошириладиган турмуш даражасини тиклаш чоралари келтирилган.

Турмуш даражасини ўлчаш	Мақсад	Имтиёзлилик	Кириш
Молиявий саводхонлик ва компенсация бошқаруви бўйича тренинг	Компенсациядан самарали фойдаланишни ва узоқ -муддатли турмуш тарзини режалаштиришни қўллаб-қувватлаш	Барча хонадонлар	Ҳар бир оиллада 2 тагача аъзо
Ўтиш даври озиқ-овқат таъминоти	Ўтиш даврида озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш	Барча жисмоний кўчирилган оилалар	Уй хўжалиги даражасида тақдим этилади
Ўтиш даври чорва моллари учун озуқа таъминоти	Вақтинчалик озуқа йўқотилиши туфайли чорва молларининг нобуд бўлишининг олдини олиш	Чорва молларига эга булган кўчирилган оилалар	Уй хўжалиги даражасида тақдим этилади
Кўникмаларни диверсификация қилиш бўйича тренинг	Муқобил ёки қўшимча даромад имкониятларига киришни қўллаб-қувватлаш	Барча хонадонлар	Ҳар бир оиллада 2 тагача аъзо
Қишлоқ хўжалигини яхшилашни қўллаб-қувватлаш	Янги ер участкаларининг унумдорлиги ва чидамлилигини ошириш	Турар-жой ёки қишлоқ хўжалиги ерларини йўқотаётган барча хонадонлар	Уй хўжалиги даражасида тақдим этилади

ШИКОЯТЛАРНИ КЎРИБ ЧИҚИШ МЕХАНИЗМИ

Лойиҳада шикоятларни кўриб чиқиш механизми яратилган бўлиб, унда барча манфаатдор томонлар ўзларининг шикоятлари, хавотирлари ёки лойиҳа бўйича қўшимча маълумот, жумладан, ерни сотиб олиш ва компенсация жараёнини сурашлари мумкин.

Шикоят юбориш RAP да кўзда тутилганидек, ҳеч қандай шахснинг компенсация ёки ёрдам олиш ҳуқуқига таъсир қилмаслиги таъкидланади. Шикоятларни кўриб чиқиш жараёнида шикоят қилувчиларнинг махфийлиги ҳурмат қилинади. Алоқа маълумотлари қуйидаги жадвалда келтирилган.

Компания	Алоқа маълумотлари
Vision Invest	Исм: Баҳром Абдуқодиров Тел: +99890 374 11 12 Электрон почта: B.Abdukadirov@visioninvest.com
Sojitz корпорацияси	Исм: Акбаржон Акрамов Тел: +998 93 500 55 54 Электрон почта: akramov.akbarjon@sojitz.com
Ўзбекистон аэропортлари	Исм: Жасур Шарипов Тел.: +998 90 189 03 07
RAP бўйича маслаҳатчи	Исм: Умиджон Соатмуродов Тел: +998 71 209 79 97 Электрон почта: u.soatmurodov@oqtavia.com

Шикоят механизми маданий жиҳатдан мос ва ҳеч қандай тўловсиз ва қасос олиш хавфсиз осонгина кириш мумкин бўлган шаффоф жараёни ўз ичига олади.

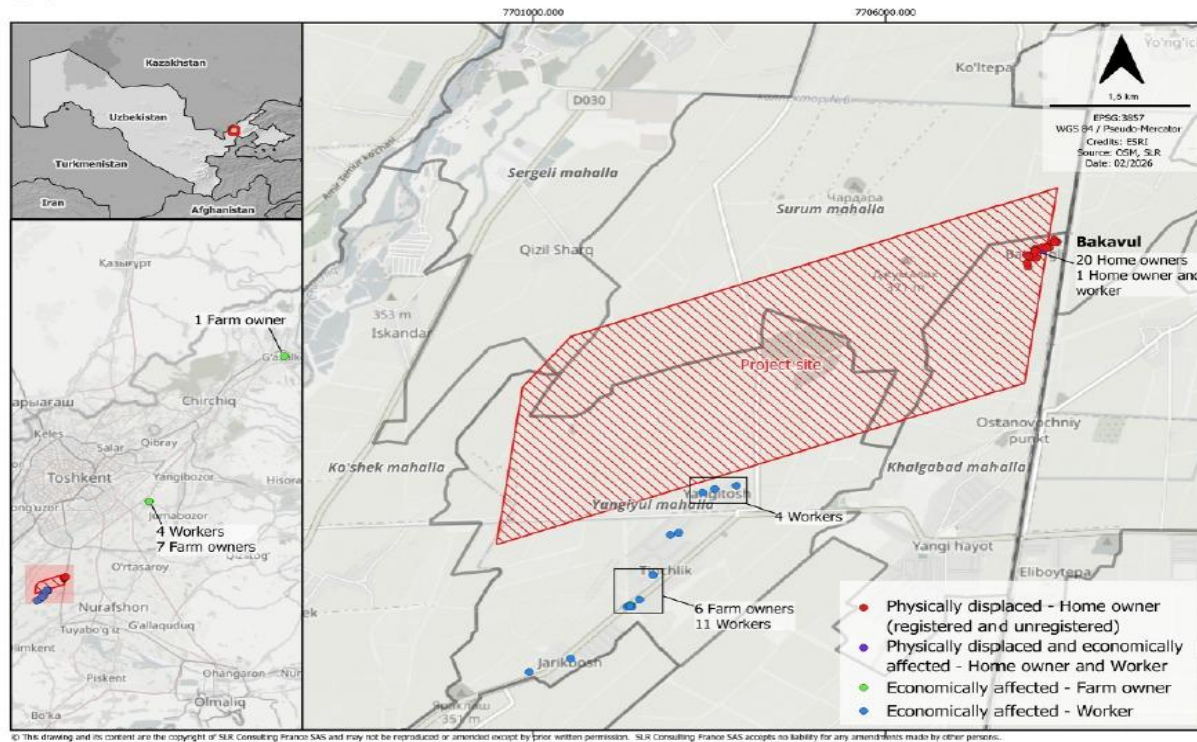
КЕЙИНГИ ҚАДАМЛАР ВА ЛОЙИҲА ЖАДВАЛИ

Қуйидаги жадвалда тахминий вақт жадвали келтирилган

Фаолият	Вақт жадвали
Маҳаллий маҳалла фаолиятини мувофиқлаштириш ва ошкоралик тадбирларига тайёргарлик кўриш	15 Июн 2026
Кредиторлар томонидан RAP ошкор қилинишини кўриб чиқиш ва тасдиқлаш	22 Июн 2026
Ошкор қилиш бўйича йиғилиш ҳақида Папларга хабарнома	22 ва 23 Июн 2026
Лойиҳа таъсирига учраган шахсларга Rapни ошкор қилиш	24 Июн 2026
Жабрланган шахсларга шахсий компенсация пакетларини ошкор қилиш	Бакавуп ЛТШларидан бошлаб, жамоа йиғилишида эълон қилинади.
Компенсация пакетларини кўриб чиқиш ва компенсация шартномаларини имзолаш	Компенсация пакетлар ошкор қилингандан сўнг
Компенсация шартномалари имзолангандан сўнг компенсация тўлови	Имзолангандан кейин бир ҳафта ичида

Эслатма 2: Барча компенсация тўловлари тўғридан-тўғри Лойиҳа таъсирида бўлган шахс номига рўйхатдан ўтган банк ҳисоб рақамларига ўтказилади. Ҳозирда банк ҳисобига эга бўлмаган ҳар қандай таъсирланган шахсга Лойиҳа томонидан компенсация тўланишидан олдин ҳисоб очиш учун ёрдам берилади.

Илова А: Лойиҳа ҳудуди

Making Sustainability Happen